

Klaus Werner / Hans Weiss

Noua carte neagră a firmelor de marcă

Intrigile concernelor
internaționale

Best-sellerul globalizării
Cu noi fapte, noi firme și cu un nou
material incendiar!

Editura Aquila

Firme de marcă precum Adidas, McDonald's, Mercedes, Nestle, Samsung și Siemens fac legea în industria de consum. Ele dictează tendințele în modă, precum și tratatele internaționale. Veniturile lor domină puterea economică a multor țări. Influența lor este uneori mai mare decât cea a regimurilor și instituțiilor politice.

Valoarea unei mărci - și astfel, puterea concernului - nu se mai măsoară de multă vreme în produsul comercializat, ci în imaginea acestuia: producătorul de aspirină Bayer consideră că se caracterizează prin „competență și responsabilitate”, Shell se laudă cu rolul său de ștafetă economică și socială, iar Nike cu grija deosebită față de „familia internațională Nike, formată din sportivi, consumatori și toți cei care muncesc pentru noi”.

„Cei care muncesc pentru noi” sunt însă tot mai des oameni din țările cu mână de lucru ieftină din Africa, Asia, America Latină și Europa de Est. Exploatarea, munca silnică și folosirea copiilor în procesul de producție sunt acolo un lucru obișnuit. Mediul înconjurător este otrăvit, regimurile șantajate, crizele și conflictele armate folosite cu dezinvoltură sau chiar finanțate.

Tot mai mulți consumatori impun însă, concomitent, standarde etice minime. Ei nu mai vor să cumpere produse pentru fabricarea cărora sunt exploatați copii sau pentru care milioane întregi de oameni își pierd căminul și teritoriul pe care trăiesc. Acest lucru atrage însă după sine nesiguranță: **Ce mai pot cumpăra?** și mai ales: **Cine sunt „răii” din spatele mărcilor de care mă lovesc zilnic?**

Noua carte neagră a firmelor de marcă ne oferă răspuns la aceste întrebări.

Klaus Werner, născut în 1967 la Salzburg, este jurnalist independent și scriitor la Viena și Berlin. Studii de romanistică și germanistică la Viena, din 1996 până în 1998 - colaborator independent la ziarul vienez Falter, între 1995 și 2000 - purtător de cuvânt al Institutului Austriac de Ecologie. Coautor al cărții „Prost Mahlzeit! - Essen und Trinken mit gutem Gewissen” (Noroc! Poftă bună! - A mânca și a bea cu bună știință), Editura Deuticke, 2000.

Homepage: www.weltnachrichten.org

Hans Weiss, născut în 1950 în Hittisau/Vorarlberg. Studii de psihologie și sociologie medicală la Innsbruck, Viena, Cambridge și Londra. Din 1980 - jurnalist independent și scriitor în Viena. Reportaje și articole pentru Stern, Spiegel, ORF. În calitate de autor sau coautor a publicat mai multe cărți, cu un tiraj total de patru milioane de exemplare, printre care „Bittere Pillen - Nutzen und Risiken von Arzneimitteln” (Pilule amare - Folosirea și riscurile medicamentelor) (1983, ediție actuală 2002-2004);

„3 x täglich – Kritische Gebrauchsinformationen zu 11.000 Arzneimitteln” (De 3 x zilnic - informații critice de utilizare referitoare la 11.000 de medicamente) (2003) etc.

Consultant științific pentru ediția în limba română Cosmin Tăutan, consilier juridic

Klaus Werner/Hans Weiss

Noua carte neagră a firmelor de marcă

Intrigile concernelor internaționale

Traducerea din limba germană Felicia Voicu

Titlul în original:
Das neue Schwarzbuch Markenfirmen,
Die Machenschaften der Weltkonzerne
de: Klaus Werner și Hans Weiss

© Franz Deuticke Verlagsgesellschaft m. b. H.,
Wien-Frankfurt/Main 2003

© 2004 Editura Aquila '93
Romanian edition and translation

Editura Aquila

Toate drepturile pentru limba română
sunt rezervate Editurii Aquila '93.

Nici o parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă în mod electronic,
mecanic, prin fotocopiere sau prin orice alt mod, fără acordul scris,
dat în prealabil de Editura Aquila '93.

ISBN 973-714-004-4

www.edituraaquila93.ro

Cuvânt înainte

Când a apărut prima ediție a „Cărții negre a firmelor de marcă”, în septembrie 2001, nu bănuiam câtă agitație vom produce cu aceasta. „Cartea nu-și va rata efectul”, scria „Spiegel”: „Atacă marile concerne în punctul lor cel mai sensibil: faima lor.” „Frankfurter Rundschau” afirma: „Ceea ce realizează această carte ar trebui să devină o rutină, cel puțin pentru societățile democratice.” Directorul unei mari firme mărturisea în timpul unei discuții publice: „Dacă Klaus Werner sau Hans Weiss se furișează într-un complex de firme, în acestea încep să se întrunească statele majore de criză. Iar dacă un concern nu a avut un stat major de criză până la acel moment, cu siguranță va înființa unul.” „Această carte vă va înfuria”, prevesteam pe atunci în cuvântul înainte.

Despre izbucnirile emoționale din rândurile consiliilor directoare nu știam prea mult. Reacțiile stârnite au trecut de la „respingem cu hotărâre acuzațiile” până la recunoașterea sinceră a deficiențelor, pentru remedierea cărora nu se mai putea face, din păcate, prea mult. Oricum, producătorul elvețian de lenjerie Triumph a renunțat în ianuarie 2002, după protestele furioase ale clientelor, la cooperarea cu regimul militar Myanmar.

După BP este rândul lui Shell să dorească transparența fluxurilor financiare în țările aflate în criză („Publish what you pay”) pentru a pune zăvorul corupției. Firme ca Puma sau firma austriacă OMV au luat legătura cu organizațiile pentru protecția drepturilor omului și și-au anunțat intenția de a lucra la îmbunătățirea condițiilor de muncă. În orice caz, intențiile bune iau sfârșit de cele mai multe ori acolo unde concernele realizează că un comerț cinstit costă.

Totuși, tot mai mulți consumatori și consumatoare nu se mai mulțumesc cu măsurile de imagine ieftine și cu declarațiile (de cele mai multe ori lipsite de urmări): „Noi suntem oricum împotriva muncii copiilor.”

Cartea i-a „înfuriat” mai ales pe cititorii și cititoarele care au trebuit să recunoască faptul că multe dintre mărcile lor preferate își obțin profiturile din exploatare, munca copiilor, cooperarea cu dictaturile militare, finanțarea războaielor, distrugerea mediului înconjurător și maltratarea animalelor. Toate acestea vă vor fi prezentate pe larg și în această nouă ediție. În același timp, în această furie există un potențial incredibil: tot mai mulți oameni vor „să facă ceva” împotriva supremației fictive a concernelor. Vor să fie activi într-un fel sau altul - printr-

un consum conștient, dar tot mai mult și printr-un comerț politic. Ei scriu scrisori sau trimit e-mail-uri directorilor firmelor, organizează simpozioane de informare sau iau parte la demonstrații împotriva acestei forme exploatare de globalizare. Am chestionat experți și experte cu privire la eficiența acestor forme diferite de acțiune și, în următorul capitol, vom prezenta idei concrete despre cum ar trebui să arate acest „a face ceva”. Nu dorim să obligăm pe nimeni să renunțe sau să-și schimbe modul de viață. Căci credem că este mai bine când mulți fac un pas, decât când convingem o mână de oameni angajați, care, oricum, nu trebuiau convinși.

Până în prezent au fost vândute mai mult de 100.000 de exemplare din această carte. S-au făcut traduceri în spaniolă, olandeză, turcă și maghiară; în scurt timp urmează limbi cum ar fi chineza sau coreeana. Misiunea noastră este de a pătrunde legăturile dintre politica economică globalizată și exploatarea demonstrabilă a firmelor multinaționale. Atât în analiză cât și în sfaturile de comportament, această nouă ediție urmărește o vizibilă evaluare politică. Deoarece multe firme susțin că nu este vina lor că dictatorii corupți încalcă drepturile omului sau că în țările sărace predomină standarde economice și sociale scăzute, am dedicat de această dată un capitol întreg întrepătrunderii dintre politică și economie. Acest lucru, deoarece multe dictaturi corupte își datorează în mare parte existența intereselor de afaceri ale concernelor vestice. Iar în spatele organizațiilor de lobby și al instituțiilor internaționale cum ar fi Organizația Mondială a Comerțului (OMC), care pun totul în joc pentru a împiedica adoptarea unor legi pentru protecția mediului înconjurător și protecție socială, se află nume ale unor cunoscute firme de marcă.

Unele firme, ale căror practici exploatare sunt cunoscute abia de puțin timp - cum ar fi Coca-Cola sau Mattel - au fost incluse în această nouă ediție în acea listă aflată în partea a doua a cărții și care descrie în mod detaliat practicile a mai mult de cincizeci de firme de marcă.

În cazul partenerilor columbieni ai concernului de băuturi Coca-Cola, membrii sindicatelor au fost urmăriți de escadroane ale morții. Iar firma de jucării Mattel profită, printre altele, de exploatarea muncitorilor din fabricile producătoare chineze, care lucrează 16 ore pe zi, 364 de zile pe an pentru salarii derizorii.

Și firma Monsanto ocupă un loc de onoare în această listă. Concernul încearcă, printre altele, să supună piața agrară mondială intereselor sale comerciale. Astfel, aprovizionarea cu alimente a sute de milioane de oameni depinde de bunăvoința concernelor multinaționale.

În cazul altor firme am actualizat reproșurile, pentru a demonstra că își continuă practicile murdare, în ciuda tuturor declarațiilor nesincere. Cele mai multe reproșuri din prima ediție au rămas neschimbate, deoarece, chiar dacă unul sau altul dintre conceme și-a schimbat furnizorii, sistemul de exploatare a rămas același. În momentul în care această carte a apărut

pentru prima dată, am inclus concernele Bayer, Total Fina, Elf și McDonald's într-un subiectiv „Top trei” din „Lista răilor”. Bayer rămâne de necontestat pe primul loc. Nu numai datorită faptului că această firmă manifestă în toate domeniile sale de afaceri - chimie, farmacie, agricultură și obținerea de materii prime - o enormă fantezie distructivă, în ceea ce privește desconsiderarea principiilor etice, ci și pentru că politica de comunicare a firmei Bayer a rămas evident în secolul XIX. Se ascunde faptul că firma își face părul măciucă. Pe locul doi trece ExxonMobil. În timp ce alte firme petroliere își dau osteneala, cel puțin din când în când, pentru îmbunătățirea standardelor cu privire la drepturile omului și iau unele măsuri de protecție a mediului înconjurător și a climei, concernul petrolier multinațional american rămâne vizibil imun. Oricum se bucură de sprijinul acordat de președinția americană actuală. Doar boicotul mai poate face ceva. Pe locul al treilea se află de această dată Mattel, toată lumea păpușilor Barbie fiind construită pe exploatarea lipsită de scrupule a muncitoarelor chineze.

La două săptămâni după apariția primei ediții a „Cărții negre a firmelor de marcă” global, au avut loc atentatele teroriste de la World Trade Center din New York. Urmarea a fost un „război împotriva terorismului”, căruia mulți îi atribuie și motive economice. Unii se vor mira de ce în această expunere vom argumenta cu reținere eventualele interese ale concernelor în războaiele din Afganistan și Irak. Răspunsul este simplu: noi ne referim aici la fapte cercetate și care pot fi dovedite și nu dorim să facem presupuneri ori speculații într-o direcție sau alta. Multe dintre realitățile descrise în această carte nu se bucură de o atenție mediatică, deoarece o mare parte a infracțiunilor săvârșite de concerne se petrec în colțuri uitate de lume. „Războiul pentru petrol” provoacă zilnic în Carnerun, Ciad, Africa Centrală și Sudan mai multe victime decât în Irak și Afganistan luate împreună - și asta departe de carierele de luat vederi ale celor de la CNN&Co.

Pe pagina noastră de internet www.markenfirmen.com. precum și în timpul numeroaselor conferințe și dezbateri, ni se pun săptămânal foarte multe întrebări: celor mai frecvente dorim să le răspundem în continuare.

Ce se întâmplă cu firmele care nu apar în „Cartea neagră a firmelor de marcă”?

Dacă ar fi fost să descriem toate firmele care au conștiința încărcată, această carte nu ar fi apărut niciodată. Ele sunt prea multe. De aceea am ales ca exemplu pentru cele mai importante ramuri de consum acele firme care dispun de cele mai mari segmente de piață și poartă numele cele mai cunoscute. Dacă au fost numite Nike sau Adidas, acest lucru nu înseamnă că Asics, Brooks, Fila, New Balance sau Puma stau mai bine - au doar „norocul” să nu fie atât de extinse. Ceea ce scriem despre concernele petroliere, alimentare, electronice sau farmaceutice reprezintă un exemplu pentru întreaga branșă. O excepție o constituie bineînțeles acele firme care, ori își desfășoară activitatea în plan regional și, de aceea, trebuie să respecte standardele sociale și de mediu vestice, ori s-au înscris benevol pe linia comerțului ecologic și cinstit și își plasează principiile deasupra profiturilor proprii.

De ce nu există o „Carte albă a firmelor de marcă”?

O astfel de carte nu vom scrie niciodată. Deoarece este pur și simplu imposibil să controlezi concerne internaționale cu mii de fabrici furnizoare atât de bine, încât să le poți „achita”. În afară de aceasta, fiecare firmă multinațională, care își dobândește profiturile printr-o bună gospodărire bazată pe diferențele de venituri dintre nord și sud, respectă statu-quo-ul, atât timp cât plătește, nu de bună voie, salarii care asigură existența și investește în standarde sociale și ecologice mai ridicate. Până la produse marcate cu „TransFair”, aproape nicăieri nu este cazul. Bineînțeles că există sute de mii de firme care desfășoară o activitate economică ecologică și socială - dar aceste firme ocupă de cele mai multe ori doar piețe regionale. O carte albă despre pantofarii noștri preferați sau despre comercianții de biciclete de după colț nu i-ar interesa pe cititoarele și cititorii noștri din Frankfurt, Budapesta sau Buenos Aires.

Cum ati cercetat toate acestea?

Mai ales cu ajutorul internetului. Grupări pentru drepturile omului, syndicate, organizații religioase și jurnaliști critici din lumea întreagă monitorizează intrigile firmelor lipsite de scrupule

și scot la iveală anomaliile. Am selectat cele mai mari acuzații, le-am cercetat și le-am actualizat. Rezultatele au fost ordonate în funcție de segmentele de consum, analizându-le apoi sistemul de încălcare a drepturilor elementare în comerțul internațional: Klaus Werner se dedică în primul capitol raporturilor globale ale exploatarei de către concerne și problemei cum putem noi, consumatoarele și consumatorii, să devenim activi. Cu ajutorul domeniilor electronicii, petrolului, alimentelor, îmbrăcămintei, precum și ale băncilor și mării industrii, el demonstrează ce forme variate îmbracă această dorință de profit îndreptată împotriva oamenilor. În final, Werner scoate la iveală într-un nou capitol contopirea coruptă dintre elitele din comerț și politică, precum și efectul antidemocratic al organizațiilor comerciale internaționale și lobby-urilor concernelor. Hans Weiss, datorită experienței sale de ani de zile în domeniul medicamentelor, ia în vizor neregulile din industria farmaceutică și demonstrează totodată că inclusiv jucăriile sunt produse adesea în condiții de muncă inumane.

În două țări - în Ungaria și în Congo - am descoperit încălcări grosolane ale drepturilor omului în timp ce ne-am dat chiar noi drept oameni de afaceri lipsiți de scrupule: Klaus Werner s-a transformat într-un comerciant „virtual” de materii prime, pentru a descoperi ce rol a jucat concernul german Bayer în finanțarea unui război, care a ucis în inima Africii circa 3,3 milioane de oameni. Hans Weiss a devenit peste noapte manager în industria farmaceutică și a primit din partea șefilor unor clinici din Budapesta asigurarea că sunt pregătiți ca, în schimbul unor onorarii foarte ridicate de la mari firme farmaceutice, să efectueze testări ilegale de medicamente pe propriii lor pacienți.

Ati avut reclamații sau amenințări din partea concernelor?

Nu. Din partea nici unuia. Și aceasta, datorită faptului că, în cadrul cercetărilor ne-am rezumat la lucruri demonstrabile. În același timp, marile concerne știu că orice reclamație sau amenințare ar atrage atenția mass-mediei asupra firmei respective. Mass-media este interesată de conflicte și tocmai aceasta vor să evite experimentatele compartimente de „Public-Relations”. Și concernele nu se tem de nimic mai mult decât de un miner congolez sau o croitoreasă indoneziană care să apară în calitate de martor în fața unui tribunal german, povestind mass-mediei internaționale despre modul în care sunt exploatați.

Cum au reactionat concernele la aceste dezvăluiri?

Cele mai multe fac trimitere la codurile lor deontologice, în care ele se pronunță în principiu împotriva muncii copiilor și pentru bunăstare în lume. Sau pronunță pline de mândrie sumele pe care le cheltuiesc pe proiectele sociale. În comparație cu ceea ce obțin prin exploatare, toate acestea sunt contribuții neglijabile. Despre salarii care să asigure o existență decentă, despre libertatea sindicatelor și controlul independent nici nu vor să audă. Un grup mic de firme a negat toate aceste reproșuri într-un mod simplu. Astfel, concernul Bayer a debitat neadevăruri în legătură cu exploatarea materiilor prime în zona de conflict congoleză, care au fost combătute în mod repetat de Națiunile Unite. Shell a susținut că „nu a fost activă” în Angola - și face referire în paginile proprii de internet la o activitate de explorare ce a avut loc lângă coasta țării aflate în criză. Și managerii firmei McDonald's au negat mai întâi faptul că așa-numitele figurine „Happy Meals” au fost fabricate prin exploatarea copiilor, lucru recunoscut însă de mult timp de conducerea concernului. Multe concerne au intrat în legătură cu noi pentru a fi sfătuite cum să se îmbunătățească. Dar interesul a scăzut vizibil când și-au dat seama că astfel de îmbunătățiri ar putea afecta în același timp nivelul câștigurilor.

Este globalizarea un lucru rău?

Chiar dacă mass-media a denumit „Cartea neagră a firmelor de marcă” drept „Noua Biblie a adversarilor globalizării”, noi nu suntem nici în posesia adevărului biblic și nici neapărat adversari ai globalizării. Globalizarea neoliberală a concernelor reprezintă o libertate neîngrădită de frontiere pentru fluxurile de capital - mai bine spus, dinspre emisfera sudică spre cea nordică și pentru exploatarea materiilor prime și a oamenilor. În același timp, ea creează însă bariere impenetrabile între oameni, mai ales din țările sărace - ne gândim numai la legile rigide din țările industrializate, referitoare la migrație și azil. În locul acesteia, noi ne dorim un alt tip de globalizare: nu numai standarde sociale, de mediu și umane pentru firmele multinaționale, ci și un nou fel de solidaritate globală pe termen lung și distragerea granițelor care au fost ridicate împotriva oamenilor și a nevoilor lor de bază.

Ce pot eu personal să fac?

Foarte mult. Fantezia nu are granițe. Să consumi conștient, să protestezi cu voce tare - și să te angajezi politic, cel mai bine împreună cu alții. Începând cu pagina 47 vom prezenta câteva idei și exemple în acest sens, altele le acceptăm cu mulțumiri.

Această carte nu dorește să impună renunțarea la calitatea vieții. Dimpotrivă: ar trebui să trezească dorința de a trăi atent și activ. Căci puterea concernelor este dată în primul rând de consumatori și consumatoare.

„Libertățile noastre nu ne-au fost acordate de guverne”, scrie Arundhati Roy, scriitoare și activistă pentru drepturile omului din India. „Noi le-am câștigat. Iar dacă le vom pierde vreodată, lupta pentru recâștigarea lor se va transforma în revoluție. Această luptă trebuie dusă pe toate continentele și în toate țările. Nici un țel nu este prea mic, nici o victorie prea neînsemnată.”

În lumea întreagă, 12 milioane de copii muncesc din greu la producerea mărfurilor de export ieftine. Cei 360 de miliardari în dolari sunt atât de bogați ca și cele 2,5 miliarde de săraci la un loc. Dacă cei bogați ar dona anual 1 procent din averea lor, ar putea să asigure tuturor celor săraci apa potabilă și școlarizarea. 500 dintre cele mai mari concerne obțin un sfert din produsul social brut din lume și controlează 70% din comerțul global. Dar oferă locuri de muncă numai pentru 0,05% din populația de pe întregul glob.

În fiecare an mor zece milioane de copii, ai căror părinți nu au bani pentru medicamente. Zilnic pier 100.000 de oameni din cauza foametei și a exploatării.

Ca urmare a repartizării in juste a resurselor, acest lucru reprezintă un genocid zilnic. Globalizarea necontrolată a comerțului și a fluxurilor financiare va fi urmată fără îndoială de o globalizare a conflictelor sociale și a terorii. Dacă dorim să ne păstrăm calitatea vieții, libertatea și șansele individuale de dezvoltare, trebuie să globalizăm premisele pentru acestea: reguli cinstite pentru conviețuire.

*Klaus Werner și Hans Weiss
Berlin/Viena, august 2003*

PS: Dacă observați lipsa unei firme sau doriți să ne dați informații concrete, puteți face acest lucru prin intermediul adresei noastre de internet <http://www.markenfirmen.com>. Acolo aveți și posibilitatea de a protesta online împotriva firmelor de marcă criticate.

Fără scrupule & Co.

Concernele investesc sume enorme pentru a cultiva imaginea mărcilor lor. În ceea ce privește însă condițiile de muncă, se fac economii. Urmările sunt relații de muncă îngrozitoare, sărăcie și încălcarea drepturilor omului. Angajamentul social nu este altceva decât publicitate.

Firma petrolieră Shell este unul dintre cei mai mari finanțatori ai proiectelor sociale din Nigeria. Concernul donează anual circa 60 de milioane de euro pentru construcția de școli și unități sanitare în regiunile sărace din sudul Nigeriei¹.

În Europa și Japonia, Shell se numără printre cei mai mari promotori ai energiei solare: concernul petrolier multinațional construiește acolo instalații de captare a energiei solare. Într-o broșură publicitară putem citi: „Suntem convinși că numai acele firme pot avea succes care urmăresc următoarele trei scopuri: capacitatea de competiție, responsabilitatea socială și orientarea ecologică.”

Concernul a fost mult timp dușmanul mediului înconjurător și al grupărilor pentru drepturile omului. În anul 1995, Shell a vrut să scufunde platforma petrolieră „Brent Spar” în Marea Nordului și milioane de șoferi au boicotat benzinăriile cu însemnul scoicii galbene, până când fuma a renunțat. Firma a suferit a doua lovitură de imagine în același an, în legătură cu uciderea poetului Ken Saro Wiwa. Firmei Shell, în calitate de cel mai important producător de petrol din Nigeria, i s-a imputat cooperarea cu regimul militar nigerian din acea perioadă, care îi îndepărta pur și simplu pe cei care luptau împotriva industriei petroliere.

Între timp, se știe că disprețuirea prea evidentă a intereselor umanitare și ecologice dăunează afacerii. „Shell se chinuie să ofere certitudinea că activitatea sa nu duce la încălcarea drepturilor omului”, spune chiar Arwind Ganesan de la organizația Human Rights Watch. Rapoartele concernului cu privire la mediul înconjurător și drepturile omului ar putea fi chiar un model pentru alte firme².

Se pare însă că populația din Nigeria are o cu totul altă părere: Shell este responsabilă, ca și înainte, de distrugerea condițiilor de viață a mii de familii. Oamenii care protestează împotriva firmei multinaționale sunt intimidați mereu. Iar concernul refuză să plătească daune celor care au căzut victime exploatării lipsite de scrupule a resurselor țării: cei afectați din populația Ogoni apreciază că firma Shell, de la începutul activității sale în Nigeria, a extras petrol în valoare de 35 miliarde de euro³. Pagubele produse mediului înconjurător au fost cifrate încă din 1992 la 4 miliarde de euro.

Astfel, cele 60 de milioane pe care concernul, după propriile declarații, le cheltuie în scopul protecției sociale, stau deodată în altă lumină - reprezintă prin comparație o sumă mai

mică, dar cu atât mai eficientă din bugetul publicitar. Căci acțiunile caritabile ale firmei Shell sunt prezentate în mass-media internațională ca un exemplu de paradă pentru răspunderea unei firme.

Imaginea este totul

Concernele și-au învățat lecția. Cam de la începutul anilor șaptezeci, multe firme de renume au devenit ținta activiștilor pentru drepturile omului și protecția mediului. Chemările la boicot împotriva unor firme ca Nestle, McDonald's, Siemens și Shell au făcut senzație. Mulți nu-și mai aduc acum aminte care a fost motivul criticilor de atunci. Dar, se știe că au conștiința încărcată (vezi portretele firmelor de la sfârșitul cărții).

Între timp, aproape toate firmele mari dau publicității, în mod regulat, rapoarte cu privire la mediul înconjurător și problemele sociale. Au angajat responsabili cu drepturile omului și au stabilit așa-numitele „Codes of Conduct”, norme de conduită, prin care au elaborat reguli mai mult sau mai puțin stricte cu referire la principiile ecologice și sociale. La simpozioane și pe paginile de internet ale firmelor și-au făcut apariția solemnă noi termeni. Pe lângă „shareholder value”, care reprezintă pentru acționari valoarea la bursă a unei firme, apare „stakeholder value”: doar cel care se comportă corect față de toate grupurile afectate de o afacere va putea avea succes economic, aceasta este filozofia. Din aceste grupuri diferite fac parte atât muncitorii și clienții, cât și mediul înconjurător și țările în care o firmă își desfășoară activitatea. Același lucru se transmite și cu ajutorul cuvintelor foarte la modă: „Corporate Social Responsibility” (CSR) și „Corporate Citizenship”: spațiul de afaceri al unei firme nu se rezumă numai la criteriile economice, el cuprinde și răspunderea socială, deoarece firmele vor să fie „buni cetățeni” ai unei țări sau ai întregului glob pământesc.

Astfel, în octombrie 2000, circa 120 de funcționari superiori ai firmei Siemens au muncit ca voluntari la ridicarea unei tabere de vară pentru copiii instituționalizați germani și cehi. Aceștia au construit șase cabane de lemn, un punct sanitar și un teren de volei pe plajă, iar în acest scop au cărat 13 tone de lemn, 50 metri cubi de nisip și o jumătate de tonă de beton, după cum relatează publicația „Wirtschaftswoche”: „24 de copii și îngrijitori pot să-și petreacă vacanța acolo.” Această activitate nu a venit doar în sprijinul celor cu probleme, a întărit și spiritul de echipă. Și, nu în ultimul rând, a fost bună pentru imagine.

Siemens dovedește spirit de echipă nu numai la construcția de tabere de vacanță, ci și în cazul numeroaselor participări la proiecte de construcție mai mult decât îndoielnice: astfel, cu ajutorul concernului munchenez, au fost construite în țări din „lumea a treia” nenumărate baraje uriașe, pentru care milioane de oameni au fost mutați, majoritatea cu forța, și care și-au

pierdut casele fără a fi despăgubiți corespunzător. Iar Siemens ocupă în continuare un loc de frunte în construcția de centrale atomo-electrice în toată lumea. Multe dintre reactoarele acestora sunt nerentabile și încarcă bugetul statelor cu datorii mari, în timp ce concernul obține profituri imense.

Angajament social cu mine terestre?

Poți mări valoarea unei firme dacă ești pregătit „să preiei și o răspundere socială în firmă și în societate”, dezvăluie șeful firmei Mercedes, Jurgen Schrempp, publicației „Wirtschaftswoc-he”. De la acesta nu aflăm însă dacă producția de armament reprezintă o componentă a acestei răspunderi. DaimlerChrysler, mai bine spus o filială a firmei producătoare de autoturisme, este implicată în producția de armament atomic. Și nu doar atât: concernul produce și mine terestre. Mai ales minele antipersonal care au fost scoase în afara legii datorită consecințelor lor dezastruoase. Utilizarea lor afectează de multe ori și populația civilă.

Filiața concernului, Deutsche Aerospace, făcea publicitate „minelor antitanc” PARM 2 în revistele de specialitate, folosind sloganuri ca „modern și eficient”. Ofițerii din armata federală germană laudă minele PARM astfel: „Sunt mine moderne și au un efect ucigător. Ele pot respinge dușmanul din spatele adăposturilor.”⁵ Abia după protestele masive ale grupului de inițiativă „Acționarii Critici”, Jurgen Schrempp a anunțat la sfârșitul anului 1998 oprirea producției de mine PARM.

Conform declarațiilor „Acționarilor Critici”, din paleta de produse mai fac parte desigur și mine „Flach-Flach” (MIFF) și mine „Multi-Splitter-Passiv” (MUSPA), care au fost incluse de Ministerul Apărării din SUA (spre deosebire de cel german) în categoria minelor antipersonal. Din acest motiv, state membre Nato, cum ar fi Italia, au respins aceste tipuri de mine și le-au distrus pe cele din stoc⁶.

„Putem să te distrugem”

O firmă de marcă ce are mult de recuperat în privința imaginii este firma americană de îmbrăcăminte sport Nike. Din momentul în care, pe la mijlocul anilor 1990, mass-media din SUA a filmat copiii pakistanezi în timp ce coseau logo-ul Nike, „Swoosh”, pe mingile de fotbal,

indignarea față de condițiile de muncă din așa-numitele „Sweatshops”, fabrici din Asia și America Latină, în care sunt asamblate produsele concernului, nu mai ia sfârșit. Și mereu ies la lumină noi cazuri de exploatare și tratamente aplicate minorilor (vezi capitolul „Sport și îmbrăcăminte”).

În SUA, aceste rapoarte au devenit o amenințare serioasă la adresa imaginii concernului. Spotul publicitar cel mai renumit al lui Nike, „Just Do It!”, s-a transformat în „Just Boycott It” - „Pur și simplu boicotează-l”. Tot mai mulți tineri întorc spatele fostei lor mărci preferate. Pentru concern este foarte dureroasă pierderea încrederii acestui segment de consumatori.

În toamna anului 1997, la New York, s-a petrecut o adevărată catastrofă în domeniul relațiilor cu publicul, pentru Nike. Asistentul social Mike Gitelson, care îngrijea adolescenți din Bronx a declarat, după cum povestește jurnalista canadiană Naomi Klein, că „s-a săturat să vadă copii alergând în pantofi sport pe care nu și-i pot permite nici ei și nici părinții lor”. Gitelson le-a spus acestora că muncitorii din Indonezia câștigă numai 2 dolari pe zi și că pe concernul Nike îl costă numai cinci dolari să producă pantofii sport pe care ei plătesc între 100 și 180 de dolari și că acesta ar fi unul dintre motivele pentru care părinții lor își găsesc atât de greu de lucru. Adolescenții au trimis mai întâi scrisori șefului Nike, Phil Knight, și i-au cerut să le returneze banii. Concernul a răspuns cu scrisori standard, care nu spuneau nimic. „Atunci ne-am înfuriat cu adevărat și ne-am hotărât să organizăm o demonstrație”, a spus Gitelson.

Ca urmare, două sute de adolescenți cu vârste între unsprezece și treisprezece ani s-au așezat în fața „Nike-Town”, un super-market al concernului din New York. Strigând, copiii au golit la picioarele agenților de pază mai mulți saci de gunoi plini cu pantofi sport vechi și împruțiți - și toate acestea în prezența mass-mediei. Una dintre activiste o fetiță afro-americană de treisprezece ani din Bronx - s-a uitat direct la carnerale de luat vederi ale unui renumit canal de televiziune și a transmis concernului un mesaj, care i-a făcut pe specialiștii în publicitate să transpire: „Nike, we made you, we will break you!” („Nike, noi te-am creat, noi te vom distruge!”)⁸

Îmbunătățiri discutabile

Patronii concernului știau ce înseamnă aceasta: dacă acești clienți, doriți cu ardoare, ajungeau, cu ajutorul presei, să zgârie imaginea cultivată cu grijă și cheltuieli de miliarde, atunci exista o mare problemă. Un grup de adolescenți din Bronx a reușit cu o singură lovitură să facă ceea ce nu au putut sute de organizații care militau pentru drepturile omului și care nu puteau vorbi decât în numele unui segment redus de „angajați”: Nike a trecut la ofensivă, a recunoscut multe dintre neregulile reproșate și a promis îmbunătățiri. Într-adevăr, ici și colo, acestea s-au

făcut simțite: multe din așa-numitele „sweatshop”-uri au fost dotate cu instalații de siguranță, cum ar fi stingătoare de incendii și ieșiri în caz de pericol, locurile de muncă au fost înfrumusețate și s-au intensificat controalele împotriva exploatării copiilor în procesul de producție. Dar problema esențială nu s-a schimbat: nici Nike și nici alte mari concerne care își produc mărfurile în țările sărace nu sunt dispuse să plătească salarii pe măsura muncii. Dimpotrivă, de când firmele furnizoare independente trebuie să respecte standardele impuse de Nike&Co., rămân tot mai puțini bani pentru salarii (vezi capitolul „Sport & îmbrăcăminte”).

În Europa, protestele împotriva comportamentului exploatator al marilor firme de marcă se mențin încă între anumite limite. Concernele sunt înarmate: Nike-Town din Berlin dă în mod regulat zile libere angajaților săi pentru activități comune în punctele cu probleme sociale din regiunile Kreuzberg, Friedrichshain, Lichtenberg și Neukölln. Împreună cu asistenți sociali sunt organizate acolo meciuri de fotbal, volei și baschet pentru copiii și adolescenții refugiați sau germani⁹.

De această inițiativă se ocupă o agenție profesională de publicitate, agens 27 - Societatea pentru artă, media și comunicare.

După cum se afirmă, nu se dorește să se facă mare tăraiboi în privința angajamentului social. Șeful agenției, Elmar Kirsch, declară acest lucru datorită mentalității anumitor grupuri, care doresc tot timpul să găsească nod în papură: „Organizațiile sociale impută firmelor angajate social, că nu doresc altceva decât să-și vândă produsele.”¹⁰ Dar oare de unde toate acestea!

Și producătorul suedez de mobilă Ikea se simte obligat să includă în catalogul său faptul că „munca prestată de copii este o parte de neacceptat a realității actuale și, din păcate, răspândită în câteva din țările noastre producătoare”¹¹. Și Ikea a fost criticată în nenumărate rânduri pentru exploatarea copiilor în fabricile ei furnizoare.¹²

În acest timp, s-a lucrat împreună cu UNICEF, organizația de protecție a copiilor din cadrul ONU, pentru a fi împiedicată exploatarea copiilor în muncă. Dietrich Garlich, șeful Unicef din Germania, declară: „Da, Ikea finanțează proiecte ale Unicef. Dar acest lucru nu înseamnă că automat nu mai sunt implicați copiii în fabricarea produselor Ikea.”¹³ Acest lucru este greu de controlat. Urban Johnson, directorul UNICEF pentru Africa de Est și Sud, nu pare „foarte surprins” de faptul că marile concerne se înfrumusețează cu numele organizației de protecție a copiilor din cadrul ONU: „Și ce dacă Ikea nu mai vrea să folosească în producție copii? Nu mă mulțumesc în cazul unui hoț cu faptul că nu mai fură.”¹⁴

Munca copiilor

Organizația Internațională a Muncii (International Labour Organization, ILO) apreciază că, numai în țările în curs de dezvoltare circa 250 milioane de copii cu vârste între cinci și patrusprezece ani sunt obligați să muncească. Dintre aceștia, 153 de milioane în Asia, 80 de milioane în Africa și 17 milioane în America Latină. „Mulți dintre ei muncesc în condiții care le pun în pericol dezvoltarea lor fizică, spirituală sau emoțională.”¹⁵

Cele mai grave forme ale muncii copiilor le reprezintă exploatarea sexuală și sclavia. Din prima categorie fac parte prostituția și pornografia cu minori. În a doua categorie se include și trecerea debitorului în sclavia creditorului pentru neachitarea datoriilor, situație în care copiii trebuie să muncească pentru datorii imaginare sau reale ale părinților.

Majoritatea copiilor muncesc fără forme legale: o parte în propria familie sau la câmp, dar și în gospodării străine sau pe stradă, de exemplu ca lustruitori de pantofi. Cea mai mică parte dintre aceștia lucrează în industrie sau agricultură. Se aproximează că în total, 12 milioane de copii sub patrusprezece ani lucrează pentru economia mondială.

Organizația Mondială a Muncii definește în principiu munca copiilor drept o activitate lucrativă prestată până la împlinirea vârstei de optsprezece ani. Totuși, numai pentru copiii până la treisprezece ani există interdicție clară de a munci. Între vârstele de treisprezece și cincisprezece ani, respectiv până la terminarea școlii, copiii nu pot efectua decât munci ușoare, care să nu influențeze pregătirea lor. Până în al 18-lea an de viață există indicații stricte referitoare la timpul și condițiile de muncă - și interzicerea lucrului pe timpul nopții. Informații:

<http://www.ilo.org>

Proteste împotriva puterii concernelor

Grupurile sociale și de mediu atrag de mult timp atenția asupra practicilor lipsite de scrupule ale unor concerne cum ar fi Nestle, Shell și Siemens. Dar, mult timp, protestele au pornit de la niște segmente limitate de oameni angajați, care puteau înregistra un succes deplin pe spațiul național. În Europa, datorită luptei sindicale și protestelor asociațiilor pentru protecția mediului înconjurător, firmele trebuie să îndeplinească condiții ecologice și sociale mult mai stricte decât în țările din sud, dar și decât în SUA.

În ultimele două decenii s-a ajuns ca multe firme să-și stabilească locurile de producție în zone cu standarde mai scăzute. În acest fel, ne-am exportat problemele legate de mediu în

țările mai sărace și ne vedem confrunțați în același timp cu concedieri în masă și cu revendicări de reprimire a drepturilor sociale. Sub pretextul „asigurării poziției”, regimurile din țările industrializate, indiferent de orientarea politică, sunt pregătite să scadă standardele sociale, democratice și ecologice.

Credința că economia de piață liberă, fără granițe, va crea o mai bună conviețuire a oamenilor decât configurația politică democratică și legislația, s-a impus greșit printre grupurile ideologice ale partidelor aflate la putere. Acest fenomen este denumit neoliberalism: încercarea de a crea o ordine mondială bazată pe eficiență economică, prin desființarea regulilor și printr-o privatizare fără limite după motoul „mai mult privat, mai puțin de stat”.

Dar ceea ce în teorie ar putea suna captivant pentru unii, a dus în ultimii ani la o creștere dramatică a sărăciei. Astfel, diferența dintre cincimea cea mai bogată și cea mai săracă a omenirii s-a accentuat în ultimii treizeci de ani de mai bine de două ori. În timp ce în 1960, venitul pe cap de locuitor al celor mai bogate 20 de procente era de 30 de ori mai mare decât puterea economică a celor 20 de procente de săraci, diferența a ajuns în 1999 de 78 de ori mai mare¹⁶. Cei 360 de miliardari în dolari de pe glob sunt tot atât de bogați cât cele 2,5 miliarde de săraci - jumătate din totalul oamenilor care trăiesc pe pământ - luați la un loc. Numai patronul Microsoft, Bill Gates, are o avere de 63 miliarde de dolari, cam cât capital posedă 31 dintre cele mai sărace țări¹⁷. Pe pozițiile de vârf se află concernele multinaționale, a căror putere economică depășește în multe cazuri cea a multor state. În 1999, produsul intern brut al Austriei se situa în fața veniturilor concernelor multinaționale. În 2001, republica din Alpi era depășită deja de Wal-Mart și ExxonMobil (vezi tabelul de la sfârșitul capitolului).

În timp ce firmele multinaționale aproape că nu mai plătesc deloc impozite și totuși „pun pe liber” în mod neîntrerupt colaboratoare și colaboratori, regimurile naționale neoliberale și comisia UE se comportă tot mai mult ca niște reprezentanți ai intereselor acestora. Bunurile publice și serviciile sunt sacrificate în competiția economiei de piață, iar nevoile de bază devin marfa de schimb. Libertatea neoliberalismului este valabilă numai pentru circulația liberă a capitalului, în timp ce libertatea oamenilor - mai ales a celor din țările sărace - se oprește la granițele bogăției.

Mișcarea globală împotriva globalizării neoliberale

O dată cu deschiderea granițelor, în schimburile economice internaționale s-a putut observa aproape consecutiv o mișcare împotriva puterii tot mai mari a concernelor. Startul acestei mișcări critice la adresa globalizării s-a dat în 1966, într-o zonă retrasă: în jungla Lagandon din statul federal mexican Chiapas. În acest loc, mișcarea mexicană a săracilor și indigenilor EZLN (Ejercito Zapatista de la Liberacion Nacional) a lansat invitația la o „întâlnire intergalactică împotriva neoliberalismului” la care au participat mai mult de 45 de țări. Ocazia a fost intrarea în vigoare, în ianuarie 1994, a acordului nord-american privind liberul comerț, Nafta, care liberaliza comerțul cu SUA și Canada. Efectele acordului Nafta asupra populației mexicane au fost devastatoare: deși volumul tranzacțiilor comerciale dintre țările implicate aproape că s-a triplat de la acea dată, de profitat au avut numai câteva sute de mari exportatori, cei mai mulți fiind străini, în timp ce populația a sărăcit tot mai mult¹⁸.

În urma „întâlnirii intergalactice” s-a constituit rețeaua internațională „Peoples’ Global Action against free trade” (PGA), formată dintr-un număr mare de organizații de bază din sud și câteva grupuri și indivizi din Europa. Arma acestei mișcări, care nu posedă nici capital și nici structuri organizatorice ierarhice, este una pe cât de pașnică pe atât de eficientă: ea se numește informație și creare de rețele. Mai ales internetul ușurează schimbul rapid de informații și planificarea campaniilor.

Astfel, această societate civilă, structurată într-o rețea globală, a înregistrat în 1998 un prim mare succes. Luptând împotriva superiorității aparente a concernelor, a făcut să cadă Acordul Multilateral de Investiții (MAI). MAI a fost inițiat în 1995 de către Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (OECD), formată din cele mai bogate țări industrializate. Scopul era protejarea eficientă a investitorilor internaționali de condițiile impuse de state și, astfel, ocolirea reglementărilor naționale. Organizații pentru protecția mediului și dezvoltare, uniuni ale consumatorilor și sindicate au dat alarma. Acestea au avertizat că o deschidere necontrolată a piețelor pentru investitorii străini ar putea avea consecințe sociale, ecologice, dar și economice catastrofale. Au criticat faptul că prin acordul MAI, concernele transnaționale au primit drepturi nenumărate în comparație cu statele, fără a putea fi trase în același timp la răspundere pentru consecințele ecologice și sociale ale activității lor. În plus, dezbaterele MAI s-au desfășurat cu ușile închise. În cele din urmă, organizațiile nonguvernamentale (ONG-urile) împreună cu statele în curs de dezvoltare au reușit să scoată la lumină acordul și să inițieze discuții pe marginea lui. Ca urmare, acordul a eșuat, deoarece Franța, una din cele mai importante țări OECD s-a retras de la dezbateri.

Dar, aproape concomitent cu înființarea în 1995 a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) a fost creat un alt instrument pentru a impune interesele concernelor în fața instituțiilor democratice și, mai ales, pentru revitalizarea acordului MAI într-o altă formă (mai multe despre OMC, la pag. 236). În decembrie 1999, mai multe zeci de mii de demonstranți au împiedicat la Seattle (SUA) desfășurarea ședinței consiliului de miniștri al OMC, deși poliția a făcut eforturi de intimidare a protestatarilor printr-o intervenție brutală. Pentru prima oară, această tânără mișcare a reușit o revoltă masivă și plină de mânie împotriva distrugerii democrației și a coeziunii sociale prin lobby-urile concernelor internaționale.

O altă lume este posibilă

În septembrie 2000, „Bătălia de la Seattle” a fost imitată pe bătrânul continent: în timpul conferinței Băncii Mondiale și a Fondului Monetar Internațional (FMI) din capitala cehă Praga, zeci de mii de persoane din întreaga Europă, în special tineri, au protestat (vezi foto 1) împotriva politicii ambelor instituții economice mondiale, care, în ultimele decenii, au împins spre faliment numeroase țări din sud. La sfârșitul lunii ianuarie 2001, în orașul elvețian Davos au demonstrat din nou mii de oameni cu ocazia Forumului Economic Mondial (FEM), o întâlnire de lobby a celor mai puternici patroni de firme și a conducătorilor planetei. Concomitent, nenumărate ONG-uri, grupări sindicale, fermieri lipsiți de pământ, inițiative de stânga și intelectuali au organizat în orașul brazilian Porto Alegre, cu o largă participare mediatică, primul Forum Social Mondial (FSM). Din acest moment, în lumea întreagă au fost înființate forumuri continentale și regionale, care, sub motoul „O altă lume este posibilă”, creează concepte aplicabile și rețele globale pentru o organizare echitabilă a globalizării. Indiferent din ce țări, medii și tabere politice provin aceste grupări diferite, dușmanul comun este unul singur: concernele globale și aliații acestora - OMC, FMI și Banca Mondială. Acestora li se reproșează că folosesc fără rușine puterea și controlul politic tot mai scăzut în defavoarea celor slabi social din lumea întreagă.

OMC

Organizația Mondială a Comerțului, cu sediul la Geneva, a fost înființată în 1995, în urma adoptării Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT). Scopul acesteia este o circulație internațională, pe cât posibil liberă, a mărfurilor și desființarea barierelor comerciale, în acest sens, cele 146 de țări membre și-au stabilit reglementări, pe care OMC nu le poate impune; dar ea poate aproba sancțiuni comerciale

membrilor ei. Datorită faptului că țările mai sărace nu dispun de un potențial amenințător real, ele depind de bunăvoința țărilor bogate. A nu face parte din această organizație reprezintă un lucru de neacceptat, deoarece aceasta ar însemna excluderea de bunăvoie de pe piața comercială. Pe lângă GATT, principalele puncte de sprijin ale OMC sunt Acordul General pentru Comerțul cu Servicii, GATS și Acordul privind unele aspecte comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală. Homepage: <http://www.wto.org>

FMI

Fondul Monetar Internațional (International Monetary Fund, IMF) conlucrează, de la înființarea sa în 1946, cu Banca Mondială. Este constituit din 183 de state membre și trebuie să asigure stabilitatea monetară și o desfășurare ordonată a afacerilor internaționale cu devize. Alte scopuri ale sale mai sunt creșterea economică și combaterea șomajului. Pentru asigurarea stabilității monetare, FMI-ul oferă țărilor amenințate mijloace financiare, dar le impune acestora criterii dure, cum ar fi scăderea cheltuielilor bugetare. Acest lucru a condus în multe cazuri la distrugerea infrastructurilor sociale, mai ales în domeniile învățământului și sănătății. Homepage: <http://www.imf.org>

Banca Mondială

Banca Mondială a fost înființată în anul 1944 pentru finanțarea reconstrucției Europei după al doilea război mondial și, între timp, s-a angajat în combaterea sărăciei mai ales în Asia, Africa și America Latină. Are 182 de state membre. Dreptul de vot este direct proporțional cu puterea economică și se află, în special, în mâna țărilor bogate - mai ales SUA, Germania, Franța, Marea Britanie și Japonia. Banca Mondială este cel mai mare creditor al țărilor în curs de dezvoltare. În anul financiar 2000, au fost acordate credite în valoare de circa 16,3 miliarde de euro unui număr de peste 100 de țări. Criticii susțin faptul că acordarea creditelor este strâns legată adesea de condiții care însângerează de facto sistemele sociale din țările creditate. În afară de aceasta, până în prezent s-a acordat prea puțină atenție compatibilității sociale și ecologice a proiectelor finanțate. Astfel, cu aceste „ajutoare de dezvoltare” au fost promovate proiecte mari care distrug spațiul vital al populației din acele zone, în timp ce investitorii obțin venituri substanțiale. Homepage: <http://www.worldbank.org>

Oponenți ai globalizării dispuși la violențe?

Mișcările care critică globalizarea au izbutit realizarea unei reușite mediatice în Europa, nu printr-o organizare constructivă într-o rețea formată din diverse foruri sociale, ci prin proteste în masă, în iulie 2001, la Genova, împotriva grupului celor opt dintre cele mai bogate state (G8). Mai mult de 200.000 de oameni au protestat pașnic împotriva împletirii dintre politică și capital. Dar poliția italiană a intervenit în forță împotriva demonstranților și chiar a infiltrat în rândurile acestora provocatori pentru a putea demonstra că oponenții globalizării sunt dispuși la violențe. „Există «dovezi» că în timpul revoltei împotriva G8 de la Genova, din iulie 2001, poliția a falsificat disponibilitatea la violențe a demonstranților”, scria chiar și una dintre cele mai conservatoare publicații, „Welt”, un an mai târziu. „Ceea ce până acum a fost doar o suspiciune în mass-media italiană a fost recunoscut oficial de poliția din Genova.”¹⁹ În urma acestor demonstrații s-au înregistrat 200 de răniți și un mort. Protestatarul Carlo Giuliani, în vârstă de 25 de ani, a fost împușcat de polițiști.

Bineînțeles că și printre demoștrânți există totdeauna oameni, care-și manifestă ura împotriva sistemului prin acțiuni violente. Dar până acum, aceștia au format o minoritate. Totuși, pe lângă o evaluare morală și pe lângă discuțiile purtate în interiorul mișcării sociale, dacă acești oameni dăunează în viziunea publică criticilor aduse globalizării, se poate pune întrebarea, dacă un sistem economic, care legitimează violența și teroarea produse de concerne, nu creează automat o contraviolență. În plus, mai apare și faptul că mass-media a fost gata să discute despre teme cum ar fi injustiția mondială abia după momentul în care a intrat în contact cu imaginile îngrozitoare cuprinzând excesele din timpul manifestărilor protestatare. Revista „Spiegel” își punea după evenimentele de la Genova întrebarea care întârziase multă vreme: „Cui aparține lumea?”²⁰ Rețeaua de luptă împotriva globalizării, Attac, a înregistrat o creștere enormă a numărului de membri, iar în cadrul unui sondaj de opinie, 70% dintre germani s-au arătat de acord în principiu cu problema criticării globalizării.

În cele din urmă, organizații pașnice precum Attac pot, în mod paradoxal, mulțumi pentru o parte a popularității lor tocmai înscenărilor de violență. Și acestea se mai apără și de conceptul de „oponenți ai globalizării” atribuit lor de mass-media, deoarece se consideră mai mult modelatori ai globalizării. S-ar putea spune că adevărații adversari ai globalizării se află în sediile centrale ale concernelor, în OMC și în instituțiile financiare internaționale: acolo se lucrează de fapt pentru a se împiedica o globalizare după standarde sociale, ecologice și ale drepturilor omului.

11.09 și consecințele acestuia

La 11 septembrie 2001, părea că lumea se desface din încheieturi. Atentatul ucigaș asupra World Trade Center din New York a adus în centrul atenției pericolul terorismului global. Cauza și motivele nu sunt clare nici până azi, fapt care a scos încă o dată la iveală teoreticieni ai conspirației de diferite origini. Mult discutata „luptă între culturi” a fost nu atât una între civilizații regionale și religioase deosebite, cât un fel de luptă ideologică de poziție. Antiamericanismul neîndemânatic și antiislamismul nu mai puțin greoi s-au întrecut în lupta împotriva dominației pe piața ideologiei. Mișcarea critică la adresa globalizării s-a manifestat surprinzător de discret. Mulți s-au temut să nu fie plasați, datorită criticilor lor, împotriva supremației concernelor, în apropierea terorismului. Adunarea anuală a Băncii Mondiale și a Fondului Monetar de la Washington au fost contramandate și la fel și protestele împotriva lor. Abia după ce președintele american George W. Bush a declarat „război împotriva terorii” și a afirmat că a descoperit „axa răului”, reținerea masivelor critici împotriva politicii imperialiste de la Washington a dispărut. Războiul și fantoma unei ordini mondiale unipolare, care trebuiau să le asigure Statelor Unite o poziție de putere economică și politică conducătoare, au devenit ținta mișcărilor sociale. În cadrul Forumului Social European din noiembrie 2002, au demonstrat la Florența mai mult de un milion de oameni, împotriva războiului și a dezintegrării sociale. Cu ocazia celui de-al treilea Forum Social European din ianuarie 2003, au plecat spre orașul brazilian Porto Alegre circa 100.000 de oameni. Iar la 15 martie 2003, peste 12 milioane de oameni au mărșăluit pe străzi în lumea întreagă, pentru a protesta împotriva războiului din Irak ce urma să se declanșeze.

Cu tot respectul față de astfel de mișcări de masă, există și voci critice care observă că este prea ușor să faci un singur adversar - în acest caz regimul american - drept răspunzător de tot răul existent. Incendierea steagurilor americane și israeliene, care a avut loc la aceste demonstrații, indică faptul că nici mișcările pentru pace și cele sociale nu sunt imune în fața unei scheme simple prieten-dușman. Faptul că regimul Bush împiedică aproape toate tratatele internaționale, încalcă drepturile popoarelor și ale oamenilor și distruge standardele democratice nu îndreptățește în nici un mod antiamericanismul ieftin - la fel cum critica politicii disprețuitoare față de oameni dusă de prim-ministra Sharon nu poate îndreptăți uciderea bărbaților, femeilor și copiilor israelieni. Astfel de simplificări au ca rezultat faptul că grupările neonaziste încearcă deja să încheie alianțe strategice cu mișcarea de critică la adresa globalizării. O îndrăzneală absurdă, dacă se pornește de la premisa că motivația principală a

acestei mișcări este crearea unei lumi cu aceleași posibilități de dezvoltare pentru toți oamenii.

În afară de aceasta, fiecare critică unilaterală la adresa SUA desconsideră realitatea. Regimurile europene în tendința lor nu sunt mai puțin neoliberale decât cel american. Și acestea acordă mai multă atenție intereselor lipsite de scrupule ale unor concerne, de la Bayer (Germania) până la Total (Franța), decât să se gândească la drepturile omului (vezi capitolul despre corupție). Nici o țară europeană nu s-a arătat critică la adresa trecutului ei colonial și nici dispusă să facă despăgubiri. Dar când este vorba să instrumenteze evenimente mediaticc drept morală, sunt gata.

Acest gen de morală nu miroase a bine. Când, după moartea a 3.000 de oameni la 11.09.2001, peste tot în lume s-a lansat invitația la câteva minute de reculegere în memoria lor, un edito- rialist de la cotidianul liberal „Standard” a cerut să se păstreze un număr corespunzător de ore de reculegere pentru cele două milioane și jumătate de oameni uciși pe nedrept în Sudan, despre care el aflase pentru prima oară din „Cartea neagră a firmelor de marcă”²¹. Din cele 12 milioane care au ieșit în stradă manifestând împotriva războiului din Irak, numai unii au scăpat câteva cuvinte despre îngrozitoarele masacre ale lui Saddam Hussein. Cel mai mare război din lume după 1945, cel din Republica Democratică Congo cu peste 3,3 milioane de morți în patru ani, nu i-a scos în stradă pe demonstranții pentru pace - deși în cele mai multe războaie africane este vorba mai mult despre interesele în materii prime ale concernelor vestice decât în pretinsul „război pentru petrol” din Irak.

Diversitate și democrație în locul dominației capitalului

Revendicările multiplelor mișcări sociale sunt foarte diferite. Ele se întind de la propuneri referitoare la controlul democratic al organizațiilor internaționale, cum ar fi OMC, până la desființarea acestora. Există oameni de știință de seamă care susțin „deglobalizarea”, adică întoarcerea la piețele regionale, în timp ce alții militează pentru ideea unui gen de guvernare mondială sub forma instituțiilor controlate democratic („global governance”), care să hotărască în chestiuni precum legitimitatea impozitelor, repartizarea resurselor și jurisdicția în domeniul drepturilor omului. Unele grupări consideră că, din punct de vedere social și ecologic, capitalismul poate fi domesticit și fac trimitere la modelul „economiei de piață ecosociale”, care prezintă state naționale europene până la sfârșitul secolului trecut, drept secret al succesului și care este acum distrus succesiv. În orice caz, și acest model s-a bazat pe exploatarea țărilor mai sărace și a resurselor naturale. Din acest motiv, grupările radicale indică faptul că sistemul dominant, orientat către profit și concurență, al economiei de piață și capitalismului contribuie

probabil la exploatare, război, discriminare și distrugerea mediului înconjurător. Lor li se impută de cele mai multe ori eșecul istoric al autoritarului comunism.

Dar nu este vorba despre înlocuirea unui sistem dominat cu altul. În sens politic este vorba despre crearea unei reale participări democratice pentru toți oamenii în toate domeniile, în sensul modelului democratic participativ și despre întâietatea obligatorie a problemelor sociale față de interesele pentru profit. Și în sens economic, este vorba despre asigurarea necesităților de bază ale omului - cum ar fi dreptul la hrană, apă, locuință, sănătate, educație și multe altele - dar mai ales de faptul că oamenii înșiși nu pot fi tratați ca niște mărfuri și deci nu sunt bunuri de dat pe piață. Nu există o rezolvare simplă a acestor probleme și nici un sistem perfect. Un drum viabil poate lua naștere numai prin atenția acordată multitudinii oamenilor și părerilor și prin înțelegerea conflictelor. Dar toți trebuie să fim de acord asupra unui lucru și anume, asupra supremației vieții față de profituri.

Un tur de shopping în supermarketul global

„Este ca și cum s-ar fi inventat noi reguli la jocul de șah”, scria sociologul munchenez Ulrich Beck într-un eseu despre noua putere a concernelor multinaționale²²: „Pionul - economia în condițiile unei mobilități informatico-tehnologice, devine cal și poate ataca și la șah și la rege - statul.”

Internetul a transformat lumea într-un „sat global”, în care oamenii de pe diferite continente stau la o bârfa virtuală la o cafea. Corespondentul macroeconomic este „supermarketul global”: în vitrina frigorifică se află materii prime din Congo, în cutii există forță de muncă thailandeză la ofertă specială, la raionul de delicatese poți găsi cercetători și designeri din lumea întreagă pe lângă originalii specialiști în publicitate. Și la casă așteaptă cu ochi strălucitori clienții.

Nici un pantof sport, aproape nici un televizor și doar puține mașini se mai fabrică azi acolo unde firmele care le comercializează își au sediul. Materiile prime vin la noi, încă din perioada colonială, din Africa, America Latină și Asia. Și, în timp ce la noi încă se mai discută dacă să fie lăsați specialiștii indieni în computere să migreze spre Europa, multe firme își stabilesc de mult timp compartimentele de cercetare și tehnologice în țările cu mână de lucru ieftină. Cele mai mari piețe de desfacere pot fi - deocamdată - găsite în țările industrializate din vest.

Această globală „împărțire a sarcinilor”, care reprezintă și o împărțire între săraci și bogați, nu este o ordine mondială stabilită irevocabil - chiar dacă mulți par a fi mulțumiți de aceasta.

Fostul prim-ministru britanic, Margret Thatcher a dat forma definitivă a conceptului sindromului TINA: „There is no alternative” - nu există nici o alternativă la suferință, susținea persoana, care prin activitatea sa politică crea o astfel de suferință. Reprezentanții economici neoliberali argumentează faptul că tocmai inegalitatea mondială face necesare investițiile concernelor în țările mai sărace, pentru a ridica acolo nivelul de trai.

O argumentare captivantă, dacă se pornește de la ideea că nu toți locuitorii țărilor sărace doresc să trăiască din economia de subzistență, adică de azi pe mâine. „Există un singur lucru care este mai rău decât a fi dominat de concernele multinaționale, și anume a nu fi dominat de concernele multinaționale” scria Ulrich Beck. Tabloul romantic cu locuitorii junglei, care se hrănesc cu banane și își cultivă cu grijă tradițiile, nu este de cele mai multe ori decât un proiect al cetățenilor vestici prosperi, care, în calitate de ecoturști, vor să-și realizeze câteva vise în paradisurile de odihnă. În mod sigur, aceasta nu este altceva decât o formă subtilă de colonialism. Căci și aztecii, massaii și tibetanii au dreptul să poată beneficia când doresc de internet, medicină modernă și bunuri de consum. Dacă toate acestea înseamnă Microsoft, Aspirin și Coca-Cola, depinde de șansa pe care ei o au de a-și hotărî singuri necesitățile. Realitatea este că multe țări, care în prezent nu dispun de o circulație internațională a mărfurilor, nu dispun nici de rezerve economice și nici de tehnologii scumpe și adesea, nici de cunoștințe pentru a-și putea construi singure structuri care să le ofere locuitorilor lor un standard de viață pe măsură.

Dar dacă ne imaginăm că majoritatea țărilor sunt sărace, nu datorită faptului că nu produc destul, ci pentru că profiturile obținute din producția lor ajung în străinătate sau în economia de export, atunci pretinsa dependență de concernele multinaționale poate fi căutată în faptul că țările mai sărace trebuie să-și cheltuiască toate veniturile economiei lor naționale pentru plata datoriilor pe care le-au acumulat datorită colonializării, exploatării neoliberale și regimurilor corupte. În timp ce ajutoarele pentru dezvoltare sunt anual în valoare de circa 53 miliarde de dolari, fluxurile de capital dinspre sud spre nord sunt apreciate a fi un multiplu al acestora. Așa-numitele țări în curs de dezvoltare produc de facto ajutoare de dezvoltare pentru nord, deci pentru țările vestice industrializate. A stopa acest lucru ar fi mai eficient și mai durabil decât a spera într-un prosper efect al investitorilor multinaționali.

Bunăstare pentru toți

Dar un echilibru economic mondial nu ar însemna ca noi să ne pierdem bunăstarea, care este obținută din mâna de lucru ieftină și materiile prime din sud? Nu. Este necesar să cunoaștem faptul că bunăstarea umană nu se definește numai prin puterea de cumpărare.

Amartya Sen, deținătorul indian al premiului Nobel, profesor la Universitatea din Cambridge, scrie în cartea sa „Economia pentru oameni²³”: „Un punct de vedere bazat numai pe venituri trebuie neapărat completat, pentru a putea ajunge la o înțelegere totală a procesului de dezvoltare.” În acest mod, reputatul specialist în economie solicită o extindere a noțiunii de bunăstare, care să cuprindă și factori precum siguranța socială, libertatea individuală și dreptul la educație și asistență medicală, în principiu, acest lucru nu înseamnă altceva decât faptul că drepturile elementare ale omului nu sunt considerate bază, ci scop al comerțului.

Că acest lucru este posibil pentru toți, ne arată știința: din punct de vedere ecologic, pe pământ ar putea trăi circa 12 miliarde de oameni, astfel încât să-și poată permite toți un standard de viață egal. În prezent, noi suntem cu puțin peste 6 miliarde. Și ar trebui să ne punem și întrebarea: oare calitatea vieții noastre nu ar crește considerabil dacă am consuma mai puțin din tot ceea ce ne este prezentat de industria publicitară drept imposibil de renunțat la ele? Nu în ultimul rând, atentatele de la New York, dar și enorma presiune a migrației și realitatea că tot mai mulți oameni din lumea întreagă nu mai au nimic de pierdut, ar trebui să ne facă conștienți de faptul că nivelul de trai al locuitorilor din țările bogate suferă din cauza faptului că noi ne protejăm bogățiile prin măsuri de siguranță polițienești, care ne îngrădesc masiv libertatea personală. Oare vom observa vreodată că zidurile pe care le ridicăm în jurul Europei și a posesiunilor noastre sunt de fapt zidurile propriei noastre închisori?

Dacă studiem evoluțiile de pe piața mondială ajungem la un rezultat nu prea încurajator. Dimpotrivă, promisiunile acelor profeți, care văd comerțul mondial în dimensiunea sa actuală drept bază pentru dezvoltare se dovedesc în mare parte pretexte pentru o cimentare a inegalității sociale.

Exploatarea muncitorilor și a muncitoarelor

Exemplele prezentate în capitolele următoare, referitoare la etichetele la modă, la industria jucăriilor și cea alimentară ilustrează foarte bine la ce trebuie să ne așteptăm din partea „investițiilor” firmelor internaționale din „lumea a treia”. Adidas, Aldi și alte firme își obțin în mare parte produsele în țările cu mână de lucru ieftină. Dacă privim acest lucru pozitiv, el ar însemna că aceste concerne asigură acolo milioane de locuri de muncă și pun astfel bazele pentru dezvoltare și bunăstare. Realitatea este însă cu totul alta: plata muncitorilor și muncitoarelor din fabrici și de pe plantații se orientează de cele mai multe ori după cele mai mici salarii sau sunt chiar sub acestea. Cele mai mici salarii nu se măsoară - ca în majoritatea țărilor vestice - după cât este necesar unui om pentru a trăi, a-și hrăni familia, a-și da copilul la școală și a avea o pensie. Ele se ghidează în cele mai multe țări în primul rând după ceea ce revine acestor țări

drept cheltuieli oficiale din partea Băncii Mondiale și a Fondului Monetar Internațional.

De unde au Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional puterea de a hotărî în numele statelor suverane?

Țările în curs de dezvoltare au foarte multe datorii. Acest lucru are cauze diverse. Multe dintre țări au fost până târziu în secolul XX colonii europene și au fost exploatare de colonialiști. Infrastructurile statale abia existau, mulți localnici nu aveau dreptul la învățătură. După încheierea epocii coloniale, în jurul anului 1960, noile regimuri au primit împrumuturi pentru reconstrucție din partea Băncii Mondiale. În anii șaptezeci, instituțiile bancare internaționale au acordat alte credite cu dobânzi foarte scăzute, deoarece, datorită creșterii prețului petrolului, dispuneau de sume enorme de petrodolari. O mare parte dintre aceștia au fost folosiți pentru proiecte concepute de consilieri vestici și care nu prea foloseau țărilor respective. Astfel au trecut mulți bani în buzunarele regimurilor corupte - cu sprijinul plin de bunăvoință al băncilor, concernelor și chiar al conducătorilor democrațiilor vestice. În anii optzeci s-a cerut achitarea datoriilor. Pentru a putea fi returnate, au fost contractate noi credite de la Banca Mondială. Dar aceste noi credite erau legate de niște condiții influențate de vederile politice ale lui Ronald Reagan și Margret Thatcher; ce a urmat au fost programe riguroase de economii, cărora le-au căzut pradă în special mecanismele sociale și educaționale.

Și astăzi, cele mai multe țări în curs de dezvoltare cheltuie o mare parte a bugetului lor pentru a returna creditele către instituțiile financiare internaționale și băncile vestice. La acest lucru veghează Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional: ele hotărăsc asupra măsurilor de redresare financiară. Și, cine plătește, acela comandă.

Bineînțeles că există și voci critice, cum ar fi cea a fostului economist-șef al Băncii Mondiale, Joseph Stiglitz, care consideră că nu este bine ca țărilor mai sărace să li se refuze orice posibilitate de dezvoltare, în timp ce li se ia și ultima cămașă de pe ele, devenind astfel imposibilă finanțarea școlilor și a sistemului sanitar. Dar până va fi adoptată o nouă orientare în domeniul politicii internaționale a datoriilor, vom mai vedea multe imagini cu copii înfometați din lumea întreagă și mulți „adversari ai globalizării” vor ieși pe străzi.

Exploatarea resurselor

Firmele vestice nu numai că exploatează milioane de muncitori, dar au și un control total asupra resurselor naturale din nenumărate țări. O lume pe dos: Angola, Brazilia, Indonezia, Congo, Nigeria și, pe lângă ele, majoritatea țărilor în curs de dezvoltare dispun de un rezervor aproape nepuzabil de bogății naturale cum ar fi petrol, aur, diamante, cupru, lemn de esență, cafea, cacao și banane. În calitate de „proprietare” ale acestor resurse, ele sunt privite în mod

obiectiv ca fiind mult mai bogate decât țările industrializate. Cu toate acestea, o mare parte a populației din aceste țări este înfometată și nu are acces la medicamente sau educație.

*

În fiecare zi - în fiecare zi! - mor 100.000 de oameni din cauza foamei și aceasta, nu pentru că trăiesc în zone aride, ci pentru că bogățiile naturale ale țărilor lor le-au fost răpite încă din întunecații ani ai perioadei coloniale.

Celor mai multe țări în curs de dezvoltare le lipsesc tehnologia și posibilitățile de obținere și scoatere pe piață a resurselor lor. Din acest motiv ar putea fi ici și colo necesar și plin de sens ca firme internaționale să investească în aceste țări. Dar dacă privim mai îndeaproape, doar în puține cazuri putem vorbi despre investiții. Sub presiunea instituțiilor financiare, statele cu datorii pot percepe numai niște impozite derizorii pe câștigurile din export. În afară de aceasta, multe regimuri duc între ele o luptă acerbă de concurență pentru a atrage investitori străini. Adesea este vorba despre mita cu care consernele internaționale „ung” elitele locale în schimbul obținerii unor condiții favorabile de producție²⁴. În lipsa unui control transparent, banii dispar mai degrabă în canalele corupte în loc să rămână în țară sub forma impozitelor.

Comerțul internațional cu materii prime nu numai că nu este cinstit în ceea ce privește valoarea reală a bunurilor obținute pe piața internațională. Obținerea resurselor și a energiei în țările sărace are loc adesea în condiții care în Europa ar fi de neconceput. Astfel, pentru construirea unor centrale energetice au fost mutați milioane de oameni fără a fi despăgubiți corespunzător. Pentru exploatarea aurului se folosesc substanțe toxice care provoacă distrugerea spațiului vital. Același lucru se petrece și în cazul exploatării petrolului utilizându-se tehnologie învechită.

Și încă și mai rău: în zonele de conflict și în regiunile cu dictaturi cum ar fi Angola, Myanmar (fosta Birmanie), Congo și Sudan, cunoscute firme internaționale de marcă finanțează, exploatând resursele materiale, comerțul cu armament, războaie civile, revolte și regimuri militare opresive. Acestea se petrec în cea mai mare parte în industria petrolieră și de exploatare a diamantelor, dar sunt valabile și pentru alte conserne, cum ar fi concernul farmaceutic și chimic Bayer, care, datorită importurilor de materii prime din Congo, a contribuit timp de ani de zile la finanțarea celui mai mare război din lume după 1945 (vezi capitolul „Industria electronică”)

Om - materie primă

și firmele producătoare de alimente acceptă, păstrând tăcerea, ca pe plantațiile furnizorilor lor, bărbați, femei și copii să fie exploatați, intoxicați de îngrășămintele chimice sau chiar transformați în sclavi. Aceste firme trâmbițează cuvinte arogante despre interzicerea muncii copiilor și efectuează chiar controale prin sondaj. Vinovată de această situație catastrofală este în ultima perioadă presiunea prețurilor impuse de concerne furnizorilor lor.

Pe Coasta de Fildeș, de unde provine în cea mai mare parte cacaoa neprelucrată, majoritatea proprietarilor de plantații folosesc sclavi, spune profesorul de sociologie englez, Kevin Bales²⁶. Această concluzie s-ar putea trage din logica unui calcul simplu costuri-utilizare: „Noul sclavagism se desprinde ca și economia de starea materială și se concentrează în loc de aceasta asupra utilizării și controlului resurselor.” Atâta timp cât omul este folosit ca materie primă, va fi aruncat când nu mai poate fi utilizat și înlocuit cu altul: un copil de opt ani valorează pe Coasta de Fildeș nu mai mult de 30 de euro. Adesea, după câțiva ani, acesta este distrus.

Pentru Bales, care a scris o carte despre formele moderne ale sclaviei²⁶, „fiecare a treia mușcătură” din ciocolată are gust special de sclavie. La fel de drastic formulează și directorul organizației „Save the Children” din Mali, de unde provin majoritatea copiilor sclavi de pe Coasta de Fildeș: „Cine bea cacao, bea sângele lor.”²⁷

Sclavie și muncă forțată (vezi foto 2)

Sclavie există din perioada timpurie a istoriei omenirii. Dar abia în Grecia antică, sclavii au devenit marfă comercială. Punctul culminant al sclaviei s-a înregistrat în secolele XVI-XVIII, când au fost aduși cu corăbiile sclavi africani în America de Nord și de Sud. În ciuda convențiilor internaționale privind drepturile omului, sclavia nu a luat sfârșit niciodată.

Și astăzi, numărul total de sclavi și muncitori care lucrează forțat se ridică la cel puțin 27 milioane de oameni. Unele statistici vorbesc chiar de 100 de milioane. Pe lângă formele clasice ale sclaviei, în care omul este considerat proprietate după naștere, răpire sau vânzare, cea mai des întâlnită formă este trecerea debitorului în sclavia creditorului pentru neachitarea datoriilor. Astfel, un om trebuie să lucreze fără plată sau cu o plată derizorie până la achitarea unor „datorii” reale sau imaginare. În unele cazuri, această pretinsă datorie transformă și generațiile următoare în sclavi. Cel mai rapid ia amploare așa-numitul „Contract Slavery”, care se bazează pe contracte

de muncă fictive. Un caz special îl reprezintă sclavia acceptată de stat, cum se poate întâlni în Myanmar. Mii de bărbați, femei și copii au fost folosiți ca sclavi la construirea unei conducte de gaz metan. Parteneri de afaceri au fost în acest caz concernele petroliere vestice Unocal și Total.

În Africa de Vest, în ultimii ani au fost vânduți ca sclavi circa 200.000 de copii - aceștia au fost folosiți în gospodării, fabrici sau pe plantații. Dar și la noi înfloresc afacerea în care oamenii sunt marfă: numai în Europa de Vest, 500.000 de femei au căzut pradă traficului cu ființe umane și au fost obligate să se prostitueze, declară Mike Dottridge de la organizația Anti-Slavery International²⁸.

Informații: <http://www.antislavers.org>

Și industria farmaceutică exploatează „materia primă - om”. Autorul britanic de bestseller-uri, John Le Carre, descrie în romanul său, „Eternul grădinar²⁹”, cum folosesc concernele farmaceutice internaționale pacienți africani pe post de cobai, pentru testări periculoase de medicamente. Că acest mod perfid de acțiune nu este ficțiune, ci tragică realitate chiar și în Europa, am putut constata prin investigații sub acoperire efectuate în Ungaria (vezi capitolul „Medicamentele”). Firmele farmaceutice, pentru a obține cât mai repede posibil rezultate favorabile la testările noilor lor medicamente, plătesc în acest scop mulți bani medicilor din țări cu legislație și controale mai puțin riguroase. Aici, sănătatea pacienților este mai puțin importantă deoarece este vorba despre profituri de miliarde.

Lupta împotriva exploatării

Reprezintă oare aceasta asigurarea locurilor de muncă despre care tot vorbesc cu plăcere concernele? Copiii sclavi și muncitorii înfometăți, soldații care luptă în războaiele civile și cobaii umani ar trebui să fie recunoscători angajatorilor și investitorilor pentru acest gen de ajutor pentru dezvoltare? Este de mirare că tot mai mulți oameni se declară împotriva unei globalizări, care confundă tot mai mult cuvântul „investiție” cu „exploatare”?

Este vremea să punem firmele să jure. Cultivarea imaginii nu este suficientă. „Proprietatea obligă. Utilizarea acesteia trebuie să folosească bunăstării tuturor” este stipulat în Constituția germană³⁰. Frumoase cuvinte! Dar sunt cerute transformări reale, cinstite, de durată și transparente. Investițiile în țările mai sărace sunt adesea vitale, dar ele trebuie să fie controlate de către organizații civile independente, pentru ca profitul să nu însemne suferință și sărăcie. Aici intervine rolul central al sindicatelor. Singura cale de stopare a dumping-ului locațiilor și a scăderii standardelor sociale ce reies din acesta este solidaritatea internațională. Politica intenționat naționalistă și protecționistă a sindicatelor nu mai funcționează în condiții

cadru, globale. Ca parte a mișcărilor sociale, un rol central în scoaterea la iveală a neregulilor scandaloase din sweatshop-uri și de pe plantații revine dc ani de zile și liderilor sindicali. Aceștia au nevoie de sprijinul organizațiilor lor, pentru a putea realiza ceva.

Concernele trebuie obligate să preia responsabilitatea. Firmele multinaționale au tot mai multă putere. Puterea lor economică este, în multe cazuri, mai mare decât bugetul total al țărilor în care își desfășoară activitatea. Spațiul decizional este mai mare decât al țărilor în care activează. „Regimurile naționale joacă eventual rolul de consilieri în cazul acestor decizii” scria sociologul Ulrich Beck. „Dacă o instituție a statului încearcă să limiteze zona de acțiune a unei firme, aceasta își va căuta o altă locație. Astfel, problema nu mai este dacă se poate întâmpla ceva, ci numai unde se întâmplă.”

Ușurința cu care nenumărate firme își schimbă locurile de producție creează însă o altă problemă. Căci, în cazul unei astfel de modificări rămân adesea în urmă enorm de mulți șomeri. Acesta este și motivul pentru care noi ne pronunțăm în multe cazuri împotriva boicotului (adică peste tot unde cei în cauză nu doresc nici un boicot). Nu este vorba ca aceste concerne să se ferească de responsabilitatea lor și să închidă pur și simplu o întreprindere în care se descoperă nereguli. Este vorba ca ele să-și folosească puterea pentru a asigura un nivel de trai corespunzător celor cărora le datorează profiturile.

De ce neapărat mărci?

Și produsele fără marcă (așa-numitele „produse no-name”) sunt fabricate în condiții scandaloase. Nenumărate firme mai puțin cunoscute și ramuri industriale întregi, care nu sunt legate direct de clienți, profită, de asemenea, de sărăcie, corupție și încălcări ale drepturilor omului. De ce critica se concentrează în special asupra mărcilor renumite?

Aceasta dintr-un motiv pragmatic: mărcile își întemeiază puterea pe o imagine cultivată cu reclame de miliarde. Tocmai acolo pot fi atacate. Dacă mărcile se prezintă drept deosebit de modeme, sociale, sănătoase, fair-play, iubitoare de copii, multiculturale sau favorabile femeilor, familiei sau mediului înconjurător, este corect să fie măsurate după valoarea lor proprie. Astfel, concernul italian de modă Benetton s-a declarat angajat social folosindu-se de o serie de afișe provocatoare conținând imagini cu bolnavi de Sida, victime ale războiului și nou-născuți. În anul 1998 s-a aflat însă că marele concern implica în fabricarea produselor sale în Turcia copii de 12 ani³¹.

Mărcile nu oferă numai o țintă de atac pentru consumatorii critici. Ele sunt și „trendsetter” în economia mondială. Adesea, una și aceeași muncitoare coase unul după altul logo-urile firmelor Nike, Reebok, Adidas, Puma și ale unei firme necunoscute, pe pantofii sport.

Calitatea și condițiile de fabricație ale diferitelor mărci nu se deosebesc. Dar stă în puterea etichetelor de renume să hotărască în ce condiții se desfășoară producția. Căci cei ce stăpânesc piața mondială - și aceștia sunt în mod normal mărcile cunoscute - dictează și prețurile mondiale.

Cota-parte din prețul de vânzare reprezentând costurile de producție este tocmai la firmele de marcă adesea foarte mică. Partea, pe de parte cea mai mare, o plătim pentru faptul că suntem curțați. Pe la mijlocul anilor nouăzeci, numai firmele americane au cheltuit peste 1.000 miliarde de euro pentru promovarea produselor lor³².

Valorile mărcilor contra crizei simțurilor

De ce au un succes atât de mare? De ce nu economisesc firmele - sau noi - acești bani și nu-și vând produsele fără a obosi lumea întreagă cu reclama mărcilor lor? Deoarece mesajele publicitare ale concernelor au preluat cu ajutorul mijloacelor de comunicare moderne rolul tradițional de pivot al simțurilor pe care îl aveau școlile, bisericile, comunitățile sociale și instituțiile culturale, susține economistul și scriitorul american Jeremy Rifkin: „Cumpărarea unei mărci îl transpune pe cumpărător într-o hune imaginară; el are senzația că împarte cu alții valorile și sensurile date de designeri.”³³ Astfel procedează Nike nu numai cu pantofii sport, ci și cu senzația colectivă de „wellness”. IBM nu vinde numai un computer ci și „solutions” - rezolvarea problemelor. „Noi nu vindem un produs”, spune și Renzo Rosso, patronul Diesel Jeans, „noi vindem un stil de viață. Cred că am creat o mișcare. Conceptul Diesel este totul. Este modul de a trăi, modul de a purta hainele, modul de a face ceva.”³⁴

O dată cu apariția produsului, faptul că pantofii, componentele computerelor și pantalonii sunt produse în schimbul unor salarii de mizerie trece pe planul doi. Ziarista Naomi Klein scrie în cartea sa „No logo”³⁵ că tocmai acesta este momentul în care își fac apariția „rupturile și fisurile din spatele fațadei lucioase” a mărcilor.

Recucerirea puterii

Tot mai mulți oameni își dau silința să demonteze această fațadă lucioasă. Internetul, care a impulsionat piața mondială, este în același timp cea mai puternică armă pentru critica concernelor. Prin e-mail-uri sau pe mii de pagini de internet sunt organizate întâlniri, se discută strategii și sunt țintuite la stâlpul infamiei firmele lipsite de scrupule. Organizații cum ar fi „Adbusters” luptă împotriva nebuniei consumului, ironizând campanii publicitare foarte

cunoscute. Altele fac investigații profesionale și scot la iveală nereguli concrete. Ele doresc mai multă participare, mai multe drepturi de muncă, standarde de mediu și sociale internaționale, mai multe posibilități de control și un comerț cinstit în toate privințele.

Într-un document intern, Uniunea Federală a Industriei Germane critică influența tot mai mare pe care o au organizațiile nonguvernamentale asupra opiniei publice: „înlănțuirea lor internațională conferă ONG-urilor un avans în cunoștințe și acțiune. Organizații precum Amnesty International sau WWF se bucură de credibilitate foarte mare.”³⁶

Concernele sunt alarmate: avantajul în ceea ce privește puterea, pe care ele l-au obținut după căderea Cortinei de Fier în detrimentul instituțiilor politice, este numai o victorie de moment. Mișcările sociale, oamenii care spun „Ajunge!” - deci noi - ridică tot mai mult vocea și sunt tot mai înfuriați. Noi nu revendicăm nimic mai mult sau mai puțin decât o participare echitabilă a tuturor oamenilor la bogățiile planetei. Această revendicare nu va fi potolită prin investiții de miliarde în industria publicitară.

Așa cum puterea reprezentanților politici este una conferită de popor, la fel puterea concernelor este dată de consumatori. Cu fiecare imagine a copiilor sclavi, cu fiecare reportaj despre muncitoare exploatare brutal, cu fiecare raport despre pacienți maltratați sau frumuseți ale naturii distruse, o parte a acestei puteri se sfârșimă. Ce a spus fetița de treisprezece ani din Bronx, care și-a trântit vechii pantofi de sport în fața ușilor firmei Nike? „Noi te-am creat. Noi putem să te și distrugem.”

Se poate și altfel

Puterea concernelor este dată numai de consumatori.

Să o folosim!

Poate ar fi cel mai ușor să luăm această carte și, când ne facem cumpărăturile, să renunțăm pur și simplu la produsele incluse în index. În calitate de cititor sau cititoare ați avea eventual o conștiință mai curată. Dar cam asta ar fi totul. Căci pe cei care sunt exploatați de concernele aflate în listă - și de multe altele - acest lucru nu-i ajută cu nimic. Este indiferent dacă vă cumpărați pantofii sport de la Nike sau Fila sau o firmă necunoscută. Deoarece pantofi sport comercializați în mod cinstit încă nu există. De asemenea, nu știm cu exactitate dacă într-un telefon mobil de la Nokia sau Motorola se găsesc materii prime cu care sunt finanțate războaie în Africa. Nu va exista niciodată benzină sau motorină

a cărei exploatare să nu fie în detrimentul mediului înconjurător. Iar în cazul unui medicament indispensabil vieții nu vom auzi niciodată vreun medic spunând: „îmi pare rău, dar eu boicotez firma Bayer.”

Acțiunile de boicot cu țel precis, cum ar fi campania Stopp-Esso sau boicotul organizat de opoziția din Myanmar împotriva tuturor firmelor care cooperează cu regimul militar din această țară au sens, deoarece amenințarea unui boicot cel puțin aduce problema în atenția opiniei publice. Boicoturile care nu au un scop precis pot conduce uneori la înrăutățirea situației pentru cei care sunt exploatați în muncă și care pot să-și piardă și locurile de muncă. Căci atât timp cât concernele se pot baza pe faptul că cei care le cumpără mărfurile nu se uită cu atenție și în cel mai bun caz reacționează pe o durată scurtă la cuvinte cum ar fi „munca copiilor”, care apar în mass-media, le este foarte ușor să închidă pur și simplu un loc de producție în care sunt descoperite cazuri de copii obligați să muncească și să continue în alt loc. Iar noi nu putem să fim atât de atenți, încât să cunoaștem toate mărfurile din toate ramurile economiei mondiale pe care le consumăm.

Deci trebuie să continuăm să cumpărăm cu rea știință?

Nu este vorba despre rea știință. În lumea din vest suntem înconjurați de atât de mult lux, încât nici nu trebuie să pretindem luxul cu bună știință.

Este vorba despre a schimba raporturile. Noi trebuie să ne folosim - și putem face aceasta - de puterea pe care o avem în calitate de consumatori, dar mai ales cea de cetățeni, pentru a influența. Cum se poate face aceasta, nu putem generaliza. Depinde de condițiile noastre de viață, de raporturile noastre economice, de influența noastră individuală și profesională, dar mai ales depinde de disponibilitatea noastră de a investiga critic realitățile din industria publicitară și dintr-un sistem social ghidat după profituri.

Mai concret: cel ce trăiește la ferma biologică și își tricotează singur pulovere din lâna oilor pe care le-a crescut singur nu trebuie convins. Dar pentru cei mai mulți dintre noi acesta nu este un mod de viață realist și probabil nici nu va fi. Există oameni - chiar foarte mulți - care nu vor să renunțe la mărfurile de marcă la modă. Și alții, care sunt pregătiți să-și schimbe radical comportamentul de consumator în sensul unui stil de viață cu efect durabil. Noi dorim să ne adresăm ambelor categorii, deoarece suntem de părere că ar avea mai mult sens să determinăm mulți oameni să facă un pas, decât să speriem o mare parte a omenirii cerându-i să-și schimbe total stilul de viață. Deci cine este gata să circule mai puțin cu

mașina sau să trimită conducerii firmei care produce mărcile lor preferate un e-mail critic - bine! Cine își poate permite și dorește să renunțe pe mai departe la circulația motorizată individuală și să cumpere numai produse fabricate la scară regională, ecologice și comercializate în mod cinstit - cu atât mai bine! În concluzie, noi nu pledăm în favoarea renunțării, dimpotrivă ne dorim o creștere a calității vieții personale printr-o dependență mai scăzută de teroarea consumului.

Dacă am cumpăra numai ceea ce ne este necesar, am face deja foarte mult - și pentru noi înșine.

În continuare vrem să vă prezentăm câteva exemple referitoare la ceea ce putem face în calitate de consumatori - și membri activi ai societății.

O calitate a vieții mai bună printr-un consum conștient

Chiar suntem fericiți când ne petrecem timpul liber în centrele comerciale sau blocați în trafic pentru a ajunge acolo? Chiar avem nevoie în fiecare an de un telefon mobil nou sau de cel mai la modă model de pantofi sport? Aceasta este probabil problema fundamentală pe care putem să ne-o punem. Dacă privim lista de firme trecută în această carte, ne dăm repede seama că, în multe cazuri, este greu să renunțăm la mărfuri produse prin exploatarea copiilor sau a căror producție duce la distrugerea mediului înconjurător. Totuși, există câteva reguli de bază de care trebuie să ținem seama la cumpărături și care sunt diferite de la sector la sector:

Alimentele: să cumpărăm ecologic și cinstit

Pentru alimente sunt valabile în principiu următoarele: cu cât locul de producere și prelucrare este mai aproape, cu cât cultivarea a fost mai ecologică și cu cât există mai puțin ambalaj, cu atât mai bine. Cele mai bune produse sunt cele fabricate regional și ecologic. Alimentele cu sigla „biologic” sau „ecologic” sunt supuse în Europa unui control strict din partea UE. De asemenea, unde întâlniți „gen-technikfrei” este vorba în esență despre organisme care nu au fost modificate genetic. În cazul produselor care nu cresc la noi - cum ar fi cafeaua, cacaoa, ceaiul, bananele, etc - trebuie să recurgem la metoda așa-numitului „comerț cinstit”. Numai sigla „TransFair” (vezi foto 21) ne asigură că au fost plătite

prețuri cinstite (?) și stabile și au fost respectate standarde sociale și ecologice minime. Bineînțeles că aceste mărfuri sunt uneori mai scumpe. În timp ce în cazul produselor convenționale, costurile adevărate - producție, transport, pagube produse mediului înconjurător sau sănătății - sunt puse pe seama societății, în cazul celorlalte plătim exact cât costă. Și, numai din motive de sănătate și gust ar merita să recurgem de exemplu la alimente biologice. Dar există tot mai mulți oameni al căror buget redus nu le permite să achiziționeze produse de o calitate mai ridicată. Și ar fi o atitudine arogantă din partea noastră să-i facem exact pe acești oameni să aibă o conștiință încărcată. Din acest motiv, totul se reduce la decizia personală a fiecăruia, să cumpere conștient și, totuși, având în vedere situația economică proprie. Faptul că produsele dăunătoare sunt adesea mai ieftine reprezintă o deficiență politică și trebuie rezolvată în sfera politică.

Moda&Co:

Să cerem mai multă transparență

La fel se întâmplă și cu îmbrăcămintea, articolele sport, jucăriile și multe altele. Și aici, gustul personal și posibilitățile financiare stau de cele mai multe ori la baza deciziei de cumpărare. Faptul că trebuie să te ghidezi mereu după cum dictează industria modei e o altă problemă. Cui îi place, găsește adesea o alternativă bună în magazinele second-hand sau în târguri. Deși mărfurile de aici provin, la origine, adesea tot din relații de producție exploatare, cel puțin exploatatorii nu mai sunt finanțați încă o dată. Din păcate, mărfurile comercializate cinstit sunt încă greu de găsit - cel mult putem da prioritate producătorilor regionali sau europeni. Unde întâlniți pe etichete „Made in Indonesia, Thailanda, China, etc” puteți fi siguri că este vorba despre salarii derizorii, desconsiderarea sindicatelor, exploatarea copiilor, etc. Cu cât un comerciant dă mai multe detalii despre condițiile de fabricare a produselor sale, cu atât mai bine.

Nu trebuie să subapreciem în nici un caz influența consumatorilor critici asupra politicii firmelor. După nenumărate discuții cu reprezentanții producătorilor am fost uimiți să observăm cât de în serios au fost luate e-mail-urile protestatare sau scrisorile clienților. De fiecare dată când o firmă primește o puzderie de astfel de scrisori, se întrunesc acolo statele majore. Și nu de puține ori se ia hotărârea de a contacta organizații pentru drepturile omului și de a primi din partea acestora sfaturi în privința îmbunătățirii condițiilor de muncă. Cine a conceput vreodată astfel de proteste cunoaște și răspunsurile încâlcite pe care le poți primi din partea majorității compartimentelor de marketing. De cele mai multe ori se face trimitere la codul deontologic la firmei, care interzice categoric, de exemplu, munca

copiilor sau munca forțată în întreprinderile furnizoare. Problema este că nimeni nu poate controla aplicarea acestui cod deontologic. Pentru că, în mod normal, sunt instituții ale firmelor respective sau dependente economic de conține, cele care efectuează aceste controale. Este ca și cum contabilă mea ar verifica modul în care îmi plătesc impozitele - probabil în beneficiul meu și mai puțin pentru serviciul de finanțe. Din acest motiv, în cazul tuturor codurilor deontologice lipsesc trei puncte esențiale: garanția că sunt plătite salarii minime care să asigure existența („living wages”), asigurarea libertății garantate de asocieră și sindicală și controale regulate efectuate de instituții independente. Din acest motiv are sens ca în scrisorile de protest să se facă trimitere la aceste puncte. Dacă de exemplu ați achiziționat pantofi sport „Made in Indonesia”, puteți pune următoarele întrebări: în ce fabrică au fost produși acești pantofi? Cât de mari sunt acolo salariile minime garantate? Care instituție independentă controlează condițiile de muncă? Puteți să indicați o persoană de contact din sindicatul local, cu ajutorul căreia pot să verific informațiile transmise de dumneavoastră?

Dacă marile conține dau răspunsuri false, trebuie să ia în calcul cel puțin faptul că vor fi puse la stâlpul infamiei de către mass-media. Când va deveni o obișnuință ca pe piață clienții să ceară nu numai calitate și preț scăzut, ci și condiții de producție corecte, atunci piața va ajunge mai devreme sau mai târziu să reacționeze la această cerere. Există deja câteva exemple - cum ar fi firmele Migros, Switcher și Veillon din Elveția care, datorită presiunii consumatorilor, colaborează la Campania „Haine Curate”. Sau producătorul de sucuri din fructe Pfanner, care oferă atât suc de portocale produs în condiții corecte, cât și convențional, așa că cel puțin putem opta. Sau firma de lenjerie Triumph, care datorită protestelor clienților a încetat colaborarea cu regimul militar din Myanmar.

Cel mai bun concern petrolier este bicicleta

Suntem adesea întrebați care dintre firmele petroliere sunt „mai bune” decât altele. Răspunsul din păcate trebuie să fie: nici una. BP și Shell au semnat recent acorduri de transparență referitoare la exploatarea lor de petrol din Angola și Nigeria, iar OMV a discutat cu organizații de protecție a drepturilor omului despre angajamentul lor din Sudan. Totuși, și exploatarea petrolului efectuată de aceste conține reprezintă o povară pentru drepturile fundamentale ale omului. Se trec sub tăcere efectele catastrofale asupra mediului înconjurător datorate circulației și arderii substanțelor combustibile fosile. Autoturismele alimentate cu combustibil biologic sau curent sunt încă rare - în afară de aceasta, trebuie

construite străzi și pentru ele. Deci, cea mai bună alternativă ar fi să folosim mai mult bicicletele și mijloacele de transport în comun și să zburăm mai puțin. Dar și acest lucru este o problemă ce ține de condițiile personale de viață. Ar fi cu atât mai important să exercităm presiuni asupra guvernelor noastre pentru a se trece în sfârșit la o ecologizare a sistemului de impozite prin impozite în scop ecologic și taxe de folosire a străzilor, precum și prin mult întârziata impozitare a benzinei pentru avioane.

În domeniul producerii de energie termică și electrică a apărut între timp posibilitatea de a ne verifica noi înșine furnizorii de energie. Foarte mulți furnizori de curent ecologic oferă pachete create pentru a se reduce producerea energiei electrice în centrale nucleare și din substanțe combustibile fosile. Informații referitoare la acestea oferă Greenpeace și alte organizații pentru protecția mediului înconjurător.

Încotro se duc toți acești bani?

Ce se întâmplă de fapt cu economiile noastre care se află în conturi, case de economii sau diverse fonduri? În principiu ar trebui să plecăm de la ideea că acestea sunt folosite pentru finanțarea - pe lângă altele - a centralelor atomice, comerțului cu armament, proiectelor de anvergură care provoacă mari distrugerii, iar băncile exercită cu ajutorul capitalului nostru presiuni asupra țărilor mai sărace (vezi penultimul capitol). Deci, încotro se duc toți gologanii? Cel care are prea mulți bani ar putea să-i împartă cu alții. Bine, poate că nu asta doriți să auziți, dar din când în când mai trebuie date și astfel de idei, ca ele să nu fie uitate. Pentru cei care sunt preocupați în primul rând să nu finanțeze cu economiile lor încălcări ale drepturilor omului și distrugerea mediului înconjurător, dar în același timp să-și păstreze capitalul și chiar să-l mărească, va fi puțin mai greu. Căci abundența de pretinse fonduri etice și pentru mediul înconjurător nu poate fi trecută cu vederea. În fondurile ecologice cunoscute, cum ar fi „FTSE4Good”, se găsesc printre altele, de exemplu, și acțiuni ale multor firme criticate în această carte. Informații ce pot fi utilizate într-o oarecare măsură, despre depozite de bani în scopuri etice, pot fi găsite și pe pagina de internet www.oeko-invest.de, precum și în almanahul anual pentru fonduri etico-ecologice, „Cartea Verde”, scris de Max Deml. Iar bănci, cum ar fi GLS (www.oekobank.de), finanțează cu banii dumneavoastră mai ales proiecte de viitor.

În orice caz, firmele „bune” cotate la bursă acționează după principiul Shareholder Value și sunt obligate să ia ceva din așa-numitul „Stakeholder”, deci

de la muncitori sau, de exemplu, din mediul înconjurător, pentru a da acționarilor. O altă posibilitate ar fi, de exemplu, plasarea economiilor în împrumuturile de stat. Nu trebuie să-ți placă ministrul de Finanțe pentru a considera că are sens faptul că mâna publică are mijloace cu care să finanțeze probleme sociale importante. Dacă acest lucru se întâmplă, în țările democratice depinde într-o oarecare măsură de domeniul nostru de influență - în schimb, băncile se sustrag aproape oricărui control public.

Să acționăm împreună

Printr-un consum conștient (sau printr-un nonconsum) se pot face multe. În același timp, trebuie să recunoaștem că și posibilitățile de acțiune ale concernelor sunt limitate. Scopul esențial al acestor firme este să producă profit și să ofere acționarilor, respectiv proprietarilor, venituri cât se poate de ridicate. Condițiile de muncă într-adevăr corecte diminuează în orice caz profiturile, deoarece sistemul economic capitalist se bazează pe exploatarea resurselor și pe forța de muncă ieftină. Din această cauză, firmele multinaționale pun bază mai degrabă pe măsurile în privința imaginii, cum ar fi așa-numita „Corporate Social Responsibility”, deoarece îmbunătățirile reale ar micșora profitul.

Dacă ne pasă într-adevăr de o economie mondială mai corectă, trebuie să devenim activi din punct de vedere politic. Având în vedere suferința socială din așa-numita Lume a Treia - și în creștere și la noi - a venit momentul să le spunem profitorilor și deținătorilor puterii: „Ajunge!” A cumpăra conștient este prea puțin. Trebuie să ne unim și împreună să ne impunem în fața concernelor și a celor care iau deciziile politice. Putem face acest lucru aderând la organizații precum Attac, sau de protecție a mediului înconjurător și a drepturilor omului, la sindicate sau altele, ori să le sprijinim. Sau să pregătim noi înșine acțiuni concrete, prin care să atragem atenția asupra exploatării globale.

Astfel, Campania „Haine Curate” desfășoară periodic acțiuni creative de informare în zonele pietonale, dar și în școli, pentru a atrage atenția asupra condițiilor de muncă din industria textilă și a articolelor sport. A face așa ceva în fața unui magazin cu articole sport dăunează afacerii. Dar scopul este de a obliga concernele la dialog, după cum scrie Bernhard Mark-Ungericht, conferențiar universitar la Universitatea din Graz: „Dorința de creație a actorilor societății civile este condiționată de faptul că ei nu sunt orientați exclusiv spre critica politică, ci privesc protestele ca pe un instrument care să-i oblige pe cei care iau decizii

politice și economice să poarte un dialog care să conducă la rezolvarea problemelor.³⁷ " Și, într-adevăr, multe concerne se văd obligate să desfășoare împreună cu cei mai înverșunați critici ai lor proiecte concrete care să ducă la îmbunătățirea condițiilor de muncă.

„A fi rău în mod calificat”

Faptul că fiecare poate deveni activ și fără să facă parte dintr-o mare organizație este demonstrat de formația „Fetele rele” din Berlin. Tinere și adolescente din Berlin, de origini diferite, abordează în cântecele lor teme cum ar fi rasismul, globalizarea, maltratarea și hărțuirea sexuală. La fel procedează și cei de la „Handi-Kaps”, un grup de inițiativă format din tineri cu deficiențe.

Având drept punct de pornire „Cartea neagră a firmelor de marcă”, „Fetele rele” organizează workshop-uri în unități școlare, școli profesionale și instituții pentru tineri de peste tot din Germania. Sub motoul „A fi rău în mod calificat”, sunt puse la punct împreună cu adolescenții de aici strategii împotriva firmelor de marcă, a rasismului și discriminării.

La Hanovra și în alte orașe, tinerii organizează - folosind, de asemenea, informații din „Cartea neagră a firmelor de marcă” - periodic tururi ale orașului cu tema „Globalizarea în viața cotidiană”. Prin „vizite” la H&M, McDonald's & Co elevilor li se explică problemele ecologice și sociale provocate de marile firme de marcă, dar și alternativele existente, cum ar fi un comerț cinstit³⁸.

Lista cu idei bune nu se termină niciodată. Și aproape peste tot există mai ales tineri nonpolitici, care de mult timp nu mai suportă să fie înșelați de lumea industriei publicitare și sunt pregătiți să devină activi împotriva exploatarei și terorii consumului (vezi foto 3).

Cioco-gherilă în războiul împotriva sclaviei copiilor

Un pas înainte a făcut un grup de tineri catolici din vestul Germaniei. Aceștia au aflat din „Cartea neagră a firmelor de marcă” de faptul că la recoltarea boabelor de cacao pentru ciocolata produsă de Kraft, Nestle și alte firme sunt folosiți copii sclavi din Africa de Vest (vezi capitolul despre alimente). Treizeci de copii cu vârste cuprinse între 15 și 18 ani s-au împărțit în grupuri de câte cinci în supermagazinele din oraș pentru a lipi pe fiecare produs care conținea cacao sau ciocolată un autocolant pe care erau înscrise cuvintele: „Indicații de folosire a cioco-gherilei:

cacaua folosită la acest produs a fost recoltată de copii sclavi." Într-un supermagazin, copiii au fost alungați de paznicul magazinului - dar erau bine pregătiți și i-au ținut acestuia un scurt discurs despre condițiile de muncă de pe Coasta de Fildeș, până când acesta nu a mai avut ce să spună decât: „De fapt aveți dreptate.” În ziua următoare, pe toate bucățile de Milka și KitKat se aflau lipite „Indicațiile de folosire”.

Bineînțeles că nu este legal să lipești autocolante pe produse și astfel să distrugi frumoasa imagine a fericitei vaci violete. Și, bineînțeles, ne-am putea întreba dacă este legal ca niște copii să distrugă într-un mod atât de categoric această imagine frumoasă. Dar este legal să exploatezi zeci de mii de oameni pentru profitul unor concerne ca Nestle sau Kraft, să-i faci să moară de foame sau de lovituri de bici, numai pentru că această exploatare este legală în lipsa unor legi care să acționeze global?

Cât de legitime sunt acțiunile ilegale?

Cercetătorul în domeniul managementului, Bernhard Mark-Ungericht, este de părere că „încălcările limitate ale regulilor, deci încălcările legii după cum fac parte aproximativ și din conceptul unor acțiuni Greenpeace, nu produc „în cazul cetățeanului de rând în nici un caz o respingere emoțională”⁴⁰. Dimpotrivă, astfel de acțiuni pot conduce la faptul că o problemă poate fi recunoscută în public și în mass-media drept problemă abia o dată, ceea ce adesea este singura posibilitate de a crea presiune politică. La fel și distrugerea șantierului pe care se construia o filială McDonald's, în orașelul Mil-lau din sudul Franței, de către fermierul francez Jose Bove a dus la o lungă și controversată discuție despre metodele agrobusiness-ului, care era necesară de mult timp. Iar dacă Organizația Mondială a Comerțului decide că în UE pot fi introduse alimente modificate genetic, deși acestea sunt refuzate de o majoritate importantă a populației europene, mii de activiști se vor năpusti pe câmpurile genetice și vor smulge răsadurile. Acest lucru nu este legal, dar de cele mai multe ori considerat legitim, deoarece legile împiedică aplicarea legală a intereselor democratice ale majorității.

Foarte consecvent acționează personalul din mai mult de o sută de fabrici din Argentina. După ce din cauza globalizării neoliberale tot mai multe firme și-au închis fabricile și au vrut să plece, muncitorii și muncitoarele au ocupat pur și simplu aceste fabrici și au continuat. Au făcut ceea ce învățaseră timp de decenii să facă: au produs și au vândut. Și, deodată - fără să dea bani acționarilor și fără să fie nevoiți

să plătească manageri scumpi fabricile au devenit rentabile. Bineînțeles că nici astfel de ocupări ale fabricilor nu sunt legale, iar la noi - la fel cum s-a întâmplat la început și în Argentina - ar fi fost investigate de poliție. Totuși, probabil că s-ar putea crea și la noi, având în vedere migrația în masă a fabricilor și concedierile în masă, o încredere enormă în populație, dacă s-ar reuși în sfârșit punerea în centru a bunăstării sociale a acestor oameni și nu a acțiunilor concernelor multinaționale.

Poate că sindicatele vor vedea din nou problema centrală, în loc să regrete scăderea standardului social sub pretextul asigurării poziției.

Pragmatism în locul moralei

Bernhard Mark-Ungericht introduce și conceptul de „costuri ale conflictului”: din moment ce fiecare concern aduce unele îmbunătățiri numai într-o oarecare măsură, cât să nu dăuneze profiturilor, o strategie socială trebuie să vizeze faptul ca firmei să-i crească atât de mult costurile, încât să-i vină mai ieftin din punct de vedere gospodăresc, de exemplu, să investească în salarii mai ridicate sau în măsuri de protejare a mediului înconjurător. În cele din urmă este indiferent dacă un șef al consiliului de conducere sau o patroană a afacerii este un „om bun”. Probabil că nimeni din conducere nu se bucură să exploateze copii și să distrugă mediul înconjurător. Dar dacă acești oameni nu dau rezultate bune, au o problemă. Iar succesul economic depinde într-o oarecare măsură tocmai de o imagine publică bună. Fiecare măsură care amenință această imagine bună se poate transforma în cifre economice concrete. Iar în cadrul concernelor sunt sprijiniți acei oameni care le arată șefilor prin calcule că o îmbunătățire reală a condițiilor de producție ar fi poate mai ieftină. Să-i sprijinim pe acești oameni arătând publicului deficiențele.

Crearea publicității

În toate formele de acțiune nu trebuie să fie vorba despre mânia distructivă sau savurarea agresiunilor. Este vorba despre a găsi forme de exprimare creative, care pot fi repetate de public, pentru a atrage atenția asupra deficiențelor, care altfel sunt trecute sub tăcere. A da vina pe mass-media pentru faptul că sunt trecute sub tăcere, are sens numai parțial. Majoritatea mijloacelor de informare sunt și ele dependente economic de concerne sau fac parte într-o tot mai mare măsură din concerne media structurate, gen monopol. În discuții personale, la conferințe, pe străzile comerciale, la demonstrații sau manifestări putem să creăm posibilitatea de a pune în discuție fără cenzură tema exploatarea de către concerne și să o dezbatem

cu argumente diferite. În definitiv, nici unul dintre noi nu deține adevărul absolut și nu are gata pregătite soluții de rezolvare, dar nu ne mai putem comporta ca și cum aceste lucruri nu ne-ar privi.

Faptul că tot mai mulți oameni acuză, participând la demonstrații sau forumuri sociale, organizații de ajutorare sau pe scena politică, pe pagini de internet sau în piețe publice, nedreptatea crasă și suferințele de nesuportat, datorate globalizării capitaliste a concernelor, dă forță. Căci din furia acestor oameni, care împreună, constituiți în rețele globale, se preocupă cu bucurie de aceste lucruri, ia naștere o mișcare puternică împotriva puterii unilaterale a profitului. O altă lume este posibilă dacă o facem noi posibilă.

Link-uri

O listă mai detaliată cu link-uri puteți găsi la adresa www.markenfirmen.com

www.adbusters.org - Persiflări ale publicității marilor mărci

www.amnestv.org - Amnesty International

www.attac.de/konsumnetz - Informații actuale despre concerne

www.cleanclothes.org - Împotriva exploatării din industria textilă

www.corporateeurope.org - Corporate Europe Observatory

www.corporatewatch.org.uk - Informații britanice critice despre concerne

www.corDorations.org - Curs pentru investigarea concernelor

www.corpwatch.org - Mama supravegherii concernelor

www.endoame.org - Profiluri ale concernelor, ajutor pentru investigații și bancă de date

www.essential.org - Informații esențiale pentru potențiali activiști

www.ethicalconsumer.org - Informații despre concerne cu bancă de date online

www.fairtrade.at - Comerț mai corect în Austria

www.forumsocialmundial.org.br

www.wsfindia.org - Forumuri sociale mondiale

www.fse-esf.org - Forum social european

www.gatswatch.org - Informații despre Acordul GATS

www.greenpeace.org – Greenpeace

www.hrw.org - Human Rights Watch

www.icftu.org - Asociația Internațională a Sindicatelor Libere

www.indvmedia.de - Rețea de știri

www.kritischeaktionaere.de - Acționari critici ai concernelor germane

www.maketradefair.com - Cereți de la concernele multinaționale un comerț corect

www.maxhavelaar.ch - Produse din comerțul corect în Elveția

www.multinationalmonitor.org - Internet-Magazin despre concerne multinaționale

www.nlcnet.org - Informații despre condițiile de muncă globale și campanii

www.oneworld.net - Platforma organizațiilor de dezvoltare politică

www.sweatshopwatch.org - Campanie americană împotriva sweat-shop-urilor

www.tradeobserver.org - Informații despre Organizația Mondială a Comerțului

www.transfair.org - Uniunea pentru promovarea comerțului corect

www.transnationale.org - Bancă de date cu 10.000 de concerne și mărci

Nr. crt.	Țara/concemul PIB	Cifră de afaceri 2001 (în miliarde de \$ SUA)	Nr. crt.	Țara/concernul PIB	Cifră de afaceri 2001 (în miliarde de \$ SUA)
1	SUA	10.065	51	Itochu	91
2	Japonia	4.141	52	Malaiezia	88
3	Germania	1.856	53	Allianz	86
4	Marea Britanie	1.424	54	Int. Business Machines	86
5	Franța	1.310	55	Singapore	86
6	China	1.159	56	ING Group	83
7	Italia	1.089	57	Columbia	82
8	Canada	694	58	Volkswagen	79
9	Mexic	618	59	Siemens	77
10	Brazilia	503	60	Sumitomo	77
11	India	477	61	Altria Gruppe	73
12	Olanda	380	62	Marubeni	72
13	Australia	369	63	Filipine	71
14	Rusia	310	64	Verizon Communications	67
15	Argentina	269	65	Deutsche Bank	67
16	Elveția	247	66	E. ON	66
17	Belgia	230	67	Chile	66
18	Wal-Mart	220	68	U.S. Postal Service	66
19	Suedia	210	69	AXA	66
20	ExxonMobil	192	70	Credit Suisse	64

21	Austria	189	71	Hitachi	64
22	Arabia Saudită	186	72	Nippon Life Insurance	64
23	General Motors	177	73	American Intl. Group	62
24	Polonia	176	74	Carrefour	62
25	BP	174	75	American Electric Power	61
26	Norvegia	166	76	Sony	61
27	Ford Motor	162	77	Royal Ahold	60
28	Danemarca	162	78	Duke Energy	60
29	Turcia	148	79	AT&T	59
30	Indonezia	145	80	Honda Motor	59
31	Enron	139	81	Pakistan	59
32	DaimlerChrysler	137	82	Boeing	58
33	Royal Dutch/Shell	135	83	Spania	58
34	General Electric	126	84	El Paso	57
35	Venezuela	125	85	Republica Cehă	57
36	Finlanda	121	86	BNP Paribas	55
37	Toyota Motor	121	87	Matsushita Electric Industrial	55
38	Grecia	117	88	Algeria	55
39	Thailanda	115	89	Peru	54
40	Iran	114	90	Home Depot	54
41	Citigroup	112	91	Bank of America Corp	53
42	Portugalia	110	92	Aviva	52
43	Israel	108	93	Fiat	52
44	Mitsubishi	106	94	Ungaria	52
45	Irlanda	103	95	Assicurazioni Generali	51
46	Mitsui	101	96	Vivendi Universal	51
47	Chevron Texaco	100	97	Fanni Mae	51
48	Egipt	98	98	RWE	51
49	Total Fina Elf	94	99	J.P. Morgan	50
50	Nippon Tel & Tel	93	100	Noua Zeelandă	50

Surse: Fortune/Banca Mondială

Cele mai mari 100 puteri economice din lume (tabelul de sus)

Conform Institutului pentru Studii Politice din Washington, printre cele mai mari puteri economice din lume se găsesc mai multe firme decât state" Profiturile a două sute dintre cele mai mari concerne din lume au crescut din 1983 până în 1999 cu

60 dintre cele mai valoroase mărci din lume (tabelul de dedesubt)

„în cazul bunurilor de consum, multe produse pot fi schimbate între ele, însă numele mărcii hotărăște dacă marfa se va cumpăra sau va rămâne pe rafturi" spune

362,4 procente. În aceeași perioadă de timp, numărul celor care au un loc de muncă a crescut numai cu 14,4 procente. Cota-parte a acestor două sute de firme din produsul intern brut mondial reprezintă azi 27,5 procente, iar cea din ocuparea forței de muncă numai 14,4 procente.

consilierul german în domeniul afacerilor, Jurgen Kaeuffer*² Astfel, valoarea unei mărci cum ar fi Coca-Cola poate să reprezinte până la 96 procente din valoarea totală a firmei. Criterii importante pentru aceasta: gradul de cunoaștere și imaginea.

Nr. crt.	Țara/concernul PIB	Cifră de afaceri 2001 (în miliarde de \$ SUA)	Nr. crt.	Țara/concernul PIB	Cifră de afaceri 2001 (în miliarde de \$ SUA)
1	Coca-Cola	72,5	31	Volkswagen	7,8
2	Microsoft	70,2	32	Ericsson	7,8
3	IBM	53,2	33	Kellogg's	7,4
4	Intel	39,0	34	Louis Vuitton	6,9
5	Nokia	38,5	35	Pepsi Cola	6,6
6	General Electric	38,1	36	Apple	6,6
7	Ford	36,4	37	MTV	6,4
8	Disney	33,6	38	Yahoo!	6,3
9	McDonald's	27,9	39	SAP	6,1
10	AT&T	25,5	40	Ikea	6,0
11	Marlboro	22,1	41	Duracell	5,9
12	Mercedes	21,1	42	Philips	5,5
13	Hewlett-Packard	20,6	43	Samsung	5,2
14	Cisco Systems	20,0	44	Gucci	5,2

15	Toyota	18,9	45	Kleenex	5,1
16	Citibank	18,9	46	Reuters	4,9
17	Gillette	17,4	47	AOL	4,5
18	Sony	16,4	48	Amazon.com	4,5
19	American Express	16,1	49	Motorola	4,4
20	Honda	15,2	50	Colgate	4,4
21	Compaq	14,6	51	Wrigley's	4,3
22	Nescafe	13,7	52	Chanel	4,1
23	BMW	13,0	53	Adidas	3,8
24	Kodak	11,9	54	Panasonic	3,7
25	Heinz	11,8	55	Rolex	3,6
26	Budweiser	10,7	56	Hertz	3,4
27	Xerox	9,7	57	Bacardi	3,2
28	Dell	9,5	58	BP	3,1
29	Gap	9,3	59	Moet & Chandon	2,8
30	Nike	8,0	60	Shell	2,8

Sursa: Interbrand

Chinurile tantalului pentru telefoanele mobile

Pentru a putea aproviziona firmele de produse electronice vestice și concernul Bayer cu un metal foarte valoros, bărbați, femei și copii se spetesc muncind în minele congoleze. Mii dintre aceștia mor pentru minereul numit coltan, care contribuie la finanțarea „primului război mondial din Africa”.

Reportaj de Klaus Werner

Faida Mugangu¹ privește încremenită spre peretele gri al carneriei. Doctorul Ngabo îi vorbește femeii vlăguite și îi atinge cu grijă mâna. Nici o reacție. Strâns, poate puțin prea strâns, în brațe, ține femeia în vârstă de treizeci de ani copilul care, învelit în pături, este întins alături de ea pe pat. Conform buletinului medical, femeia suferă de gastrită, povestește Deogratias Ngabo, medic la spitalul „Charite Maternelle” din orașul congolez Goma.

După ce am părăsit încăperea, doctorul Ngabo ne-a spus ce s-a întâmplat de fapt cu ea: în urmă cu câteva săptămâni și-a pierdut întreaga familie. La ora patru dimineața a trebuit să privească cum soldații i-au împușcat soțul și i-au ucis cu maceta trei dintre copii. Ea, împreună cu cel mai mic dintre copii, a reușit la adăpostul întunericului să fugă spre plantația de banane. Corpul soțului și bucățile ciopârțite ale celor două fiice și ale fiului mai mare a reușit să le îngroape a doua zi în solul vulcanic moale. Apoi nu a mai putut mânca o săptămână, două, trei, nimeni nu știe exact cât timp. La un moment dat s-a trezit cu copilul învelit într-un șal, agățat de spate, în fața porții de fier a spitalului diecezei, distrusă fizic și psihic. Din acel moment nu a mai scos nici un cuvânt. „Nimeni nu știe cine sunt criminalii”, spune doctorul Ngabo, căruia ea îi povestise istoria ei.

Făptașii pot fi aici, în regiunea Kivu din estul Republicii Democratice Congo, aproape toți. Nimeni nu mai poate spune cu precizie cine luptă aici și pentru cine. Miliții, bandiți, grupări populare rivale, dar și armatele implicate în război torturează, ucid, violează și jefuiesc aici la adăpostul pădurilor și în umbra marilor fronturi.

Din august 1998 se desfășoară aici „primul război mondial din Africa”, un război aproape necunoscut în Europa. Africa este așezată departe, iar africanii sunt cunoscuți pentru faptul că mor la vârste fragede. 2,5 milioane de vieți omenești s-au pierdut din aprilie 2001 numai în zona rebelilor situată în partea estică a țării². O treime dintre aceștia au fost copii. Conform unui raport al organizației „Mediei fără Frontiere”, în regiunea Kalemie, trei din patru copii mor înainte de a împlini doi ani. La aceștia se mai adaugă mai mult de două milioane de exilați și 16 milioane, victime ale foametei și bolilor (vezi foto 4 și 5). Claude Jibidar, șeful Organizației de Ajutoare „World Food Program”, din orașul Bukavu, din estul Congo-ului, povestește că în ultima perioadă a crescut numărul adulților subnutriți în comparație cu cel al copiilor. „De ce? Pur și simplu deoarece copiii au murit.”³ Consiliul de Securitate al ONU vorbește despre „una dintre cele mai grave crize umanitare de pe planetă”⁴.

Cruzimi de neimaginat

Asasinate în masă, execuții capitale și arestări ilegale sunt la ordinea zilei în Congo, se poate citi într-un raport actual al secretarului general ONU, KoFi Annan⁵. Ca exemplu, este descrisă masacrarea a mai mult de două sute de oameni: „Majoritatea victimelor erau civili, printre ei - femei și copii. Unii au fost uciși cu macetele, câțiva decapitați. Cadavrele au fost aruncate în latrine neacoperite.”

Femeile sunt cele mai afectate: „Asupra lor sunt săvârșite toate cruzimile de neimaginat ale războiului. Sunt vâdate de soldați, umilite și violate, uneori sub ochii soților sau ai copiilor.”

De asemenea, sunt supuse „unui extrem de mare risc de infectare cu HIV/Sida”⁶.

Șapte națiuni africane și-au poziționat trupele în Congo. Armata guvernamentală a fost sprijinită de statele vecine, Zimbabwe, Angola și Namibia. Nordul și estul țării sunt ocupate de două mari mișcări rebele și, până nu demult, de zece mii de soldați din țările estice vecine, Ruanda și Uganda (vezi foto 6).

Dar mai există o parte implicată în conflict: concernele vestice exploatează de mult timp materii prime din marele stat din centrul Africii și, nu se dau în lături de la a finanța rebelii și armatele. Câteodată lucrează chiar mână în mână cu aceștia. Deoarece sunt foarte mulți bani în joc.

Războiul pentru bogățiile naturale

„Conflictul din Congo se învâрте de fapt în jurul deținerii controlului și în jurul comerțului cu resursele minerale.” Aceasta este fraza centrală care se desprinde dintr-un raport de investigare referitor la „exploatarea ilegală a resurselor naturale din Republica Democratică Congo”, pe care ONU l-a dat publicității la 16 aprilie 2001 la New York⁷. Raportul vorbește despre jefuirea sistematică a bogățiilor naturale, mai ales în zonele stăpânite de rebeli, în estul țării. Ruanda și Uganda au creat acolo „cartelurilor criminale o ocazie extraordinară să facă afaceri în această regiune extrem de sensibilă”. Aceste carteluri de infractori au legături în toată lumea și ar reprezenta o serioasă amenințare la adresa securității din această zonă.

Faptul că se poartă războaie pentru bogățiile naturale nu este o noutate. În Africa este vorba adesea despre diamante. Acestea sunt cunoscute sub denumirea de „diamante însângerate” sau „diamantele conflictului”, iar prin vânzarea lor, conducătorii rebelilor din Angola sau Sierra Leone își finanțează așa-numitele revoluții. Aceștia se servesc în acest scop de o rețea mafiotă internațională, formată din traficanți de armament, droguri și materii prime.

În iunie 1998, Consiliul de Securitate al ONU a dispus pentru prima dată o interdicție de comercializare a „diamantelor însângerate” din Angola, unde Jonas Savimbi și rebelii săi Unita duceau un crud război civil. În vara anului 2000 a urmat un embargo împotriva statului Sierra Leone, unde Foday San-koh, membru al Frontului Revoluționar Unit (FRU) și-a câștigat un renume prost, nu numai pentru folosirea soldaților copii, ci mai ales datorită „semnului său de marcă”, faptul că le tăia urgent adversarilor săi un braț. Veniturile sale obținute din comerțul cu diamante au fost evaluate anual la peste 120 milioane de dolari SUA. În ciuda embargoului impus de ONU, „diamantele însângerate” au ajuns totuși, pe căi oculte, în magazinele comercianților din Antwerpen, Geneva, New York și Tel Aviv. Numărul 1 pe piața mondială a comerțului cu diamante, concernul sud-african De Beers, care achiziționa înainte din Angola,

ne asigură astăzi că oferă pe piață numai marfa „albă”. Dar acest lucru se poate greu controla.

Valorosul tantal ca motiv de război

Și în Congo este vorba despre diamante. Și, bineînțeles, și despre aur, cuponi și cobalt. Dar, din momentul în care aceste metale au trecut pe planul doi din cauza scăderii prețurilor pe piața mondială, în centrul controverselor a apărut un metal necunoscut relativ mult timp: metalul tantal, care prezintă un punct extrem de ridicat de fierbere și o mare densitate, face parte dintre cele mai căutate materii prime pe plan internațional. Este întâlnit mai ales în condensatorii electrolitici, ce pot fi găsiți în telefoanele mobile sau în calculatoare. Într-o parte mai mică este folosit pentru producerea de armament și aparatură medicală.

Boom-ul înregistrat de telefoanele mobile, precum și evoluția pieței calculatoarelor, dar și întrebuințarea acestuia la „Playstation”-urile de la Sony și „Gameboy”-urile de la Nintendo, au aruncat prețurile pe piața mondială în aer: la bursa metalelor din Londra, valoarea unui kg de tantal a crescut între februarie 2000 și ianuarie 2001 de la 180 la 950 de euro. Adică de peste 5 ori.

Tantalul

Tantalul este un element metalic rar, cu simbolul chimic Ta. În natură, tantalul se găsește mai ales sub formă de oxid de tantal (tantalit, Ta_2O_5) în combinație cu niobiul (columbit, Nb_2O_5). Cele mai mari rezerve se întâlnesc în Australia, Brazilia, Canada și Africa, iar acolo, mai ales în Republica Congo (fostul Zair). În alte zone, tantalul apare și ca deșeu în zgura de cositor, în Congo, combinația colombo-tantalit este denumită pe scurt coltan. Coltanul este exploatat manual sau cu ajutorul unor unelte simple din sedimentele aluviale și eluviale (sedimente produse de apele curgătoare sau de eroziunea solului datorită agenților atmosferici). Arată ca un nisip gri murdar sau ca pietrișul.

Tantalul este foarte dur, are o densitate ridicată și este extrem de stabil la acțiunea căldurii excesive, a ruginii sau a acizilor. De aceea este mai potrivit decât oricare alt metal pentru fabricarea aliajelor, care sunt utilizate la producerea aparatelor chirurgicale, a armamentului de tehnologie ridicată, a reactorilor atomici, a lentilelor pentru aparatele de filmat și a aparatelor de vedere pe timp de noapte.

Cea mai mare parte a producției mondiale este constituită din condensatorii electronici (componente minuscule pentru memorarea sarcinilor electrice) folosiți la telefoanele mobile, computere, playstation-uri, dar și senzori de detectare a incendiilor și autovehiculelor.

Informații: <http://www.tanb.ora>

Tantalul a fost descoperit în anul 1802 de un chimist suedez pe nume Eckberg. El aproape că era disperat că descoperirea metalului rezistent la acizi decurgea atât de greu. Din acest motiv și-a denumit descoperirea după zeul grec Tantal, care era condamnat în lumea de apoi la chinuri veșnice. Un nume foarte potrivit.

Până la 80 de procente din producția mondială provin din Congo, unde tantalul este obținut dintr-un minereu numit coltan. În estul țării, deci în centrul zonei de conflict, acesta reprezintă cel mai căutat minereu și, de aceea, de cele mai multe ori se poartă lupte în jurul lui. Militarii și rebelii din toate fracțiunile se luptă pentru supremația asupra minelor. Aici, coltanul este exploatat de populația civilă - în parte de copii - cu mâinile goale sau cu unelte rudimentare, de aici ajunge pe căi dubioase pe piața mondială, în avioanele rusești Antonov, care, pe drumul de întoarcere, transportă arme pentru rebeli. „Acesta este cercul vicios al războiului” analizează raportul ONU acest jaf al materiei prime. „Coltanul dă posibilitatea armatei ruandeze să-și continue prezența în Congo. Armata protejează firme și indivizi care exploatează minereul. Aceștia își împart profiturile cu armata, care creează din nou mediul necesar continuării exploatării.”

Dar care sunt firmele care profită din această exploatare?

Producătorul de aspirină în rolul principal

Nimeni nu a cerut informații în momentul în care, în decembrie 2000, directorul concernului Bayer, Manfred Schneider părea să fi descoperit piatra filozofală: cu tantalul folosit în telefonii mobilă, ar atinge o rată de creștere care nu ar rămâne în urma noii economii. „Cu acesta obținem în mod sistematic rezultate, pe care cu siguranță nu toate firmele noii economii pot susține că le au” declara acesta publicației „Spiegel”⁸. Schneider știe ce spune, doar concernul său ocupă primul loc pe piața mondială în probleme de tantal: filiala Bayer-ului, H. C. Starck, cu sediul la Goslar și Dependancen în SUA, Thailanda și Japonia, prelucrează, conform unor surse din branșă, mai mult de jumătate din întreaga producție de tantal și o livrează mai departe industriei electronice.

„În fiecare aparat electronic se găsesc condensatori din tantal”, declară încântat

Manfred Butefisch, purtătorul de cuvânt al firmei H. C. Starck. „Pentru primul Pentium au fost necesari numai cincizeci de condensatori; între timp, cifra a crescut la două, trei sute.”

Împreună cu ratele de creștere pe piața telefoniei mobile, toate au condus la creșterea enormă a prețului tantalului.

Concernul trece originea sub tăcere

De unde provine tantalul, purtătorul de cuvânt nu dorește în nici un caz să spună. „Acestea sunt minereuri care se exploatează pe diverse continente.”

Care sunt acestea?

„Îmi pare rău, dar nu veți primi răspuns la această întrebare.”

De ce nu?

„Sunt date de uz intern.”

În noiembrie 2000, publicația berlineză „Tageszeitung” (Taz) a făcut pentru prima dată legătura între concern și Congo - fără a susține în mod explicit că H. C. Starck și-ar obține materia primă din zona de conflict. Autorul a stabilit singur că tantalul ar fi extras din zona congoleză stăpânită de rebeli și că filiala firmei Bayer ar fi lider mondial în prelucrarea acestuia.¹⁰ Purtătorul de cuvânt Butefisch: „Luate separat, ambele sunt valabile.” Câteva săptămâni mai târziu, publicația „Taz” descoperă că din exportul de coltan efectuat prin intermediul unor rețele mafiote sunt finanțate părțile adverse aflate în conflict.¹¹ După aceasta, am vrut să aflu de la Manfred Butefisch dacă firma sa contribuie la finanțarea războiului din Congo¹². Răspunsul său a fost: „De astfel de reproșuri trebuie să se lovească fiecare, care exploatează materii prime în țările în curs de dezvoltare. Suntem obișnuiți cu aceste lucruri și, din acest motiv, nu declarăm nimic referitor la acestea.” De ce nu clarifică pur și simplu faptul că firma nu s-ar aproviziona din Congo? „Dacă mă angajez în această discuție, mă pun singur în centrul atenției. Și nu vrem acest lucru, nu avem nevoie de așa ceva.” Aceasta înseamnă că el nu exclude faptul că metalul ar proveni din Congo? „Nu voi spune nici una nici alta.”¹³

Tantalul nu provine din Congo?

Căutam o dovadă. Cel mai tare m-a iritat faptul că toți experții în materii prime susțineau că nu se exportă nici un tantal din regiunea dintre Congo și Ruanda. „Se poate ca acolo să se producă câteva kilograme - sau din partea mea câteva sute de kilograme - de tantal, dar asta

se întâmpla deja înainte”, mi-a spus Manfred Dahlheimer de la Institutul Federal German pentru Geofizică și Materii Prime¹⁴. Și, probabil cel mai important expert în tantal din lume, Larry Cunningham de la Institutul American de Cercetare Geological Survey spunea cu regret: „Nu avem date din Congo.” Însă a adăugat: „Dar totul este posibil.”¹⁵

Un ziarist congolez mi-a povestit însă că lună de lună se exportă din Congo 200 de tone de minereu. Asta ar fi cam o cincime din producția mondială¹⁶. Judy Wickens de la Centrul Internațional de Studiu al Tantalului și Niobiului, reprezentanța intereselor industriei, a auzit de această cifră din zvonuri, dar nu a vrut să facă declarații mai precise: „Trebuie să avem încredere în datele comerciale ale membrilor noștri (printre aceștia și H. C. Starck). Iar altele nu avem!”¹⁷ În afară de aceasta, ea m-a avertizat că ar fi fără îndoială greu să fie urmărite fluxurile comerciale. Adică, în mod obișnuit, acestea se desfășoară prin intermediari. Iar ce ar exista la autoritățile vamale în documentele oficiale, „doar nu credeți că totul se desfășoară în mod cinstit și corect, nu?”

Investigații sub acoperire

Comerțul cu Congo poate să înflorească deci, ținut strict în secret. Pentru a afla lucruri mai exacte, am hotărât să intru eu însumi în afacere - și să devin intermediar. Bineînțeles că nu doream să fac comerț cu tantal, ci doar să fac investigații sub acoperire. Pe internet (vezi foto 7) am descoperit câteva indicii: există acolo burse comerciale virtuale, în care persoane sau firme negociază afaceri internaționale¹⁸. Se tranzacționează de la cafea sau peștișori aurii până la bogății naturale.

Și tantalul este solicitat - și chiar foarte urgent. Mulți dintre comercianții de materii prime își au sediul în Germania. Dar în registrul comerțului apar numai câțiva dintre ei. Unii au denumiri din care nu poți deduce că se ocupă de comerțul cu materii prime de valoare. Așa cum ar fi firma „Equatorial Safaris” din Tanzania, care se ocupă oficial cu organizarea de excursii cu cortul în Serengeti¹⁹, conform bursei de pe internet, tocmai are în stoc 140 de tone de tantal. Sau firma BTHS Handels-und Sea-food GmbH din Hamburg, care cumpără „15-20 de tone de minereu de tantal din Congo și Ruanda” și „din cauza situației politice instabile din această regiune” caută tot timpul „materie primă suplimentară”²⁰. Un domn sau o doamnă pe numele Surojeet Banerjee, având adresa surojeetJb@hotmail.com, caută „minereu de tantal pentru Germania. Este posibil contactul de lungă durată.”²¹

Suna atrăgător. Dar pentru a intra în afacere, îmi trebuia o identitate nouă. Nici o problemă: identități există pe internet și fără a avea buletin, căci în lumea virtuală, adresa de

email ține loc în același timp de nume și de adresă. De exemplu, având adresele george.bush@gmx.net sau johannes.paul.II@hotmail.com poți trimite și primi scrisori și documente - sub rezerva că nimănui nu i-a venit până acum ideea²².

După cinci minute eram un om nou.

Numele: Robert Mbaye Leman. Domiciliul: Arusha, Tanzania. Profesie: comerciant de materii prime. Particularități: legături bune cu rebelii congolezi. Sarcină: să vând în Germania 40 de tone din cel mai pur minereu coltan congolez.

În seara de 31 ianuarie 2001 mi-am trimis oferta peste tot în lume - către o duzină de intermediari. Ceream pe tona de materie primă 10.000 de dolari SUA. Eram cu mult sub prețul pieței mondiale - de fapt, mult prea mult sub acesta. Dar prețul fără concurență trebuia să atragă atenția.

La circa șaisprezece minute după ce am apăsat butonul „send” a sosit primul răspuns: un anume Rashid Remtula dorea să știe ce cantitate de tantal, niobiu, uraniu și toriu exista în minereu. Bună întrebare. Sincer, nu aveam habar ce trebuie să răspund și am hotărât să joc pe două planuri. Aceasta însemna: am trimis o cerere urgentă de tantal. Dacă nu doream să dau greș, trebuia să mă familiarizez urgent cu termenii de specialitate caracteristici pieței. După câteva ore am primit o ofertă din partea unei firme Vitalpharm, din care reieșeau principalele date. Acum eram înarmat.

La câteva ore după primul meu e-mail, am primit o cerere pe care o așteptam: din partea lui Surojeet Banerjee, care căuta „tantal pentru Germania” în „contact de lungă durată”. Și el sau ea cerea informații despre calitatea minereului. În afară de aceasta, Banerjee pune condiția unui comision de două procente la afacere. Apoi, materialul putea fi trimis cu vaporul la Amsterdam.

Timp de două zile, m-au contactat - de fapt, pe Robert Mbaye Leman - alți șase comercianți, toți interesați de cumpărarea tantalului. Printre aceștia, organizatorul de safari, firma austriacă Treibacher, care prelucrează tantal și comerciantul de pește din Hamburg, de la BTHS Handels-und Seafood GmbH. Acesta recunoștea două luni mai târziu într-un interviu cu publicația „Taz” că achiziționează tantal congolez din Uganda și îl vinde și în Germania: „Prețurile sunt exorbitante.”²³

Bayer vrea să cumpere coltan din Congo

Încurajat de interesul deosebit, la 1 februarie 2001 am trimis oferta mea imorală către

compartimentele de achiziție din Germania, Japonia, SUA și Thailanda ale firmei H. C. Starck. În limba engleză am întrebat dacă firma Bayer ar dori să procure coltan din zona rebelilor congolezi: „Pot să vă ofer o cantitate mare (circa 40 de tone) de minereu de tantal, pe care în prezent o am într-un depozit din Bukavu (Republica Democratică Congo). Pot să vând cantitatea la un preț extrem de bun, dacă afacerea se încheie cât mai repede posibil. Cu salutări cordiale, Robert Mbaye Leman, Arusha, Tanzania.” (vezi foto 8)

Chiar în aceeași noapte am primit un răspuns. Jurgen Bonjer, achizitor al concernului Bayer în Thailanda, scria: „Stimate domnule Leman, suntem interesați să cumpărăm în general orice materii prime care conțin tantal. Vă rugăm să ne trimiteți analizele, o probă reprezentativă din cele 40 de tone și ofertele de preț. În momentul în care primim aceste informații, vă vom trimite urgent un răspuns. Cu stimă, dr. Bonjer.” (vezi foto 8)

Imediat am trimis datele cerute. Prețul extrem de scăzut l-am justificat prin „situația politică specifică din regiune”. Nu am mai primit nici un răspuns. Era prețul prea scăzut? A mirosit ceva domnul Bonjer? Sau chiar și el s-a speriat de afacerea murdară?

Și Bayer cumpără prin intermediari

Pentru a descoperi dacă intermediarii își vând coltanul concernului Bayer, i-am rugat să-mi spună numele clienților lor, pentru a putea aprecia seriozitatea financiară a clienților mei. Un anume dr. Bronsart de la „Bvs Ltd. Germany” mi-a răspuns cu un joc de cuvinte, care are înțeles numai în limba engleză: „We have no problem proving seriousness and financial capabilities of the contracting BUYER which is a subsidiary of one of the largest chemistry concerns in the world.” S-ar traduce: nici o problemă - CUMPĂRĂTORUL (BUYER, pronunțat BAYER) aflat în spatele contractului ar fi filiala uneia dintre cele mai mari firme chimice din lume. Într-un alt e-mail, Bronsart era mai clar: „Cumpărătorul este H. C. Starck din Germania, cu sediul central al compartimentului de achiziții de materii prime la Goslar.” În afară de aceasta m-a anunțat că oferta mea extrem de ieftină a trezit concernului bănuiele: „Trebuie să fie ceva nesincer în ea.

Am hotărât să trec la ofensivă. Rugându-l să păstreze tăcerea, i-am povestit lui Bronsart că partenerul meu de afaceri din Congo ar fi firma Somigl, care din noiembrie 2000 ar deține monopolul asupra exportului de coltan. „Somigl transferă în fiecare lună o anumită cantitate de minereu către comercianți ca mine, care îi ajută să încheie alte afaceri internaționale. După cum știți, regiunea este instabilă din punct de vedere politic și acolo este mereu nevoie de afaceri de import-export. Vă rog să aveți în vedere că aici este Africa și că afacerile se derulează

altfel decât în Europa.”

Dușmanii minereului ca parteneri de afaceri

Firma Somigl menționată (Societatea Minieră a Marilor Lacuri) există în realitate. A fost creată de cea mai mare grupare rebelă, „Uniunea Congoleză pentru Democrație” (UCD), pentru a monopoliza comerțul cu coltan și a-și asigura astfel perceperi de impozite în valoare de un milion de dolari SUA lunar. Conducătoare a afacerii a fost numită de UCD o femeie cu un renume prost în toată regiunea: doamna Aziza Gulamali-Kulsum, care domină de ani buni cea mai mare parte a comerțului cu mult doritul minereu. Se spune că această doamnă ar juca un rol central în comerțul de armament cu diferitele părți angajate în conflict. Ani de zile a fost principala finanțatoare a rebelilor Hutu din Burundi, care între timp operează în învecinatul Congo. Conform unui institut de cercetări congolez, doamna Gulamali este „unul din membrii principali ai comerțului cu armament în regiune, unde a pus bazele unei rețele gigantice de trafic (țigări, aur, fildeș, armament etc)²⁴. Se pare că nu întreține relații foarte bune numai cu rebelii, ci și cu adversarii acestora. Astfel, adversarii angrenați într-un conflict armat pe diferitele fronturi ale acestui îngrozitor război, se află de fapt în relații de afaceri prin intermediul unei rețele de tip mafiot.

Conform unui raport al ONU, doamna Gulamali nu domină numai comerțul cu coltan, ci este cunoscută și ca falsificatoare de monede și declarații vamale, „mai ales pentru produsele pe care le exportă” Cu puțin timp în urmă, când a fost confruntată cu niște declarații vamale false, în care coltanul era trecut drept minereu de cositor, ea a răspuns: „În această afacere, aproape toți procedează la fel.”²⁵

Anumite afaceri

Dr. Bronsart de la „Bvs Ltd. Germany” nu s-a lăsat intimidat de informațiile mele legate de „anumite afaceri cu firma Somigl”. Dimpotrivă, mi-a mulțumit și m-a asigurat că „păstrarea secretului este unul dintre principiile noastre”, (vezi foto 9) A discutat oferta cu clientul Bayer, care se arată foarte interesat de afacere.

Numai „minunea de preț” îi dădea bății de cap concernului. „În timp ce șeful compartimentului pentru materii prime este foarte interesat de achiziționarea materialului pe care îl oferiți spre vânzare, mai ales luând în considerare livrările regulate în viitor și este foarte mulțumit de condițiile de livrare pe care le propuneți, dorește să mai clarifice anumite

chestiuni”, m-a anunțat Bronsart într-un e-mail din 6 februarie 2001, dar m-a liniștit: „Puteți considera firma H. C. Starck drept un partener de afaceri puternic și demn de încredere.”

Pentru a clarifica problema prețului - eu cerusem într-adevăr prea puțin și mă enerva faptul că, din acest motiv, afacerea putea să cadă - am încercat să-i explic clientului faptul că aş putea să vând atât de ieftin cantitatea oferită numai pe sub mână și că, în afară de aceasta, aveam nevoie urgentă de bani pentru „anumite afaceri internaționale”. Era un argument slab. Dar nu mi-a venit o idee mai bună. Totuși, Bronsart mi-a răspuns: „Mii de mulțumiri. A fost de mare ajutor.” În acest moment am devenit îndrăzneț și am solicitat o scrisoare de intenție din partea firmei Bayer, cu logo și semnătură. Dar, făcând aceasta, probabil că am mers prea departe. Dr. Bronsart mi-a scris în data de 7 februarie, fără a-mi explica motivele, că Bayer nu mai este interesat de afacere: „Piedica o reprezintă prețul pe care l-ați cerut.”

Destul de bun pentru rebeli

Între timp s-a anunțat din nou și „contactul meu de lungă durată”. Surojeet Banerjee m-a rugat să intru direct în legătură cu clientul. Acesta era și el un intermediar: „Born International Sourcing Service”, cu sediul în Germania. Conducătorul afacerii era comerciantul de materii prime Ralf Born. Și lui i-am spus că ofer spre vânzare coltanul atât de ieftin numai datorită unei afaceri speciale cu firma Somigl. Și că în acest scop aş avea nevoie de o aprobare specială a rebelilor, cu care aş avea contacte foarte bune. Dar, pentru încheierea afacerii, aş avea nevoie de numele și adresa clientului final.

„Fabricile noastre contractantc reprezintă doi dintre cei mai mari prelucrători” a răspuns Born vag. Fără să-i fi pomenit numele patroanei firmei Somigl, Aziza Gulamali-Kulsum, mi-a scris: „Putem să vă remitem o garanție bancară de la o bancă germană, care ar trebui să vă fie suficientă. În orice caz, pentru Aziza Kulsum este. Vă rugăm să luați la cunoștință faptul că suntem la curent cu situația actuală bizară din Congo, unde adversarii din război sunt în același timp parteneri de afaceri.” Mai exact nici nu se putea exprima. Oare Born făcuse deja afaceri cu doamna Gulamali?

Am cerut din nou numele clienților săi. În locul acestora, Born mi-a trimis un proiect de contract și mi-a oferit o afacere bună cu utilaje pentru minerit - împreună cu o listă de prețuri detaliată, pe care puteam să o ofer și firmei Somigl®. După două duzini de e-mail-uri pline de indicații, am intrat în ofensivă și am vrut să aflu dacă Born este pregătit să livreze direct firmei H. C. Starck. Se pare că aceasta este partenerul dorit al celor care dețin puterea în zona rebelă. S-a arătat mirat și mi-a atras atenția că „politica comercială a firmelor precum Starck ar putea

reprezenta o problemă, deoarece imaginea firmei Somigl în presa germană nu este deloc favorabilă”. Dar dacă mi-aș fi dat puțin silința să citesc printre rânduri, mi-aș fi dat seama că deja numise drept client unul dintre locurile de producție ale concernului din Asia: „Stimate domnule Leman, acela de acolo este Starck.” La 8 februarie, Ralf Born mi-a adus la cunoștință interesul pe care clientul l-a manifestat într-o convorbire telefonică, interes în achiziționarea materiei prime. „Ca întotdeauna”, a adăugat acesta.

Într-un interviu al publicației „*Tageszeitung*”, Ralf Bom s-a declarat nevinovat două luni mai târziu. A declarat că nu cumpără coltan din Congo. „Este un regim al rebelilor. E pur și simplu îngrozitor, țara întreagă este însângărată.”²⁷ La acel moment, Taz nu știa despre „colaborarea mea de lungă durată” cu Born.

La 9 februarie am rupt legăturile cu toți clienții: „Din cauza unor probleme apărute, trebuie să plec urgent spre Arusha. Robert Mbaye Leman.” În schimb nu am plecat spre Arusha, ci spre Kigali, capitala Ruandei. Ajuns acolo, m-am înghesuit într-un microbuz împreună cu doisprezece localnici și câteva mănunchiuri de banane și am călătorit prin ținutul niandez deluros spre granița congoleză. Imediat după frontieră se află orașul Goma, capitala rebelilor.

Coltan, kalașnikov-uri și copii soldați

Doctorul Ngabo trece grăbit din încăpere în încăpere și deschide toate ușile dulapurilor și carnerelor, ca și cum ar vrea să facă inventarul lipsurilor: în dulapurile cu medicamente sunt câteva cutii goale. În sala de operație, un fel de scaun rabatabil cu câteva lamele deasupra, în afară de acesta nu mai există nimic. Două toalete, două dușuri între niște pereți de lemn. Nu sunt aparate de sterilizat, nu există nici măcar o mașină de spălat în spitalul „*Charite Maternelle*” din Goma, în care doctorul Ngabo împreună cu alți doi medici îngrijește sute de pacienți. Într-o carneră întunecată stă Faïda Mugangu, care în urmă cu câteva săptămâni și-a pierdut întreaga familie, și privește cu ochi goi într-un punct fix pe perete.

Și Adolphe Onosumba Yemba este medic. Odinioară conducea un cabinet particular în Johannesburg, care mergea foarte bine. Dar, din luna noiembrie a anului 2000, Onosumba are o altă meserie: este conducătorul rebelilor UCD din estul Republicii Congo, al căror teritoriu de influență se întinde pe o suprafață aproximativ egală cu cea a Europei Centrale. Bărbatul în vârstă de 34 de ani nu are nimic din aspectul unui luptător, după cum am putut vedea în timpul unei vizite la reședința sa foarte bine păzită, aflată la marginea orașului Goma. „Nu cred că aveți șanse să descoperiți aici alți rebeli cu cravată și laptop-uri, în afară de noi”, zâmbește tânărul

politicos și trage draperiile în momentul în care intrăm în biroul său. (vezi foto 10) Din motive de securitate. În definitiv, dacă draperiile nu ar fi trase am constitui o țintă foarte bună pentru trăgătorii de elită²⁸.

La nici cinci sute de metri depărtare, oamenii trăiesc în cocioabe acoperite cu tablă ondulată și sub prelate din plastic. La casele din centrul orașului, tencuiala cade, cele mai multe magazine sunt goale, ușile baricadate și ferestrele sparte. Pe străzile pline de praf patrulează copii soldați recrutați de rebeli. La radio se fac apeluri către „watoto” (copii) pentru a lupta pentru rebelii UCD.

Dar cei mai mulți dintre ei nu vin de bunăvoie, spune Organizația de Ajutorare „Refugees International”, care în aprilie 2001 a vorbit cu câțiva dintre ei: „Mark are 15 ani și în urmă cu două luni, a fost răpit împreună cu alți cinci colegi ai săi, pe drumul de întoarcere de la școală, de patru soldați UCD, apoi îmbarcați într-un avion și duși la o tabără de pregătire militară.” Acolo, trei dintre ei au murit. Poate pentru că au fost obligați să doarmă în ploaie. Sau din cauza maltratărilor și bătăilor. Sau, de foame. „Am fost obligați să lucrăm ca niște sclavi”, povestește Mark, care a reușit să fugă din tabăra militară²⁹.

Mulți dintre acești copii sunt drogați pentru a fi disciplinați și a lupta. În seara sosirii mele la Goma, au venit la mine trei adolescenți îmbrăcați în uniforme. Unul, care avea cam 14 ani, a îndreptat țeava kalașnikovului său spre pieptul meu și, politicos, mi-a cerut câțiva dolari și țigări. Ochii îi erau galbeni, pupilele dilatate. Mă întrebam cât timp va mai ține liniștit degetul pe trăgaci. În seara următoare, când am trecut din nou pe lângă el, m-a salutat vesel, ca și cum am fi fost vechi cunoștințe.

„Copiii noștri mor pentru profiturile voastre”

Pe oricine întrebi pe străzile orașului, toți dau vina pe situația disperată, pe rebeli și pe susținătorii lor ruandezi. Dar nu numai ei sunt răspunzători de nenorocire, spune un profesor șomer, care vinde măști tradiționale pe străzile orașului Goma, puținilor străini care lucrează mai ales în organizațiile de ajutorare și la ONU. „Aceștia sunt europenii și americanii care cumpără coltanul și aduc armele. Ei exploatează bogățiile țării noastre și îi obligă pe copiii noștri să moară în mine, pentru a-și obține ei profiturile.” (vezi foto 11) Arată spre orizont. Acolo se înalță spre cer munții Masisi, unde se găsesc cele mai mari zăcăminte: „Acolo ne trimitem copiii la moarte.”

Băiatul de lângă el și-a încercat și el odată norocul în aceste mine: „Stai în murdărie și ți-e mereu frică pentru că pământul s-ar putea prăbuși peste tine. Mereu se trag focuri de armă. Ești supravegheat de soldați sau de membrii milițiilor, depinde. Unii îi alungă pe ceilalți, dar

pentru noi este același lucru. Îți iau minereul pe care l-ai extras. Dacă ai noroc, primești pentru munca ta câteva sute de franci congolezi. La Goma ai primi de zece ori mai mult, dar dacă te prinde cineva cu coltan, atunci ... (arată cu degetul arătător și cel mijlociu lipite spre frunte), Bang!"

La trei săptămâni după această discuție, la 11 martie 2001, la cincizeci de km nord-vest de Goma au murit aproape 100 de oameni într-o mină de coltan, când tunelul de intrare în mină s-a prăbușit peste ei.

A ucide pentru a supraviețui

Aproape toți partenerii mei de discuții insistă să nu le dau numele. Prea mulți au fost deja arestați sau chiar au dispărut pentru totdeauna, după ce au vorbit cu străini. Frica de rebeli este foarte mare.

O femeie îmi povestește că în mine lucrează mai ales membri ai populației Hutu din Ruanda. Conform unui raport al ONU referitor la jaful materiilor prime care se desfășoară în Congo, majoritatea dintre ei sunt prizonieri din Ruanda. În calitate de autori prezumtivi ai genocidului din 1994, prospectează cu miile coltanul, pe care îl furnizează armatei ruandeze. „În afară de aceștia, acolo mai lucrează civili congolezi, care au fost atrași în zonele de exploatare prin promisiuni mari”, spune conducătoarea unui grup de inițiativă al femeilor. „Ca și niște sclavi au fost supravegheați de soldații rebeli, care le luau minereul și le plăteau prețuri ridicole. Dacă cineva nu se supune, este împușcat.”

Șeful rebelilor, Onosumba, știe că în armata sa se petrec abuzuri. Dar este doar o excepție, care este combătută cu intransigență. „Din păcate, mulți dintre cei care intră în armată nu au pic de morală”, spune el cu regret. „Ei privesc armata ca pe un loc, unde pot să-și pună în aplicare comportamentul lor rău. De aceea îi convingem mai nou la recrutări pe părinți să ne trimită cei mai bine crescuți copii ai lor.” Aceasta ar fi singura cale de a putea combate încălcările drepturilor omului³⁰.

Dar este mai puțin vorba despre morală, cât mai mult despre realitatea crudă: „Acest amestec de războaie dă naștere unui număr foarte mare de oameni înfometați, care luptă și jefuiesc pentru mâncare și muniție”, apare într-un raport al ONU. Datorită acestei situații, se înregistrează „un grad îngrozitor de ridicat de violență”, inclusiv „prin violarea sistematică a fetelor de vârstă școlară de către trupele ruandeze”³¹.

Și militarii noștri trebuie să mănânce

Dacă ne luăm după șeful rebelilor, tocmai comerțul cu coltan ar trebui să contribuie la îmbunătățirea situației: „Din exportul de coltan finanțăm planurile noastre sociale”, susține Onosumba. Veniturile obținute din impozitele aplicate la exportul bogățiilor naturale ar asigura salarii stabile. „Firma Somigl este cea mai importantă sursă a noastră de încasări”, precizează purtătorul său de cuvânt, un om bine situat, cu ochelari de soare cu lentile închise la culoare, cu Rolex de aur și costum Armani. „Monopolul firmei Somigl asupra coltanului ne aduce pe lună un milion de dolari SUA. 300.000 le plătim salariaților civili, restul este cheltuit pe proiecte sociale. Dar și militarii noștri trebuie să mănânce ceva.”³²

„Nici unul de aici nu a văzut niciodată nici măcar un franc congolez din acești bani”, se plânge conducătorul unei instituții sociale. „Toate spitalele, școlile și proiectele de ajutorare de aici sunt finanțate de populație, de biserici sau de organizațiile caritabile. Sau nu există. Cu coltanul se îmbogățesc numai elitele. Totul se scurge în canalele unei economii de tip mafiot.”

În afară de aceasta, doamna Gulamali nu ar putea să îndeplinească speranțele puse în ea. Ultima dată, Somigl a livrat rebelilor numai o parte din milionul sperat. La o săptămână după vizita mea la Goma, pe 28 februarie 2001, rebelii au ridicat din nou monopolul asupra coltanului.

De atunci, exportul este iarăși privat. Am aflat la Goma cine este cel mai important comerciant privat a mult doritei materii prime: germanul Karl-Heinz Albers, un geolog din apropiere de Nurenberg. Albers conduce firma congoleză Somikivu, care aparține în proporție de 70% firmei „Societatea pentru Electro-metalurgie” din Nurnberg³³. Somikivu deține drepturile asupra minei Lueshe, situată la nord de Goma, care a fost pusă în funcțiune în 1993 și preluată în vara anului 2000 din nou de Albers³⁴. Acolo se extrage niobiul, un metal înrudit cu tantalul. Firma Somikivu plătește lunar rebelilor UCD, după declarațiile acestora,

300.000 de dolari SUA, iar aceștia, la rândul lor, păzesc mina.

Karl-Heinz Albers, furnizorul principal al lui H. C. Starck

Imediat după întoarcerea mea în Germania, l-am sunat pe Karl-Heinz Albers la Nurenberg. După câte auzisem, mă așteptam să reacționeze la fel de rezervat ca și purtătorul

de cuvânt de la H. C. Starck. Totuși, geologul, în discuții de mai multe ore, mi-a dat dat deschis informații despre activitatea sa de afaceri în comerțul mondial cu materii prime și, mai ales, despre angajamentul lui din Congo³⁵.

Karl-Heinz Albers este pe departe cel mai important exportator particular de coltan, după cum el însuși mi-a povestit cu mândrie. Patru dintre cele mai mari depozite regionale îi livrează materia primă exclusiv lui. Comerțul cu coltan se desfășoară prin intermediul firmei lui Albers, Masingiro³⁶, care este trecută într-un raport al ONU despre exploatarea ilegală a materiilor prime în Congo, drept exemplu pentru „goana după profituri a unor firme străine, care sunt pregătite să facă afaceri, în ciuda ilegalităților și neregulilor”.

„Lunar se exportă din regiune circa 200 de tone de minereu³⁷”, mi-a povestit Albers la telefon. Era aceeași sumă pe care am aflat-o chiar la începutul investigațiilor mele³⁸. La un preț mediu - după un raport al ONU - de 200 de dolari pe kilogram de materie primă, în anul 2000³⁹ s-ar ajunge la mai mult de 520 de milioane de euro pe an.

Și ce sumă intră în contul germanului?

„Livrăm între 100 și 150 tone de concentrat lunar”, deci jumătate până la trei sferturi din exportul total!

Și către cine?

„Cea mai mare cantitate o livrăm către H. C. Starck.”

În acest moment am înghițit în sec. Bineînțeles că știam deja, din investigațiile sub acoperire făcute de mine pe internet, că firma nu are scrupule, și finanța războiul din Congo prin achizițiile de tantal ce se faceau. Abia mai târziu, în aprilie 2001, a acuzat și raportul ONU - despre jefuirea materiilor prime din Congo - firma H. C. Starck că se numără printre clienții fostei traficante de armament și ai actualei traficante de coltan, Aziza Gulamali. Dar ceea ce mi-a povestit renumitul geolog german nu înseamnă nimic altceva, decât că filiala firmei Bayer este principalul achizitor al materiei prime din regiunea de criză⁴⁰.

De cât timp se întâmplă aceasta?

„Ei au cumpărat tot timpul cantități mai mici”, spunea Albers, „dar la scară mare lucrează de șase sau șapte ani, de când activăm noi în zonă și putem asigura aprovizionarea”⁴¹.

„Ce sunt încălcările drepturilor omului?”

Toate acestea mi le-a povestit neamțul într-un fel nerăbdător, ușor arogant, caracteristic anumitor specialiști și multor oameni care au călătorit departe. Albers reprezintă ambele categorii și m-a lăsat să simt acest lucru, când l-am întrebat cum stă treaba cu războiul.

„Am fost adesea în Congo”, mi-a spus el. Și a pus la modul general problema dacă acolo ar domina războiul.

Aha. Am încercat să fac „aha”-ul meu să sune cât mai credibil. Albers nu știa că eu însumi fusesem cu o lună în urmă în Congo.

Și care ar fi legătura sa cu regiunea rebelă, despre care se citește în ziar?

„Dacă este sau nu o regiune rebelă, nu știu”, a spus Albers despre cel mai important partener local de afaceri al său. „Acest lucru nu mă interesează.”

În schimb a vorbit despre „metodele sălbatice” cu care alte firme, mai mici, lucrează în comerțul cu coltan.

Nu se ajunge la încălcări ale drepturilor omului?

„Încălcări ale drepturilor omului?” Această întrebare l-a mirat complet. „Dar ce sunt în concepția dumneavoastră încălcări ale drepturilor omului? Trebuie să le definim!”

Ei da, muncă silnică, exploatare, munca copiilor ...

„Deci, vă rog să fiți puțin atent cu munca copiilor: în Africa, asta este o cu totul altă poveste. Munca copiilor. În Africa. În principiu.” A silabisit acesta rapid. Deoarece copiii ar lucra și la munca câmpului.

Aha. Și la exploatarea coltanului lucrează copii?

„În nici un caz nu am văzut așa ceva. Nu vreau să exclud acest lucru. Deși... copiii sunt prea slabi pentru a munci. Nu aduc nimic.” Nu am pus aceasta la îndoială. Și nici pe acei oameni din Goma, care mi-au relatat despre băieți și fete în vârstă de opt, nouă ani, care lucrează în minele de coltan.

Albers spune că mineritul asigură acolo locuri de muncă. „Zeci de mii de oameni lucrează acolo la exploatarea coltanului. Oamenilor le merge bine! Credeți-mă!”, m-a rugat. „Adică vreau să spun că toți muncesc pe socoteala proprie.”

Și cât câștigă?

La rubrica bani, industriașul german se vede nevoit să înceapă de departe.

„La africani nu este ca la noi. Africanul nu ține la bani, îi cheltuie imediat. N-am habar pe ce. Dacă îi dai în mână unui african o sută de mii de dolari, în câteva zile îi cheltuie pe toți. Apoi ajunge din nou sărac ca un șoarece în biserică. Dar am senzația că atunci se simte fără îndoială mai bine. Dacă au bericica lor și puțină muzică să danseze, sunt cei mai fericiți.”

Această concepție asupra lumii în esența ei scoate la iveală un sistem care va apărea în multe locuri din această carte. Un sistem care îl vede pe om ca factor al poziției, iar standardul etic, drept impertinență. Care își declară victimele ca ființe de rangul al doilea, ale căror necesități se măsoară după cu totul alte criterii decât ale noastre: africani, se lasă exploatați cu plăcere, sunt extrem de fericiți dacă dau puțin din șolduri și probabil că africanul moare, de

asemenea, cu plăcere. Acest gen de gândire a ajuns la cel mai înalt nivel în Goma, unde un Karl-Heinz Albers se opune Faidei Mugangu, femeia care și-a pierdut întreaga familie în război. Un război, a cărui existență este pusă la îndoială de Albers, deși el însuși este calul pe tabla de șah a acestui conflict. Dar jucătorii de șah stau la Goslar, Germania, și în alte locuri din lume, unde le este ușor să evite privirea ațintită pe perete a Faidei Mugangu.

Concernele electronice au provocat boom-ul coltanului

H. C. Starck nu este singurul care stă de partea învingătorilor în acest joc crud. Și nu concernul Bayer a provocat boom-ul tantalului care, mai ales la sfârșitul anului 2000, a bulversat piețele. La fel ca și alți experți în minerit, și Karl-Heinz Albers mi-a povestit că firmele producătoare de telefoane mobile și computere ar fi încercat tot mai mult să cumpere tantalul direct, declanșând astfel o isterie pe piață: „De aceea s-a născut impresia că cererea a crescut imens și că aprovizionarea prin intermediul producătorilor clasici nu mai poate fi asigurată.”

Revistele de specialitate ale industriei mineritului, care vorbesc despre „nebunia cererii de tantal datorită boom-ului telefoanelor mobile”, oglindesc această impresie. 70 de procente din producția de tantal au ajuns în industria electronică, spune Lee Sallade, șeful compartimentului marketing de la H. C. Starck, din SUA⁴². Numai că numărul telefoanelor mobile urmează să crească, conform unor statistici independente, de la 400 de milioane în anul 2000 la un miliard în anul 2004.

Producător de telefoane mobile caută partener în Congo

În ianuarie 2001, producătorul de telefoane prin satelit Erkis SUA căuta un partener pentru exploatarea tantalului în estul Republicii Congo. Din cauza instabilității politice și economice, acest lucru nu este chiar ușor, anunța revista de specialitate a industriei metalurgice⁴³. „Datorită cererii de noi surse de materie primă, riscul va merita curând”, speră un purtător de cuvânt al concernului Metallurg International. Prețul ridicat al tantalului îi aduce pe mulți în situația de a avea în vedere chiar și exploatarea în regiuni instabile. Iar producătorii de materie primă vor mai degrabă să fie mai aproape de utilizatorul final, decât să o ia pe calca prelucrătorilor, cum ar fi H. C. Starck. Căci „fiecare pas de producție în direcția consumatorului aduce câștiguri mai mari”, după cum spunea un purtător de cuvânt al firmei producătoare de telefoane mobile Erkis.

și Albers confirma faptul că firmele de produse electronice încearcă să achiziționeze direct tantal, pentru a-și asigura aprovizionarea cu materie primă. Care ar fi acestea? „Puteți trece în revistă o paletă întreagă. De la Mitsui la Sony, sau nu mai știu cum se numesc toți.” Nokia, Siemens, Ericsson, Motorola? „De Nokia nu am auzit niciodată.” Dar de Mitsui și Sony auzise? „Da, printre alții. Samsung s-a interesat și... oh, Doamne, sunt îngrozitor de multe nume și, dacă toți au cumpărat într-adevăr de acolo, nu se știe, și este indiferent.”

Mie nu-mi era indiferent și m-am interesat direct la concerne. Purtătoarea de cuvânt de la Nokia, numărul unu pe piața telefoanelor mobile, mi-a spus doar că nu are nimic de comentat. Numărul doi pe piața telefoanelor celulare este firma Siemens. De la Epcos, filiala firmei Siemens, se știe numai că firma este unul dintre principalii cumpărători de praf de tantal de la H. C. Starck. Cele mai multe dintre celelalte concerne de produse electronice s-au arătat rezervate în declarații.

Un caz pentru omul nostru din Tanzania: Robert Mbaye Leman, virtualul comerciant de coltan, a formulat din nou oferte atrăgătoare și le-a trimis prin e-mail către o duzină de producători de electronice. Minereul de tantal din regiunea Kivu din Republica Democratică Congo, oferit la un preț favorabil, 40 de tone, se dorește contact de lungă durată, se solicită răspuns urgent.

Samsung mușcă momeala

De această dată a trebuit să aștept câteva zile, până când, în 5 martie 2001, a sosit primul răspuns: un domn politicos din Coreea și-a exprimat speranța că domnul Leman și familia sa sunt bine, sănătoși și că afacerile merg bine. Apoi m-a anunțat că a trimis mesajul mai departe în Anglia, la compartimentul responsabil. Din adresă reieșea ca expeditor firma Samsung Corporation.

Samsung este una dintre cele mai cunoscute firme producătoare de telefoane mobile, piese pentru computere, produse electronice pentru divertisment, precum și aparatură electrocasnică și de birou. În mai multe domenii, cum ar fi monitoarele și faxurile, concernul mixt este numărul unu pe piață. Numai în Germania veniturile firmei Samsung se ridică la circa 475 milioane de euro.

Din Anglia m-a contactat directorul comercial pentru metale al firmei Samsung, Claude Bittermann (vezi foto 12), pentru a fixa tranzacția cu materia primă oferită spre Europa. Mi-am jucat din nou rolul: deoarece exportul de coltan aflat sub controlul rebelilor UCD nu ar permite legături de afaceri obișnuite, am vrut să aflu dacă firma Samsung are deja experiență cu

comerțul din regiune. Bittermann mi-a povestit că deja a achiziționat cupru din Congo și că este la curent cu infrastructura regională și cu obstacolele de acolo. Chiar și informațiile, conform cărora afacerea cu rebelii cere o discreție deosebită, deoarece urma să scot minereul din Congo „fără acte și complicații financiare”, nu l-au iritat: „Nici o grijă, materia primă nu va apărea din nou pe piață. Va fi prelucrată pentru uzul propriu al firmei Samsung, în industria electronică.”

Mai multe nici nu doream să aflu.

Concerne în goana după coltan

Raportul ONU nu lasă loc nici unei îndoieli: „Legătura dintre continuarea conflictului și exploatarea resurselor naturale nu ar fi fost posibilă, dacă unii, care nu făceau parte din forțele angajate în conflict, nu ar fi jucat, de bunăvoie sau nu, un rol cheie.” Întreprinzători privați și diverși indivizi au preluat un rol hotărâtor în acest conflict. Și ei trebuie făcuți răspunzători de aceasta: „Firmele importatoare, precum și depozitele acestora cunoșteau în orice caz proveniența coltanului.”

Foarte rar se poate vedea atât de clar ca în acest caz, cum refuzul simplu al asumării răspunderii economice poate provoca o catastrofa umanitară. Bineînțeles că nu numai concernele internaționale poartă singure răspunderea pentru acest război. Militarii din zonă și șefii de state sunt cei care au aprins acest conflict.

Însă concernele vestice au turnat gaz pe foc și și-au încălzit mâinile la acesta. „Nimeni nu ar fi avut nimic împotrivă ca firmele internaționale să-și investească banii într-o soluționare politică a situației din Congo”, spune un profesor universitar din Goma. „Și nimeni nu ar fi fost împotrivă ca ei să profite pe termen lung din aceste investiții. Dar nu s-a investit. S-a încasat și s-a întors capul.”

Completare la ediția a doua

Războiul din Congo este în plină desfășurare. În toată perioada, mai mult de 3,3 milioane de vieți omenești i-au căzut victime.⁴⁴ ” Cel mai mare conflict mondial din anul 1945 încoace nu ne impresionează prea mult - nu au fost organizate demonstrații pentru pace, iar Națiunile Unite și marile puteri mondiale privesc mai mult sau mai puțin inactive. Când în regiunea Ituri din nord-estul statului Congo, milițiile populațiilor Hema și Lendu au început să se lupte, mass-

media a vorbit despre „lupte tribale”, în loc să analizeze interesele economice ce se aflau în spatele acestora. În acest caz era mai mult vorba despre petrol decât despre coltan. Firma canadiană Heritage Oil, despre al cărei patron, Tony Buckingham, se spunea că are legături cu operațiunile mercenarilor din Angola și Sierra Leone, a achiziționat licențe în învecinata Uganda și a trezit astfel interesul oamenilor de afaceri ugandezi corupți și al lorzilor congolezi ai războiului⁴⁵. În sufletele populației suferinde, după principiul „împarte și stăpânește”, au dat naștere astfel la sentimente și mentalități rasiste, care au dus la declanșarea conflictelor etnice.

Totuși, piața internațională a coltanului s-a liniștit deocamdată. Acest lucru nu are din păcate nici un efect asupra îmbunătățirii vieții oamenilor din exploatarea miniere. Din acest motiv, într-un studiu realizat de Institutul Pole, cu sediul în Goma, nu sprijină cererea de embargo lansată de ONU, ci se pronunță pentru o exploatare controlată, iar încasările din aceasta să fie în profitul populației⁴⁶.

Bineînțeles că în acest scop ar fi necesară o prezentare completă și clară a tuturor fluxurilor materiei prime și financiare din comerțul cu Republica Democratică Congo și cu țările vecine implicate. Producătorii de telefoane mobile Nokia și Motorola au ales o cale mai simplă și au anunțat un embargo asupra coltanului congolez - fapt ce nu poate fi controlat însă de nimeni.

Concernul Bayer a perseverat în acest timp în metoda mușamalizării și trecerii sub tăcere. La apariția primei ediții a cărții, la sfârșitul lui august 2001, concernul „a respins cu toată hotărârea acuzațiile aduse în «Cartea neagră a firmelor de marcă»”⁴⁷. Este „absurd să se facă legătura între concern și încălcări ale drepturilor omului”. Bayer susținea concret că „nu procură materia primă tantal, obținută ilegal din zona războiului civil, din estul statului Congo”, ci tantalul „este exploatat exclusiv din regiunile miniere legale din Africa Centrală”. Așa ceva nu există în nici un caz acolo, deoarece întreaga regiune este în război și este ocupată de rebeli. De aceea vorbesc toate rapoartele ONU despre „exploatarea ilegală a resurselor”. Bayer adaugă: „Prin exploatarea acestei materii prime, populația locală beneficiază de sprijin.

Afacerea contribuie la faptul că de mulți ani au putut fi luate măsuri de dezvoltare a unei infrastructuri îmbunătățite.” Mai cinic nici nu se poate. Înțelege concernul Bayer prin „infrastructură îmbunătățită” faptul că acolo abia dacă mai există școli, spitale sau străzi funcționale, dar tot al doilea copil umblă cu un kalașnikov în mână?

Bayer:

neadevăruri și dezmințiri

O lună și jumătate mai târziu, Bayer a fost și mai concret: „Ne procurăm materia primă

direct din orașul Goma, dc la un comer-ciant pe care-l cunoaștem. După toate informațiile pe care le de-ținem, este absolut curat”, declara purtătorul de cuvânt al firmei H. C. Starck, Manfred Biitefisch, publicației „Goslarschen Zeitung”, „pe deplin convins” că rebelii nu sunt sprijiniți cu banii obținuți din furnizarea coltanului⁴⁸. Dar cum crede Bayer că nu a sprijinit rebelii, care controlează frontierele și întregul comerț și obțin din acesta „impozite” grase? Această întrebare a rămas fără răspuns.

În afară de aceasta, și „Financial Times Deutschland”, unul din criticii demni de încredere ai concernului, a confirmat investigațiile noastre și a suspectat pe Bayer de „a fi sprijinit indirect rebelii”⁴⁹. „La acest moment, H. C. Starck nu era la curent cu problematica”, susținea firma într-un interviu dat publicației. „Abia la mijlocul lui aprilie (2001), raportul ONU ne-a atras atenția asupra situației speciale din regiune.” și accasta este o minciună: deja în noiembrie 2000 publicația berlineză „Tageszeitung” (Taz) relata în mod regulat despre legătura dintre comerțul cu coltan și război⁵⁰. Purtătorul de cuvânt Biitefisch cunoștea articolele, deoarece și Klaus Werner l-a confruntat cu ele.

În mai 2002, concernul susținea că din august 2001 nu mai cumpără materie primă din Africa Centrală⁵¹. În mod penibil, în octombrie 2002 a apărut un nou raport al ONU, în care se puteau citi următoarele: „Într-o conferință de presă din 24 mai 2002, H. C. Starck a repetat că firma nu a mai cumpărat materie primă din Africa Centrală din august 2001. Comisia de verificare deține documente care demonstrează exact contrariul. La aceeași conferință de presă, H. C. Starck susține că minereul de coltan nu ar proveni de la grupările rebele. În orice caz, în estul Republicii Democratice Congo nu există coltan de care să nu profite grupările rebele sau armatele străine.”⁵² În urma raportului, concernul a procurat pe mai departe coltan de la firma „Eagle Wing”, cu sediul în Bukavu, ținând în viață economia războiului.

Bayer dezmente în continuare. Minte ONU în documentele sale semnate de secretarul general al ONU, Kofi Annan?

Nu știm dacă firma finanțează, cumpărând coltan, cel mai îngrozitor și mai marc război al lumii de la 1945 încoace, deoarece Bayer refuză să-și declare public sursele de aprovizionare. La o masă rotundă organizată în mai 2003, purtătorul de cuvânt responsabil cu mediul înconjurător al firmei Bayer, Thomas Porz, declara simplu: „Fiecare ofertă corespunzătoare din sudul Africii, care este interesantă pentru H. C. Starck, o vom anunța Națiunilor Unite. Mai multe nu putem face.” Fără a mai vorbi de faptul că este vorba despre Africa, nici o persoană nu poate verifica acest fapt. Necesară ar fi o obligare legală a tuturor concernelor să facă publice toate importurile dc materie primă din regiunile aflate în război și finanțările acestora până în cel mai mic detaliu („Publish what you pay”). Dar chiar și guvernului federal german se pare că-i sunt mai apropiate interesele concernelor corupte decât cerințele

sociale de pace și bunăstare.

În acest fel, firma Bayer face valuri împotriva „Cărții negre a firmelor de marcă”. Când săptămânalul german „Die Kirche” scria despre o conferință a lui Klaus Werner⁵³, redactorul-șef a primit prompt o scrisoare din partea centralei concernului: „Afirmațiile făcute de domnul Wemer sunt infame și se află în contradicție clară cu angajamentul social internațional al concernului Bayer, cu care noi am contribuit în multe țări aflate în conflict și în curs de dezvoltare la rezolvarea diferitelor probleme sociale, cum ar fi munca copiilor, încălcări ale drepturilor omului, boli, discriminare sau distrugerea mediului înconjurător.⁵⁴” „După cum probabil știți, o modificare în carte ar trebui să fie, din punct de vedere juridic, ușor de obținut, dacă reproșurile prezentate ar fi false”, a răspuns redacția, ironic, concernului. Deoarece o plângere împotriva „Cărții negre a firmelor de marcă” nu a existat niciodată, probabil că managerii firmei Bayer știu foarte bine, că „acuzările scandaloase” (citată Bayer) reprezintă o firească și simplă frescă de moravuri a firmei.

Cobai umani

La testarea de noi medicamente, unele firme farmaceutice nu sunt deloc mofturoase: rezultatele sunt falsificate, reacțiile secundare sunt trecute sub tăcere. Pacienții cu boli incurabile nu primesc medicamente care să aibă efect. Medicii devin complici.

Un reportaj de Hans Weiss

Peste noapte mi-am schimbat meseria. Din autor de cărți am devenit consultant în domeniul farmaceutic - o denumire de meserie inventată, care trebuia să-mi permită să tratez cu șefii de clinici problemele finanțării unor testări îndoielnice de medicamente.

Pentru această activitate nu trebuia să investesc nici măcar un euro. Aveam nevoie numai de niște noțiuni de bază cu privire la testările de medicamente, capacitate de transpunere și un computer legat la internet.

În calitate de consultant farmaceutic vroiam să verific dacă medicii respectă regulile etice, stabilite de Organizația Mondială a Medicilor în Declarația de la Helsinki din octombrie 2000¹.

Această declarație interzice tratarea bolilor grave numai cu placebo, un medicament fără efect, dacă există un tratament testat. Acest lucru este valabil în mod expres și pentru pacienții care iau parte la testările de medicamente.

Sunt permise numai testările în cazul cărora un grup de pacienți primește medicamentul testat, iar alt grup, medicamentul standard.

Aveam informații că medicii încalcă aceste reguli la comanda unor cunoscute concerne farmaceutice. Pe aceștia vroiam să-i urmăresc.

Planul meu era să chestionez medici dacă sunt gata să efectueze o testare de medicamente, la care pacienții cu boli grave să primească numai un medicament fără efect - deci un placebo.

Acest lucru ar însemna ca medicii să-i lase în mod conștient pe pacienții lor să sufere inutil. Ca momeală vroiam să folosesc un onorariu ridicat.

Practicile industriei farmaceutice

Aveam un avantaj și anume faptul că mai lucrasem în industria farmaceutică din motive jurnalistice. La începutul anilor optzeci, am urmat cursuri de consilier medical la firmele Bayer și Sandoz - nu pentru a câștiga bani, ci pentru a descoperi modul în care marile concerne farmaceutice mituiesc medicii și folosesc pacienți pe post de cobai².

Atunci am avut un noroc nesperat în cercetările mele. Atât la firma Sandoz, cât și la Bayer am urmat cursurile într-o sală care era folosită în același timp și ca arhivă a firmei. Toate cotele documentelor secrete erau în raza mea vizuală și, în fiecare seară, „împrumutam” câteva, cărora le copiam conținutul. La sfârșit, după un an de cercetări, adunasem 40.000 de pagini de documente confidențiale și împreună cu alți trei colegi am publicat cartea „Afaceri sănătoase - Practicile industriei farmaceutice”³.

Să faci aur din murdărie

Deși cantitatea de medicamente folosită de germani a crescut în ultimii ani doar puțin (de la 1,588 miliarde de cutii în 1997 la 1,607 miliarde de cutii în anul 2002)⁴, câștigurile obținute de firmele farmaceutice au crescut anual cu circa opt procente: până la 15 miliarde de euro în anul 2002⁵. Aceasta reprezintă - pe lângă îmbătrânirea continuă a societății - una din principalele cauze ale crizei financiare a caselor de asigurări. Costurile ridicate sunt determinate de un torent de medicamente noi și extrem de scumpe. Unele dintre acestea sunt chiar mai puțin eficiente sau compatibile decât cele clasice; totuși, mașinăria de marketing a industriei farmaceutice are grijă, prin presiuni și mici atenții, ca medicii să prescrie medicamentele noi.

Despre industria farmaceutică din Germania se poate afirma, pe bună dreptate, că reușește să facă aur din murdărie. Căci aici sunt, ca și înainte, mii de medicamente în vânzare, pentru care nu există indicii nici referitoare la eficacitate și nici la caracterul lipsit de riscuri. Acest lucru este în contradicție cu dreptul european și este ilegal, dar guvernului german se pare că nu-i pasă⁶. El permite firmelor, în mod generos, o vânzare a acestor medicamente până în anul 2005 - pacienții sunt folosiți pe post de tobogan de gunoi. Interesele lobby-ului farmaceutic atârnă vizibil mai greu la cântar, decât interesele consumatorilor.

Rezultate frumoase în cazul remediului pentru răceală echinacea

Există în literatura de specialitate medicală duzini întregi de cazuri bine documentate, în care concernele farmaceutice influențează masiv rezultatele testărilor. Medici respectabili susțin chiar, că autoritatea firmelor asupra întregii cercetări în domeniul medicamentelor merge atât de departe încât se ajunge la o distorsionare sistematică a rezultatelor. Din acest motiv, indicațiile referitoare la eficacitate și efecte secundare trebuie tratate cu atenție⁷. Unde este posibil se modifică și se manipulează ceea ce conține⁸. Ca de exemplu, într-un studiu german despre remediul pentru răceală echinacea, în care rezultatele negative au devenit dintr-o dată pozitive în „rezumatul” oficial⁹. Faptul că firmele farmaceutice, cum ar fi Schaper & Brummer sau Madaus, tac pur și simplu în legătură cu efectele secundare periculoase pentru viață - cum ar fi cazul amintitei echinacea - în indicațiile de utilizare din cutii sau în informațiile de specialitate pentru medici, este numai un aspect secundar.

Sunt mulți bani în joc. Căci obținerea unui nou medicament este strâns legată de costuri ridicate și riscuri considerabile.

Numai al cincilea medicament reușește să fie acceptat de autoritățile medicale¹⁰. Astfel că nimic nu sperie mai tare firmele decât un rezultat negativ la testarea medicamentelor. Căci, în acest caz, lansarea pe piață ar fi pusă sub semnul întrebării și toate investițiile și eforturile ar fi fost făcute degeaba. Pentru a evita acest lucru se recurge la obținerea controlului total asupra cercetării și cercetătorilor.

Când o firmă înregistrează o nouă substanță farmaceutică la oficiul de brevete, primește o protecție de douăzeci de ani împotriva concurenței. Dar aceasta nu aduce în nici un caz bani. Căci, chiar din momentul anunțării, ceasul brevetării ticăie - deși firma poate abia acum să înceapă testările și trebuie să descopere dacă medicamentul este într-adevăr eficient și nu are efecte secundare serioase. Acest lucru durează de cele mai multe ori ani buni. Cu cât mai repede reușește firma să furnizeze dovezile de eficacitate și compatibilitate necesare și să obțină acceptarea din partea autorităților medicale, cu atât mai mult timp rămâne până la expirarea termenului brevetării.

Abia din momentul acceptării, timp de opt până la zece ani, apar câștigurile serioase, căci pentru un medicament nou se poate cere orice preț. După trecerea termenului de protecție a brevetului de invenție, se termină cu acestea. Alte firme farmaceutice pot reproduce medicamentul și să încerce, cerând prețuri mai mici, să facă, de asemenea, o afacere. În acest mod, câștigurile scad automat.

În calitate de consultant farmaceutic

La începutul anului 2001, înainte de a putea demara testul meu - dacă medicii sunt pregătiți să efectueze la cererea unor firme farmaceutice testări de medicamente, care încalcă etica profesională - trebuia să clarific o serie de probleme decisive:

Pe care medici să-i întreb? Să mă prezint personal, în calitate de angajat al unui concern farmaceutic existent? Sau să-mi trimit prin e-mail cererea mea? Care boli grave urmau să fie tratate? Ce medicament urma să fie testat? Și câți bani să le ofer medicilor?

Care boală?

M-am hotărât pentru o depresiune gravă sau medie. Dacă această boală rămâne netratată, există un pericol ridicat de sinucidere. Din acest motiv, terapia standard o reprezintă tratamentul cu antidepresive.

Care medicament?

Dacă nu doream să devin suspect, trebuia să stabilesc exact ce efecte curative și efecte secundare trebuia să aibă medicamentul testat.

Un psihiatru din Munchen m-a ajutat în „descoperirea” unui nou medicament. M-am hotărât pentru un antidepresiv de tipul serotonin-inhibitor de recidivă (SSRI). Aceste medicamente întăresc efectul anumitor substanțe mesager asupra celulelor nervoase și conduc la o îmbunătățire a dispoziției, o diminuare a tensiunii și anxietății și o creștere a inițiativei.

Cunoscute antidepresive de tipul SSRI sunt de exemplu *Cipramil*, *Fluctin* sau *Seroxat*. Aceste substanțe au fost comercializate în ultimii ani cu mult succes pe plan mondial.

Care medici?

Primul meu gând a fost să pun la încercare medici din clinici germane sau austriece.

Apoi mi-am amintit o propoziție pe care o auzisem la firma Bayer, în urmă cu douăzeci de ani, în perioada pregătirii mele în calitate de consultant medical: „Problema banilor este o problemă de încredere, în special când este vorba despre mită. Trebuie să cunoașteți bine un medic, înainte de a-i oferi bani.”

În acest caz nu era vorba despre mituire, dar erau foarte mulți bani în joc și anume, era vorba despre sume cuprinse între 50.000 și 250.000 euro. Bineînțeles că nu intenționam să plătesc acești bani pentru a efectua testul - doream numai să aflu dacă medicii vor accepta oferta mea.

La un medic german sau austriac nu puteam pur și simplu să-i apar la ușă sau să-i trimit un e-mail în care să-i ofer un onorariu ridicat pentru efectuarea unor testări de medicamente. Afaceri de acest gen sunt puse la cale ori personal, prin intermediul unor consilieri în domeniul farmaceutic, sau centralele concernelor iau ele înseși legătura cu medicii.

M-am gândit dacă să adopt a doua variantă și să mă prezint drept angajat al unui concern, cum ar fi Bayer sau Boehringer Ingelheim. Am renunțat la această idee, de teama unor plângeri din partea firmelor în cauză.

Îmi rămânea numai posibilitatea de a încerca în străinătate.

Acolo nu avea importanță dacă îmi foloseam numele real. În afară de aceasta, nu era necesar să mă deplasez acolo personal. Puteam încerca să intru în afaceri cu medicii prin e-mail.

Acum mai lipsea doar o denumire de profesie care să inspire încredere. Am creat o nouă meserie, aceea de „consultant în domeniul farmaceutic”. Suna atât de pompos încât puteam îndrăzni să mă prezint direct la șeful clinicii.

Spre Ungaria

În timp ce mă gândeam la variante, mi-a venit în ajutor un caz. Am găsit informații în mass-media americană, conform cărora concerne americane efectuează tot mai mult testări de medicamente în țările în curs de dezvoltare și în Europa de Est¹¹.

Pentru aceasta există multe motive, mai ales un control mai slab, sau chiar în totalitate, din partea autorităților sanitare, cât și pacienți mai dispuși. În afară de aceasta, „banii pe cap de pacient” pe care-i primesc medicii sunt mai puțini decât în SUA sau în Europa de Vest, iar testările pot fi efectuate mai repede. Firmele economisesc astfel de trei ori și pot în acest mod să-și mărească serios câștigurile.

Într-un articol mi-a sărit în ochi fraza unui psihiatru maghiar: „Firmele farmaceutice ne fac oferte financiare care ne sucesc mințile.”¹²

Am luat hotărârea: doream să-l pun la încercare pe directorul unui spital din Budapesta. Urma el să fie de acord să efectueze testări de medicamente lipsite de etică pe pacienți depresivi?

Cu ajutorul programului de căutare pe internet, Google¹³, am găsit numele și adresa de

e-mail a doctorului Akos Kassai-Farkas, șeful clinicii spitalului Nyiro Gyula din Budapesta, (vezi foto 13)

O primă încercare

Primul e-mail a fost cel mai greu. M-am chinuit să găsesc tonul potrivit. Doctorul Akos Kassai-Farkas nu trebuia să aibă nici o suspiciune.

Mi-am formulat oferta în limba engleză. Pentru a trezi încrederea, am făcut trimitere la unul dintre cele mai mari concerne farmaceutice din lume: un coleg de la Novartis mi-a recomandat să mă adresez lui.

Eram - din însărcinarea unui mare concern - în căutare de posibilități pentru testarea unui medicament, a unui antidepresiv, care promitea a fi un mare succes. Pentru luna septembrie 2001 am planificat un studiu internațional în mai multe locuri: în Germania, în Anglia și Statele Unite. Firma dorea să primească acceptul autorităților medicale din SUA și, la scurt timp după aceasta, al autorităților centrale europene de la Londra. Pentru a accelera totul, ar mai fi nevoie de încă patruzeci până la optzeci de pacienți pentru testări. Ar dispune el în clinica sa de un număr atât de mare?

Analizele preliminare necesare sunt aproape finalizate. Medicamentul ar trebui să fie comparat cu *Sertralin*-ul, un cunoscut antidepresiv (conținut de exemplu în medicamentul Gladem de la Boehringer-Ingelheim, sau în Zoloft de la Pfizer) și cu un placebo. Aceasta înseamnă: dacă la o testare iau parte șaizeci de pacienți, douăzeci dintre aceștia primesc noul antidepresiv, douăzeci antidepresivul *Sertralin* și douăzeci preparatul placebo. După câteva luni de tratament se pot verifica în acest mod rezultatele noului antidepresiv.

I-am spus că nu cunosc reglementările legale din Ungaria cu privire la efectuarea testărilor de medicamente și am pus câteva întrebări care mă interesau. De exemplu:

- Înainte de începerea studiului trebuie să cerem aprobare de la vreo autoritate a statului sau de la conducerea spitalului?
- Există vreun comitet de etică care verifică sau aprobă planul nostru de testare?
- În cazul în care în spitalul respectiv nu există destui pacienți, ar putea să mă recomande la alte spitale maghiare?

Pentru participarea la studiu ofeream 3.500 de dolari SUA pentru un pacient, precum și recompense financiare suplimentare în funcție de rapiditatea efectuării studiului. Bineînțeles că aceasta era cu mult peste ceea ce li se oferea în mod obișnuit medicilor est-europeni și aproape comparabil cu onorariile medicilor americani.

Un alt stimul: tranzacțiile financiare urmau să se desfășoare după dorința lui. Eu aveam

În gând un cont la vreo bancă din Elveția sau Liechtenstein.

De încredere

Când trimiți un e-mail, te aștepți la un răspuns rapid. Însă de când am expediat eu mesajul trecuseră deja o zi, două, trei. Deveneam neliniștit. Făcusem vreo greșeală?

În a patra zi a venit răspunsul în limba engleză de la doctorul Kassai-Farkas¹⁴ (vezi foto 14): „Mă bucur că ne-ați contactat. Bineînțeles că vom lua parte cu plăcere la studiu, pentru a testa acest promițător antidepresiv. Ne aflăm în contact cu alte spitale care au experiență în testări. E de la sine înțeles că vom trata cu confidențialitate toate detaliile.” La sfârșitul scrisorii adăuga observația că ar prefera să scrie în limba germană, acest lucru i-ar fi mai la îndemână, iar numele meu îl făcea să creadă că sunt german sau austriac.

Întrebări

Mai întâi i-am dat un detaliu personal inventat, pentru a-i spori încrederea: Aș fi produsul unui „Joint Venture” privat, dintre americani și austrieci.

Apoi am revenit repede la esențial și am pus o serie de întrebări:

- Câți pacienți cu depresii medii până la severe ar putea lua parte la testare?
- Ce reguli trebuie respectate?
- Dacă este necesar un acord scris al pacienților?
- Dacă testarea unui placebo ar fi o problemă?

Pentru a nu mă implica într-un dialog cu doctorul Kassai-Farkas pe tema detaliilor medicale ale testării, i-am explicat că de problemele de specialitate se ocupă numai directorul științific al firmei.

I-am dat doctorului Kassai-Farkas numai câteva informații generale referitoare la cel care mi-a dat mandatul: ar fi vorba despre un mare concern farmaceutic german, care în urmă cu puțin timp a cumpărat secția de cercetări de la o renumită universitate germană, pentru a-și asigura drepturile asupra unei substanțe noi, care a fost caracterizată de experți drept deschizătoare de drumuri. Banii nu ar constitui nici un impediment.

Nici o problemă

„Stimate domnule dr. Weiss, în secția mea sunt 144 de paturi și 49 în „spitalul de zi”. Pe an tratăm 500-700 de pacienți cu depresii.” Urma un șir întreg de detalii și apoi informația:

„Bineînțeles că avem nevoie de acceptul scris al pacienților pentru a participa la testare. Cu testările de placebo nu am nici o problemă, dar comitetul de etică pune uneori piedici.”

Doctorul Kassai-Farkas m-a informat că secția dânsului are o pagină web proprie¹⁵ și că pot să găsesc acolo informații despre alte studii făcute, sub titlurile „Erdeklodok figyelmebe” și „A szponzorok es CRO-k figyelmebe”. În traducere ar însemna: „pentru cei interesați”, respectiv „pentru sponsori”.

„Erdeklodok figyelmebe”

Când am făcut clic pe cele două cuvinte maghiare am primit o lovitură în plin: în limba engleză, o listă întreagă cuprinzând optzeci de studii de medicamente, care au fost sau vor fi efectuate la secție. Printre altele:

- trei studii ale concernului elvețian Novartis, printre acestea un studiu placebo pe schizofrenici, cu o nouă substanță numită loperidon. Conform reglementărilor cuprinse în Declarația de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor, aceste testări, precum și următoarele testări placebo, sunt interzise;
- două studii placebo în cazul unor pacienți cu manii acute, care au fost finanțate de concernul farmaceutic englez Glaxo-Wel- lcome;
- un studiu placebo al concernului germano-francez Hoechst Marion Roussel (între timp cunoscut sub numele Aventis), făcut pe schizofrenici cu substanța MI00907;
- două studii finanțate de concernul farmaceutic danez Lund- beck, printre acestea un studiu placebo cu substanța Lu-26- 054 pe pacienți cu depresii medii până la severe;
- și două studii cu privire la noul medicament pentru schizofrenie, Aripiprazol, care au fost finanțate de concernele farmaceutice americane Bristol-Myers Squibb și Otsuka America Pharmaceutical.

Mă aflu cu oferta mea într-o companie selectă și am început să navighez pe internet, pentru a descoperi alte informații cu privire la medicamentele indicate.

Miliarde de dolari

În Germania și Austria se discută despre bani de cele mai multe ori pe la colțuri. Acest lucru este valabil și pentru domeniul cercetării farmaceutice¹⁶. Medicii americani sunt însă foarte mândri de ceea ce fac și de câți bani câștigă în acest mod. Pe internet se poate afla care medici sau clinici din SUA au efectuat testări ale anumitor medicamente și cât le-a plătit firma în cauză pentru acestea.

De exemplu, testări cu Aripiprazol. La spitalul din Budapesta, doctorul Kassai-Farkas le-a testat chiar de două ori. Pentru această nouă substanță care tratează schizofrenia, concernul american Bristol-Myers Squibb a primit aprobarea autorității sanitare americane FDA în noiembrie 2002. Firma a organizat în anii trecuți nenumărate testări de medicamente în toată lumea, printre alte locuri și în Ungaria și SUA.

Cu ajutorul programului de căutare Google poți descoperi pe internet nenumărate informații despre testările substanței Aripiprazol efectuate în clinici.¹⁷ Numai în SUA au fost cel puțin 35¹⁸.

Concernul american Bristol-Myers Squibb are planuri mari cu această substanță. Trebuie să fie un fel de „blockbuster”. Aceasta este denumirea americană pentru un produs de succes, care devansează concurența pe planul doi.

În 28 noiembrie 2000, în timpul unei conferințe ținute în fața a sute de specialiști în investiții, conducerea firmei a prezentat istoria încununată de succes și strategiile de viitor ale concernului, care se numără printre cele mai mari din lume în domeniul farmaceutic¹⁹.

Firma a depășit în anii nouăzeci, fără a-i fi fost șifonată prea mult imaginea, dezastrul jurnalistic și financiar legat de implanturile cu silicon pentru mărirea sânilor. Președintele consiliului de administrație, Charles A. Heimbold, explica într-o conferință: „Sunt mândru că în perioada cuprinsă între ianuarie 1994 și decembrie 2000 vom atinge scopul propus, anume de a dubla cifra de afaceri și câștigurile.”

Iar președintele firmei, Peter R. Dolan, nu se lăsa mai prejos și asigura asistența: „Vom accelera încă o dată dezvoltarea firmei noastre, iar în următorii cinci ani vom fi de două ori mai mari.” Entuziasmul din vocea sa nu putea să nu fie remarcat: „Vom crea produse mega-blockbuster, care ne vor aduce încasări de miliarde de dolari.”

Bristol-Myers Squibb își obține câștigurile din introducerea pe piață a unor medicamente noi și demonstrează că aceasta este o afacere extrem de profitabilă. Dividendele plătite acționarilor au crescut mereu timp de douăzeci și opt de ani și nu au scăzut nici măcar o dată. „Un record”, constată șeful compartimentului financiar Michael Mee²⁰.

De la momentul acestei ședințe, concernul a început totuși să se clatine. În anul 2002, câștigurile s-au înjumătățit. În ianuarie 2003, concernul Bristol-Myers Squibb a fost obligat să plătească daune în valoare de 670 milioane de dolari SUA (575 milioane de euro) mai multor state federale americane. Concernul a împiedicat, prin metode ilegale, mai multe firme concurente, pentru a menține ridicate prețurile medicamentelor pentru cancer și depresii²¹. Comisia Americană pentru Comerț (U.S. Federal Trade Commission) efectuează în prezent o cercetare a concernului Bristol-Myers Squibb pentru concurență neloială.

Formulare confirmate

După scurta mea incursiune în SUA cu ajutorul internetului, am încercat cu atenție și într-un mod cât mai subtil să obțin de la dr. Kassai-Farkas documente despre testările care apăreau pe pagina de internet a secției sale.

„În cazul în care nu este un deranj foarte mare pentru dum-neavoastră, v-aș fi bineînțeles foarte recunoscător dacă mi-ați putea trimite câteva documente cu privire la un studiu deja efectuat, pentru ca eu să-l pot pregăti cât mai eficient pe cel care urmează să-l desfășurăm”, l-am rugat pe acesta în următorul e-mail și am adăugat pe același ton: „Presupun că acceptul scris al pacienților trebuie să fie în două limbi. Aveți deja formulare confirmate?”

„Contraîntrebări”

Doctorul Kassai-Farkas nu a fost de acord și a început el însuși să pună multe întrebări. Unele dintre acestea m-au făcut să transpir:

- Câte și ce fel de testări de medicamente ați organizat până acum?
- În afară de testările din Germania, Anglia și SUA, mai sunt și altele planificate?
- Câți pacienți din spitalul nostru trebuie să ia parte la testare?
- Câți pacienți iau parte la testări în celelalte spitale?
- Când veți începe?
- Cât timp durează monitorizarea și studiul?
- Doriți un laborator central sau unul local?
- Ce fel de cercetări (teste psihologice) doriți?
- Ce medicație concomitentă este permisă?
- Unde doriți să se desfășoare întâlnirea pentru investigații?

Răspunsuri ușoare

Răspunsurile la primele întrebări au fost ușoare, deoarece, prevăzător, în primul meu e-mail indicasem faptul că detaliile medicale ale studiului trebuiau discutate cu coordonatorul științific al firmei.

Nu, eu însumi nu efectuasem nici un test. Nu posedam doctorat în medicină, doar un doctorat în sociologie medicală (mințisem puțin) și un „Master of Art” al Universității din New York în organizare industrială (minciună totală). Datoria mea era doar să găsesc spitale în care să se poată efectua testări și să clarific numai unele probleme organizatorice și financiare de bază. Managementul clinic al proiectului - deci conducerea și controlul studiului - era responsabilitatea domnului K. Wemer, doctor în medicină, care avea o lungă experiență

internațională în acest domeniu. Astfel, dintr-o dată îl transformasem pe colegul meu Klaus Werner în medic și conducător de proiect.

Nici a doua întrebare nu mi-a pus probleme deosebite. Am răspuns: „Planificăm includerea altor locuri de testare - unul în Austria, două în Italia și posibil, încă două în Ungaria - cu un total de 150 de pacienți.”

Răspunsuri dificile

De la a treia întrebare a început greul.

Era o necunoscută pentru mine, ce număr de pacienți trebuia să indic pentru spitalul său și era o necunoscută pentru mine câți pacienți trebuia să indic pentru alte spitale.

Îmi spărgeam capul încercând să-mi dau seama ce înseamnă „monitorizare” în acest context și cât timp durează așa ceva.

Nu aveam habar cât trebuia să dureze studiul.

Nu știam, de asemenea, dacă doresc un laborator central sau unul local.

La întrebarea legată de testele psihologice eram, de asemenea, nedumerit, ca și referitor la „medicația concomitentă”. Aceasta vroia să însemne: „tratament însoțitor”.

Și nu știam ce este o „întâlnire pentru investigații” și pentru când și unde se planifică de obicei așa ceva.

M-a costat o navigare de două zile pe internet pentru a putea răspunde la toate aceste întrebări într-un mod cât mai convingător.

O dată încolo, o dată înapoi

Răspunsul meu către doctorul Kassai-Farkas era presărat cu expresii de specialitate și noțiuni ale unui „cunoscător”: ICD-10 diagnoze R32.1 sau R32.2, HAM-D scor 18 sau mai mult, rating global clinic, medicație psihotropă concomitentă, etc.

L-am rugat pe Dr. Kassai-Farkas să-mi trimită o propunere pentru locul unde să se petreacă întâlnirea pentru investigații. Presupuneam că la această întâlnire era vorba în primul rând despre întâlnirea pentru câteva zile, înainte de începerea testării medicamentului, a medicilor implicați în proiect, într-un loc de vacanță. O excursie motivatoare pe banii firmei, cu câteva zile frumoase petrecute sub soare și palmieri, departe de pacienți și de zilele monotone de la spital.

La final am mai adăugat câteva întrebări:

- Câți pacienți ar putea, după părerea dumneavoastră, să ia parte la studiu?

- Este posibil să ia parte și pacienți care sunt internați obligatoriu în spitalul dumneavoastră?

- Ar trebui să primescă pacienții o compensație bănească pentru participarea la studiu?

- Întregul buget de studiu trece la administrația centrală a clinicii sau este prevăzută o repartizare individuală?

În afară de acestea l-am rugat din nou pe doctorul Kassai-Farkas să-mi numească și alte spitale din Ungaria cu care aș putea lua legătura pentru posibile testări.

„Grozav”

Doctorul Kassai-Farkas a părut foarte impresionat de răspuns: „Ceea ce îmi povestești despre studiu găsesc că este grozav. Abia aștept să ne întâlnim și propun și participarea altor medici cercetători, anume pe prof. dr. Faludi Gábor (Budapesta) și prof. dr. Ostorharics Horvâth Gyorgy (Gyor).

Referitor la partea financiară:

Îmi veți plăti mie o anumită sumă. Și pe lângă aceasta veți plăti spitalului nostru 10-20 de procente din suma totală. De exemplu: 3.500 de dolari îmi plătiți mie pentru fiecare pacient și încă 350 de dolari pentru spitalul nostru.”

La finalul e-mail-ului său, doctorul Kassai-Farkas a adus în discuție problema întâlnirii pentru investigații. „Ar fi drăguț, dacă întâlnirea s-ar desfășura undeva în Irlanda sau Sicilia.”

Concernele farmaceutice trec probabil astfel de cheltuieli la punctul „cercetare” din buget. La final, pacienții trebuie oricum să plătească toate acestea peste prețul medicamentelor.

Nici o problemă

„Stimate domnule doctor Kassai-Farkas, vă mulțumesc pentru răspuns. Observ că ne apropiem de momentul încheierii contractului.

Pot să vă mai rog încă o dată să-mi indicați un număr relativ exact de pacienți, pe care putem conta pentru testul nostru. Sunt incluși și pacienți ambulatorii și pacienți internați obligatoriu în spital? Din partea noastră acest lucru nu ar fi o problemă - ce părere aveți însă dumneavoastră?

Cu plăcere am primit inițiativa dumneavoastră în ceea ce privește întâlnirea pentru investigații - în Sicilia sau Irlanda. Vă voi face o propunere

concretă.

Referitor la partea financiară: propunerea dumneavoastră nu pare să ridice probleme."

Răspunsul doctorului Kassai-Farkas:

„Pacienții noștri iau tot-deauna de bunăvoie parte la un studiu, indiferent dacă sunt internați ambulatoriu, obligatoriu sau primesc doar tratament."

Profesorul Faludi

Le-am trimis câte un e-mail celor doi profesori în psihiatrie care îmi fuseseră recomandați de dr. Kassai-Farkas în calitate de medici cercetători: profesorul Gábor Faludi de la Universitatea Semmelweis din Budapesta (vezi foto 16) și profesorul Horváth György Ostorharics de la un spital din orașul Győr, aflat în vestul Ungariei.

A durat o săptămână până când mi-a răspuns profesorul Faludi de la Universitatea Semmelweis, Centrul Medical Kutvolgyi, secția de psihiatrie:

„Suntem pregătiți să luăm parte la acest studiu. Pot să vă asigur că personalul nostru are multă experiență în testările clinice din domeniul depresiei, schizofreniei și al tulburărilor anxioase. Dispunem de posibilități de tratament ambulatoriu și staționar. La testare pot lua parte 15-20 de pacienți." (vezi foto 15)

De la profesorul Ostorharics din Győr nu am primit nici un răspuns.

Pepsi Cola

Înainte de a trimite următorul e-mail doctorului Kassai-Farkas și profesorului Faludi, am plecat spre Budapesta pentru a-l întâlni pe Gábor Gombos, șeful organizației de colaborare psihiatrică „Voice of Soul”. Gombos acceptase să-mi faciliteze contactul cu câțiva pacienți care luaseră parte la testări de medicamente.

De zece ani nu mai fusesem la Budapesta și aveam o amintire deprimantă despre oraș: scăpat și apăsător:

Acum, circulând cu mașina, aveam impresia că am în față o metropolă vest-europeană. La stânga și la dreapta străzii, imense panouri publicitare ale cunoscutelor mărci vestice. VW. Mazda. Ikea. McDonald's. Holiday Inn. Și multe altele.

Întâlnirea cu Gábor Gombos a fost la început o dezamăgire. Nimeni nu a deschis când

am sunat la ușă. Nimeni nu a răspuns când am sunat la telefon.

Pentru a nu pierde timpul am plecat spre spitalul doctorului Kassai-Farkas. Se afla în afara centrului orașului, pe o stradă cu mai multe benzi de circulație. La intrare flutura steagul maghiar. Un polițist politicos dirija circulația la intrare și la ieșire.

Secția de psihiatrie fusese mutată în cea mai nouă clădire a complexului, într-un colț retras. Pepsi Cola, Pepsi Cola - câteva ferestre de la parter erau acoperite de postere publicitare uriașe, care dădeau impresia că aici se află un sediu al concernului de băuturi răcoritoare. Era o clădire din cărămizi gri-deschis, cu ferestre cu gratii, rece, distantă și înspăimântătoare. Am trecut pe lângă portar, i-am făcut semn și am privit în jur. Holul și coridoarele dădeau impresia unui spital normal. Oameni îmbrăcați civil veneau și mergeau, stăteau prin preajmă.

M-am gândit să merg la doctorul Kassai-Farkas și să-i spun: „Bună ziua, nu sunt consultant în domeniul farmaceutic, scriu o carte în care se pune și problema dacă medicii respectă regulile etice ale Organizației Mondiale a Medicilor.”

Dar nu am ajuns atât de departe. Am format din nou numărul lui Gâbor Gombos. Între timp ajunsese acasă.

Gombos era un bărbat prietenos, politicos, amabil, care vorbea engleza și era foarte bine informat despre situația psihiatriei din Ungaria. Din păcate nu reușise să găsească pacienți pregătiți să vorbească cu mine despre experiențele lor referitoare la testările de medicamente.

Gombos: „Bineînțeles că medicii iau acordul scris al pacienților sau aparținătorilor acestora. Dar de bunăvoie... ce înseamnă de fapt de bunăvoie? Ați spune „Nu” dacă v-ați afla într-o secție închisă, iar medicul vă promite să vă mute într-o secție deschisă cu condiția să luați parte la o testare de medicamente? Este exact ceea ce se petrece.”

Gombos luptă pentru o mai bună protecție a pacienților față de testările riscante de medicamente. El dorește să se ajungă până acolo, încât acordul pacientului de a participa la o testare să fie dat numai în prezența unui avocat al acestuia.

Minciuni curate

Următorul e-mail către profesorul Faludi l-am folosit pentru a obține o reacție a acestuia în legătură cu reportajele apărute în presa americană despre testările de medicamente din Europa de Est. Gâbor Gombos mi-a povestit că acestea au făcut vâlvă în Ungaria, iar profesorul Faludi chiar a luat poziție publică împotriva lor.

Mai întâi i-am mulțumit pentru disponibilitatea sa de a efectua o testare. L-am întrebat însă dacă nu ar fi posibil să mărească numărul de pacienți de la cincisprezece-douăzeci până

la cel puțin treizeci? Bineînțeles că această amabilitate ar avea efect în plan financiar, cu onorarii suplimentare.

În afară de aceasta m-am interesat dacă cei 3.500 de dolari pe pacient oferți îi pot lua în calcul drept plată. Și cum se împart acești bani: câți primea el și câți universitatea?

Apoi am pus întrebarea care mă frământa cel mai mult:

Un coleg de la concernul farmaceutic elvețian Novartis mi-a povestit că mai nou există probleme cu efectuarea de testări de medicamente în Ungaria. Cauza ar fi anumite articole din presa americană. Pentru a-l atrage în cursă i-am scris: „Presupun că este vorba despre activitatea obișnuită a ziariștilor, care scriu despre tot, dar nu au habar de nimic. Există datorită acestor articole probleme cu testările placebo? Există probleme în a obține acordul pacienților? Scuzați-mă că vă vorbesc atât de deschis despre acestea, dar este mai bine să clarificăm aceste probleme, înainte ca ele să apară.”

Profesorul Faludi mi-a răspuns după trei săptămâni. Îmi era teamă că întrebările mele l-au speriat.

În cele din urmă mi-a scris: „Cu studiile placebo au fost totdeauna anumite probleme. Cel puțin în cazul pacienților schizofrenici sau maniaci, propun ca studiul să înceapă în spital. În restul cazurilor nu întrevăd dificultăți. În ceea ce privește articolele despre testările de medicamente în Ungaria: au fost minciuni. Dar nici o grijă - în urma acestora nimic nu s-a schimbat.”

Efecte secundare neașteptate

Între timp stabilisem o întâlnire cu doctorul Kassai-Farkas. Directorul medical al mandatului meu - Dr. Klaus Wemer - urma să fie și el prezent pentru a se discuta toate problemele.

Dar nu doream să se ajungă până acolo.

Cu câteva zile înainte de termen le-am adus la cunoștință doctorului Kassai-Farkas și profesorului Faludi că, datorită unor efecte secundare nedorite, trebuie să amânăm începerea testării medicamentului nostru. Toate problemele urmau a fi din nou analizate. Nu mai puteam respecta programul nostru. Urma să le dau de știre în momentul în care toate problemele apărute erau rezolvate.

Obținusem informațiile de care aveam nevoie.

Agitație în Ungaria

Prima ediție a „Cărții negre a firmelor de marcă” a provocat în toamna anului 2001 o mare agitație în rândul publicului maghiar. Mai multe posturi de televiziune și publicații au relatat despre reportajele noastre și reacțiile șefilor de clinici implicați.

Profesorul Faludi spunea că va merge în justiție și ne va da în judecată pentru calomnie. La scurt timp a declarat totuși că nu va face acest lucru datorită perspectivelor inexistente de a avea succes. Dr. Kassai-Farkas a declarat unui ziar maghiar că nu a făcut nimic dezonorabil. Dimpotrivă, metodele de investigare ale jurnalistului Hans Weiss ar trebui catalogate drept lipsite de elită. Cotidianul „Nepszava” scria la 18 septembrie 2001 că directorul autorității de sănătate maghiare OGYI s-a retras din funcție din cauza „scandalului declanșat de o editură austriacă”. Respectivul director a dezmințit orice legătură cu publicația.

În cele din urmă, ministrul ungar al Sănătății a delegat o comisie pentru a cerceta acuzațiile aduse în carte. Rezultatul: nu a fost încălcată nici o lege maghiară și nu au existat din acest motiv nici consecințe.

Organizația Mondială a Medicilor a presimțit aceste argumente, căci în Declarația de la Helsinki, la punctul 9, este scris: „Reglementările specifice ale țărilor, etice, legale sau care țin de tehnica administrației nu pot atenua sau anula în nici un fel prevederile pentru protecția omului cuprinse în declarație.”

Concerne multinaționale ici, concerne multinaționale colo

Exact în perioada în care eu efectuam investigațiile cu privire la șefii de clinici maghiari, urma să înceapă, sub privirile publicului internațional, la cea mai înaltă Curte de Justiție din Pretoria, un proces intentat de 39 de firme farmaceutice internaționale împotriva guvernului sud-african: era vorba despre medicamente pentru Sida, despre milioane de morți de Sida - și despre mulți bani.

Nu am fost prea mirat că în Africa de Sud apăreau în calitate de reclamanți și acele concerne farmaceutice care se aflau pe lista referitoare la testările de medicamente a doctorului Kassai-Farkas: Bristol-Myers Squibb, Glaxo Wellcome, Hoechst Marion Roussel (această firmă a devenit între timp parte din concernul Aventis), Janssen-Cilag, Lundbeck, Novartis.

Chiar la început, printre acestea se aflau și treisprezece firme germane sau originare de acolo și filiale ale acestora, cum ar fi Bayer, Boehringer Ingelheim, Merck și Schering.

SIDA în Africa de Sud (vezi foto 18)

În fiecare zi mor în Africa cel puțin 5.000 de oameni de SIDA²². În anul 2005, această boală va fi provocat mai multe victime decât primul și al doilea război mondial împreună²³. Cele mai ridicate rate de infectare existau la sfârșitul anului 2001 în Botswana (38,8% din populația adultă, adică 300.000 de infectați), Zimbabwe (34% din populația adultă, adică 2.000.000 de infectați), Swaziland (33% dintre adulți, aceasta înseamnă 150.000 de infectați) și Lesotho (31% din populația adultă, adică 330.000 de infectați).

Foarte îngrijorătoare este situația și în Africa de Sud, care este de departe țara cu cel mai ridicat număr de infectați: la sfârșitul anului 2001 existau deja 5 milioane de infectați (dintre aceștia

4.700.000 de adulți, (adică 20,1% din toată populația adultă)²⁴. Și numărul acestora crește mereu. Zilnic, 1.700 de persoane contractează virusul ucigaș - dintre aceștia, 200 de nou-născuți. Există prea puține spitale, prea puțini medici și aproape deloc medicamente.

Cine se face vinovat de această tragedie umană și medicală?

Pentru guvernul sud-african un lucru este clar: există concerne farmaceutice care pretind niște prețuri extrem de ridicate pentru pacienții lor și împiedică în acest fel posibilitatea de tratare a bolnavilor săraci din Africa. La prima vedere, are dreptate.

Poate cineva care câștigă pe lună mai puțin de 25 de euro să plătească medicamente care în Germania costă 800 de euro sau mai mult?

Săraci contra bogați

În anul 1997, regimul condus la vremea aceea de președintele Nelson Mandela a emis o lege, care oferea posibilitatea reproducerii medicamentelor indispensabile vieții, pentru a le produce singuri sau a le importa: în acest fel, drepturile mari, valabile douăzeci de ani, ce decurg din brevete ale concernelor farmaceutice, urmau a fi reduse puțin.

Firmele au încercat prin toate metodele să împiedice această lege. Lobby-iști foarte bine plătiți de la Washington au determinat administrația Clinton și în primul rând pe vicepreședintele Al Gore să exercite presiuni asupra Africii de Sud. Americanii au amenințat cu severe sancțiuni comerciale.

Însă David a rămas neclintit și a primit sprijinul numeroaselor organizații anti-SIDA, care au înfierat măsura necinstită a lui Goliat în forma concernelor multinaționale și a guvernului american.

Oriunde apărea Al Gore în campania sa electorală pentru președinție, era întâmpinat de oameni supărați, care îi reproșau că este răspunzător de moartea bolnavilor de SIDA din Africa. La sfârșitul anului 1999, vicepreședintele a renunțat enervat la a mai sprijini conținele. Africa de Sud putea să-și sărbătorească mica victorie.

Dar nu pentru mult timp. Împreună cu Uniunea Farmaceutică Sud-Africană, la începutul anului 2001, cele 39 de firme menționate au dat în judecată guvernul pentru încălcarea drepturilor cuprinse în legislația brevetelor de invenție.

Industria farmaceutică împotriva Lumii a Treia

Ceea ce deranjează conținele farmaceutice sunt posibilitățile extinse de îngrădire a celor douăzeci de ani cât durează protecția legală a brevetului de invenție, pe care guvernul sud-african a vrut să o pună în practică.

Căci în această controversă nu este vorba numai despre SIDA și medicamente ieftine pentru această boală, ci și de faptul că o țară în curs de dezvoltare, cum ar fi Africa de Sud, vrea să-și asigure dreptul de a produce medicamentele atât de ieftin, încât și cei mai săraci pacienți să-l poată cumpăra. Un sud-african abia dacă își poate permite să plătească prețurile vestice pentru acestea.

De fapt există deja în Acordul Privind unele Aspecte Comerciale ale Drepturilor de Proprietate Intelectuală (TRIPS) excepții care permit scurtarea timpului de protecție a brevetului de invenție și producerea unor preparate mai ieftine care înlocuiesc medicamentele²⁵. Pentru a pune în practică condițiile acestei excepții, Africa de Sud a trebuit să declare starea excepțională medicală. Președintele Thabo Mbeki a refuzat acest pas, argumentând că negrii au suferit destul datorită legilor de instituire a stării excepționale ale albilor.

Această declarație nu suna însă convingător. Este de mirare că guvernul sud-african nu spune deschis ceea ce intenționează: nimic mai puțin decât impunerea unui drept global al oamenilor la medicamente, pe care și cei săraci să și le poată permite.

De ce conținele farmaceutice se apără îndârjit este clar: o reducere a drepturilor de protecție a brevetului de invenție ar putea limita fantasticele câștiguri ce se obțin din punerea în vânzare a noilor medicamente.

Goliat are de partea sa bani, putere, tratate comerciale internaționale și drepturi de protecție a brevetelor de invenție, David este sprijinit de organizații internaționale de ajutorare, cum ar fi organizația „Medici fără Frontiere”, grupul englez „Oxfam” și uniuni de protecție a drepturilor omului și a persoanelor bolnave, care s-au unit în „Treatment Action Campaign”

(TAC).

Pentru că în această confruntare este vorba despre mult mai mult decât medicamente mai ieftine pentru SIDA, celelalte state în curs de dezvoltare au privit vrăjite.

În realitate nu este adevărat că țările sărace din sud nu contribuie la progresul medical. Dimpotrivă: fără nenumăratele testări clinice care au loc în aceste țări, ar dura foarte mult până când concernele farmaceutice ar obține documentele necesare aprobării în Europa sau SUA.

O aprobare rapidă înseamnă însă pentru concernele farmaceutice mărirea câștigurilor. De aceea ar fi un fapt minor dacă țările sărace ar obține dreptul de a produce ieftin medicamente indispensabile vieții sau dacă le-ar importa mai ieftin.

Faptul că pentru industria farmaceutică este absolut necesar să-și protejeze brevetele pentru a finanța cercetarea nu poate fi contestat de nimeni. Căci în ciuda criticilor aduse concernelor farmaceutice este clar: ele sunt motorul tuturor progreselor din domeniul medicamentelor. Cu câteva excepții, toate tratamentele și testele pentru SIDA au fost create de blestemata industrie farmaceutică. Fără dorința de a obține și câștiguri cu acestea, cercetarea ar scădea. Nu este înțelept să tai vaca pe care vrei să o mulgi.

Cei buni și cei răi

Cu cât te apropii în Africa de Sud de tema SIDA, cu atât ai impresia că rolurile de bun și rău se estompează ici și colo.

Este provocată SIDA de un virus contagios, după cum susțin astăzi aproape toți medicii, sau sunt responsabili alți factori - poate sărăcia, subnutriția sau chiar acele medicamente care sunt utilizate la tratarea bolii? Aceste teorii sunt susținute de câțiva cercetători californieni, pe care nu-i bagă nimeni în seamă în cercurile medicale oficiale. Totuși, merită atenție faptul că au un partizan important: președintele sud-african Thabo Mbeki²⁶.

Președintele nu ar fi fost președinte dacă nu ar fi avut grijă ca părerile sale să se și impună - iar urmarea acestui fapt a fost că zeci de mii de copii sud-africani au fost infectați fără rost cu HIV și sunt condamnați la moarte.

În 1998, medicii din Thailanda au descoperit faptul că un tratament de o săptămână cu un medicament pentru SIDA înjumătățește riscul de transmitere a HIV de la mamă la făt. Acest tratament este folosit de atunci în lumea întreagă la toate femeile însărcinate, care sunt infectate cu HIV. Numai în Africa de Sud acest lucru a fost interzis până în primăvara anului 2001. Motivul: tratamentul este ineficace și doar dăunează²⁷. Între timp, acest tratament a fost aprobat, dar se aplică numai unui număr foarte mic de femei însărcinate infectate cu HIV.

Mica victorie

Confruntarea în justiție între regimul sud-african și concernele farmaceutice a fost între timp aplanată. Concernele și-au retras plângerile la mijlocul lui aprilie 2001, deoarece daunele aduse imaginii erau pe zi ce trece mai mari. Bineînțeles că și-au luat angajamentul să pună la dispoziția bolnavilor de SIDA din Africa de Sud medicamente mai ieftine, în cantități suficiente. Ca singură concesie, au primit o promisiune a Africii de Sud legată de transformarea legii referitoare la producerea medicamentelor cu prețuri favorabile.

Banii, pe care firmele probabil că îi vor pierde, pot fi recuperați ușor. Căci ele își obțin, de altfel, câștigurile pe cele trei mari piețe farmaceutice: SUA, Europa și Japonia. Celelalte țări nu atârnă greu în balanță.

Victoria regimului sud-african are însă o picătură de amărăciune: nu are o valabilitate globală, iar tratatele comerciale internaționale nu sunt modificate în favoarea țărilor sărace. Acestea vor fi dependente în continuare de mila celor puternici.

Guvernul sud-african a câștigat această confruntare numai datorită faptului că era vorba despre SIDA și că a beneficiat de sprijinul numeroaselor asociații anti-SIDA din țările industrializate. Boli precum tuberculoza, holera, diareea, boala somnului sau malaria, care fac, de asemenea, mii de victime în Africa, nu constituie teme care să înduioșeze lumea. În afară de aceasta, nici nu se fac multe cercetări pentru a obține noi medicamente, deoarece nu se întrezăresc mari câștiguri din acestea.

Confruntarea pentru medicamente mai ieftine, pe care să și le poată permite și cei săraci, va continua cu siguranță. De temut este doar faptul că lupta va fi plasată în spatele ușilor închise. Acolo pot statele industrializate bogate să-și impună mai bine interesele - cu amenințări, cu sancțiuni și cu toate posibilitățile de a influența.

Deja Kenia, India, Thailanda și alte state în curs de dezvoltare au intrat în vizorul americanilor²⁸.

Prea otrăvitor

„Acum, guvernul sud-african nu mai are nici o scuză în ceea ce privește combaterea epidemiei de SIDA”, spunea în vara anului 2001 Zackie Achmat, șeful grupei de activiști TAC, care a sprijinit regimul sud-african în lupta împotriva concernelor farmaceutice²⁹.

Căci numai cu punerea la dispoziție a medicamentelor ieftine sau gratuite nu s-a făcut nimic. Fără o transformare rapidă a întregului sistem sanitar, medicamentele nu au nici un efect. Acestea trebuie păstrate corect, iar administrarea lor necesită controale regulate pentru

a fi evitate efectele secundare. O administrare greșită sau întreruptă duce la creșterea riscului de a se forma tulpini ale HIV rezistente, asupra cărora medicamentele să nu mai aibă nici un efect.

Până în prezent, guvernul sud-african a neglijat - fapt de neiertat - mai ales prevenirea³⁰. Testele HIV pentru descoperirea infectării se fac numai în cazuri excepționale.

Șansele unei stăviliri a epidemiei de SIDA în Africa de Sud nu sunt în prezent prea mari - în ciuda victoriei obținute de guvern în lupta cu industria farmaceutică.

La 24 aprilie 2001, președintele Thabo Mbeki declara într-un interviu pentru postul de televiziune sud-african, e-tv, că se pune sub semnul îndoielii eficacitatea testelor SIDA. Respinge, de asemenea, medicația antivirală pentru tratarea bolii - aceasta ar fi prea otrăvitoare și nu și-a demonstrat eficacitatea³¹.

Câțiva activiști anti-SIDA au declarat că următorul scop al campaniei ar putea fi guvernul sud-african³².

Modelul Uganda

Faptul că este posibil ca, prin campanii de informare și tratare, precum și prin punerea la dispoziție a medicamentelor ieftine pentru SIDA, ratele de infectare să scadă masiv o demonstrează statul din centrul Africii, Uganda. În anul 1990 erau infectate cu virusul HIV 40 de procente din populația adultă. La sfârșitul anului 2001, această rată a scăzut la 5 procente, adică circa 510.000 de infectați.³³

Testări medicamentose care contravin eticii, în literatura de specialitate HIV (Sida)³⁴

HIV este o problemă mai ales în Africa și estul Asiei. Deja în 1994 s-a demonstrat că tratamentul cu medicamente poate diminua șansele de transmitere a HIV de la mamă la copil. Totuși, de la acel moment au fost efectuate de către medici în Asia și Africa mai mult de cincisprezece studii, în care mii de mame au primit placebo-uri în locul medicamentelor eficiente. Cercetătorii au știut exact că, în acest fel, copiii vor fi infectați cu HIV. Aceste testări nu au fost finanțate de către industria farmaceutică, ci de cei care ocupă poziții oficiale: nouă de guvernul american, cinci de către alte guverne și unul de un program SIDA al Națiunilor Unite.

Există și numeroase alte studii pentru tratarea SIDA, în cadrul cărora firmele farmaceutice și medicii nu au dat în mod intenționat pacienților un tratament eficient.

Tuberculoza³⁵

În statul din estul Africii, Uganda, s-a efectuat la mijlocul anilor nouăzeci un studiu, în cadrul căruia medicii au dat bolnavilor de SIDA antibiotice pentru tratarea tuberculozei. Acest studiu a fost finanțat de o autoritate a guvernului SUA, „Center for Disease Control”. În SUA sau Europa, un astfel de studiu nu ar fi fost permis. Ca procedură medicală standard, pacienții infectați cu HIV, care sunt în pericol de a contracta tuberculoza, au fost tratați cu antibiotice.

Studiul a fost publicat în septembrie 1997 în revista medicală de specialitate cunoscută în toată lumea, „New England Journal of Medicine”, și a declanșat o controversă puternică.

Malaria³⁶

La mijlocul anilor nouăzeci, în China, medicii au infectat intenționat bolnavi de SIDA cu virusul malariei, pentru a studia efectele acesteia asupra bolnavilor de SIDA. Aceste experimente au fost finanțate de organizația americană privată „Eleanor Dana Charitable Trust”. În SUA și Mexic, astfel de studii au fost interzise de comitetele pentru etică.

Experimente pe copii

Medicul american Peter R. Breggin a descoperit în 1998 că autoritatea de sănătate din SUA, FDA, a permis efectuarea la New York a unor experimente pe copii cu medicamentul deja interzis Fenfluramin³⁷. În septembrie 1997, aceeași autoritate interzicea vânzarea acestui medicament în SUA, datorită faptului că apăreau ca efecte secundare afecțiuni ale valvulelor cardiace, care puneau viața în pericol, iar celulele creierului erau distruse. Fenfluraminul a fost retras din comerț pe plan mondial - și din Germania, unde era vândut de către firma din Munchen, Itherapie, sub numele de Ponderax, ca medicament pentru slăbit.

Cercetătorii de la New Yorker Colleges Columbia și Queens nu au folosit orice copii pe post de cobai. Au folosit copii din familiile sărace de negri și latino-americani, ai căror aparținători nu ar fi pus întrebări neplăcute. Aceste teste au fost finanțate de autoritățile statului.

Concernul farmaceutic Pfizer a efectuat în anul 1996 în Nigeria un studiu pe copiii bolnavi de meningită, cu un antibiotic, din cauza căruia aceștia au murit. O doctoriță de la organizația „Medici fără frontiere” a criticat aceste teste cu fraza: „Acest lucru ar putea fi catalogat drept crimă.” Datorită unui concurs de împrejurări neclarificat al studiului, firma Pfizer a fost dată în judecată în vara anului 2001, la un tribunal din New York, de către treizeci de familii nigeriene (vezi pag. 374).

Tensiunea arterială³⁸

În anii nouăzeci, mai multe mii de pacienți din Europa de Vest, Europa de Est, America de Nord și Sud și China au fost convinși să participe la un studiu legat de eficacitatea medicamentelor pentru tratarea tensiunii arteriale. Și clinicile germane au fost implicate. La acel moment se demonstrase deja că tratamentul cu medicamente duce la scăderea numărului de atacuri cerebrale și infarcturi miocardice. Totuși, jumătate din pacienți au primit ani la rând un medicament fără efect, deci un placebo. Firmele farmaceutice și medicii au luat în calcul în mod conștient faptul că mulți pacienți vor suferi atacuri de cord și infarcturi cardiace.

Două dintre aceste studii (Syst-Eur și Syst-China) au fost efectuate cu sprijinul financiar al firmei Bayer. S-a testat Nitrendepinul, adversarul calciului, conținut în medicamentul Bayotensin, produs de Bayer. Firma Bayer a respins acest reproș în august 2001 cu argumentul că aceste teste au fost supravegheate și evaluate de comitete de studiu independente³⁹.

Un alt studiu, denumit HOPE, a fost finanțat de către concernul germano-francez Hoechst Marion Roussel (între timp a devenit parte a concernului Aventis) și de concernul englezo-suedez AstraZeneca. S-a testat inhibitorul ACE Ramipiril, conținut în medicamentul Delix de la Hoechst Marion Roussel și în medicamentul Vesdil de la AstraZeneca. Un număr de pacienți care au luat parte la studiul HOPE, nu au primit medicația potrivită pentru tratarea hipertensiunii arteriale⁴⁰. Riscul de a suferi un atac cerebral sau de a se îmbolnăvi de o boală gravă de inimă a fost astfel mai mare decât în cazul altor pacienți⁴¹.

Afaceri uleioase

În nici o branșă nu sunt încălcate drepturile omului atât de mult ca în afacerile cu petrol. Pentru a-și obține profiturile din exploatarea aurului negru, firmele petroliere finanțează războaie, plătesc trupe de mercenari și transformă regiuni întregi în locuri de nelocuit.

Zona ar fi trebuit să fie minunată: plaje albe și lagune cu palmieri și copaci de mangrove. Împrejur, un sistem ramificat de râuri în mijlocul pădurilor stufoase. Ape pline de pești oferă locuitorilor hrană și apă potabilă și hrănesc solul fertil. Locuitori prietenoși, orașe animate, natură neatinsă și specii rare de animale, cum ar fi crocodilul de mlaștină, hipopotami pitici și leoparzi.

Un paradis al vacanțelor.

Totuși, nici un turist nu se rătăcește în delta fluviului Niger din sudul Nigeriei. Austriaca Susanne Geissler, care a vizitat regiunea în ianuarie 2001, în cadrul unui proiect al Uniunii

Europene, descrie situația ca fiind asemenea unui film cu zombi: „Abia dacă poți respira. Vezi peisajul numai printr-o ceață gri. Aerul este poluat de instalații industriale și circulație. Iar prin norul gri vezi strălucind peste tot flăcări înalte de câțiva metri care ard gazul.” Vinovată de scenariul fantomatic, care a transformat o regiune înfloritoare, mare cam cât jumătate din landul Bayer, într-un pustiu industrial, nu este decât firma Shell.

Shell în Nigeria

Din anul 1958, când țara era încă o colonie a Coroanei britanice, concernul petrolier multinațional olandezo-britanic Royal Dutch Shell exploatează și produce petrol în delta Nigerului. Filiala nigeriană a concernului, Shell Petroleum Development Corporation (SPDC) este cel mai mare exploatator de petrol din Nigeria. Aproape jumătate din producția nigeriană, adică mai mult de două milioane de barili² pe zi, intră în conturile ei. Prin intermediul unei societăți holding, Shell lucrează foarte strâns împreună cu corporația națională nigeriană Petroleum (NNPC), cu societatea petrolieră franceză Elf și cu firma italiană Agip³.

Totuși, din data de 10 noiembrie 1995, lucrurile au început să meargă prost. În această zi, dictatorul nigerian Sani Abacha a dispus uciderea scriitorului și militantului pentru drepturile omului Ken Saro Wiwa. Acesta protestase ani la rând împotriva firmei Shell. Succesorii săi susțin că din acest motiv a fost îndepărtat. O dată cu moartea sa, întreaga regiune și concernul au intrat sub o masivă presiune internațională.

Lucruri în comun cu dictatura militară

Nigeria a fost guvernată între anii 1966-1999 aproape constant de dictaturi militare, care au cooperat foarte strâns cu concernele europene. Cel mai brutal dintre toate aceste regimuri a fost, fără îndoială, dominația îngrozitoare a generalului Abacha, care a început la 12 iunie 1993 și s-a încheiat o dată cu moartea acestuia, în iunie 1998. Perioada aceasta a fost caracterizată nu numai de urmărirea a mii de opozanți, de arestări în masă și execuții, jafuri și maltratări săvârșite de înalți conducători militari, cât mai ales de o creștere masivă a corupției și o îmbogățire a vârfurilor politice. Se pare că Abacha și familia sa au depus trei miliarde de dolari SUA în nouăsprezece conturi din bănci elvețiene și franceze⁴, în timp ce o mare parte din cei 120 de milioane de nigerieni nu au nici măcar acces la hrană, asistență medicală și educație. În anul câștigării independenței, 1960, treizeci de procente din întreaga populație a Nigeriei trăia la limita sărăciei. Până în anul 1999, acest număr a crescut până la șaptezeci de procente.

De corupție și exploatarea țării profită mai ales concernele petroliere internaționale, cărora li se reproșează că au făcut posibilă ascensiunea dictaturilor militare. În schimb, acestea pot exploata fără a fi deranjate bogățiile naturale ale regiunii. În acest fel, nu numai că sunt scoase din țară bogățiile solului, ci i se și răpesc populației posibilitățile de dezvoltare: industrializarea deltei Nigerului, precum și metodele și instalațiile din epoca de piatră folosite de concernele petroliere au transformat în decursul deceniilor regiunea într-una nefertilă, au distrus pescuitul și agricultura, au otrăvit apa potabilă și aerul și au degradat potențialul turistic al țării.

În octombrie 1990 a avut loc un masacru, în momentul în care locuitorii satului Umuechem au protestat împotriva concernului Shell. Datorită demonstrațiilor puternice, concernul a chemat în ajutor temuta unitate mobilă de poliție. Optzeci de oameni au fost uciși, 495 de case distruse⁵.

Lupta populației Ogoni

În 1993, „Movement for the Survival of the Ogoni People” (Mișcarea pentru Supraviețuire a Populației Ogoni, Mosop) a reușit sub conducerea lui Ken Saro Wiwa să mobilizeze zeci de mii de oameni împotriva concernului Shell. Revolta a atras în sfârșit atenția opiniei publice internaționale, sub presiunea căreia, cel mai puternic producător de petrol din lume a fost obligat să-și înceteze pe o perioadă scurtă activitatea din Nigeria. Pentru a se putea relua activitatea, regimul condus de Abacha a trecut la măsuri brutale de represiune. În continuare, nouăzeci de procente din produsul de export al Nigeriei provin din industria petrolieră. Sute de membri ai populației Ogoni au fost arestați și executați intenționat. În total au fost uciși 2.000 de oameni, iar 80.000 și-au pierdut în anii ce au urmat casele⁶. Doi ani mai târziu, Ken Saro Wiwa, în vârstă de 53 de ani, împreună cu opt dintre colegii săi au fost spânzurați, în ciuda protestelor internaționale. Regimul a susținut că populația Ogoni ar fi responsabilă de uciderea șefului tribului rival și au condamnat nouă bărbați la moarte prin spânzurare.

Sentința, care nu a fost precedată de nici o procedură juridică ordinară, a fost executată în Port Harcourt, capitala statului federal nigerian River State. „Toată puterea mea intelectuală și toate mijloacele care mi-au stat la îndemână le-am dedicat în întreaga mea viață unui țel, în care am crezut cu tărie și la care nu renunț sub presiune sau intimidare”, a declarat în fața tribunalului militar deținătorul respectat în lumea întreagă al premiului Nobel alternativ⁷. Deoarece în toată delta Nigerului nu s-a găsit nimeni să ducă la îndeplinire sentința, călăul a trebuit să fie adus de la o distanță de circa o mie de kilometri, din îndepărtatul oraș Sokolo.

„Spânzurătoarea este încă acolo. Funia cu lațul se mișcă atunci când adie o pală de vânt

peste închisoarea din Port Harcour”, scrie un ziarist african⁸. Nici sentința injustă nu a fost revizuită și nici resturile pământești ale lui Ken Saro Wiwa nu au fost așezate într-un mormânt, deși chiar și Națiunile Unite au pus la îndoială corectitudinea sentinței⁹.

Proces împotriva firmei Shell

În Nigeria nici nu te poți gândi la o tratare corectă a faptelor. În SUA există însă o lege, în care se stipulează că se pot depune plângeri cu privire la încălcări ale drepturilor omului, chiar dacă acestea se petrec altundeva în lume. În anul 1996, câțiva membri ai familiei lui Saro Wiwa, care trăiau în America, printre aceștia fiul său Ken Wiwa și fratele, dr. Owens Wiwa, s-au adresat unei instanțe din New York pentru a obține o despăgubire din partea firmei Shell și a filialei sale nigeriene.

Reproșurile lor:

Shell:

- a instigat regimul militar nigerian la torturarea și uciderea lui Ken Saro Wiwa și a altor membri ai populației Ogoni;
- a sprijinit lansarea acuzației de crimă împotriva acestuia și a mituit martori în acest scop;
- a luat terenurile pentru a exploata petrolul, fără a plăti compensații adecvate;
- a poluat aerul și apa și a răpit condițiile de viață populației Ogoni;
- a recrutat polițiști și militari pentru a ataca satele, oamenii fiind uciși și răniți;
- a pus la dispoziția militarilor bani, armament și sprijin logistic, pentru a lupta cu populația care protesta împotriva poluării mediului înconjurător provocată de marele concern¹⁰.

Între timp, firma a recunoscut că în anul 1993 a plătit „în mod silit” cel puțin o dată forțele de securitate nigeriene.” Totuși, Shell a respins acuzațiile și a încercat ani de zile să împiedice depunerea plângerii, pe motivul că victimele nu erau cetățeni americani.

În 1998, din acest motiv, un judecător federal american a respins plângerea; totuși, Curtea de Apel a admis din nou cazul în septembrie 2000¹¹, cu două luni înainte de împlinirea a cinci ani de la execuție și l-a trimis la Curtea Supremă de Justiție, în New York¹². Într-o scrisoare, avocatul concernului protesta: „Prin această decizie, practic orice concern cotate la bursa americană riscă să fie adus în fața tribunalului din New York, pentru a răspunde acolo unor acuze, care nu au nici o legătură cu Statele Unite ale Americii și nu încalcă nici o lege federală.”¹³

Curtea Supremă de Justiție din New York a anunțat la 26 martie 2001 admiterea procesului intentat de familia lui Ken Saro Wiwa împotriva firmei Shell. Astfel, apăsarea pentru

prima dată posibilitatea reală ca o firmă internațională să fie trasă la răspundere pentru acțiunile sale într-un stat represiv. „În afara Nigeriei, șansele noastre de a obține dreptatea sunt mult mai mari”, a declarat Deeka Menegbon, secretarul general al Mișcării pentru Supraviețuire a Populației Ogoni, Mosop, hotărârea tribunalului american¹⁴.

Pentru Shell este vorba de mult mai mult decât de câteva milioane de dolari, pe care familia i-a cerut drept despăgubire pentru „favorizarea executării lui Saro Wiwa”. Shell și-a pierdut mai ales faima.

Pierderea imaginii datorită lui

Ken Saro Wiwa și Brent Spar

Imaginea concernului a avut de suferit și din cauza evenimentelor petrecute în jurul platformei petroliere Brent Spar. Insula de foraj maritim ancorată la 190 kilometri nord-est de Insulele Shetland a servit între anii 1976 și 1991 ca depozit intermediar de petrol în stare brută. Pentru a fi scutită de o demontare scumpă și solicitantă, firma Shell a vrut să scufunde în Marea Nordului colosul de oțel având la bord 130 de tone de deșeuri petroliere, metale rele și deșeuri radioactive.

Organizația mondială de protecție a mediului, Greenpeace, a descoperit catastrofa ce amenința mediul și a scos-o la iveală. Într-o campanie fără precedent, activiștii de mediu au reușit să lovească în imaginea celui de-al treilea concern petrolier din lume ca mărime, încât acesta a cedat de bunăvoie. Înainte, Shell a încins și mai mult spiritele prin atacuri periculoase, cum ar fi intervenții cu tunuri de apă împotriva demonstranților și nu a făcut prin aceasta altceva decât să stârnească masive reproșuri ale mass-mediei din lumea întreagă. Și protectorii mediului înconjurător au făcut o greșală, pentru care mai târziu s-au învinuit: datorită unei erori la măsurare, cantitățile de petrol rămase pe Brent Spar au fost supraevaluate. Totuși, presiunea opiniei publice era în acest moment atât de mare, încât Shell a declarat în iunie 1995 că va dezasambla în mod obișnuit platforma petrolieră Brent Spar. În 1998 a urmat o interdicție generală de scufundare în mare a platformelor petroliere, dată de miniștrii Mediului ai celor cincisprezece state vecine din nord-estul Atlanticului¹⁵.

Boicotarea Shell

Șaptezeci și patru procente din cetățenii germani erau hotărâți, conform unei statistici, să boicoteze benzinăriile Shell în semn de protest față de planificata scufundare. Deoarece consumatorii au recurs la boicot, încasările firmei au scăzut pentru o perioadă scurtă până la

optzeci de procente¹⁶. Chiar și după câteva luni bune de la incident, numeroși șoferi ocoleau pompele de benzină, care aveau drept logo scoica, se plângea purtătorul de cuvânt de atunci al filialei austriece a firmei Shell¹⁷.

O firmă englezească de detectivi, înființată de foști angajați ai Serviciului Secret Britanic MI6, care avea legături cu angajați ai firmelor Shell și BP, a reușit infiltrarea unui spion printre activiștii de mediu. Sarcina lui era să descopere strategiile pe care aceștia vroiau să le folosească împotriva concernelor petroliere, pentru ca acestea să poată reacționa la timp. Când Greenpeace a intenționat în 1997 să protesteze împotriva forărilor din Atlantic, concernul BP a înaintat în justiție o plângere împotriva activiștilor, chiar înainte ca aceștia să declanșeze campania¹⁸.

Deschizător de drumuri în probleme de drepturi ale omului

Între timp, concernele își dau osteneala să se prezinte drept deschizătoare de drumuri în probleme de protecție a mediului înconjurător și de drepturi ale omului. Prin afișe foarte mari și imagini cu păduri tropicale înfloritoare, Shell face reclamă politicii „verzi” a firmei: „Când forăm pentru a descoperi rezerve de petrol și gaz în zonele sensibile ale lumii, ne sfătuim foarte mult cu grupurile de interes locale și globale. Scopul nostru este de a proteja multitudinea de specii aflate în acele locuri. (...) Vedem drept o investiție foarte importantă scopul nostru de a crea o dezvoltare de durată și un raport echilibrat între progresul economic, protecția mediului și responsabilitatea socială.”¹⁹

Un alt subiect prezintă un chip frumos al unei femei africane, cu textul: „[...] Inima afacerii noastre: drepturile omului. În mod normal, aceasta nu este o prioritate de afaceri. Dar noi, cei de la Shell, ne simțim obligați să sprijinim drepturile fundamentale ale omului.”

„Când Shell spune că respectă drepturile omului, nu-l cred”, spune Ike Okonta de la organizația nigeriană de protecție a mediului înconjurător, „Environmental Rights Action”. „Shell colaborează în continuare cu regimul nigerian, pentru a se asigura că populația locală, care dorește să-și facă ogoarele din nou fertile, nu se revoltă și nu protestează.”²⁰

Concernul respinge vina

Pe pagina de internet a filialei din Nigeria a firmei Shell, SPDC²¹, se poate afla versiunea firmei referitoare la conflictul cu populația Ogoni. „Anunțul despre moartea renumitului membru al populației Ogoni, despre executarea lui Ken Saro Wiwa și a opt tovarăși de-ai săi a

provocat la firma SPDC un șoc puternic și o mare tristețe”, se scrie, dar: „Respingem orice acuzație de încălcare a drepturilor omului.”

Concernul s-a arătat deschis dialogului cu populația. Acest lucru însă nu a fost fructificat până în acest moment, „probabil datorită diferențelor de opinii din rândul populației Ogoni”.

În general, Shell nu-și poate descoperi nici o vină în comportamentul propriu. Concernul scrie despre „presupuse distrugeri ale mediului înconjurător” din delta Nigerului, ca fiind în mare parte datorate sabotajelor și vandalismului: „Aceasta ne-a îndreptat privirile asupra scurgerilor de petrol mai mult decât în mod obișnuit. Acuzațiile de distrugere a mediului înconjurător sunt exagerate și folosesc probabil pentru a îndrepta atenția asupra altor probleme ale luptei populației Ogoni și din delta Nigerului.”

Acuzații de sabotaj

și Susanne Geissler de la Institutul de Ecologie din Austria a auzit de acuzațiile de sabotaj. „Cu oricine vorbești de acolo, nimeni nu crede în aceste acuzații. Shell, datorită distrugerii mediului înconjurător, a produs o creștere imensă a șomajului în rândul tinerilor. Acum, acești tineri sunt transformați în țapi ispășitori și sunt acuzați de distrugerea conductelor și, prin aceasta, a mediului înconjurător.”²²

Un locuitor din regiunea Warri relatează: „Locuiesc lângă o astfel de conductă, de când mă știu. În ultimii patruzeci de ani nu a fost înlocuită și nici reparată. Acum este pur și simplu spartă. Am văzut totul: acest lucru nu a fost provocat de tineri, conducta era doar veche.”²³

Încă din decembrie 1998, militanți din rândul populației Iljaw protestează împotriva acestor povești cu sabotaje. „Ne-am săturat de flăcările care ard gazul, de scurgerile de petrol și de explozii. Ne-am săturat, de asemenea, să mai fim numiți sabotori și teroriști.” Declarația a fost urmată imediat de un atac al regimului militar, în care au fost uciși două sute de oameni și mult mai mulți maltratați și arestați. Chiar și fete de doisprezece ani au fost maltratate și violate de soldați, declară membri ai organizației de protecție a drepturilor omului, „Human Rights Watch”²⁴.

Distrugeri masive ale mediului înconjurător

În ultimii 35 de ani, industria petrolieră din Nigeria a produs șapte milioane de metri cubi de reziduuri rezultate în urma forărilor, pe care le-a depozitat în natură, în imediata apropiere a locurilor de foraj. Conform cifrelor oficiale, anual se produc circa trei sute de poluări cu petrol,

ocazii cu care sunt deversați 2.300 metri cubi de petrol. Banca Mondială apreciază această cantitate ca fiind chiar de zece ori mai mare.

„Accidentele sunt provocate mai ales de proasta întreținere, căci multe conducte sunt deja foarte ruginite, după ce au stat douăzeci de ani în solul mlăștinos”, apare într-un studiu²⁵ făcut la comanda organizației Greenpeace.

Consecințele sunt așa-numitele „Oil Spills” - scurgeri de petrol care se petrec adesea în apropierea satelor.

Pământul scuipă petrol

Un film video făcut de un amator²⁶ prezintă un eveniment care se petrece aproape în fiecare zi în această regiune: iulie 2000, în satul Ugbomron din statul federal nigerian Delta. Peste copacii de mangrove, chiar în spatele caselor, se ridică un imens nor de fum negru și întunecă tot cerul. O conductă subterană s-a găurit, petrolul a ajuns la suprafață și s-a aprins. Femei și copii împachetează strictul necesar și părăsesc satul pe o cărare îngustă care trece printre tufișuri. Bărbații se adună la o distanță sigură de sursa de foc și nu pot face altceva decât să privească cum flăcările cuprind întreaga pădure. O mașină de pompieri cu sigla galbenă a firmei Shell se apropie, și ore în șir, pompierii aruncă substanțe extinctoare peste flăcări. În urmă rămâne un covor negru și unsuros de petrol, care se întinde peste teren și copaci. Și un mic lac format din apă, substanțe extinctoare și petrol, din mijlocul căruia ies bulbuci ca din craterul unui vulcan. Se aud urale când prima rază de soare reușește să străpungă norul de fum. Dar bucuria se schimbă în furie. De mult timp este așa, mereu așa, se revoltă toți în fața carnerelor: „Shell lasă pur și simplu conductele să îmbătrânească, petrolul iese la suprafață și distruge tot ceea ce avem.”

Multe conducte datează de la sfârșitul anilor cincizeci. „Shell a fost avizată în legătură cu perforările, dar nu s-a făcut nimic”, spune Susanne Geissler. Și instalațiile de producție sunt învechite, spune ecologista: „în rafinării, gazul care apare ca reziduu din producție este ars. Înainte se proceda la fel și la noi, dar, între timp, au apărut tehnologii care utilizează acest gaz. Bineînțeles că sunt destul de scumpe, dar concernul de ce numai să exploateze în Africa, de ce să nu și investească?”

„Arderea gazului se petrece în circa șaiszeci de locuri, aproape peste tot la nivelul solului, protejată doar de niște doime de pământ”, conform studiului Greenpeace. „Câteva instalații ard gaze naturale, de treizeci de ani, 24 de ore pe zi, în imediata apropiere a caselor.”

Douăzeci de miliarde de metri cubi de gaze naturale sunt arse în fiecare an în Nigeria. Reprezintă cele mai mari surse de emisie de gaz din lumea întreagă și au o contribuție

semnificativă la încălzirea pământului. „Din cauza arderilor parțiale ale acestor gaze naturale, ajung în atmosferă anual douăsprezece milioane de tone de metan. Acestea reprezintă a unsprezecea parte din totalul emisiilor de metan din Olanda”, conform studiului Greenpeace.

„Boala scurtă” și moartea

Precipitațiile acide, care apar datorită arderii gazelor și a petrolului, nu au distrus numai terenul. Ele pot fi făcute răspunzătoare și de provocarea unei boli, care este foarte răspândită în regiune: „Brief Illne”, „boala scurtă”. „Aproape fiecare are pe cineva în familie care a murit din cauza acestei boli”, povestește Geissler. „Debutează cu dureri de cap și dificultăți de respirație, apoi apare febra ridicată. Cei mai mulți mor în trei zile.” Numărul victimelor se ridică la câteva mii. Nu s-a dovedit legătura dintre boală și arderile de gaze și petrol, pentru că nu s-au făcut investigații oficiale. Medicii de mediu au descoperit în părul victimelor un conținut ridicat de plumb, care are cu siguranță legătură cu poluarea mediului. Și peștii - o importantă sursă de hrană și de venituri - sunt infestați.

Dimpotrivă, Shell se vede ca fiind o adevărată binecuvântare pentru regiune. Concernul cheltuie anual, după propriile declarații, 60 de milioane de euro pentru proiecte sociale și este astfel, cel mai mare finanțator din zonă. „Noi ne confruntăm aici cu o populație urmărită de sărăcie, care a găsit o cale de a profita de pe urma afacerilor cu petrol”, spune Dierdre Lapin, de la filiala firmei Shell, SPDC²⁷.

Sume derizorii pentru proiecte de ajutorare

„60 de milioane? Este caraghios! Dar cât costă faptul că râurile și regiunea sunt atât de poluate, încât de decenii sunt distruse condițiile de viață ale populației?”, a replicat Geissler. „Poate că se speculează faptul că oamenii oricum vor muri cândva și atunci se extrage în continuare petrol.” Mișcarea pentru supraviețuire a populației Ogoni, Mosop, a cerut în anul 1992 firmei Shell, în total, 11 miliarde de euro daune pentru distrugerile provocate regiunii lor, începând cu 1958 - dintre acestea, șapte miliarde cotă parte din exploatarea petrolului și patru miliarde pentru poluarea mediului înconjurător.

Mișcarea Mosop apreciază că Shell, de când a început să exploateze, a scos din țară petrol în valoare de 35 de miliarde de euro²⁸.

În alte regiuni, unde interesele grupurilor etnice nu sunt atât de puternic reprezentate ca și cele ale populației Ogoni, nu se simte nici o contribuție la dezvoltarea socială, spune Geissler.

Nu se îndepărtează gunoiul și apa reziduală, taxa școlară anuală este cât salariul pe trei luni, dacă se ia în calcul venitul mediu. „Aceasta în mod optimist, deoarece majoritatea sunt șomeri.” Iar industria petrolieră oferă în toată Nigeria locuri de muncă doar pentru 10.000 de oameni, în majoritate străini.

Înfrângerea trecutului

În anul 1999, de când Nigeria este condusă de un președinte ales, fostul comandant militar, care s-a îndreptat spre democrați,

Olusegun Obasanjo, s-a schimbat totuși câte ceva. Statul încearcă din răspuțeri să îndepărteze urmările dictaturii. Și acest lucru se referă și la intrigile firmei Shell.

Astfel, în iunie 2000, tribunalul din Port Harcourt a condamnat firma SPDC la plata unei amenzi de 4 miliarde de naira (41 milioane de euro) pentru efectele scurgerii de petrol din 1970. Sentința nu a fost pusă încă în aplicare, pentru că Shell a făcut recurs. „Strategia firmei Shell este de a tergiversa procesul”, declară conducătorul mișcării Mosop a populației Ogoni, avocatul Ledum Mitee. „Aceasta mai poate dura zece sau douăzeci de ani. Până se plătesc banii, victimele vor fi decedat.”²⁹

Mai multă lumină ar trebui să facă o comisie formată pentru a cerceta dedesubturile și motivele numeroaselor încălcări ale drepturilor omului petrecute pe timpul diferitelor dictaturi militare, începând cu anul 1966. Comisia, denumită „Human Rights Violations Investigation Commission”, a fost înființată la 14 iunie 1999, sub conducerea judecătorului pensionar Chukwudifu Oputa și încearcă mai ales să dea posibilitatea victimelor să vorbească. Comisia Oputa nu are putere juridică. Ea poate doar să facă recomandări.

Pentru Shell, comisia care în ianuarie 2001 s-a întrunit într-o ședință pe tema exploatărilor de petrol, este totuși periculoasă, deoarece a organizat un forum pentru analizarea publică a acuzelor aduse concernului. Astfel, concernul a fost obligat pentru prima oară să recunoască public că în anul 1983 a cumpărat arme de foc pentru trupele de poliție ale regimului.

Shell declară achizițiile de armament

Directorul adjunct al filialei Shell, SPDC, Egbert Imomoh, a recunoscut în fața tribunalului că pistoalele și muniția au fost folosite pentru a proteja concernul de „atacurile dese” îndreptate împotriva instalațiilor și a personalului. Armele, achiziționate de Shell, nu au fost folosite, după știința sa, „decât pentru a se trage focuri de avertisment în aer”³⁰.

Președintele Mosop, Ledum Mitee, îl contrazice cu un exemplu în care polițiștii

Însărcinați să apere instalațiile firmei Shell, au împușcat un băiat handicapat care trecea întâmplător prin zonă. „În Marea Britanie sau Olanda, unde firma Shell deține, de asemenea, instalații, o astfel de situație nu ar fi fost tolerată”, este de părere avocatul, făcând referire la raporturile dintre concern și militari³¹.

Când la mijlocul primăverii anului 2000, Mitee a obligat firma Shell International să plătească despăgubiri populației Ogoni, la scurt timp, casa acestuia a ars din temelii și s-au încercat două atentate împotriva lui.

Violențele continuă

Ogoni au solicitat o scădere a exploatărilor de petrol. Fostul președinte american Bill Clinton, în timpul vizitei oficiale din august 2000, a făcut presiuni asupra Nigeriei de a înviora producția de petrol³².

În octombrie 2000, zece activiști nigerieni din populația Iljjaw, care au protestat împotriva firmei petroliere italiene Agip, au fost uciși³³. În ianuarie 2001, în timpul luptelor dintre milițiile locale pentru controlul mai multor stații de pompare ale Shell, cel puțin douăzeci de oameni au fost uciși. În aceeași perioadă, într-o altă regiune a țării, în urma exploziei unei conducte au fost inundați cu petrol patru kilometri pătrați de teren³⁴.

Pentru comisia Oputa, care luptă pentru drepturile omului, un lucru este foarte clar: Nu va exista conciliere. Pentru că nici reprezentanții fostului regim militar și nici conducătorii concernului nu dau nici un semn de regret.

Pe îndureratul tată al lui Ken Saro Wiwa, pe care membrii comisiei l-au vizitat în casa sa din regiunea Ogoni, nu-l mai interesează aceste lucruri: „Ce vreți de la mine”, le-a spus Jim Wiwa judecătorilor. „Fiul meu este mort, iar eu sunt trist.”³⁵

Nigeria este încă cel mai important furnizor de petrol din Africa. Dar, în curând, va fi depășită de Angola, lângă coastele căreia au fost descoperite uriașe zăcămintele aflate sub fundul mării. Angola produce deja zilnic un milion de barili de petrol în stare brută, în ultimii zece ani, guvernul angolez a obținut anual între două și trei miliarde de dolari din exportul de petrol. Aceasta reprezintă cam nouăzeci de procente din întregul produs intern brut.

Din aceste venituri, regimul președintelui angolez Jose Eduardo dos Santos a finanțat un război civil, care a pustiit țara timp de mai mult de 25 de ani.

Angola și-a câștigat independența de sub dominația Portugaliei la 11 noiembrie 1975 și până atunci a fost una din ultimele colonii din Africa. De la acel moment, în capitala angoleză Luanda guvernează fostul partid comunist, Movimento Popular de Libertação de Angola (MPLA), al cărui conducător, dos Santos, a renunțat în 1991 la comunism și a trecut la

capitalism.

Până la sfârșitul războiului rece, MPLA a fost sprijinit de Uniunea Sovietică și Cuba. Împotriva partidului de guvernământ luptă rebelii Unita, al căror conducător, Jonas Savimbi, putea conta din anul 1985 pe sprijinul Statelor Unite. La început, acesta a fost acordat în secret, dar în anul următor, Savimbi a primit în mod oficial 15 milioane de dolari de la administrația Ronald Reagan, în calitate de „luptător anticomunist pentru libertate”.

Suferință în ciuda bogăției

Istoriografia oficială a țării vorbește de patru războaie: 1974-1976, 1985-1988, 1992-1994 și 1998 până în 2002. Dar dacă e să privim mai atent, de la obținerea independenței, în Angola s-au purtat neîntrerupt războaie. Și aceasta, cu cele mai perfide mijloace: minele terestre au transformat o mare parte din întreaga suprafață a celui mai mare stat din sud-vestul Africii, într-un teritoriu nelocuibil. Și peste tot te întâmpină victimele, cele mai multe, civili: „Precum niște raci dezarticulați se târăsc oamenii schilodiți sau cu picioare amputate, sprijiniți în pumnii înveliți în zdrențe”, descrie situația jurnalistul american Jon Lee Anderson⁹⁶. Mai mult de 100.000 de oameni au suferit amputații pentru că au călcat pe mine sau acestea au explodat în apropierea lor.

Dar Angola este o țară bogată. Pe lângă petrol, dispune de uriașe rezerve de cupru, diamante, aur, fier, bumbac, zahăr, orez, tutun și pește. Odinioară era al treilea mare producător de cafea din lume. Totuși, în afară de „fabricile pentru proteze” (Anderson), în prezent aproape că nu mai există industrie producătoare. Mai mult de 80% din cei 12 milioane de angolezi trăiesc în sărăcie. Doi din zece copii mor înainte de al cincilea an de viață. Numărul morților în războiul civil se ridică la sute de mii. 2,5 milioane de oameni sunt refugiați.

Vinovat este războiul, care se duce în principal pentru îmbogățirea personală a elitelor țării.

Exploatarea petrolului servește comerțului cu armament

Acest război se poartă cu arme plătite cu bani vестici. Conducătorul rebelilor Jonas Savimbi, ucis în 2002, controla marile mine de diamant din țară. De când ONU a decretat în iunie 1998 interdicția de import, pietrele prețioase ajung în magazinele de bijuterii din vest numai pe căi ilicite.

Regimul finanțează războiul cu veniturile obținute din exploatarea petrolului. Regimul

ocolit ani de zile de SUA și-a căutat norocul mai ales în Franța. Acolo, la începutul anilor nouăzeci, de partea președintelui dos Santos a trecut ultraconservatorul ministru de Interne, Charles Pasqua. Și împreună cu acesta și firma petrolieră franceză, Elf (în prezent, Total).

Un rol de intermediar în aceasta l-a jucat fiul președintelui francez, între timp decedat, François Mitterrand, Jean-Christophe. Francezii au numit „Angolagate” evenimentele care au ieșit la iveală după arestarea lui Jean-Christophe Mitterrand, în decembrie 2000: Franța a luptat pentru influența în Africa prin intermediul traficantilor de armament, care au livrat președintelui dos Santos tehnică de luptă în valoare de mai mult de o jumătate de miliard de dolari, în timp ce SUA îl sprijinea încă pe conducătorul rebelilor Savimbi.

Mitterrand junior a primit, pentru rolul de intermediar, 1,8 milioane de dolari într-un cont elvețian. „Națiunile Unite au fost izgonite între timp din Angola, dar pe cine deranjează acest lucru?”, scria ziaristul Ulrich Wickert⁹⁷: „Grație ajutorului din partea francezilor, dos Santos are acum cărți mai bune. Țările vestice se îndreaptă acum dintr-o dată spre șeful dictaturii petrolului. Căci rezervele de petrol descoperite de firmele americane lângă coastele Angolei promit câștiguri fantastice. Astfel, războiul dintre Franța și SUA este de fapt războiul dintre două firme petroliere - firma franceză Elf și cea americană Chevron. Sunt miliarde în joc.”

Acest război se duce pe spatele populației angoleze. Și SUA, care obține opt procente din importurile de petrol din Angola, s-a îndreptat în ultimul timp spre guvernul angolez. Circa douăzeci de concerne petroliere se fâțâie prin țara sfâșiată de război civil și plănuiesc pentru următorii ani investiții de miliarde. Pe lângă Chevron și Total, printre acestea mai putem aminti BP, Texaco, Shell, Agip și ExxonMobil.

Corupția

Toate contribuie la finanțarea războiului. Din sutele de milioane de dolari, pe care firmele petroliere internaționale le plătesc pentru a obține dreptul de forare, mai mult de jumătate sunt folosite pentru ofensiva militară împotriva Unită. O parte este înregistrată oficial pentru cumpărarea de armament. Restul se scurge în canalele întunecate ale corupției - pentru „provizii” și comerțul ilegal cu arme.

Gruparea pentru protecția mediului înconjurător și a drepturilor omului, „Global Witness”, acuză înalții comandanți militari angolezi că achiziționează, cu participațiile ce le revin din afacerile cu petrol, arme de la lumea interlopă rusă, pe care le vând apoi, prin intermediul unor firme fantomă, guvernului. „O mare parte din petrodolarii din Angola servesc îmbogățirii personale și îndeplinirii dorințelor elitei conducătoare.” Concernele petroliere multinaționale se transformă în complice la o catastrofa umanitară. De aceea li se solicită să facă transparente

toate datele de producție și plățile făcute către autoritățile angoleze, precum și toate legăturile de afaceri cu toate grupările care sunt suspectate de trafic cu armament. Conform grupării „Global Witness”, până în prezent un singur concern, BP/Amoco, a făcut o declarație de transparență³⁸.

Alte proiecte petroliere periculoase

Sudan

De la momentul câștigării independenței în 1956, regimul militar din Sudan practică - cu întreruperi - un genocid sistematic împotriva populației africane de culoare din sudul țării. Aproape 2,5 milioane de oameni și-au găsit sfârșitul datorită masacrelor, războiului, foametei și izgonirilor în masă. Sate întregi au fost șterse de pe fața pământului, membrii comunităților religioase închiși în bisericile lor și incendiați și nenumărați oameni transformați în sclavi sau torturați până la moarte.

În anul 1992, junta militară fundamentalist-islamică ce guvernează în capitala țării, Khartoum, a declarat genocidul împotriva sudanezilor din sud drept „război sfânt”. Acest război se poartă cu copii soldați, pe care armata guvernamentală îi recrutează printre altele și de pe străzile din Khartoum și îi târăște pe front. Între timp s-a încheiat un armistițiu și se duc tratative de pace.

În sudul Sudanului se găsesc rezerve de petrol, care ajung până la trei miliarde de barili. Începând cu luna august 1999, din această zonă se exploatează petrol. Aici stau față în față trupe ale regimului militar, unități ale Armatei Sudaneze Populare de Eliberare (ASPE) și diferite miliții mici. „Toate duc în același timp un război împotriva populației civile”, scrie Sarah Reinke, de la societatea popoarelor amenințate³⁹. „Populațiile Dinka și Nuer, pe al căror teritoriu a fost descoperit petrol, ar fi putut fi bogate, în locul bogăției domnește însă foametea și moartea.”

Veniturile obținute din exportul petrolului sunt folosite pentru menținerea stabilității regimului militar, care finanțează războiul cu acestea. Hassan Al Turabi, conducătorul Frontului Islamic Național (FIN), a declarat public în aprilie 1999 că veniturile din petrol sunt folosite pentru achiziționarea de armament⁴⁰. Guvernul cheltuie circa jumătate din bugetul de stat, un milion de dolari pe zi, pentru războiul împotriva sudului Sudanului. Câștigurile încasate din exporturile de petrol sunt apreciate la circa 400 de milioane de dolari pe an.

Firmele petroliere multinaționale sunt astfel „complice la depopularea sistematică a unei mari părți a țării, precum și la actele de cruzime îndreptate împotriva populației civile, din care zeci de mii au fost omorâți sau alungați din zonele aflate în jurul câmpurilor petroliere”, susține organizația britanică de ajutorare „Christian Aid”⁴¹.

Conform raportului dat publicității la 15 martie 2001, concernele petroliere sunt clar implicate în războiul pe care guvernul îl poartă împotriva sudului Sudanului. Firmele colaborează cu regimul militar. Militarii păzesc instalațiile concernelor și săvârșesc ample încălcări ale drepturilor omului.

„Războiul a început o dată cu exploatarea petrolului”, spune un conducător al populației Nuer. „Toate fermele noastre, tot ceea ce se află în jurul câmpurilor petroliere a fost distrus.”

„Toate satele de-a lungul șoselelor au fost incendiate”, spune altul. „Guvernul nu vrea nici un om în apropierea petrolului.”

Și un raport al Amnesty International vorbește despre complicitatea concernelor petroliere vestice la actele de cruzime din Sudan: „Firmele străine închid pur și simplu ochii atunci când trupele guvernamentale încalcă drepturile omului în numele siguranței zonelor de exploatare petrolieră.”⁴²

„Populația civilă care locuiește în jurul câmpurilor petroliere a devenit ținta unor abuzuri umanitare bine chibzuite”, spune Maina Kiai, director responsabil pentru Africa al Amnesty International. Lista sa de abuzuri este ca un reportaj din iad.

Trupele guvernului „au curățat” teritoriul din jurul orașului Bentiu, aflat în mijlocul regiunii petroliere, cu salve de mitralieră trase din elicopter și bombardamente din avioane rusești Antonov. Trupele terestre au alungat oamenii din casele lor. Bărbații au fost executați în masă, femeile și copiii ținuiți de copaci cu piroane de fier. În alte sate, soldații le-au tăiat copiilor gâturile și au omorât civilii, bătându-le un cui în frunte.

Și trupele rebele, care luptă pentru independența sudului Sudanului, încearcă să câștige controlul asupra zonelor bogate în petrol. Un fost șef al rebelilor mărturisea că, în luptele purtate, a executat mulți civili, a violat și ucis femei și a ars până în temelii sate întregi.

Pentru a proteja personalul și utilajele firmelor care instalează conductele petroliere au fost angajați chiar luptători mujahedini radical-islamisti din Afganistan și Malaiezia. Și acestora li se re-proșează că ar fi comis cruzimi împotriva civililor. Una dintre firmele care au livrat mai mult de 500 de kilometri de conducte este firma germană Mannesmann AG.

Conform unui raport al Amnesty International, și legătura dintre achizițiile de armament și exporturile de petrol este evidentă: chiar din ziua în care primele containere cu petrol au părăsit Sudanul, aici au aterizat transporturi poloneze de armament. Au fost documentate și alte transporturi din China și Bulgaria.

Raportul Amnesty prezintă și firmele implicate în afacerile cu petrol din Sudan. Printre acestea se găsesc consorțiul francez TotalFinaElf, precum și firma italiană Agip și societatea austriacă de valorificare a petrolului, OMV.

Concernele BP/Amoco și Shell, despre care asociația „Christian Aid” spune că dețin

participații în firmele petroliere care operează în Sudan, contrazic aceste afirmații. Concernul britanic Rolls-Royce a declarat că a livrat în Sudan motoare Diesel, cu care s-a pompat petrol către terminalele de export din Marea Roșie. Oricum, purtătorul de cuvânt al firmei Rolls-Royce, Martin Brody, explică ziarului britanic „The Guardian” că legăturile de afaceri cu Sudanul vor fi reanalizate datorită criticilor aduse de grupările de protecție a drepturilor omului⁴³.

Ciad și Carnerun

Amnesty International se teme că un proiect petrolier planificat, în țările africane Ciad și Carnerun, „ar putea provoca o imensă tragedie umană”⁴⁴. Concernele ExxonMobil, Chevron și Petronas pregătesc în sudul Ciadului exploatarea unei mari rezerve de petrol. Petrolul ar urma să fie transportat prin Carnerun spre orașul port Kribi, printr-o conductă subterană lungă de 1.050 de metri. „Ne temem că proiectul va duce la sărăcirea populației, la distrugerea structurilor sociale prin migrarea locuitorilor, precum și la distrugerea mediului înconjurător în zona de forare și de-a lungul conductei”, este de părere Gunter Schonegg de la Proiectul Petrolier Ciad/Carnerun AG.

„Regiunea petrolieră este de ani de zile scena unui conflict armat între armata din Ciad și diferite grupări înarmate din opoziție”, completează Barbara Lochbichler, secretar general al Amnesty International Germania. „Prin proiectul de exploatare a petrolului s-ar putea declanșa din nou conflictul. În afară de aceasta, militanți pentru drepturile omului, politicieni și jurnaliști care critică proiectul sunt deja urmăriți, iar existența le este amenințată.”

O sută cincizeci de familii care locuiesc pe câmpurile petroliere și mii de familii din împrejurimile conductei planificate vor fi obligați să se mute. Terenul agricol și apa potabilă vor cădea victime poluării cu petrol. În regiunea de coastă, care este rezervație naturală și care găzduiește una dintre cele mai frumoase plaje ale Carnerunului și unde populația trăiește din pescuit și turism, aceste surse de venit vor fi distruse. Nivelul pagubelor nu este de trecut cu vederea sau scandalos de mic. O situație similară Nigeriei amenință marea regiune.

Rusia

Cea mai mare țară din lume dispune de uriașe rezerve de petrol și gaze naturale. Cea mai mare parte dintre acestea se găsesc în Siberia. Organizația de protecție a mediului, Greenpeace, estimează că anual trec prin conductele distruse de acolo 15 milioane de tone de petrol⁴⁵.

Terenurile și apele sunt contaminate. Uriașe lacuri de petrol distrug spațiul vital al

oamenilor, animalelor și plantelor. Profesorul Veniamin Khudoley, medic și specialist în cancer din Sankt Petersburg, vorbește despre regiunea petrolieră Komi din zona nord-estică a Rusiei europene: „Din 1995 până în 1997, nouăzeci la sută din toți locuitorii din Komi s-au îmbolnăvit. Poluarea de durată a apei potabile și a alimentelor amenință sănătatea populației. Mulți oameni suferă de cancer, boli de plămâni și ale sângelui, precum și de probleme la sistemul imunitar și nervos.” Organizației Greenpeace i s-au prezentat rapoarte rusești oficiale, conform cărora numai în regiunea Komi 220.000 de tone de petrol infestază zona de exploatare.

O treime din conducte sunt vechi de peste treizeci de ani și nu sunt reparate. La umplerea unui rezervor de cincizeci de litri de benzină sau motorină se scurg în Rusia 10 litri de petrol neprelucrat din conductele petroliere defecte. Greenpeace face responsabili de această situație guvernul Rusiei, dar și firmele vestice. Germania exploatează circa treizeci la sută din întreaga cantitate de petrol neprelucrat din Rusia. O mare parte din acesta trece prin conducta Druschba, cea mai lungă din lume, de 4.000 de kilometri, spre rafinăriile est-germane Schwedt și Leuna.

La momentul în care Greenpeace facea aceste acuzații (2000), rafinăria Schwedt aparținea firmelor Ruhroel, DEA, Agip și Total. Rafinăria Leuna aparține firmei franceze Total.

Greenpeace cere ca firmele vestice, care extrag petrol și gaze naturale din Rusia, să contribuie și la întreținerea conductei Druschba, nu doar la obținerea de câștiguri din producția de combustibil. Cuvântul rusesc „Druschba” înseamnă, în definitiv, „prietenie”.

Indonezia

Revista economică „Business Week” a acuzat concernul petrolier Mobil Oil, în 1998, de „complicitate” cu forțele armate aflate sub conducerea fostului dictator, generalul Suharto⁴⁶. În 1980, separatiștii indonezieni au atacat instalațiile de producție ale firmei Mobil. În același an s-a decretat legea marțială. Urmările au fost execuțiile în masă, foarte mulți oameni au dispărut.

Unele dintre masacre au fost săvârșite în imediata apropiere a instalațiilor firmei Mobil, din provincia Aceh. După căderea generalului Suharto, Comitetul Indonezian pentru Drepturile Omului a informat în 1999 opinia publică despre existența nenumăratelor gropi comune cu cadavrele a sute de oameni, dintre care foarte mulți au fost torturați.

Mobil respinge orice legătură cu crimele. Concernul recunoaște că s-a livrat soldaților însărcinați cu paza instalațiilor, alimente, combustibil și echipament. După sosirea organizațiilor pentru protecția drepturilor omului, o parte din aceste echipamente au fost folosite la descoperirea gropilor comune.

Myanmar

Firma petrolieră franceză Total și partenerul ei american, firma Unocal, au hotărât începând cu 1966 să se asocieze cu firma de stat Myanmar Oii & Gas Enterprise (MOGE) din Myanmar, fosta Birmanie. „Liga Internațională pentru Drepturile Omului” (LIDO) reproșează ambelor concerne că au profitat de încălcările drepturilor omului săvârșite de soldații birmanezi, care s-au petrecut în mai multe sate, în timpul construcției unei conducte, în zona de exploatare s-au făcut cu arma în mână mai multe mutări silite, în afară de acestea se mai vorbește și despre muncă forțată și execuții capitale intenționate. Ambele firme resping acuzațiile de a fi fost implicate direct în aceste cruzimi. Atât firma Total cât și Unocal privesc existența lor în Myanmar drept o adevărată binecuvântare pentru populație.

„Din punctul de vedere al adevăratelor raporturi din țară, această afirmație de protecție sună puțin convingător”, scrie jurnalistul francez Roland-Pierre Paringaux⁴⁷.

Junta militară aflată la conducere din 1988 a fost criticată în repetate rânduri de SUA, Uniunea Europeană și Națiunile Unite. Tortura și sclavia sunt la ordinea zilei în țara sud-asiatică. Multe concerne internaționale, printre care cunoscute firme cum ar fi Heineken, Pepsi Cola, Levi Strauss, Motorola și concernul petrolier Texaco s-au retras datorită informațiilor despre inacceptabila situație din Myanmar.

După declarațiile conducătoarei opoziției, Aung San Suu Kyi, deținătoare a premiului Nobel pentru pace, firma Total a devenit între timp cel „mai bun sprijin” al regimului militar.

Ecuador

Fosta bancă Westdeutsche Landesbank, între timp devenită WestLB, finanțează un proiect de construcție a unei conducte a firmei petroliere ecuadoriene OCP (Oleoducto de Crudos Pesados), în spatele căreia se află concernele multinaționale AEC, Repsol-YPF, Pecom, Occidental Petroleum, Agip și Techint. Cu un credit de 900 milioane de dolari, conducta petrolieră urma să treacă pe sub pădurea tropicală. După datele organizațiilor de protecție a mediului și a drepturilor omului, în acest mod ar urma să fie distrus spațiul vital al băștinașilor. Revolta populației a avut ca urmări atacuri brutale. Datorită alunecărilor de teren și erupțiilor vulcanice se formează mereu scurgeri de petrol. Mii de barili de petrol neprelucrat au infestat deja râurile, un lac și un important rezervor de apă potabilă din capitala Quito.

Au avut loc mai multe proteste referitoare la această conductă. Aceasta trece prin imediata apropiere a vulcanului „El Reventador” și se află la numai 300 de metri distanță de localitatea cu același nume din provincia Sucumbios. După ce în noiembrie 2002 acest

segment din conductă a fost distrus în totalitate în urma unei erupții relativ mici a vulcanului, locuitorii din regiune s-au îndreptat, din grijă pentru siguranța lor, spre firma OCP, cerând corectarea rutei. Când OCP a poziționat conducta din nou prin același loc, locuitorii au protestat și au încercat în toate modurile pașnice posibile să împiedice lucrările. Protestul lor a fost înăbușit prin intervenții masive ale poliției și gaze lacrimogene⁴⁸.

Pe teritoriul populației ecuadoriene Huaorani se găsesc mai multe concesiuni petroliere ale unor firme, care construiesc conducte finanțate de banca WestLB și pe care vor să le umple cu petrol. Apele reziduale otrăvite, provenite din extragerea petrolului și desele defectări ale conductelor, au infestat pământul și apele.

La începutul anului 2003, cel puțin șaisprezece indieni - mai ales femei și copii - au fost măcelăriți cu cruzime în timpul unui atac asupra așezării lor aflată lângă Amazon, relatează organizația de mediu „Salvați pădurea tropicală”⁴⁹. Locul crimei se află în apropierea satului Tiguino din provincia Pastaza, locuită de indienii Huaorani. „Crima trebuie privită ca fiind strâns legată de exploatarea petrolului și de conductele petroliere din Ecuador finanțate de banca WestLB”, spune Wemer Paczian de la organizația „Salvați pădurea tropicală”. Până la sfârșitul anilor șaiszeci, indienii Huaorani trăiau izolați în pădurea tropicală. „Apoi au venit concernele multinaționale, urmate de tăietorii de lemne, coloniști și aventurieri. Din acel moment, mari suprafețe din pădure au fost defrișate.” Cei mai mulți Huaorani au dus între timp o viață de cerșetori la marginile așezărilor firmelor petroliere sau forestiere. „Apariția petrolului a distrus cultura băștinașilor. Acest lucru reprezintă un mediu de cultură pentru crimă.” Conducătorul celor mai importante organizații ale indienilor ecuadorieni a cerut ca „persoanele care livrează armament și muniție și instigă la crimă să fie trase la răspundere juridică”.

Nici în altă parte, de-a lungul conductei lungi de 500 de kilometri, locuitorii nu sunt tratați mai bine. Fostul angajat al Băncii Mondiale, Robert Goodland, a întocmit un referat cuprinzând numeroase cazuri de înșelăciune, intimidare și folosire a forței, toate acestea fiind făcute de poliție, iar o parte din poliție fusese finanțată de OCP. Pentru Goodland, construcția conductei nu este în acord cu standardele de mediu ale Băncii Mondiale⁵⁰.

Și firma austriacă OMV a cumpărat la începutul lui 2000 două câmpuri petroliere în zona din jungla ecuadoriană, de unde izvorăște fluviul Amazon și este implicată în mare măsură, conform organizației de protecție a mediului Global 2000, în distrugerea celui mai important paradis natural de pe pământ⁵¹. Centrele de explorare pun acut în pericol Rio Napo, unul din cei mai importanți afluenți ai fluviului Amazon, aflat în imediata apropiere a acestora. Pentru explorarea blocului 21, s-a planificat construcția unei conducte secundare, care ar pune în pericol două rezervații naturale unice. Petrolul firmei OMV urmează să fie pompat prin controversata conductă, peste Munții Anzi până la coasta Pacificului.

Afganistan și Irak

În Afganistan, concernul petrolier american Unocal a finanțat ani la rând regimul fundamentalist taliban. Împreună cu concernul energetic Enron, Unocal i-a invitat în 1997 și 1998 pe reprezentanții talibanilor la Texas, pentru tratative. Concernele urmau să amplaseze o conductă prin Afganistan, pentru a transporta gaze naturale și petrol din Turkmenistan și Uzbekistan.

Și fostul dictator irakian Saddam Hussein a fost curtat ani de zile de guvernul SUA și concernele petroliere vestice. Vicepreședintele american Dick Cheney a fost până în anul 1992 ministru al Apărării în guvernul condus de Bush senior. Timp de opt ani după aceasta a activat în calitate de președinte al firmei Halliburton, unul dintre cei mai mari furnizori din industria petrolieră, care a făcut afaceri și cu regimul lui Saddam Hussein. Înainte de al doilea război din Golf, concernul a primit contracte de milioane pentru reconstrucția instalațiilor din Irak, la a căror distrugere a contribuit și Cheney în calitate de politician.

Rezervele de petrol din Irak sunt de circa 112 miliarde de barili. Concernul american ExxonMobil și cel britanic BP neagă orice implicare legată de interesele lor petroliere în războiul din Irak. În orice caz, întreaga exploatare a petrolului din Irak era efectuată până la naționalizarea din 1962 de firma Iraq Petroleum Company IPC, care aparținea firmelor BP și Esso⁵². După victoria Statelor Unite și a Marii Britanii, cele două firme aveau din nou cărți bune, în comparație cu firma franceză Total, care încheiase cu Saddam Hussein un precontract cu privire la exploatarea câmpului petrolier Madschun⁵³ și care, datorită poziției Franței de respingere a războiului din Irak nu se situa pe poziții bune.

A devora și a fi devorat

Pentru ca în Europa să se poată consuma hrană ieftină, concernele acceptă exploatarea copiilor, sclavia, chinuirea animalelor și distrugerea mediului înconjurător. Există o alternativă la toate acestea: comerțul cinstit.

Bucata costa circa 25 de euro. Nu este foarte scump, deci cultivatorul de cacao Amadou

Bamba a luat două. Prima achiziție poartă numele Abou, cea de-a doua Adama. Abou și Adama au acum zece ani. De când au fost cumpărați în urmă cu trei ani de către unul dintre numeroșii lor proprietari, cei doi băieți au lucrat împreună cu alți douăzeci de copii, cu vârste cuprinse între opt și paisprezece ani, pe plantațiile acestuia. Șapte zile pe săptămână, de la ora șase dimineața până la nouă seara, fără întrerupere.

În urmă cu trei ani, cei doi copii au fost opriți de un necunoscut în stația de autobuz din Sikasso, din apropierea satului natal, situat în sudul statului Mali. „Ne-a oferit de lucru și bani”, povestesc Abou și Adama ziaristului francez Sonke Giard. Și pentru că la acel moment aveau la activ șapte ani de sărăcie, foamete și analfabetism, au acceptat oferta. Comerciantul i-a dus la o distanță de opt sute de kilometri, în satul Toule din centrul republicii vest-africane Coasta de Fildeș și i-a vândut acolo lui Amadou Bamba, care i-a trimis pe plantația sa de cacao. Fără plată.

Păziți de câini și hăituiți, amenințați cu biciul și maceta, copiii se spetesc muncind în arșiță. Desculți, înfig în pământ plugul manual, cine se rănește, i se scuipe scurt pe rană. Apoi, truda continuă. „Gâfaie ca niște bătrâni asmatici, ochii le sunt goi, fără viață, capetele le atârna fără vlagă între umerii căzuți”, povestește Giard. Când Abou a încercat să fugă, a fost pedepsit să zacă sub soarele arzător dezbrăcat și cu mâinile legate la spate. După muncă, ceilalți copii au fost obligați să privească cum Bamba l-a bătut cu „Chicotte”, biciul.

Copii sclavi pe plantațiile de cacao¹

Circa 20.000 de copii din Mali au fost duși cu forța până în prezent pe marile plantații din Coasta de Fildeș, ne aduce la cunoștință organizația de protecție a drepturilor omului „Terre des Hommes”². Aceștia sunt bătuți, maltratați și exploatați. „Ce se petrece acolo este în definitiv sclavie” (vezi foto 17), spune Pierre Poupard, conducătorul organizației de protecție a copiilor UNICEF din Mali, aflată sub patronajul ONU: „Cei mai mulți nici măcar nu știu de unde provin, cu atât mai puțin unde se află. Cine încearcă să fugă de teroare, riscă să fie bătut, chiar omorât de proprietarul său.”³

Din 1441 până în 1880, 60 de milioane de africani au fost duși ca sclavi peste ocean de către diferiți colonialiști europeni, mulți dintre aceștia provenind de pe Coasta de Fildeș. Din anul 1960, fosta colonie franceză este independentă. Dar, o dată cu comerțul de copii - în total se apreciază că în Africa de Sud 200.000 de copii sunt folosiți ca forță de muncă ieftină - s-a dezvoltat o nouă formă de sclavie. De vină este, pe atât de grotesc cum sună, bogăția țării. Căci Coasta de Fildeș este unul dintre cei mai mari producători de cacao din lume.

Foamea după ciocolată

Din momentul în care Cristofor Columb a adus la curtea regelui Spaniei în 1502 un sac cu boabe de cacao, ciocolata a devenit cel mai iubit desert din Europa. Aproape jumătate din toate dulciurile sunt produse din ciocolată. În Europa Centrală se consumă pe an nouă până la zece kilograme de ciocolată pură pe cap de locuitor, adică săptămânal, fiecare persoană mănâncă aproape două tablete de 100 de grame⁴. Nu au fost luate în calcul produsele de panificație și băuturile care conțin ciocolată.

Produsul finit este fabricat cu preponderență în Statele Unite și Europa. După Olanda și SUA, Germania ocupă locul al treilea, cu 260.000 de tone de cacao prelucrată. În anul 1998 s-au fabricat mai mult de 700.000 de tone de produse din ciocolată în valoare de 3,5 miliarde de euro.

Optzeci de procente din importul german de cacao provine din Africa de Vest. Coasta de Fildeș, Ghana, Carnerun și Nigeria furnizează mai mult de jumătate din întreaga cantitate prelucrată, adică aproape trei milioane de tone de cacao⁵.

Suprafețele agricole sunt lucrate cu ajutorul muncitorilor străini din țările nordice învecinate. În jur de două milioane de oameni din Mali lucrează în Coasta de Fildeș. În întreaga Africă de Vest, din producția de cacao trăiesc circa 1,2 milioane de familii de mici fermieri și 11 milioane de muncitori pe plantații.

Dar cotele de câștig sunt extrem de scăzute pentru fermierii mici. Astfel, un producător de cacao de mărime mijlocie câștigă din recolta pe un an în jur de 340 de euro⁶. Cauza principală sunt prețurile scăzute pe piața mondială: acestea au variat în ultimii douăzeci de ani între 870 și 4.000 de euro pe tonă, iar tendințele sunt de a scădea puternic. Acest lucru îi obligă pe fermieri să producă cât de ieftin pot. Iar copiii sclavi, care nu costă nimic, în afară de un pumn de mămăligă, sunt cea mai bună soluție.

Concernele producătoare presează prețurile

Prețurile scăzute se datorează câtorva concerne alimentare europene și nord-americeane, care produc din cacao în special ciocolată. „Producția mondială de cacao este dominată de câteva firme, care posedă în întreaga lume o rețea de întreprinderi agricole, comerciale, plantații și fabrici”, spune Gerhard Riess de la Sindicatul Agrar/Nahrung/Genuss: „Aceste firme pot să-și impună voința întregii ramuri economice.”

Aceste concerne dominatoare sunt cunoscutele firme de marcă (enumerarea s-a făcut în ordinea volumului de dulciuri produse):

- Nestle (Elveția) cu mărcile After Eight, Baci, KitKat, Lion, Nesquik, Nuts, Smarties etc.
- Mars (SUA) cu Balisto, Banjo, Bounty, M&M, Mars, Milky Way, Snickers, Twix etc.
- Kraft (SUA) cu Bensedorp, Daim, Finessa, Kaba, Milka, Mirabell Mozartkugeln, Suchard,

Toblerone etc.

- Ferrero (Italia) cu Duplo, Ferrero-Roche, Hanuta, produsele Kinder, Mon Cherie, Nutella etc⁸.

Situația este multă înrăutățită și de o reglementare a Uniunii Europene care - din nou sub presiunea concernelor - începând cu martie 2000 a permis o scădere a cantității de unt de cacao din ciocolată la cinci procente din greutatea totală. Nestle & Co. vor să folosească ulei de palmier și alte grăsimi ca înlocuitori pentru untul de cacao. Acest lucru este mai ieftin decât cacaoa. Dar pentru țările producătoare, reglementarea Uniunii Europene reprezintă totuși o pierdere anuală de 580 de milioane euro. În acest mod li se răpește mai ales micilor producători, care acoperă 85 de procente din piață, baza materială a existenței⁹.

Cu mercenarii împotriva agricultorilor

Brazilia este, după Coasta de Fildeș, Ghana și Indonezia, al patrulea mare producător de cacao din lume. Cea mai mare parte a uriașelor plantații de cacao din regiunea Bahia aparțin exclusiv marilor proprietari, „Fazendeiros”. Mulți dintre aceștia nu locuiesc în regiune, ci la Rio de Janeiro, New York sau Paris. Mai mult de 150.000 de oameni lucrează pe plantațiile de cacao. Mulți sunt angajați numai pe perioade determinate, iar salariul mediu este de circa 43 de euro pe lună¹⁰. Și pentru că nu se poate hrăni o familie cu acești bani, toți trebuie să ajute, și bătrâni și copii, care lucrează pentru 30 de euro. Uneori, chiar și la „Estufa”, la cuptoarele de uscare, unde, la o temperatură de 60 de grade Celsius, se extrag din boabele de cacao terciul fierbinte și pulpa fără cocoloașe a fructului.

În ultimii ani, fermierii au încercat mereu să ocupe pământurile și să le cultive singuri. Au fost alungați de marii proprietari cu ajutorul poliției și al propriilor trupe de mercenari, denumite „Pistoleiros”. Din 1986 până în prezent au fost uciși sau răniți 120 de oameni.

Plantele de cacao din uriașele monoculturi sunt foarte predispuse la îmbolnăviri datorită paraziților. Împotriva acestora au fost folosite la scară largă insecticide extrem de toxice, care pot cauza oamenilor cancer, boli de piele, infertilitate și dereglări ale sistemului nervos, respirator și imunologic. Cei mai mulți muncitori care folosesc instalațiile de împrăștiere a insecticidelor sunt analfabeți și nu înțeleg instrucțiunile de folosire ale acestor chimicale.

Firmele producătoare - printre care BASF, Bayer, Hoechst, Shell și Monsanto - nu-și fac, după părerea criticilor, prea multe griji cu privire la pericolele pe care le prezintă produsele lor

pentru sănătate.

Banane otrăvitoare

O problemă similară afectează un alt aliment: bananele. În ianuarie 2001, publicația berlineză „Tageszeitung” relatează cazul culegătorului de banane Lucas Barahona din Nicaragua. „Medicii mi-au spus să merg acasă și să aștept moartea. Eu, copiii mei, întreaga mea familie.”¹¹ Bărbatul în vârstă de 44 de ani suferă de cancer al oaselor. Fiica sa de zece ani este atât de mică, de parcă ar avea patru. Iar fiul de patru ani arată ca și cum ar fi încă bebeluș. Nici nu se poate ridica singur. Ei se numără printre cele 22.000 de victime nicaraguane ale substanței americane Nemagon, care la sfârșitul anilor șaptezeci a fost folosită pentru combaterea viermilor care atacau bananele. Substanța a fost utilizată fără o protecție deosebită și a fost chiar împrăștiată din avion. În orașul provincial Olanchito din nordul Hondurasului, medicul Omar González a tras în februarie 1998 alarma: circa 1% dintre copiii veniți pe lume în spitalul său s-au născut fără creier. A pus acestea pe seama utilizării Nemagonului.

Nemagonul este numele de marcă al substanței chimice dibromclorpropan (DBCP), care a fost catalogată de Organizația Mondială a Sănătății drept extrem de toxică. DBCP a fost introdusă pe piață în anii cincizeci de către firmele Dow Chemical și Shell Oil și prezentată drept foarte convenabilă la preț. Firmele Dow și Shell dețineau deja la sfârșitul anului 1958 rezultate ale unor studii proprii, care indicau faptul că în urma testării DBCP-ului pe animale, aceasta a provocat sterilitate, atrofierea testiculelor, probleme pulmonare, hepatice și renale. Aceste date au fost ținute în secret de către ambele firme și au declarat în fața autorității de brevetare că nu este periculoasă pentru om¹².

În 1977, DBCP a fost interzisă în SUA. Dar în America Latină a fost utilizată în continuare, ani de zile, de către concernele americane producătoare de banane. În anul 1998 au fost descoperite în Honduras depozite subterane, în care se mai găseau recipiente cu DBCP, aparținând concernului producător de banane Standard Fruit (Dole)¹³.

Circa 25.000 de foști muncitori pe plantațiile din America Latină și Asia au solicitat daune de la concernele multinaționale producătoare de banane Chiquita, Dole și Del Monte, precum și de la firmele Shell și Dow Chemical. În timp ce Chiquita (vezi foto 20) a refuzat să plătească daune compensatorii victimelor (vezi foto 19), firmele producătoare s-au străduit să obțină o înțelegere, fapt socotit de reclamanți drept o recunoaștere a vinei¹⁴.

Două milioane de morți datorită pesticidelor

După aprecierile Organizației Mondiale a Sănătății (OMS), an de an mor peste două milioane de oameni din cauza pesticidelor.

Conform datelor asociației „Coalitiția împotriva pericolelor Bayer”, plantațiile situate pe insula filipineză Mindanao sunt stropite de două-trei ori pe lună din avion cu insecticidul Nemacur, produs de concernul farmaceutic și chimic Bayer. Și această substanță este considerată de OMS drept „deosebit de periculoasă”(clasa de pericol 1 a). Nu o singură dată, locuitorii din zonă au fugit de otravă ascunzându-se în colibe lor. Ca urmare a inhalării permanente apar febra, usturimi ale ochilor, senzații de amețeală, diaree cronică, erupții pe piele, astm și, în destul de multe cazuri chiar cancerul¹⁵.

„Copiii care se joacă pe stradă se întorc acasă tușind și se plâng de dureri de ochi”, povestește Alona Tabarlong din satul Kamukhaan, unde otrava de la Bayer a fost împrăștiată pe plantațiile de banane de firmele Del Monte și Chiquita¹⁶. În această zonă, adesea vin pe lume copii bolnavi sau cu malformații. Mulți au de la naștere boli grave de piele. Nu de puține ori, sugarii mor la naștere sau la puțin timp după aceasta.

Și Comisia pentru Drepturile Omului din cadrul ONU deplânge într-un raport îmbolnăvirile grave din Mindanao datorate insecticidului produs de Bayer. Pe lângă Nemacur, este amintită și o altă substanță de la Bayer, Baycor, de asemenea, folosită în zonă. Raportul vorbește despre o „situație alarmantă referitoare la traficul cu pesticide” și „pericolele pentru viață și sănătate, care apar datorită utilizării necorespunzătoare a acestor produse în anumite țări în curs de dezvoltare”. De exemplu, în Cambodgia se folosesc mai mult de cincizeci de diferite insecticide periculoase. „Unul dintre aceste produse, Folidol, este o substanță extrem de periculoasă produsă de firma Bayer AG.”¹⁷

Pe paginile de internet ale firmei Bayer se oferă în continuare spre vânzare atât Folidol, cât și Nemacur și Baycor¹⁸.

Banana, simbol politic

Mai mult de unsprezece milioane de tone de banane sunt exportate anual - în mare parte în SUA și Europa. În această situație, Uniunea Europeană acordă statelor din Lumea a Treia anumite facilități vamale, care - după o confruntare de nouă ani cu Statele Unite și sub amenințarea sancțiunilor comerciale - au trebuit abandonate: concerne americane, cum ar fi Chiquita, s-au simțit dezavantajate și au vrut să furnizeze în continuare banane în Europa¹⁹.

Sindicatele s-au temut de o nouă „întrecere în scăderea prețurilor” și astfel, de înrăutățirea situației sociale a muncitorilor de pe plantațiile de banane²⁰.

De multă vreme stă fructul încovoiat în centrul intereselor politice. Piatra de temelie a răspândirii atât de largi în Europa Centrală a fost pusă de cancelarul german Konrad Adenauer care, imediat după al doilea război mondial, a eliminat taxele vamale la importurile de banane. În viitor, sloganul progresului economic urma să fie: pentru fiecare cetățean câte o banană.

Acest lucru s-a continuat în 1989 când au căzut Zidul Berlinului și Cortina de Fier. Cetățenii din fosta Republică Democrată Germană s-au repezit la rafturile din supermagazinele vest-germane și au dus acasă cantități foarte mari din „fructul unirii”. Iar politicienii austrieci s-au așezat demonstrativ în piața centrală din Bratislava pentru a înmâna banane populației slovace: iată, așa dulce la gust este piața liberă.

Exploatarea „republicilor bananiere”

Dar ceea ce pentru unii înseamnă progres și bunăstare, pentru alții este un exemplu al exploatării neocolonialiste. La această imagine a fructului galben au contribuit structurile pieței mondiale, care au creat muncitorilor de pe plantații condiții inumane de muncă și salarii necorespunzătoare: „Tehnicile actuale de producție obligă concernele transnaționale să caute în permanență noi terenuri de plantare și forță de muncă ieftină, în timp ce acestea lasă în urmă ecosisteme și vieți distruse”, critică Uniunea Internațională a Sindicatelor din Industria Alimentară²¹.

Cele trei mari concerne de producere a fructelor - Chiquita (United Brands), Dole (Standard Fruit) și Del Monte - domină comerțul cu banane deja de circa o sută de ani. Ele produc, cumpără și prelucrează 65-70% din exportul mondial de banane. Crearea poziției lor de mari puteri a condus deja de decenii la transformarea degradantă a tuturor țărilor din America Latină în așa-numite „republici bananiere”, în care concernele puternice din punct de vedere financiar au cel mai adesea un cuvânt mai important de spus decât reprezentanții oficiali ai poporului. Aceste concerne dețin acolo terenuri imense și controlul asupra transporturilor și comunicațiilor. În legătură cu industria fructiferă dominată de concernele americane, au fost mituiți funcționari și răsturnate mai multe guverne latino-americane, care au încercat să asigure populației un venit de bază cu ajutorul reformelor agrare.

Până la urmă, grevele muncitorilor de pe plantații au fost înăbușite cu brutalitate. Așa s-a ajuns în 1999 la concedierea în masă a muncitorilor de pe trei plantații aparținând filialei firmei Del Monte din Guatemala și, în final, la intervenția a două sute de persoane înarmate împotriva liderilor sindicali, care organizaseră un protest de masă împotriva acestor concedieri.

Ca urmare a presiunii publice, firma Del Monte a trebuit să se distanțeze de aceste violențe²². După acest moment, syndicatele au stabilit o mai puternică informare a consumatorilor: „Campaniile publice pentru impunerea de norme de muncă și mediu pentru industria producătoare de banane au astăzi un ecou mai mare și sunt tot mai eficiente.”

Portocale amare

Datorită unei astfel de campanii, în urmă cu câțiva ani, un alt aliment a ajuns în centrul atenției opiniei publice: portocala. Mai bine spus: sucul de portocale. Germanii beau într-un an fix zece litri din acest suc. În Austria, consumul pe cap de locuitor este chiar în jur de douăzeci de litri.

Mai mult de nouăzeci de procente din volumul de sucuri consumate la noi provin din Brazilia. Cu 650.000 de tone anual, Uniunea Europeană este principalul achizitor de concentrat de portocale din Brazilia, care produce pe an circa un milion de tone. Și aceasta, în ciuda faptului că Uniunea Europeană are probleme cu surplusul propriu de portocale (care provin în cea mai mare parte din Spania). Motivul: sucul de portocale din Brazilia este mult mai ieftin.

Dar în timp ce noi plătim pe un litru de suc de portocale circa un euro, un culegător brazilian primește în medie circa o pătrime din acesta: deci 0,26 de cenți. O mică parte se cheltuie pe transport și depozitare, iar partea leului, cu niște cote enorme de câștig, rămâne marilor concerne producătoare de sucuri din fructe sau celor comerciale.

În Europa, din cele zece mari concerne, șapte provin numai din Germania. Cele mai cunoscute mărci sunt produse de Eckes AG (Granini, Hohes C, Dr. Koch, Frachtiger și altele), de Procter & Gamble (Punica) și Coca-Cola (Minute Maid și Cappy).

O mare parte a portocalelor se recoltează din regiunea aflată în nord-vestul metropolei industriale braziliene, Sao Paulo. În această zonă, la începutul anilor șazeci, emigrantul german Cari Fischer a început să industrializeze cultivarea. Între timp, cinci familii au ajuns să dețină mai mult de 150 milioane de portocali și circa 70.000 de culegători.

Recoltarea este controlată cu o tehnologie modernă: pe ecranele computerelor firmei „Parana Citrus”, de fiecare dată când se face clic pe mouse, apar șirurile de portocali, gata de a fi recoltați, aflate pe o rază de cincizeci de kilometri. Acesta este „punctul de control” din care sunt dirijați în fiecare zi culegătorii spre locurile lor de muncă.

Salariul acestor muncitori se situează la o treime sub salariul minim, după cum spune Helmut Adam de la TransFair Austria, o organizație care vinde produse din țările din sud, comercializate cinstit²³. Din momentul schimbării unei legi în 1995, culegătorii care au statutul de „liber întreprinzători” nu beneficiază nici măcar de asigurări sociale.

Pentru o ladă de portocale, un muncitor primește cam 15 cenți. La un randament maxim de 80 de lăzi pe zi, salariul este de mai puțin de 12 euro. Costurile de acoperire a necesităților de bază sunt la fel de ridicate ca în Europa de Vest. Sezonul de recoltare durează cel mult șase luni pe an, apoi muncitorii nu mai au nici un venit. Alte posibilități de lucru nu prea mai există în regiune.

Salariile scăzute îi obligă pe copii să lucreze

Deoarece un culegător abia dacă poate să-și hrănească familia, pe plantații lucrează și mulți copii. Au vârste cuprinse între zece și paisprezece ani și cară 14 ore pe zi saci de 25 de kilograme. După aprecierile uniunii sindicale CUT, în anul 1994, 15% din culegătorii de portocale din Sao Paulo erau copii sub paisprezece ani. În 1996, în regiunea Itapolis, tot al treilea copil din familiile sărace lucra ca și culegător²⁴.

De când organizațiile de protecție a drepturilor omului și sindicatele au înfierat această situație, majoritatea concernelor vestice producătoare de fructe au interzis furnizorilor lor să mai folosească copiii la muncă. Și Uniunea Exportatorilor de Citrice, Abecitrus, s-a angajat în 1999 să interzică categoric folosirea copiilor la muncă și, în același timp, să deruleze din fonduri speciale proiecte pentru copii.

Daniela Kapellari, directoare de vânzări la marea firmă austriacă producătoare de sucuri din fructe Rauch, spunea într-un interviu pentru cartea „Noroc! Poftă bună! - a mânca și bea cu bună știință”: „Munca prestată de copii era în urmă cu cinci, șase ani într-adevăr o problemă. Dar, între timp, putem argumenta foarte clar că nu se mai folosesc copii la cules.”²⁵

Grupările pentru protecția drepturilor omului consideră a- ceasta drept o afirmație hazardată. Chiar dacă pretutindeni se susține că munca prestată de copii a regresat, există totuși studii și relatări ale martorilor oculari, conform cărora copii sub paisprezece ani continuă să trudească pe plantații²⁶.

Cu toate interdicțiile, concernele nu au rezolvat însă problema centrală: salariile scăzute. Și, fără o presiune din partea consumatorilor, nici nu se va rezolva.

McDonald's și pofta de carne

Un concern, care este de mult timp ținta criticilor organizațiilor consumatorilor, este lanțul de fast-food-uri McDonald's. La fiecare patm ore, undeva pe glob, se deschide un nou local McDonald's. Cele 30.000 de filiale ale imperiului hamburgerilor sunt răspândite deja în

118 țări. 36 de procente din încasările concernului provin din Europa²⁷.

Cel mai mare lanț de restaurante de pe planetă este, în același timp, cel mai mare achizitor de carne de vită, iar în SUA, de carne în general.

În anii optzeci, McDonald's a fost deja criticat pentru că o mare parte din carnea, care, în cele din urmă ajunge pe mesele americanilor sub forma unei felii subțiri între două bucăți de pâine albă, provenea din America de Sud. Acolo, uriașe suprafețe de pădure tropicală au căzut pradă defrișărilor, în dorința de a avea mai mult teren pentru cirezile de vite ale concernului american.

În 1997, un proces de la Londra al concernului multinațional împotriva a doi dintre criticii săi, care a provocat senzație, a scos la iveală faptul că McDonald's a importat în anii nouăzeci în Marea Britanie și Elveția carne de vită braziliană. Martorii au declarat în fața justiției că, la fel ca înainte, carnea de vită de la fermele din Brazilia și Costa Rica a fost livrată concernului american. Aceste ferme se află pe terenurile acoperite înainte de pădure tropicală, a căror defrișare a alungat părți întregi ale populației civile²⁸.

Astăzi, carnea servită în cele 5.200 de filiale din Europa provine de la vacile europene. Mai mult de 30.000 de tone de carne de vită sunt date anual prin mașina de tocat numai pentru McDonald's. Adică patruzeci de procente din întreaga producție de carne de vită a landului Bayer.

În Uniunea Europeană, o treime din furajul folosit pentru întreținerea animalelor se importă. Jumătate din acesta provine din așa-numita Lume a Treia, unde, pentru obținerea acestor furaje, sunt folosite imense suprafețe agricole. Aici se găsesc cele mai roditoare și mai bune terenuri din punct de vedere climateric, care nu sunt folosite, din acest motiv, pentru producerea locală a hranei.

1,3 miliarde de vite sunt sacrificate în lumea întreagă pentru carne. Jumătate din cerealele recoltate pe glob sunt folosite ca hrană pentru vite, adică anual 600 milioane de tone. În Brazilia, o cincime din întreaga suprafață agricolă este folosită la obținerea furajelor pentru țările din Uniunea Europeană²⁹. În același timp, în aceste zone domnește foametea: vacile celor bogați mănâncă hrana celor săraci.

Gazele eliminate de vaci

încălzesc atmosfera

Consumul masiv de carne este problematic și din punct de vedere ecologic. Astfel, creșterea vitelor contribuie în mare măsură la încălzirea pământului. În total, 85 de procente din încărcarea climei se datorează agriculturii producătoare de furaje pentru animale. De vină este,

fară glumă, gazul metan eliminat din când în când de stomacurile rumegătoarelor. „O vacă obișnuită are același potențial de producere a efectului de seră ca o mașină obișnuită”, a stabilit o comisie de experți ai Carnerei Federale Germane³⁰.

Torturarea animalelor de către industria fast-food-urilor

Și protectorii animalelor se plâng de metodele adoptate de concernele fast-food. În zootehnia industrială, animalele trăiesc în spații înguste și sunt tratate ca niște mașini. Taurii sunt castrați fără calmante. De cele mai multe ori nu au nici loc unde să se miște și nici aer curat. Hrana constă în mare parte din furaje, care adesea sunt înlocuite cu hormoni și antibiotice, pentru ca animalele să crească și să se îngrașe cât mai repede posibil - și să fie cât mai repede sacrificate. Multe dintre vietățile supraselecționate mor chiar înainte sau în timpul transportului către abatoare.

Organizația de protecție a animalelor PETA (People for the Ethical Treatment of Animals) recurge la metode drastice pentru a demonstra practicile de creștere a animalelor din fermele care livrează carne lanțurilor de fast-food. Grupuri de activiști au împărțit în fața restaurantelor McDonald's din 23 de țări pachete asemănătoare celor pregătite de concern pentru copii. În acestea se găseau însă imagini și jucării care imitau animalele sacrificate cu cruzime. Efectul nu s-a lăsat mult așteptat: în august 2000, McDonald's a anunțat că pe viitor va respecta condițiile de creștere și sacrificare a animalelor³¹. În aprilie 2001, și al doilea lanț de fast-food-uri ca mărime din SUA, Burger King, a cedat presiunii străzii și a promis îmbunătățiri³². În orice caz, aceste anunțuri nu vor avea mult timp încă nimic de-a face cu o transformare într-o zootehnie corespunzătoare sau ecologică.

Criza provocată de boala vacii nebune pune concernele sub presiune

Restaurantele fast-food se află sub o imensă presiune din momentul izbucnirii în Europa a crizei provocate de boala vacii nebune și a rapidei răspândiri a acesteia în primele luni ale anului 2001. Boala vacii nebune a dus mai întâi în Marea Britanie și, începând cu toamna anului 2000 și pe continentul european, la tăieri în masă a milioane de vite. În Anglia au murit până în prezent circa o sută de oameni de sindromul Creutzfeld-Jakob, care este în strânsă legătură cu boala vacii nebune. Toate acestea au dus, pentru o perioadă scurtă, aproape la o prăbușire a pieței de desfacere a cărnii de vită. Unul dintre cele mai afectate concerne a fost liderul de

piață, McDonald's.

La începutul anului 2001, conducerea concernului a adus la cunoștință că vânzările din Europa au scăzut cu zece procente. Această situație se datora cel puțin în parte fricii consumatorilor de îmbolnăvire³³. În fix trei luni - din ianuarie până la începutul lui aprilie - valoarea acțiunilor firmei McDonald's a scăzut cu 22 de procente³⁴. La 13 ianuarie a fost descoperit un caz de boală a vacii nebune la fabrica italiană de carne „Cremonini”, care furniza carne exclusiv acestui concern³⁵.

„Vacile nebune vor ucide BigMac-ul?” se întreba îngrijorat un magazin american³⁶. Dacă da, atunci de data aceasta nu au greșit. Căci hrănirea vacilor, care în mod normal sunt vegetariene, cu făină produsă din cadavrele animalelor bolnave, a dus la extinderea bolii în Europa. „Această născocire perversă a zootehniei industriale nu este altceva decât o consecință logică a filozofiei concernului McDonald's - o filozofie a creșterii veniturilor, care nu cunoaște limite”, spune profesorul James L. Watson de la Universitatea Harvard, un intim cunosător al concernului McDonald's și boala vacii nebune face parte din același sistem³⁷.

Watson include în acesta și tehnologia genetică.

Începând cu anul 1996, concernele americane amestecă și furaje modificate genetic în cele pe care le furnizează în Europa, în iulie 2000, organizația mondială Greenpeace a adus la cunoștința opiniei publice faptul că firma McDonald's a hrănit cu soia modificată genetic pui, pe care ulterior i-a vândut sub formă de „Chicken McNuggets” și „McChicken”. Abia după masive proteste ale consumatorilor, concernul a declarat că din aprilie 2001 nu va mai folosi furaje modificate genetic³⁸.

Tehnologia genetică, armă miraculoasă

Unul dintre argumentele mereu repetate și aduse în sprijinul utilizării tehnologiei genetice în agricultură este combaterea foametei în lume. Mai mult de 800 de milioane de oameni – adică 15 procente din populația mondială - sunt afectați de foamete, după datele Organizației Mondiale de Sănătate și Nutriție (OMN). În același timp, numărul oamenilor de pe planetă crește: în anul 2050 vom fi deja zece miliarde. În prezent suntem ceva mai mulți de șase miliarde.

Prin manipularea genetică a informațiilor ereditare ale plantelor, concernele agricole vor să crească producția de alimente ca nimeni să nu mai sufere de foame. Plantele, cu ajutorul acestor manipulări, trebuie să „învețe” să crească repede și în număr mare chiar și în condiții vitrege și să devină imune la dăunători și boli.

Prea frumos, pentru a fi adevărat. În realitate, foametea mondială este mai puțin o problemă a lipsei producției agricole, cât mai degrabă a unei nedrepte repartizări a acestor bunuri. Exemplele de exploatare agricolă date până acum ilustrează temeinic această situație.

„Contracte de sclavie”

Naturalista indiană Vandana Shiva este de părere că tehnologia genetică înrăutățește exploatarea țărilor sărace. Concernele își obțin brevetele pentru semințele create de ele. Argumentează că vor să fie și răsplătite pentru eforturile de cercetare. Dacă un fermier folosește de exemplu boabe de soia de la firma Monsanto, trebuie să se angajeze că va cumpăra din nou semințele după fiecare perioadă de recoltare, în loc să cultive plantele ca întotdeauna.

„Într-o formă de sclavie, fermierului i se interzice să folosească din nou semințele - lucru care a făcut parte totdeauna din drepturile moștenite”, spune deținătoarea premiului Nobel alternativ: „Cultivarea proprie este considerată drept infracțiune. Activitățile normale ale unui fermier sunt clasificate drept încălcări ale legii pentru care poți fi urmărit, pedepsit și chiar arestat. Astfel, o nouă formă de colonizare industrială amenință să-i facă să-și piardă drepturile nu numai pe fermieri, ci țări întregi.”³⁹

Concernele agricole sunt interesate în primul rând să comercializeze producția agricolă. Criticii, cum ar fi Vandana Shiva, se tem că o mână de concerne vor ajunge să dețină o putere imensă prin controlul unei părți din rezervele mondiale de alimente. În fruntea acestora se află concernul elvețian Syngenta (o fuziune între concernele Novartis și Zeneca). După el se situează Monsanto (SUA), Aventis (Franța), BASF (Germania) și Dupont (SUA).

Tehnica Terminatorului:

Hasta la vista, fermierule

În prezent, câteva firme au dezvoltat o nouă metodă a tehnologiei genetice, care va face inutile contractele amintite mai sus: tehnica „Terminatorului”; această metodă face posibilă anularea capacității de germinare a tuturor semințelor produse de o plantă - lucru care-l va obliga pe fermier să cumpere anual alte semințe, în anul 2000, firma americană Delta Pine and Land Seed Company, cea mai mare producătoare de semințe de bumbac din lume, anunța

prima utilizare comercială a acestui tip de semințe⁴⁰.

Mai ales în țările sărace, nici un om nu-și poate permite acest lucru. În cele mai multe regiuni, de generații întregi, sunt cultivate sortimente de plante specifice locului respectiv, care se dezvoltă și în condiții climaterice mai dificile. Totuși, tocmai în aceste țări există în prezent nenumărate solicitări de brevetare. Suspiciunea: concernele vor mai întâi să încerce să ocupe piața prin oferte avantajoase, chiar prin oferirea gratuită de semințe, pentru a-i face pe fermieri dependenți de ele, după reorganizarea agriculturii.

Micile cadouri provoacă dependență

Un alt exemplu din industria alimentară demonstrează că această suspiciune nu este deloc eronată. În anii șaptezeci, firma Nestle și alte concerne alimentare au ajuns sub tirul organizațiilor de ajutorare. Ele au încercat, prin intermediul unor mari campanii publicitare, să convingă mamele să treacă la alimentația artificială a bebelușilor. Motivul a fost unul perfid: furnizând informații despre dezavantajele hrănirii naturale, imagineare, concernele au dăruit lapte praf maternităților, femeilor gravide și mamelor⁴¹.

Urmările au fost catastrofale, mai ales în țările în curs de dezvoltare: mamele au primit pline de recunoștință cadourile binefăcătorilor vestici și au încetat să-și mai alăpteze copiii. Deși hrănirea cu lapte praf, mai ales în zonele unde nu există acces la surse de apă curată, este extrem de periculoasă pentru sugari, concernele au susținut că pudra este mai sănătoasă decât laptele de mamă. Când cadourile generoase s-au epuizat, adesea și piepturile au secăt. Femeile au devenit deci dependente de hrana artificială pentru sugari. Dar acum trebuiau să o plătească scump⁴².

În martie 1981, Organizația Mondială a Sănătății a adoptat un „Cod internațional pentru comercializarea hranei substitut al laptelui matern”. Documentul limita reclamele pentru hrana sugariilor și interzicea în cea mai mare măsură răspândirea gratuită sau ieftină a acestora. În 1982, Nestle făcea publice niște direcții proprii de marketing, care se pretindeau a respecta codul internațional, dar care au fost considerate de UNICEF și alte organizații drept total insuficiente. Abia sub presiunea crescândă a boicotului, care se desfășura în mai multe țări sub motoul: „Nestle ucide sugarii”, concernul a aderat în sfârșit, în 1984, la cod.

Concernele încalcă codul

Potrivit acestuia, totul ar trebui să fie în ordine. Ar trebui. Căci concernele găsesc mereu

metode și căi pentru a încălca interdicțiile.

Organizația „International Baby Food Action Network” (IBFAN) prezintă pe pagina sa de internet nenumărate încălcări ale interdicțiilor impuse de Organizația Mondială a Sănătății⁴³. Pe lângă Nestle, sunt criticate și alte firme, cum ar fi Hipp, Milupa, Danone, Abbott, Humana, Heinz, Gerber (Novartis), Mead Johnson (Bristol-Myers Squibb).

În decembrie 1999, un fost angajat al firmei Nestle în Pakistan a acuzat concernul de nenumărate încălcări ale codului stabilit de OMS, precum și de mituirea sistematică a membrilor Ministerului Sănătății pakistanez, deși tocmai aici mor mii de copii datorită hrănirii cu lapte praf. „Pentru a crește cifrele de vânzări, am mituit medici pediatri și-am ademenit mame de sugari”, povestește acesta revistei germane „Stern”⁴⁴. Un anunțat reportaj planificat al postului de televiziune ZDF referitor la acest scandal a fost retras peste noapte datorită intervențiilor concernului elvețian⁴⁵.

Conform UNICEF-ului, în Pakistan, 84% din sugari primesc în acest moment drept hrană produse care înlocuiesc laptele matern. De fapt, Nestle informează pe internet și pe ambalaje că laptele matern este „cea mai bună și mai sănătoasă hrană pentru sugarul dumneavoastră”. Dar numai tot a patra femeie din Pakistan știe să scrie și să citească⁴⁶.

Firmele producătoare de hrană pentru sugari, datorită încălcărilor codului, se află într-o continuă luptă corp la corp nu numai cu UNICEF-ul sau cu IBFAN, ci și cu Organizația Internațională a Muncii (OIM), cu „World Alliance for Breastfeeding Action” (WABA) și altele⁴⁷.

SIDA ca argument pentru introducerea pe piață

Acum, firmele au luat un nou start pentru a putea convinge femeile cu privire la produsele lor: Nestle & Co. argumentează că numai donarea gratuită a hranei pentru sugari poate împiedica răspândirea HIV prin intermediul laptelui matern.

Mai ales în Africa, răspândirea virusului a atins cote epidemice. În medie, nouă procente din femeile gravide care provin din țările aflate în sudul Saharei sunt infectate cu HIV, conform datelor Agenției SIDA din cadrul Națiunilor Unite, UNAIDS. 3,8 milioane de copii au murit în lumea întreagă de SIDA. Conform statisticilor, 3,4 milioane dintre aceștia au fost infectați de mamele lor seropozitive.

Dacă acestor mame le-ar fi fost pusă la dispoziție hrană pentru sugari, toți acești copii ar fi supraviețuit, susțin concernele. Revista economică americană „Wall Street Journal” reproșează UNICEF-ului că se face vinovat de „uciderea neintenționată a milioane de copii”, deoarece se opune donațiilor gratuite făcute de concerne⁴⁸.

În principiu, UNICEF-ul nu se împotrivește donațiilor de produse înlocuitoare ale laptelui matern către mamele seropozitive⁴⁹. Realitatea este însă că numai o parte relativ mică - circa 15 procente - din infectări se produc din cauza laptelui matern. De la izbucnirea epidemiei de SIDA, în urmă cu circa douăzeci de ani, un total de 1,1 până la 1,7 milioane de copii s-au îmbolnăvit în acest mod, apreciază UNICEF. Cea mai mare parte a infectărilor s-a produs încă în perioada sarcinii, în corpul mamelor. În afară de aceasta, în Africa, accesul la testele SIDA reprezintă o excepție. Numai circa 5 procente din persoanele infectate știu că sunt seropozitive⁵⁰.

1,5 milioane de copii mor datorită hranei pentru sugari

Dacă laptele praf este distribuit fără teste - la noroc - probabil că vor exista în continuare mai multe victime decât cele care ar putea apărea din cauza infectării prin laptele matern: conform Organizației Mondiale a Sănătății, anual mor 1,5 milioane de copii deoarece nu sunt alăptați la sân. Cele mai des întâlnite cauze le reprezintă diareea și alte boli similare, pentru că în țările subdezvoltate accesul la apă potabilă este foarte dificil. Laptele praf trebuie deci dizolvat în apă infestată cu bacterii. Astfel, laptele la sticlă devine cauza numărul unu a tuturor infectărilor și a morții.

„Un copil care este hrănit din sticlă va muri de diaree cu o probabilitate de șase ori mai mare decât un copil hrănit la sân”, spune Urban Jonsson, director regional al UNICEF pentru Africa de Est și Sud: „Nestle știe acest lucru și, totuși, face propagandă pentru produsele sale înlocuitoare ale laptelui matern.”⁵¹

UNICEF cere, din aceste motive, ca hrana pentru sugari să fie distribuită numai în condiții controlate: numai către mamele infectate și numai în condiții de igienă extrem de severe. Organizația de ajutorare intervine pentru creșterea ofertei de teste și medicamente pentru SIDA.

În afară de aceasta, directoarea UNICEF, Carol Bellamy, a luat legătura cu concernele producătoare de hrană pentru sugari, pentru a se putea oferi într-adevăr lapte praf ca înlocuitor în cazurile clare de infectare cu HIV. Dar discuțiile eșuează, conform UNICEF-ului, în încălcări sistematice ale codului OMS și anume, firmele producătoare vor să folosească donațiile gratuite în scopuri publicitare. Astfel ar apărea pericolul ca și mamele sănătoase să treacă la folosirea laptelui praf ca înlocuitor pentru laptele matern.

Căci dacă aceste produse intră în conștiința maselor drept panaceu universal împotriva infectării cu HIV a copiilor, atunci chiar în țările cele mai sărace ar exista profituri grase. Prezența

internațională a firmei Nestle este - pe lângă cea a firmei Coca- Cola - deja apăsătoare: cine a fost vreodată în Africa a putut să observe că, în multe țări, magazinele sunt pline de produse Nestle din import. Concomitent, din cauza lipsei posibilităților de desfacere pe piață, populația fermieră are adesea probleme cu vânzarea propriei recolte.

Exploatare în Europa

Și în Europa de Vest, industria alimentară globalizată provoacă masive încălcări ale dreptului la muncă și a altor drepturi ale omului. Astfel, li se reproșează concernului alimentar german Aldi și altor numeroase lanțuri de supermarketuri, dar și firmei McDonald's și altora, relații de muncă precare, salarii scăzute și ignorarea drepturilor sindicale. În toamna lui 2000, syndicatele franceze au demonstrat împotriva firmei Aldi, deoarece concernul a obligat muncitorii din Franța să lucreze până la șaisprezece ore pe zi, fără să le plătească orele suplimentare⁵².

Zilieri străini ca mașini de lucru ieftine

Cei mai atinși de exploatare și maltratare în Europa sunt emigranții și muncitorii sezonieri. Astfel, zilierii lucrează în Germania, Austria și Elveția pentru salarii scăzute. În Austria, acești oameni degradați la nivelul unor mașini de recoltat nu au dreptul la pensie sau asigurări sociale. La terminarea recoltării sunt amenințați cu concedierea.

Pogrom împotriva africanilor de nord

Situația este și mai rea în sudul Spaniei. În februarie 2000, un orașel din provincia Almeria, așezat pe malul Mării Mediterane, și-a câștigat un trist renume: timp de mai multe zile, numeroși locuitori din El Ejido i-au hăituit pe străzi cu lovituri de bâte de base-ball pe zilierii marocani și le-au distrus colibeile sărăcicioase împreună cu întregul avut pe care îl posedau nord-africanii.

La 5 februarie, un marocan cu probleme psihice a ucis o tânără din Spania. Crima a fost scânteia care a declanșat isteria colectivă. Un grup de oameni antrenat de sloganuri rasiste s-a răspândit prin regiune și a cerut răzbunare prin moarte. Locuințele marocanilor și sediile grupărilor de protecție a drepturilor omului au fost distruse, iar oamenii cu tenul mai închis la culoare au fost amenințați. Poliția a privit toate acestea fără să intervină. Bande de tineri

înarmați cu bâte de base-ball și drugi de fier au intrat în cartierul emigranților, au distrus magazine și moschei și au lovit fiecare nord-african care le-a apărut în cale. În uralele gloatei, grupul rasist a incendiat barăcile din lemn, piatră și plastic ale emigranților și a urmărit femei, bărbați și copii până la serele unde aceștia își găsiseră adăpost. Un comando de trei sute de polițiști a intervenit însă împotriva unei demonstrații pașnice a câtorva sute de marocani, care au cerut încetarea violențelor.

Abia după trei zile, autoritățile au intervenit în mod hotărât sub presiunea reportajelor mass-mediei internaționale. Mai mult de șaiszeci de oameni au fost răniți. Faptul că nu au existat morți a fost considerat drept o minune de către martorii oculari⁵³.

Provincia Almeria este specializată în cultura intensivă de fructe și legume. Serele acoperă aici o suprafață de 30.000 de hectare. Mai multe mii de întreprinderi familiale oferă locuri de muncă - mai ales ilegal - miilor de muncitori străini, în marea majoritate marocani. Statisticile oficiale vorbesc despre 15.000 până la 25.000 de „ilegali”. Fără drept de ședere și contracte de muncă, aceștia sunt la mila angajatorilor lor. Autoritățile cunosc acest lucru, dar se mulțumesc să privească, deoarece fără muncitorii străini recolta bogată s-ar veșteji. Iar de recoltă depinde bunăstarea întregii regiuni.

De când Juan Enciso este primar în El Ejido, intimidarea imigranților este la ordinea zilei⁵⁴. În 1998, un muncitor agricol a fost ucis cu bestialitate de extremiștii de dreapta, iar doi marocani au fost arși de vii. Aceste cazuri nu au fost clarificate niciodată. Mulți susțin că în spate se află o miliție a recoltatorilor, care-i intimidează pe muncitori. Primarul Enciso provine dintr-o familie care administrează una dintre cele mai mari firme de export de produse agricole, Agroejido.

Profitul merge la concernele central-europene

Optzeci de procente din întregul export de legume al Spaniei provin din provincia Almeria. În cele 32.000 de sere din regiune se produc 2,8 milioane de tone de legume și fructe, din care o mare parte sunt exportate în Germania.

Muncitorii marocani primesc pentru cultivarea și recoltarea acestor produse numai 20 de euro pe zi, iar spaniolii, cel puțin dublu⁵⁵. Pentru acești bani trudesec în arșița andaluză sub acoperișurile joase de plastic care acoperă serele și în care temperatura este de peste 50 de grade. În afară de aceasta, sunt expuși emanațiilor toxice ale îngrășămintelor naturale și ale substanțelor împotriva dăunătorilor, fără de care agricultura intensivă nu este posibilă. Un studiu din anul 1996 a cercetat 506 cazuri de intoxicare datorate acestor substanțe, care au dus la

decesul a cinci procente din pacienți⁵⁶.

„Noi muncim și trăim sub plastic”

Majoritatea emigranților trăiesc în adăposturi provizorii, în case distruse și lagăre. 55% dintre aceștia nu au apă potabilă, instalații sanitare sau toalete⁵⁷. „Muncim și trăim sub plastic”, spune unul dintre emigranți⁵⁸.

Aceste condiții au condus la tensiuni sociale, care au atins punctul culminant în timpul pogromului din februarie 2000.

Oricum, numai un concern a reacționat, la o cerere care a fost semnată de 4.000 de clienți. Lanțul elvețian de supermarketuri Migros vrea să monitorizeze condițiile de viață și muncă ale agricultorilor nord-africani din Almeria. Dacă reproșurile se vor adevăra, atunci Migros își va procura în viitor marfa din altă parte, a anunțat conducerea firmei în ianuarie 2001⁵⁹. Dar numai simpla schimbare a furnizorului nu aduce nici o schimbare. Ar fi mai bine dacă s-ar folosi puterea achizitorului pentru a crea condiții mai bune pentru muncitori și pentru a le controla. Dar acest lucru ar însemna și salarii mai bune și, implicit, prețuri mai mari pentru alimentele importate.

Deoarece până în prezent nici un concern nu vrea să-și asume această responsabilitate, Tobias Muller, membru al unei delegații a Forumului Civic European, care a cercetat evenimentele din El Ejido, a ajuns la o concluzie clară: „De fapt nu ar mai trebui să mâncăm roșiile și căpșunile din Spania. Ele nu sunt produse în condiții etice.”⁶⁰

Dar ce se mai poate mânca?

De fapt, nu ar mai trebui să mâncăm nimic, ar spune unii. Nu este adevărat, căci în nici o branșă oferta alternativă nu este atât de mare ca în sectorul alimentar. Mai ales după criza BSE se pare că s-a impus un proces de regândire, care are un efect lent dar continuu, până în ultimele rafturi ale magazinelor.

Cea mai mare piață a viitorului este din acest motiv agricultura biologică. Prin dispoziția numărul 2092/9161 a Uniunii Europene se reglementează foarte clar ce trebuie să conțină un produs, dacă pe ambalaj apare cuvântul „Bio”. Aceste reglementări se referă la cultivare, la o creștere corespunzătoare a animalelor și la prelucrarea biologică. Utilizarea tehnologiei genetice și a suplimentelor dăunătoare sănătății este strict interzisă.

Biomagazinele nu sunt accesibile tuturor și de cele mai multe ori sunt scumpe. Dar și

multe supermarketuri oferă produse biologice⁶². Merită să întrebați de ele.

„Bio” nu înseamnă neapărat că produsul a fost obținut și în condiții sociale corecte. Astfel, se pot găsi și în agricultura biologică germană zilieri polonezi, care lucrează fără asigurări sociale și pentru 3 euro pe oră⁶³. În cele mai multe cazuri însă, agricultura biologică, datorită structurilor sale mici și de durată, creează locuri de muncă cel puțin mai bune decât producția industrială. Iar multe unități și-au impus standarde sociale proprii, care pot fi și controlate, deoarece știu că cei care le sunt clienți au pretenții ridicate și în privința condițiilor de muncă.

În general, sunt de preferat alimentele de origine regională, care au străbătut distanțe mici în timpul transportului. Fructele din Europa Centrală provoacă, de exemplu - datorită distanțelor de transport mai scurte - mai puține distrugerii ale mediului înconjurător decât cele din America de Sud. Și nici nu sunt culese de copii care sunt chinuiți până la moarte pe plantații.

Comerțul corect

Multe dintre alimente, cum ar fi cafeaua, ceaiul, cacaoa și fructele sudice, nu pot fi cultivate la noi, datorită condițiilor climaterice. În schimb, există organizații comerciale, cum ar fi TransFair (vezi foto 21) și Max Havelaar⁶⁴, care garantează nu numai salarii și condiții de muncă corecte, ci și produse cultivate și prelucrate ecologic. Prin cumpărarea lor se asigură crearea unor structuri agricole durabile și, în acest mod, supraviețuirea numeroșilor mici fermieri.

Aceste produse sunt însemnate cu o siglă specială și pot fi găsite acum și în supermarketuri⁶⁵. Ca peste tot, și aici este valabil același lucru: cererea și presiunea consumatorilor obligă și firmele mari la un comerț corect.

Pâine și jocuri

Păpuși Barbie, monștri Pokemon, mașinufe, Micky Mouse - de dimineața până seara, copiii noștri sunt înconjurați de jucării. Unele dintre acestea sunt fabricate de oameni care sunt și ei încă niște copii, în țările cu forță de muncă ieftină din Asia, cu sânge, sudoare și lacrimi.

A fost odată o fetiță săracă pe nume Xiao Shen. Trăia în micul sătuc de fermieri Zhongyuan, din centrul Chinei. Viața ei nu era ușoară. Hrana zilnică era orezul, carne se mânca

numai în puținele zile de sărbătoare. Zi de zi, Xiao Shen trebuia să stea în apă până la genunchi și să-și ajute tatăl la recoltarea orezului. Când închidea ochii visa la o viață mai bună, la vizite la cinematograful într-un oraș străin, la haine frumoase și chiar la o mașină - și mai ales la un prinț pe care avea să-l întâlnească într-o zi. În fiecare seară aprindea o lumânare la fereastră pentru ca prințul să o poată găsi. Dar prințul nu a venit. Nu în Zhongyuan.

De aceea a hotărât într-o zi să plece. De nenumărate ori auzise despre o regiune mai bună aflată peste munți. Se înțeleșese cu prietenele ei, care duceau aceeași viață și aveau aceleași visuri.

Încă înainte de răsăritul soarelui s-au strecurat afară din casă și au plecat cu un camion în următorul oraș, iar de acolo mai departe și mai departe, spre sud, două mii de kilometri. Deoarece călătoria era lungă și ele aveau bani puțini, erau la mila șoferilor care le luau cu ei. Noaptea, Xiao Shen plângea, își făcea griji pentru părinții ei. În camera ei de acasă lăsase un bilet în care își implora tatăl și mama să nu-și facă griji. Le va trimite vești și bani.

În sfârșit, Xiao Shen și prietenele ei au ajuns la destinație: în orașul Shenzhen - o zonă comercială liberă din sudul Chinei, la granița cu Hong Kong-ul. Aici se găsea de lucru, erau bani și probabil putea să-și îndeplinească visele.

Era începutul anului 1993. Xiao Shen a cunoscut doi oameni de afaceri pe nume Huang Guoguang și Lao Zhaoquan, care căutau mână de lucru pentru fabrica „Zhili Handicrafts Factory”. Acolo se produceau jucării pentru concernul italian Artsana S.p.A./ Chicco.

Xiao Shen a devenit unul dintre cei 472 de angajați. Avea senzația că aici era chiar mai rău decât acasă, în micul sat, la bivoli. De dimineața devreme până seara târziu trudea în fabrica Zhili, dar ca și ceilalți primea un salariu atât de mic, încât abia putea supraviețui. Uneori erau 26 de euro, uneori 40 de euro pe lună.

Deoarece cei doi administratori se temeau că angajatele ar putea fura din marfă, au transformat fabrica într-un fel de închisoare. La toate ferestrele au fost montate gratii și toate ieșirile de siguranță au fost blocate. Inspectorii din partea statului au fost mituiți pentru a închide ochii.

Un incendiu

Zi și noapte, Xiao trăia printre gratii, căci dormea, asemeni altor muncitoare, în fabrică. Unul dintre cele trei etaje servea drept dormitor, iar altul drept depozit.

În după-amiaza zilei de 19 noiembrie 1993, a izbucnit un incendiu care s-a extins rapid în întreaga clădire. Peste tot se găseau substanțe ușor inflamabile. Xiao Shen și ceilalți au încercat să fugă. Dar încotro? Toate ferestrele aveau gratii, toate ușile erau blocate.

Două sute de oameni, majoritatea tinere femei, unele nu mai mari de 16 ani, au fost înconjurați de flăcări și strigau după ajutor. Xiao Shen a reușit să spargă o fereastră cu gratii de la etajul al doilea. Avea de ales între a arde de vie și a sări. A sărit și și-a rupt ambele glezne. Câteva dintre prietenele sale din satul Zhongyuan nu au reușit să scape din incendiu. În total au murit 87 de oameni, iar 47 au fost grav răniți.

Xiao Shen a petrecut patru luni în spital, până când picioarele s-au vindecat pe jumătate.

Pedepse mici pentru vinovați

La o lună după catastrofă, pompierii din orașul Shenzhen l-au atenționat pe proprietarul fabricii, omul de afaceri Lo Chiu-Chuen din Hong Kong, că nu au fost suficiente măsurile de protecție împotriva incendiilor. După nenorocire, el împreună cu cei doi administratori ai fabricii, Huang Guoguang și Lao Zhaoquan, au fost aduși în fața justiției. Proprietarul fabricii a fost condamnat la doi ani de închisoare și la plata unei despăgubiri de 960.000 de euro guvernului chinez¹.

Cei doi administratori ai fabricii, care au obligat muncitorii să lucreze printre gratii, au primit doar câteva luni de închisoare. Ambii administrează în prezent o nouă fabrică în orașul Dong-guan, aflat la numai 50 de kilometri distanță de locul unde s-a petrecut nenorocirea.

Din câte se spune, lucrează tot pentru concernul italian producător de jucării Artsana S.p.A./Chicco².

O listă

Incendiul din fabrica Zhili a dus în 1994 la decizia numeroaselor sindicate și grupări de protecție a drepturilor omului din Hong Kong de a se uni în așa-numita Toy Coalition, pentru a lupta împotriva condițiilor îngrozitoare din fabricile chinezești. A fost inițiată o campanie internațională.

A durat însă trei ani până când administratorul responsabil din partea firmei Artsana S.p.A./Chicco, Michele Catelli, a fost pregătit să plătească suma de 155.000 de euro celor 130 de persoane afectate - răniți grav și urmași ai decedaților. Acest lucru însemna 1.190 de euro de persoană.

Suma totală a fost depusă în anul 1997, într-un cont al Caritas Hong Kong și urma să fie achitată în momentul în care s-ar fi întocmit o listă completă a tuturor victimelor. Organizația „Toy Coalition” a reușit să obțină numele și adresele a 50 de victime. Dar Artsana S.p.A./Chicco

a refuzat plata, declarând că autoritățile chineze trebuie să întocmească o listă completă a acestora, autorizată.

Acest lucru era imposibil, căci acestea refuzaseră orice cooperare în această chestiune, de teamă de a nu fi făcute responsabile de catastrofă și de „a-și pierde fața”, după cum se spune în China.

Nici un comentariu

În octombrie 1999, avocații firmei Artsana S.p.A./Chicco au declarat că banii au fost donați de mult către trei ateliere chinezești, care fabrică proteze pentru membre, și pentru construirea a trei școli. Acestea sunt proiecte sociale care nu au nimic în comun cu catastrofa. Deoarece era clar că era vorba despre o manipulare a fondurilor pentru victime, Toy Coalition a declanșat în Hong Kong o campanie internațională de boicotare a jucăriilor Chicco, pentru a aminti concernului italian că este responsabil față de victime.

Fabrizio Goldoni, directorul biroului Chicco din Hong Kong, a refuzat să comenteze în paginile publicației chinezești „South China Morning Post” deturnarea fondurilor³.

„Kader Toy Factory” din Bangkok.

Tragedia de la fabrica Zhili nu este un caz singular. Cu o jumătate de an înaintea acesteia, în mai 1993, a izbucnit un incendiu în fabrica Kader Toy Factory, din apropiere de Bangkok. Aici se produceau jucării pentru concernele Mattel („Bărbie”) și Hasbro („Monopoly”, „Pokemon”). Cu toate că fabrica arsesse deja de două ori și mai mulți muncitori muriseră sau fuseseră grav răniți, măsurile de protecție împotriva incendiilor au continuat să fie insuficiente.

Sistemul de alarmă pentru incendii era defect, nu existau extincitoare sau ieșiri de urgență. Clădirea avea 4 etaje, toate pline până la refuz cu materiale inflamabile. 1.110 oameni au încercat să scape din incendiu. Ca și în fabrica Zhili, erau ca prinși într-o cușcă: ferestrele aveau gratii, ușile erau zăvorâte.

Câți și cât?

După incendiu au fost numărați 188 de morți și 469 de răniți.

Într-o anchetă desfășurată după incendiu s-a stabilit că în fabrică munceau chiar și fete de treisprezece ani. Salariul minim prevăzut de lege era în Bangkok la acea dată de 5,10 euro pe zi și chiar și acesta a fost micșorat la Kader Toy Factory: proprietarii fabricii plăteau numai 2,50 euro. Uneori, angajații erau obligați să lucreze în medie nouăsprezece ore. Pentru fiecare oră suplimentară primeau 90 de cenți.

Economie globală, morală regională

Morții și cei rămași cu sechele pe viață din fabricile Kader Toy Factory și Zhili Toy Factory sunt victime ale dezvoltării globale. Proprietarii unor astfel de firme trăiesc din contractele cu concernele internaționale. Interesul acestora este de a produce cât de ieftin posibil mărfuri de marcă. Acest lucru mărește încasările, scade salariile și diminuează măsurile de siguranță din fabricile producătoare. Ultimilor le rămâne foarte puțin. Aceștia sunt oamenii care produc mărfurile strălucitoare pe care le cumpărăm din magazine.

Investițiile concernelor se îndreaptă spre locul unde se produce cel mai ieftin. Acest lucru se poate observa foarte clar în industria producătoare de jucării. În ultimii douăzeci de ani s-au produs mutări uriașe ale investițiilor de pe un continent pe altul, în urmă cu 35 de ani, SUA era cel mai mare producător de jucării. Apoi, în anii 1970, concernele americane și-au transferat producția în state din Asia, cum ar fi Hong Kong, Taiwan sau Coreea de Sud.

Un paradis pentru concerne

După ce aici au început să crească salariile și să se formeze sindicate, caravana investițiilor s-a mutat mai încolo, spre Thailanda, Indonezia, Malaiezia și Filipine.

Dar mai ales spre China. Căci pentru concernele multinaționale, China este un paradis. Aici există o ordine politică stabilă, sindicatele sunt interzise, obligațiile oficiale minime, autoritățile pot fi mituite, iar nivelul de trai este scăzut. Nu este deci de mirare că în China este produsă o treime din toate jucăriile din lume.

De câțiva ani, concernele investesc și în Vietnam. Și acolo există condiții similare celor din China.

Piața de desfacere a jucăriilor este gigantică. Cu cât se nasc mai puțini copii în țările industrializate, cu atât mai mulți bani sunt dați pe jucării. În Germania se cheltuie pentru jucării, anual, circa 178-204 euro pe cap de locuitor⁴.

Walt Disney

Compania Walt Disney reprezintă una dintre cele mai mari afaceri cu jucării. În vara anului 1998, concernul a terminat filmările la un nou film cu titlul Mulan, care avea drept țintă publicul din China. Filmul de desene animate se referea la o legendă chinezească, în care o

femeie cu numele Mulan se deghizează în bărbat, se înrolează în armată și câștigă o mare victorie pentru China⁵.

Mulan urma să servească concernului Disney drept vehicul pentru cucerirea pieței filmului din China.

Dar lucrurile nu s-au desfășurat conform planului. Deoarece compania Disney sponsorizase și filmul Șapte ani în Tibet, iar guvernul chinez nu era încântat de criticile aduse în acest film politiciii sale de ocupație din Tibet, filmul Mulan a fost interzis în China. Compania Disney nu a renunțat însă și, prin negocieri, a reușit să prezinte filmul Mulan în China începând cu februarie 1999.

Micky Mouse în China

Walt Disney, prin afacerile sale din China, țintește nu numai spre consumatori, ci își și produce aici renumitele figurine de jucărie: Micky Mouse, Donald Duck, Bambi, Cenușăreasa și toate celelalte.

În China însă, Micky Mouse a căpătat o altă înfățișare: „Păziți-vă de fabricile Disney, așezate în fundul curților din Asia de Sud!” sună avertizarea unui grup de consumatori critici, și anume organizația Hong Kong Christian Industrial Committee, care răspândește pliante în care Micky Mouse are dinți ascuțiți, cu care poate mușca puternic.

La începutul anului 2000, organizația a dat publicității un raport cu privire la neregulile din douăsprezece fabrici din China, în care se fabrică produse ale companiei Walt Disney⁶.

Micky Mouse este rău

Acuzațiile: personalul este obligat să lucreze zilnic până la opt-sprezece ore, șapte zile pe săptămână, adesea luni întregi fără întrerupere, în condiții destul de periculoase. Majoritatea muncitorilor sunt femei tinere, unele nu mai în vârstă de 16 ani (vezi foto 22), și muncesc pentru salarii mizere de 38 până la 63 euro pe lună. Aceste sume se situează sub salariul minim prevăzut de lege, dacă se ia în considerare durata zilei de muncă. Pentru comparație: directorul executiv al companiei Disney, Michael Eisner câștigă 6,25 milioane de euro, de asemenea, lunar⁸.

O mare parte a orelor suplimentare nu sunt plătite. Iar cu plata salariilor, firmele au fost adesea în întârziere cu o lună sau două.

Muncitoarele se plâng de mâncarea proastă de la cantină și de dormitoare supraaglomerate. Până la douăzeci și patru de persoane trebuie să împartă un dormitor. În afară

de acestea mai există și pedepse aspre.

Deși acest lucru în China este stipulat de lege, majoritatea muncitoarelor nu beneficiază din partea angajatorilor lor de asigurări de sănătate sau sociale.

Controalele inspectorilor oficiali sunt anunțate din timp. Astfel, firmele au posibilitatea de a pune totul frumos la punct. Muncitoarele sunt obligate să semneze state de plată false. Adesea trebuie să exerseze pentru a putea da răspunsurile „corecte” la eventualele întrebări. Minorii trebuie să părăsească fabrica pe durata controalelor.

Nici o poveste

Cu un an în urmă, organizația Hong Kong Christian Industrial Committee a mai publicat un raport asemănător cu privire la neregulile din alte patru fabrici din China, care produceau, de asemenea, pentru Disney®. Reacția concernului: și-a întrerupt brusc contractele cu cele patru fabrici și și-a păstrat astfel reputația nepătată. Dar pentru că nu mai era de lucru, muncitoarele au fost concediate.

Pentru a evita ca firma Disney să-și schimbe din nou producătorii și victimele neregulilor să ajungă în șomaj, organizația a acoperit numele firmelor în noul raport prezentat publicului la începutul anului 2001¹⁰.

Concernul american a fost obligat să aplice în sfârșit regulile sociale de conduită („Codes of Conduct”), pe care el însuși le-a impus, și să se asigure că firmele producătoare respectă anumite standarde minime. Disney trebuia să le explice muncitorilor ce drepturi au și să se ocupe de controlul condițiilor de muncă.

Reacția companiei Disney la reproșurile aduse: tăcere, negare, mușamalizare. O rețetă verificată.

Concluziile amare ale organizației Hong Kong Christian Industrial Committee: „Disney nu este un caz izolat, ci un exemplu tipic pentru ceea ce se petrece azi în lumea întreagă.” Și: „Fără implicarea muncitorilor în control, regulile firmelor din «Codes of Conduct» rămân o simplă propagandă.”

Exploatarea copiilor și în țările dezvoltate

În decembrie 2001, cotidianul The New York Times făcea un reportaj despre firma KTB Inc. din California, furnizoare a concernului Disney: circa 800 de angajați produc pentru un salariu de 1,35 dolari SUA podoabe de pus pe cap și baghete fermecate. Salariul minim în

California este de 6,25 dolari SUA. În fabrică lucrau și copii cu vârste între 7 și 15 ani. Compania Walt Disney a negat orice responsabilitate, dar în 2001 era totuși pregătită să achite muncitorilor daune în valoare de 903.000 dolari SUA¹².

Până în toamna anului 2002, în fabrica Sha Makhdum din Bangladesh, furnizoare a concernului Disney, existau următoarele situații: durata de muncă pe zi era de 14-15 ore. Muncitoarele erau lovite mereu de supraveghetori. Ca salariu primeau 5 cenți pentru fiecare tricou Disney, pe care concernul îl vinde la prețul de 17,99 dolari SUA (acesta corespunde unei cote-parte de 0,25 procente pe tricou). În momentul în care organizațiile internaționale de protecție a drepturilor omului, cum ar fi US-National Labour Committee, au început să facă publice aceste condiții, compania Walt Disney a întrerupt toate contractele. Presiunea publică a condus la faptul că proprietarii fabricii au îmbunătățit urgent condițiile de lucru. Concernul Disney a fost obligat de muncitoare să dea din nou contracte firmei¹³.

Și în insula Macao, care din anul 1999 aparține Chinei, precum și în Haiti, sunt cunoscute foarte multe nereguli în fabricile care produc pentru Disney¹⁴.

În fabrica Megatex Factory din Port-au-Prince, capitala statului Haiti, muncitorii au primit în 1998 amenințări din partea angajatorilor lor, că vor fi concediați și se va folosi forța împotriva lor, dacă încearcă în continuare să se organizeze în sindicate. Referirea la folosirea forței reprezintă în Haiti o amenințare egală cu moartea. Cel puțin șapte muncitori au fost concediați, fiind suspecți de activități sindicale.

„Happy Meals” de la McDonald’s

Organizația Hong Kong Christian Industrial Committee nu a verificat doar fabricile concernului Walt Disney, ci și cele care aparțin concernului McDonald’s. Lanțul de restaurante fast-food cooperează foarte strâns cu concernul producător de jucării. În restaurante nu se vând numai hamburgeri, ci și așa-numitele „Happy Meals” („prânzuri fericite”): copiii primesc la comandarea unor anumite meniuri drept cadou o figurină Disney (vezi foto 23). Deosebit de iubite sunt figurinele din sortimentele Snoopy, Winnie the Pooh și Hello Kitty.

În vara anului 2000, comitetul a dat publicității un raport cu privire la practicile din cinci fabrici aparținând firmei din Hong Kong, Pleasure Tech Holdings, din sudul Chinei. Una dintre firme poartă numele City Toys¹⁵. În raport se vorbește despre exploatarea copiilor și cărți de identitate falsificate, prin care muncitorilor li se atribuie o vârstă mai înaintată decât cea reală. Pe timpul inspecțiilor oficiale, copiii sunt închiși, pentru ca totul să fie în regulă.

Ca salariu pentru o zi de muncă de opt ore, muncitorii primesc circa 1,49 de euro. În

mod normal trebuie să muncească însă cincisprezece ore pe zi, de la șapte dimineața la zece seara. Când există multe contracte nu au voie să-și ia nici o zi liberă. Se lucrează în continuare de luni până duminică. Nu există asigurări sociale sau de sănătate.

Muncitorii înnoptează în dormitoarele firmei, iar în fiecare dormitor sunt 16 paturi, pentru care ei plătesc circa 4 euro pe lună.

Toate aceste practici se află în contradicție cu prevederile legale din China.

Aladdin și lampa fermecată

Și ce spune McDonald's despre toate acestea? Concernul respinge toate reproșurile. Nu a văzut nimic, nu a auzit nimic. Nu, nu există muncă prestată de copii¹⁶. „Comitetul” ar putea însă să demonstreze că în iulie 2000, circa 160 de copii între doisprezece și treisprezece ani au lucrat pentru o perioadă scurtă în fabrica City Toys. În versiunea oficială a firmei, copiii aveau cel puțin cincisprezece ani. Munca lor consta în îmbrăcarea figurinelor de plastic Aladdin în haine colorate. Ziua de muncă a copiilor dura douăsprezece ore.

Unul dintre copii, născut în 1988 și cu numele Xiao Fung s-a plâns în vara anului 2000 organizației Hong Kong Christian Industrial Committee: „Nu este deloc vesel aici. Munca este foarte grea. Trebuie să lucrăm până la ora nouă seara.”

Cotidianul South China Morning Post relatează că aproximativ patru sute din cei două mii de angajați ai firmei City Toys erau copii. Aceștia trebuiau să doarmă pe paturi din scânduri fără saltele. Directorul fabricii declară că el nu are cunoștință despre munca prestată de copii, dar va încerca să afle¹⁷.

Când chiar și mass-media supraregională a început să se intereseze despre aceste aspecte, McDonald's a trimis urgent o echipă de control în fabrici¹⁸. Au fost controlate cărțile de identitate ale tuturor celor prezenți și mai multe sute din cele două până la trei mii de angajați au fost imediat concediați.

Concernul a dat o declarație generală de presă, în care se spunea că munca copiilor este strict interzisă, că ar exista controale regulate¹⁹.

În cele din urmă însă, McDonald's a trebuit să recunoască faptul că există „probleme cu salariile, timpul de lucru și înregistrările din evidențe”. Toate contractele cu City Toys au fost întrerupte și date altor firme.

În cele din urmă, tot muncitorii au fost cei care au trebuit să plătească pentru intrigile concernelor.

Metan, benzen și „Happy Meals”

McDonald's produce figurinele de jucărie pentru meniurile sale „Happy Meals” și în Vietnam. KeyHinge Toys este o firmă cu peste o mie de muncitori. Și aici lucrează cu preponderență femei tinere²⁰.

Două grupări sindicale - Asia Monitor Resource Center și Toy Coalition au relatat despre o intoxicație în masă cu acetone în 21 februarie 1997. 220 de muncitori s-au îmbolnăvit datorită gazelor puternice emise de acest dizolvant incolor, care provoacă la inhalare greață, amețeli și pierderea cunoștinței. 25 de muncitori s-au prăbușit și 3 dintre acestea au fost duse la spital.

Fabrica a refuzat să plătească costurile tratamentului medical, deși muncitorii nu câștigau decât 6 cenți pe oră. Și aceasta pentru o zi de muncă de zece ore în medie, șapte zile pe săptămână. Câteva adolescente primeau ca salariu pentru o săptămână de muncă de 70 de ore numai 4,32 euro²¹.

Purtătorul de cuvânt de atunci al concernului McDonald's, Walt Riker, declara: „Aceste rapoarte sunt total exagerate. Nu a existat nici o intoxicație.”²² Riker spunea că McDonald's a verificat calitatea aerului din fabrică: „Nu a fost nimic. Am verificat totul cu atenție. Am plasat firma sub lupă.”

Riker a indicat faptul că are cunoștință despre rapoarte cu privire la alte cazuri serioase de intoxicație petrecute în fabricile chinezești, care produc, de asemenea, figurine Happy Meals. Astfel, în ianuarie 1992, au existat chiar trei victime prin intoxicație cu substanța chimică benzen²³.

„Angajament internațional pentru copii” - și în Anglia?

Pe pagina de internet a firmei McDonald's se poate găsi un frumos moto al concernului: „Angajament internațional pentru copii!” Chiar lângă acesta apare o fotografie. Este prezentat directorul executiv al concernului McDonald's, Adriaan Hendriks, împreună cu cancelarul german Gerhard Schröder și fosta președintă a Bundestag-ului, Rita Süssmuth.

În aprilie 2002, postul de televiziune BBC a prezentat un reportaj despre copiii de școală în vârstă de 15-16 ani, care lucrau pentru filiala McDonald's din Camberley/Anglia, uneori până la două dimineața. O elevă de 15 ani începea munca sâmbăta la ora opt dimineața și lucra neîntrerupt până la ora 1 și douăzeci noaptea²⁴. „Când îți mai faci acești copii temele pentru acasă? Când se recrează?”, se întreba Ian Hart, directorul Autorității Regionale de Investigare

din Anglia, care a scos la iveală acest scandal.

Călătorie gratuită pentru „Die Cast”

Condițiile de lucru din Thailanda s-au îmbunătățit puțin pe ici și colo, în comparație cu cele din Vietnam sau China. Acest lucru se datorează unui conflict de muncă petrecut la firma Maisto din Thailanda, care produce mașinuțe de jucărie din mărcile Die Cast și Tonka. Proprietara mărcii este firma May Cheong Toy Products factory Ltd. din Hong Kong, care are filiale în lumea întreagă și produse pentru lanțurile mari de supermarketuri, cum ar fi WalMart și pentru firmele de jucării precum Hasbro (Poke- mon și altele).

În februarie 2000, conducerea firmei a adus la cunoștință faptul că una dintre fabricile sale thailandeze, Maisto Manufacturing, va fi închisă și muncitorii vor fi mutați într-un loc nou din apropiere²⁵.

În acest moment, la firmă erau mai mult de patru sute de angajați, în special femei, cu un salariu de 3,60 euro. Acesta se situa sub salariul minim. În firmă exista un sistem deosebit de sever de pedepse pentru diferite fapte, cum ar fi de exemplu purtatul „unor pantofi care nu se potriveau cu uniforma”.

Maisto le-a adus muncitorilor la cunoștință că la noua locație a firmei vor câștiga mai puțin.

În data de 28 martie 2000, cei 174 de angajați au fost transportați la noua fabrică. Aceasta s-a dovedit a fi un loc de producție finisat pe jumătate, în care nu existau mașini în stare de funcționare, ci numai toalete distruse, nu existau ieșiri în caz de urgență și nici echipamente de protecție pentru munca cu substanțele chimice atât de toxice. Angajații au refuzat să muncească în aceste condiții.

Reacția firmei Maisto: toți muncitorii au fost concediați fără plata salariilor restante.

Dar Thailanda nu este China. Aici, syndicatele sunt permise. S-a organizat o campanie internațională de solidaritate și, după patru luni, firma a trebuit să cedeze. Muncitorii au fost angajați din nou și despăgubiți financiar.

Nici un happy-end

În prima ediție a Cărții negre a firmelor de marcă din toamna anului 2001 am stabilit linii directoare pentru o îmbunătățire a situației din industria producătoare de jucării și scriam:

„Cel mai mare concern din lume care fabrică jucării, Mattel din SUA („Bărbie”), a început

deja din 1995 să stabilească standarde minime și reguli pentru firmele sale producătoare²⁶. În 1997, toate unitățile de producție din lume au aderat la aceste reguli. Mattel a mers chiar mai departe și a angajat experți internaționali, independenți, pentru supraveghere. Aceștia au acces liber la toate documentele firmei și posibilitatea de a pune întrebări tuturor angajaților. În 1998 a fost dat publicității primul raport al acestui grup de control.” Gruparea sindicală Asian Labour era de părere că se mai pot îmbunătăți unele lucruri, dar că, în linii mari, firmele producătoare au respectat regulile.

Din toamna anului 2001 însă, un șir de factori au ieșit la iveală și au lăsat să se înțeleagă că în privința regulilor autoimpuse și a standardelor minime ale concernelor, de cele mai multe ori nu este vorba decât despre vorbe frumoase, care nu pot fi luate în serios. Și că multe dintre firmele furnizoare nici nu sunt controlate²⁷.

Chiar și în fabrica model controlată de Mattel, Mattel Diecast China, controlorii s-au lovit în 2001 de nenumărate condiții de muncă ilegale: o săptămână de lucru de 60 de ore (în China sunt permise numai 49 ore de muncă pe săptămână, inclusiv orele suplimentare). Angajații sufereau colapsuri datorită temperaturii foarte ridicate din halele de producție - peste 40 de grade Celsius. Limitele impuse de Mattel cu privire la nivelul de zgomot erau cu mult depășite. În clădirile întregii fabrici erau gaze toxice eminate de substanțele chimice²⁸.

În alte rapoarte proprii de control ale firmei Mattel pot fi găsite contradicții. De exemplu, în raportul din anul 2002 referitor la firma Mattel Jakarta Satu (MSJ/Indonezia), producătoare a păpușilor Barbie, la pagina 4 pot fi citite următoarele²⁹: „Din controlul documentelor personalului și a plății muncitorilor a reieșit că nici un muncitor nu a trebuit să muncească mai mult de 176 de ore pe lună.” - Acest lucru ar însemna deci 44 de ore pe săptămână.

La pagina 8 însă, conducerea aceleiași firme declară că: „Toți muncitorii sunt obligați automat să muncească 8 ore, suplimentar la cele 48 de ore normale pe săptămână.” Au fost muncitorii înșelați sistematic în privința recompensării pentru orele suplimentare?

Într-un buletin de presă din data de 15.11.2002, Mattel declara cu mândrie: „La firma Mattel Jakarta Satu, salariile sunt mai mari decât cele stabilite prin lege și inspectorii din grupul de control nu au reușit să descopere nimic în neregulă la plata salariilor. (...)”

Acesta și alte rapoarte de control sunt expresia hotărârii firmei Mattel de a da un exemplu de un comerț responsabil și verificabil.”

În ianuarie 2002, organizația de protecție a drepturilor omului The National Labor Committee a făcut public un raport detaliat cu referire la opt fabrici din provincia Guangdong din sudul Chinei, care produc, de asemenea, jucării pentru marile concerne, cum ar fi Mattel, Disney, McDonald's sau Wal-Mart³⁰. Într-una dintre fabrici au fost descoperite de exemplu următoarele condiții de lucru: cinci luni muncă încontinuu, fără nici o zi liberă, 13-16 ore pe zi,

până la 190 de ore pe săptămână. Erau angajați care trebuiau să muncească chiar 364 de zile pe an și aveau doar o singură zi liberă - pentru un salariu de 11 cenți pe oră, adică mai puțin de jumătate din salariul minim stabilit prin lege. Organizația apreciază că cei circa 20.000 de angajați ai firmei sunt înșelați anual la salariu cu 2 milioane de dolari SUA.

Nici un singur muncitor sau nici o singură muncitoare nu au știut că în China există o lege care limitează numărul de ore de muncă pe săptămână la 49. „Te întrebi”, ca și organizația The National Labor Committee în raportul său, „pentru ce mai există așa-numitele «Codes of Conduct» ale marilor concerne producătoare de jucării, care dau asigurări că toate prevederile legale locale sunt respectate. Nici un muncitor nu a auzit vreodată despre așa ceva. Și nimeni nu cunoștea nivelul salariului minim stabilit prin lege.”

Într-un nou raport al organizației de protecție a drepturilor omului Hong Kong Christian Industrial Committee, de la începutul anului 2003 se constată că salariile din fabricile chineze producătoare de jucării sunt în marea lor majoritate sub limitele minime stabilite de lege și că angajații trebuie să lucreze în medie 80 până la 100 de ore săptămânal. În raport se menționează, de asemenea, că este greu să numești mărci de jucării care sunt mai bune decât altele, deoarece aproape toate fabricile lucrează pentru mai multe concerne³¹.

Numai printr-o presiune constantă din partea opiniei publice pot fi obligate concernele să aducă îmbunătățiri în condițiile de muncă din fabrici. În Germania există din anul 1999 un grup de inițiativă „Joacă cinstit. Pentru reguli corecte în producția de jucării”, care se ocupă sistematic de aceste probleme și desfășoară nenumărate campanii³².

Pentru un pumn de dolari

Industria producătoare de îmbrăcăminte și articole sportive nu vrea să investească în condiții de lucru umane în fabricile lor furnizoare. Pentru a salva imaginea, Nike & Co. a instituit reguli de comportament. Dar acest lucru înrăutățește situația.

Femeia are douăzeci și două de secunde și jumătate pentru o cusătură. Mașina de cusut huruie neîntrerupt, până la douăsprezece ore pe zi. Mereu aceleași mișcări ale mâinii, mereu aceleași două bucăți de material care trebuiesc puse sub acul de cusut. Lângă mașină se înalță baloții. Optzeci de tricouri pe oră reprezintă norma. Cine nu reușește să o îndeplinească, trebuie

să rămână după program, dar fără plată. Altfel pierde întregul salariu pe ziua respectivă.

Julia Esmeralda Pleites lucra în fabrica Formosa din El Salvador. Acolo cosea tricouri pentru firmele Nike și Adidas. Pentru 5 euro pe zi. Muncitoarele plătesc 2,55 euro pe zi pentru masa de la cantină: la micul dejun fasole și cafea, la prânz o bucată de carne de pui cu orez. Pentru locuința de 12 metri pătrați în care Julia Pleites locuiește împreună cu mama și fiica sa de trei ani mai plătește lunar încă 35 de euro. Autobuzul până la locul de muncă o costă 77 de cenți, dus-întors. Deoarece într-o zi nu a avut bani pentru acesta și a întârziat, tânăra de 22 de ani a fost concediată. Pe loc. și fără să primească restul de salariu. „Trebuie să împrumutăm bani pentru a supraviețui”, spune tânăra, care nu mai știe cum să-și plătească datoriile. Ar fi economisit cu plăcere ceva, pentru ca fiica ei să poată merge odată la școală.

La fel ca Julia Esmeralda Pleitas sunt și milioanele de angajați din industria textilă - majoritatea femei - din lumea întreagă. În jur de nouăzeci de procente din îmbrăcămintea pe care o găsim în magazinele noastre sunt produse în zone comerciale libere² din China, Asia de Sud-Est, America Centrală și Europa de Est. Marile firme europene și americane producătoare de îmbrăcăminte și articole sportive nu administrează propriile lor secții de producție, ci cumpără întreaga marfa de la furnizorii avantajoși de pe piața de discount. Mai ieftin, mai ieftin, mai ieftin: fabricile thailandeze amplasate în spatele curților concurează cu cele din Mexic, denumite „maquiladoras”, pentru cele mai scăzute prețuri. Adesea, la aceeași mașină de cusut sunt asamblate unul după altul produse ale firmelor concurente.

Firmele de marcă se rezumă la design și reclamă. Și sunt zgârcite. Un nou model de pantofi sport de la Nike, Adidas sau Reebok costă cel puțin o sută de euro. Totuși, numai douăsprezece procente din aceștia merg la firmele producătoare, care mai trebuie să plătească din acestea materialul și costurile de producție. Salariile abia dacă mai atârnă în balanță. O cusătoreasă primește în medie 0,4 procente din valoarea unui pantof sport vândut, a calculat asociația Campanie „Haine Curate” pentru Condiții de Muncă Corecte. Din 100 de euro, acestea ar fi 40 de cenți.

Thailandeza Suthasini Kaewlekai a lucrat unsprezece ani pentru firma Par Garment, pe a cărei listă de clienți se aflau nume cunoscute, cum ar fi Nike, Adidas și Puma, Asics, Fila, Gap și Timberland. Ca și majoritatea cusătoreșelor primea doar salariul minim de 162 baath pe zi, adică circa 4,80 euro, după cum spunea femeia mică și delicată în limba ei maternă thai³. „Nu se poate trăi din aceștia. Iar asigurări sociale nu există. Conducerea noastră ne-a promis 300 de baath (8,90 euro) pe zi și unsprezece zile de concediu pe an. Dar luni de zile la rând nu ne-a fost plătit salariul normal.” Unele muncitoare, printre care și Suthasini Kaewlekai, s-au adresat justiției.

Datul în cap și dusul la groapă

Judecătorii de la tribunalul pentru judecarea conflictelor de muncă din Thanya Buri le-au recomandat muncitoarelor să se mulțumească cu patruzeci de procente din salariul promis, deoarece firma se află într-o criză financiară. Deoarece reprezentantul muncitoarelor nu a vrut să accepte acest lucru, unul dintre judecători a spus: „Sunteți grei de cap. Dacă eu aș fi patronul vostru nu numai că v-aș da afară. Aș căuta pe cineva care să vă dea în cap.” Apoi, judecătorul le-a întrebat pe muncitoare încă o dată ce vor să facă. Când acestea au rămas hotărâte să continue procesul pentru a-și primi salariile promise, judecătorii au încheiat ședința cu cuvintele: „în curând veți fi duse în sicrie la groapă.” În mai 1999, Suthasini Kaewlekai și colegele ei au fost concediate.

Grupările de protecție a drepturilor omului confirmă faptul că în special de la declanșarea crizei economice în țările din sudul Asiei, drepturile angajatelor sunt reduse mai mult decât oricând, întreprinzătorii privați folosesc situația economică și politică instabilă pentru a negocia impozite și standarde sociale mai scăzute. Ele pot conta în acest sens pe sprijinul Băncii Mondiale și al Fondului Monetar Internațional, care reprezintă în țările cu datorii mari din așa-numita Lume a Treia mai ales interesele finanțatorilor vestici. Enorma presiune a datoriilor obligă multe țări din Asia, Africa și America Latină, dar și din fostul Bloc Estic, să mențină salariile minime sub limita existenței, căci altfel nu ar fi în stare să-și plătească propriii angajați bugetari. Cei care câștigă din aceasta sunt concernele multinaționale, care se raportează în mod cinic la salariile minime stabilite de stat.

36 de cenți mai mult pentru salarii corecte

„Ar avea mai mult sens dacă s-ar crea locuri de muncă în țările mai sărace prin eliminarea producției din țările bogate”, este de părere Christian Mucke de la Campania „Haine Curate”⁴. Dar ca să se poată vorbi despre investiții în aceste țări, ar trebui să se plătească și salarii, care să corespundă standardului de viață - și să existe posibilitatea de a se constitui rezerve bănești. „Dar, bineînțeles că un salariu decent în Bangladesh nu este identic cu cel din Germania”, spune Miicke. „Ar fi și contraproductiv să cerem acest lucru. Nu am crea decât tensiuni sociale. Trebuie creată posibilitatea existenței unui trai decent în funcție de condițiile locale.” Dar ne aflăm departe de așa ceva.

Dacă cele 150.000 de muncitoare din industria textilă din Indonezia ar câștiga numai cu

11 euro mai mult lunar, ar putea nu numai să trăiască decent, ci și să-și dea copiii la școală. Iar prețul unei perechi de pantofi sport ar crește numai cu 36 de cenți⁵. Dar, în condițiile actuale, copiii sunt obligați adesea să muncească pentru că venitul familiei este insuficient.

Dumpingul locurilor de producție

Concernele, prin politica lor de prețuri, împing de facto în jos standardele din țările unde își desfășoară producția. „Ele produc acolo unde este mai ieftin. Pentru ele nu ar atârna prea greu în balanță dacă ar plăti câțiva bani în plus la salarii”, spune Mucke, dar acest lucru ar veni în contradicție cu filozofia lor de piață. Dacă un loc de producție devine mai scump, datorită unor îmbunătățiri de ordin social, atunci concernele se vor îndrepta spre altul. Dacă o țară ridică standardele sociale, riscă să-și piardă toți investitorii, care vor migra într-o țară vecină. Industria textilă are nevoie doar să închirieze câteva hale de fabrică și să plaseze acolo câteva mașini de cusut. Nici nu-ți dai seama cât de repede pot fi puse pe picioare locurile de producție.” În urmă rămân adesea zeci de mii de șomeri.

Condiții de muncă inumane

Presiunea concurenței exercitate de concerne se oglindește nu numai în salarii, ci și în condițiile de la locul de muncă. „În fabrică este foarte cald”, descrie Julia Esmeralda Pleites situația de la Formosa, fumizarea concernelor Nike și Adidas. Ventilația este foarte proastă. Transpiri și apoi te usuci. Praful îți obturează nările. Pentru a bea apă sau a merge la toaletă, ai nevoie de permisiune. Acolo, cei care asigură paza îți verifică legitimația, deoarece nu ai voie să ieși afară mai mult de una sau două ori pe zi. Instalațiile sanitare sunt murdare, nu există hârtie de toaletă. Nici apa potabilă nu este curată. La ieșirea din fabrică trebuie să te supui unor controale corporale jignitoare. Femeile din pază care efectuează aceste controale corporale te ating peste tot.”

Dacă o femeie este angajată după o perioadă de probă, trebuie să-și facă un test de sarcină pe banii ei. „Dacă este însărcinată, zboară afară. Noi plătim și asigurări sociale, dar nu poți merge la spital pe gratis.”

Sindicatele nu sunt permise la Formosa. „Dacă află că ești înscris în vreun sindicat, te dau afară. Tuturor le este frică.”

Molestare sexuală

Circa jumătate din muncitoarele de la Formosa sunt mai tinere de optsprezece ani, conform Campaniei „Haine Curate”. Așa este Maria, în vârstă de 15 ani, care din 1997 stă zilnic douăsprezece ore aplecată peste mașina de cusut. Odată a fost încolțită de un șef de echipă. „M-a prins de mână și mi-a spus că îi plac. M-a întrebat dacă nu am chef să mă întâlnesc cu el. M-am apărat și i-am spus să mă lase în pace. Mi-a spus că habar nu am ce greșeală mare fac.” Bineînțeles că și la noi există așa ceva. Dar în fabricile din industria textilă, hărțuirea sistematică a femeilor - și uneori și a copiilor - pare a fi o regulă.

Croitoreasa Marlene Vega relatea revistei Stern următoarele: „Doi bărbați m-au prins și m-au târât spre mașina domnului Sharp, fiul patronului fabricii Formosa. «Jimmy te vrea. Aceasta nu este o rugămintă. Este un ordin», mi-au spus ei.” Fata a reușit să se elibereze din mâinile lor. În ziua următoare a fost concediată.

Adidas a promis să verifice toate acuzațiile aduse și să se ocupe de îmbunătățirea condițiilor de muncă de la Formosa. În final, cei vinovați nu au putut fi descoperiți. Victimele relatează că aceștia nici măcar nu au fost chestionați.

Lenjerie neagră pentru a nu se vedea petele de sânge

Muncitoarele nu sunt supuse doar direct molestărilor sexuale. În Indonezia, de exemplu, femeile au dreptul în perioada menstruației să rămână acasă pentru două zile, fără plată, deoarece accesul la toaletele fabricilor este limitat și cele mai multe nu-și permit să plătească pentru articole de igienă sau calmante. Dar numai câteva folosesc acest drept, pentru că altfel se pot alege cu sancțiuni la fabrică. „În timpul menstruației, zeci de mii de femei poartă lenjerie neagră și bluze lungi, ca să nu se vadă petele de sânge de pe îmbrăcăminte”, descrie o echipă de verificare situația de la firma furnizoare a concernelor Gap, Tommy Hilfiger, Polo, Nike, Adidas, Fila și Reebok. O muncitoare povestește că a fost obligată să-și scoată chilotul pentru a demonstra că este în perioada menstruației. Pentru că a refuzat, a fost catalogată drept mincinoasă⁸.

Revista Stern relatează despre destinul chinezoaicei Rong Wu, care a fost transportată de traficanții de persoane pe insula Saipan din Pacific, pentru a coase acolo cămăși pentru firmele Tommy Hilfiger, Polo/Ralph Lauren, Gap și Donna Karan. Acolo este vorba despre băți și zile de muncă de paisprezece ore pentru 200 de dolari SUA pe lună, din care jumătate merg pe chiria pentru o carneră de douăzeci de metri pătrați, care este locuită de douăsprezece

femei. După un timp, Rong Wu s-a văzut nevoită să lucreze ca prostituată pentru a-și putea plăti datoriile.

Piese de îmbrăcăminte în valoare de un miliard de dolari, care se produc anual în Saipan, sunt „Made in USA”. Căci, de la al doilea război mondial, insula se află sub patronajul SUA.

Excluzând faptul că dispar taxele vamale la import, dă bine și la imaginea în fața consumatorilor. Dar acest fapt aduce și probleme concernelor: Unde se produce „Made in USA” trebuie să se aplice și legile americane, argumenta avocatul Albert Meyerhoff, care în 1999 învinuia printre altele firma de îmbrăcăminte Tommy Hilfiger care „cu ajutorul fabricanților locali (...), în mod conștient, neglijent și fără scrupule a creat un sistem involuntar de sclavie”. În numele miilor de muncitoare a solicitat salarii decente. În plângerea depusă se vorbea despre teste hormonale și întreruperi de sarcină forțate. Unele firme, sub presiunea opiniei publice, s-au arătat gata să acorde despăgubiri și să nu mai colaboreze cu fabricanți care nu asigură condițiile minime de muncă.

Problemă de imagine

În momentul în care revista americană Life a prezentat în paginile ei în 1996 fotografiile unor copii pakistanezi care coseau pe mingile de fotbal sigla Nike, a izbucnit scandalul. Zeci de mii de copii produceau mingi pentru Nike, Adidas, Reebok și alte firme cunoscute. Mulți au fost vânduți ca sclavi angajatorilor lor și marcați cu fierul înroșit, precum vitele⁹. Rapoarte cu privire la munca copiilor, exploatare, muncă silnică, violență și molestare sexuală a tinerelor muncitoare amenință imaginea acelor firme care se prezintă publicului cu preponderență tânăr drept moderne. Tot mai des este distrusă această imagine - mai ales prin reportaje despre condițiile de muncă din „sweatshops” (maghernițe pline de transpirație), în care concernelle își produc mărfurile lor de marcă. Prin acestea se înțeleg acele fabrici din spatele curților din lumea întreagă, în care trudesco la mașinile de cusut mai ales femeile, pentru niște salarii foarte scăzute în timpul nenumăratelor ore suplimentare. „Acolo lucrează fete de 15 ani, care în câțiva ani vor fi distruse”, spune austriacul Christian Mucke, care a vizitat personal câteva sweatshop-uri din America Centrală¹⁰.

Pentru a nu-și păta imaginea, majoritatea concernelor de marcă au stabilit norme de conduită, așa-numitele Codes of Conduct, care sunt cerute în campaniile anti-sweatshop-uri și de sindicate (vezi Carta socială de la sfârșitul capitolului). Totuși, aplicarea reală a acestor norme este pusă la îndoială. „Dacă analizăm situația în linii mari, poate zece procente din toate firmele vestice, cărora li s-au reproșat diferite nereguli, au luat măsuri efective pentru

îmbunătățirea condițiilor de muncă”, comentează profesorul american de economie Prakash Sethi într-un articol din revista de economie Business Week.

„Fără un control din partea organizațiilor independente și a sindicatelor, preținsele îmbunătățiri nu ar putea fi demonstrate decât foarte greu, spune Christian Mucke de la Campania „Haine Curate”. „Dar de acesta se feresc concernele ca și mai înainte.” Sau recurg la metode de verificare, care servesc mai mult cultivării imaginii proprii decât descoperirii neregulilor. Astfel, există un șir întreg de expertize, efectuate de propriii oameni ai concernelor sau de instituții plătite în acest scop, în care se constată bineînțeles ceea ce dorește plătitorul. Sau ale căror rezultate sunt trecute sub tăcere. Cum ar fi raportul final întocmit de firma de consultanță Ernst&Young, care a descoperit în anul 1997 o situație catastrofală la unul din furnizorii Nike din Vietnam. Ghinion: documentul a fost publicat de New York Times și a provocat o mare agitație în rândurile opiniei publice.”

În cazul aproape al tuturor normelor de conduită stabilite lipsesc două criterii esențiale, spune Mucke: „în primul rând, dreptul la un salariu decent. Și, în al doilea rând, dreptul la formarea unor comitete de întreprindere libere și a unor sindicate independente.”¹¹

Dreptul fundamental la propria organizare

Acest drept este punctul sensibil, consideră Mucke. Căci numai organizarea proprie a muncitorilor ar oferi o protecție efectivă și de durată față de abuzuri. „Problema sindicatelor este atât de sensibilă, încât normele de conduită nu sunt cuprinse nici măcar în declarațiile nesincere.” Nici o problemă: dacă angajații ar putea negocia colectiv salariile, firmelor li s-ar lua cu o singură mișcare posibilitatea de a dispune după bunul plac de marea masă a celor dependenți de salarii. Dar acest lucru nu este tolerat de firme și, chiar în țările în care sindicatele și comitetele de întreprindere sunt acceptate prin lege, muncitorii sunt în așa mod intimidați, încât o reprezentare nestingherită a intereselor lor nu este posibilă. Sau aceste firme își stabilesc locurile de producție în țări precum China, unde sindicatele libere sunt interzise.

Fără dreptul garantat la libertatea de asociere și organizare, toate celelalte concesii nu au prea multă valoare, deoarece nimeni nu poate controla aplicarea lor, este de părere Junya Yimprasert, coordonatoare pentru drepturile omului din Thailanda. „Patronii se folosesc chiar de mafia locală pentru a lua măsuri împotriva sindicatelor”, susține specialistul în domeniul sociologiei¹².

Yimprasert a efectuat un studiu cu durata de doi ani în fabricile furnizoare de articole internaționale de marcă. Din ianuarie până în mai 1999 a fost chiar invitată de firma Reebok

pentru a verifica toate locurile de producție, dar fără a putea măcar o singură dată să stea singură de vorbă cu muncitorii. Cercetătoarea a observat cu atenție mai ales efectele normelor de conduită, la care se raportează cu multă plăcere concernele în momentul în care se află sub focul încrucișat al criticilor.

„Acele «Codes of Conduct» există în Thailanda din anul 1992. Ele conțin printre altele prevederi referitoare la vârsta minimă pentru angajare, la dreptul de a munci și la standarde de siguranță și de protecție a mediului înconjurător.” Dar muncitorii nici măcar nu au habar despre existența acestor coduri. „Ele nu sunt traduse în limba țării unde se produc mărfurile sau sunt afișate în sălile de protocol, unde sunt primiți vizitatorii și unde muncitorii nu au acces.” Au fost aduse câteva îmbunătățiri în domeniul curățeniei și al siguranței la locul de muncă. Dar munca în acord pentru un salariu mic, cu ore suplimentare neplătite, este încă la ordinea zilei.

Normele de conduită aduc o înrăutățire a situației

„În linii mari, am senzația că aceste norme de conduită servesc numai la întreținerea unei senzații de bine a consumatorilor din Europa și SUA”, rezumă în termeni duri specialistă în sociologie. „Iar pentru muncitori au adus în primul rând o înrăutățire a situației.”

Cum așa?

„Deoarece firmele de marcă nu achită costurile ce revin din instalarea suplimentară de extinctoare sau instalații sanitare.” În sediul unei firme furnizoare, Nike a cheltuit sume imense pentru construirea unei fântâni arteziene. „Dar costurile celor mai multe îmbunătățiri cuprinse în normele de conduită ale concernelor trebuie suportate de firmele furnizoare. Patronii acestora spun că muncitorii trebuie să muncească mult mai mult pentru a acoperi aceste costuri. Concernele multinaționale cunosc aceste lucruri, dar nu vor să plătească. Iar dacă o firmă furnizoare produce mai scump datorită acestor coduri, concernele renunță la contracte și își mută producția în locuri mai ieftine - din Thailanda în China, din China în Vietnam și așa mai departe.”

Junya Yimprasert pune punctul pe i: „În loc ca firmele de marcă să încerce să intervină în relațiile dintre producători și muncitori, închid pur și simplu ochii. Normele de conduită sunt destinate propriei reclame. Muncitorii suferă mai mult ca niciodată. Un concern, care impune standarde, dar nu plătește pentru acestea, fură banii direct de la muncitori.”

De ce concernele nu plătesc mai mult?

Deoarece o cusătoreasă primește în medie doar 40 de cenți pentru un pantof sport, mulți își pun întrebarea îndreptățită de ce firmele producătoare de articole sportive nu plătesc dublu,

căci produsul finit ar costa numai cu 40 de cenți mai mult, sumă care ar putea fi economisită din costurile pentru publicitate. Răspunsul este simplu: să plătești mai mult decât este necesar contravine logicii de piață.

Contractele din industria textilă se încheie prin internet, printr-o simplă apăsare a mouse-ului. Frankfurter Rundschau relatează despre o acordare de contract la KarstadtQuelle: „Furnizorii se află sub o imensă presiune. Nu-și cunosc concurenții și văd numai valoarea celorlalte oferte cu care trebuie să țină pasul, dacă doresc să se pună în mișcare. Totul începe marți după-amiaza, la ora 14:00. Karstadt vrea să plătească cel mult 5,20 de euro de tricou. Prima ofertă apare imediat și, puțin timp după aceea, prețul a scăzut la cinci euro. Cumpărătorul speră că va putea coborî prețul chiar până la 4,30 euro. «Când, o jumătate de oră mai târziu după începerea licitației consultă din nou ecranul, vede că s-a supraapreciat. Între timp s-a ajuns la 4,10 euro, iar puțin mai târziu prețul a mai scăzut cu cinci cenți. După o oră, licitația se apropie de sfârșit: cea mai ieftină ofertă este de 3,90 euro. „Cu urmări sociale importante: nu este un secret că în țările sărace condițiile de muncă sunt cel mai adesea foarte dure. Cu cât este mai îngustă marja pentru firme, cu atât mai mic va fi salariul. Acest lucru îl cunosc firmele cumpărătoare ale contractelor de la Karstadt, dar acest lucru nu le preocupă acum.¹³”

Ceea ce contează este doar calitatea și seriozitatea firmelor producătoare. Factorii sociali și ecologici sunt ceruți în „Codes of Conduct”, dar nu sunt plătiți. În afară de aceasta, condițiile de muncă într-adevăr îmbunătățite și controalele independente necesare asigurării acestora ar costa cu mult mai mult decât câțiva cenți pe piesă de îmbrăcăminte. Iar acest lucru ar avea efect asupra încasărilor. Adevăratele condiții corecte de muncă ar însemna o regândire totală a politicii economice a concernelor, deoarece acestea pot fi obținute numai prin contracte de lungă durată. Pentru un sistem a cărui atenție este îndreptată în totalitate spre o obținere rapidă a profiturilor, acest lucru nu reprezintă o prioritate. Nu atâta timp cât consumatorii se lasă amăgiți de „Corporate Social Responsibility” - o fântână arteziană ici, o școală colo.

Carta socială pentru comerțul cu articole de îmbrăcăminte

„Carta socială pentru comerțul cu articole de îmbrăcăminte” reprezintă o declarație de îndatoriri, concepută de Campania „Haine Curate” pentru toate marile concerne textile. Corespunde standardelor minime ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM). Până în prezent, doar patru firme au semnat aceste solicitări centrale: Migros, Switcher, Veillon și Hess Natur. Aceste firme elvețiene se implică și în proiecte pilot pentru un control independent al

raporturilor de muncă din fabricile lor furnizoare.

Firmele se obligă să îndeplinească următoarele condiții cu privire la producția proprie, a filialelor și furnizorilor lor și să se supună controalelor independente:

Libertatea de organizare

Muncitorii au dreptul de a se organiza liber. Pot adera, la alegere, la sindicate independente sau alte uniuni de apărare a propriilor interese, fără ca pentru acest lucru să fie necesară o aprobare prealabilă. De asemenea, au dreptul de a fi reprezentați la licitarea tarifelor. Aceste licitări ale tarifelor vor fi efectuate fără a împiedica muncitorii să participe la ele.

Salarii corespunzătoare

Salariile muncitorilor trebuie să acopere cel puțin necesitățile de trai (hrana, îmbrăcămintea, locuința) pentru ei și aparținătorii lor. Aceste salarii trebuie să cuprindă cel puțin salariul minim stipulat de lege în țara respectivă.

Timpul de lucru

Numărul orelor de muncă săptămânale și reglementările referitoare la plata orelor suplimentare să corespundă pentru toți muncitorii, normelor stabilite de Organizația Internațională a Muncii, anume de 8 ore pe zi, respectiv 48 de ore pe săptămână.

Siguranța

Condițiile de muncă trebuie să corespundă normelor stabilite de OIM cu privire la siguranță și sănătate.

Vârsta minimă

Angajatorii să respecte în cazul angajărilor vârsta minimă stabilită de normele OIM, anume de 15 ani.

Protejarea de orice discriminări

Angajatorii vor aplica un tratament echitabil în ceea ce privește munca și salarizarea muncitorilor. Acest lucru înseamnă că angajatorii nu au voie să facă nici o discriminare pe motiv de rasă, culoare a pielii, sex, orientări politice și religioase, origine socială sau țară de origine.

Fără muncă silnică

Nu se va recurge la munca silnică.

Raporturi de muncă stabile

Prevederile legale de muncă și sociale pentru raporturi de muncă stabile nu vor fi eludate prin angajarea pe bază de contract sau prin alte metode legale.

Probleme exportate

Băncile și firmele germane investesc miliarde în proiecte de anvergură în Africa, Asia și America Latină, adesea în detrimentul oamenilor și al mediului lor de viață. Continente întregi se scufundă în mlaștina datoriilor, în timp ce concernele multinaționale obțin tot mai multe profituri.

Hermut Kormann reprezintă imaginea marelui industriaș. Costum la două rânduri, inel cu pecete, trabucuri. Când vorbești cu el își îndreaptă umerii ca și cum ar fi o pretenție prea mare să-și privească interlocutorul în față. Apoi, rostește fraze cum ar fi: „Suntem răspunzători față de investitorii noștri.” Dar față de societate? „Societatea dorește de la noi să construim centrale energetice.” Chiar și în cazul în care construirea acestor centrale energetice provoacă victime? „Nu suntem răspunzători pentru aceasta.”

Kormann este membru în consiliul de administrație al firmei Voith, filială a concernului Siemens. Concernul german produce turbine și componente pentru marile proiecte de construire a hidrocentralelor, cum ar fi barajul peste trei prăpăstii din China, sau proiectul Maheshwar din India. Acolo urmează să se construiască o centrală electrică cu o capacitate de 400 megawați.

Numai că în viitorul lac de acumulare urmează să dispară pur și simplu 162 de sate, iar 20.000 de locuitori vor trebui, după cum declară cei care se ocupă de acest proiect, să se mute din roditoarea regiune de lângă fluviul Narmada. În acest mod, ei își vor pierde baza materială a existenței, fără a fi despăgubiți pe măsură.

Proiectul Maheshwar reprezintă o parte dintr-un plan mai mare care prevede construirea de 30 de hidrocentrale mari, 135 mijlocii și cam 3.000 mici. Un baraj de 36 metri înălțime și un kilometru lungime va stăvili un rezervor de apă cu o lungime de 40 de metri. Proiectul a fost atribuit în anul 1993 de guvernul indian firmei private S. Kumars. Siemens a primit în schimbul unei participări cu 17 procente, pe o anumită perioadă la firma constructoare, contractul pentru livrarea turbinelor și generatoarelor pentru centrala electrică.

50.000 de oameni își pierd baza materială a existenței

Hermann Warth din rândul experților Asociației de Muncă pentru Politicile de Dezvoltare a verificat proiectul în anul 2000, din însărcinarea guvernului federal german. El a apreciat cifra persoanelor care, datorită mutării silite, își vor pierde baza materială a existenței, la cel puțin 35.000. Regiunea fertilă oferă însă locuri de muncă pentru încă 15.000 de oameni. Fluviul oferă miilor de fermieri, pescari, marinari și celor care muncesc în carierele de nisip locuri de muncă și venituri. „Aceștia numesc fluviul Narmada mamă și sursă de hrană”, povestește Warth².

Structurile sociale nu vor fi distruse numai prin mutare. Datorită lipsei pământului suplimentar se va încerca despăgubirea financiară a proprietarilor de terenuri - și anume numai a bărbaților. Până acum, nici o familie nu a primit pământ ca despăgubire, spune Warth. Iar cu sumele primite ca despăgubire, pe piața liberă nu se poate cumpăra teren de aceeași valoare. Cumpărarea unui teren nou este îngreunată și prin faptul că cei care se ocupă de proiect au angajat avocați și intermediari care încasează până la 30 de procente pentru a facilita obținerea terenului ca despăgubire.

Populația din lunca fluviului Narmada s-a împotrivit proiectului și a organizat o mișcare de protest pașnică. Poliția a intervenit brutal împotriva demonstrațiilor și ocupării pașnice a șantierului. Un bărbat în vârstă a fost gonit de polițiștii călare până a murit. Mii de oameni au fost arestați - printre ei aflându-se 150 de primari și consilieri locali. Mulți dintre aceștia, chiar și femei și copii, au fost molestați. În 1998, chiar și Comisia Națională pentru Femei din cadrul guvernului indian a certificat faptul că în legătură cu proiectul hidrocentralei s-au produs numeroase încălcări ale drepturilor omului.

Cel puțin șapte firme care doreau să investească s-au retras din proiect datorită lipsei de compatibilitate socială, relatează Hermann Warth. Voith Siemens a rămas însă.

Hermut Kormann din consiliul de administrație al acestei firme nu pare să aibă probleme. Pur și simplu respinge problema responsabilității firmelor: „Societatea a ales firmele pentru a pune în funcțiune economia și guvernele pentru a organiza acest lucru.”

Rezistentă a la Gandhi

Guvernul indian face acest lucru foarte bine. Voith Siemens este implicată în India și în proiectul de construcție a centralei electrice Tehri. Cu o înălțime de peste 260 de metri, cel de-al treilea baraj ca înălțime din Asia va stăvili cursul fluviului Gange. 107 sate aflate pe partea

indiană a masivului Himalaya, precum și cele aflate în imediata apropiere a orașului Tehri, cu nenumărate temple istorice și palate din secolul 18 vor fi inundate. 100.000 de oameni vor trebui să fie mutați din cauza proiectului.

În aprilie 2001, mai multe mii de locuitori ai satelor au ocupat șantierul și au protestat împotriva mutării forțate. Protestul a fost înăbușit prin intervenția în forță a poliției. Mai mult de cincizeci de demonstranți au fost arestați, printre aceștia conducătorul mișcării de protest, respectat în toată India, Sunderlal Bahuguna. Bărbatul în vârstă de 75 de ani este fost elev și tovarăș de luptă al lui Gandhi. În anul 1996, printr-o grevă a foamei de 74 de zile, a obligat guvernul să oprească lucrările de la barajul Tehri și să întreprindă o verificare a proiectului. La 24 aprilie 2001, în închisoarea de la Tehri, bătrânul împreună cu alți arestați a intrat în greva foamei pe perioadă nelimitată. Pentru a împiedica alte proteste, guvernul indian a dispus ca fiecare adunare la care participă mai mult de patru persoane să fie împrăștiată de poliție.

Cel mai mare baraj din lume

În China, Siemens conduce un consorțiu care urmează să livreze turbine în valoare de 348 milioane de euro pentru Barajul celor Trei Defileuri. Cel mai mare proiect de acest gen din lume va stăvili cursul fluviului Yangtze pe o lungime de 650 kilometri și va produce 18.000 de megawați. Costurile întregului proiect se ridică la mai mult de 46,7 miliarde de euro. Alte aprecieri vorbesc de 81,5 miliarde euro.

Proiectul a stârnit nenumărate critici internaționale, deoarece 1,3 până la 1,9 milioane de locuitori din zonă vor trebui mutați forțat. Concernul tehnologic elvețian Abb, care este și el implicat în proiect, a recunoscut această mutare silită, dar a argumentat acest lucru declarând că „guvernul chinez nu privește această mutare forțată ca pe o problemă, ci ca pe o posibilitate de îmbunătățire a condițiilor de viață a oamenilor săraci”³. Fermierii afectați se tem că plățile cu titlu de despăgubire promise vor fi delapidate de funcționarii guvernului. Doi chinezi care trăiesc în exil, Goa Di și Guo Yufang, s-au exprimat în fața unei grupări norvegiene pentru apărarea drepturilor omului prin cuvinte dure la adresa angajamentului concernelor vestice: „Raporturile dintre guvernul chinez și mafia hidrocentralelor pot fi definite precum cele dintre un tiran și asistenții săi.”⁴

Risc asigurat

Pentru proiecte de anvergură cum ar fi Barajul celor Trei Defileuri sunt necesare credite financiare mari. Dar exportul acestor credite în țările instabile politic sau economic reprezintă

un risc ridicat. Crizele financiare, războaiele, pudurile, exproprierile, catastrofele naturale - toate acestea pot transforma un proiect lucrativ într-un fiasco total. Pentru a pune pe roate o economie de export, în ciuda acestor riscuri, și pentru a asigura locurile de muncă de acasă, în cele mai multe țări există asigurări de stat ale creditelor exportate, care preiau cea mai mare parte a riscului. Adică, dacă un proiect al unei firme germane în străinătate dă faliment și a existat o asigurare a creditului din partea statului, atunci plătitorul de impozite achită cea mai mare parte din pierderi.

În Germania, această afacere este preluată de firma de asigurări Hermes-Kreditversicherung AG, în Austria de Kontrollbank și în Elveția de Exportrisikogarantie (ERG).

În noiembrie 1999, guvernul federal german a acordat consorțiului Siemens, în ciuda masivelor proteste ale organizațiilor de protecție a drepturilor omului și mediului înconjurător, aprobarea pentru o garanție Hermes în valoare de 50 milioane de euro pentru livrarea a 15 transformatoare în China. Acestora li s-au adăugat încă 248 de milioane euro sub forma unor garanții provizorii din partea unui consorțiu format din Dresdner Bank, Deutsche Bank și alte bănci. Cu puțin timp înainte, Bundestag-ul german a adoptat o rezoluție prin care condamna guvernul chinez pentru invadarea Tibetului. „Prin garanția Hermes s-a vrut în mod vădit reluarea relațiilor cu China”, susține un critic⁵.

În cele din urmă, participarea concernului Siemens la proiectul nebunesc va fi finanțată de băncile germane Commerzbank, Dresdner Bank, Kreditanstalt fur Wiederaufbau și Deutschen Genossenschaftsbank, declară Heffa Schucking de la organizația de protecție a drepturilor omului și mediului înconjurător, Urgewald. Despre mărimea garanției se pot face doar speculații⁶. Michael Kruse, conducătorul compartimentului responsabil de creditele de export din cadrul Ministerului Federal al Economiei, susține că participarea germană este atât de mică, încât „practic nu vom avea nici o influență asupra întregului proiect”⁷. O purtătoare de cuvânt de la firma de asigurări Hermes vorbește în cele din urmă de „fix 400 milioane de mărci” (205 milioane euro) ca sumă, pe care plătitorul german de impozite le va garanta pentru furnizările către China⁸.

La începutul anului 2001, sistemul de stat Hermes urma a fi reformat. Într-o conferință a Comisiei Mondiale pentru Baraje⁹ de la Berlin, un reprezentant al guvernului a solicitat ca aceste credite de export să fie verificate și din punctul de vedere al capacității lor de dezvoltare politică. Dar industria producătoare de baraje se opune din toate puterile reglementărilor din domeniul drepturilor omului și al protecției mediului înconjurător. „Atunci dispăre totul!”, și-a spus probabil Kormann, reprezentantul Siemens, văzând cum dispar profiturile. „Ar fi o violare a sistemului, oricum noi suntem cei care plătim.”

Două luni mai târziu, au dispărut intențiile ambițioase ale guvernului. Dar pentru

centralele atomoelectrice nu va exista în viitor o garanție guvernamentală de export; de altminteri, criteriile etice nu atârnă prea greu în balanță¹⁰.

Proiecte monstru exportate

Faptul că industria plătește creditele garantate de Hermes este valabil numai când totul merge bine. Când investitorii dau faliment, intră în scenă plătitorul de impozite. Cei care îndură suferința sunt fără îndoială de cele mai multe ori locuitorii acelor țări, în care marea industrie vestică duce la îndeplinire ceea ce acasă nu are voie: să construiască megabaraje și centrale atomoelectrice și să caute bogății naturale fără a proteja mediul înconjurător sau oamenii.

În lumea întreagă între 40 și 80 de milioane de oameni și-au pierdut pământurile datorită construcției barajelor uriașe. În timp ce în Europa Centrală, datorită protestelor de durată ale grupărilor de protecție a mediului înconjurător, au fost adoptate norme foarte stricte cu privire la mărimea și compatibilitatea cu mediul înconjurător a proiectelor de construire a barajelor, în Africa, Asia și America Latină, acestea pot fi construite la standarde scăzute.

În domeniul utilizării energiei atomice, industria germană de profil și-a îndreptat privirile spre est. Siemens și alte firme sunt implicate în proiecte de construire a reactoarelor care, în prezent, datorită standardelor de siguranță scăzute, nu mai pot fi produse nicăieri în toată Europa de Vest.

În Slovacia, Siemens s-a implicat între anii 1996 și 1998 în construirea reactorului AKW Mochovce. Acest tip de reactor, de producție sovietică, este considerat cel mai periculos din toată Europa. Hermes a garantat cu 75 milioane de euro pentru riscul de export. Siemens este implicată în construcția sau dotarea reactoarelor și în Argentina, China, Ungaria, Republica Cehă, dar și în alte țări (vezi pag. 363).

Și marile bănci vestice sunt implicate în proiecte controversate derulate în țările sărace. În Indonezia, societatea de minerit a statului exploatează din 1994 aur și argint în zona din sud-vestul capitalei Jakarta. În anul 1997, banca Hypo Vereins a finanțat proiectul cu un credit de 15 milioane de euro. În 1998, un miner a fost ucis de forțele de securitate ale societății indoneziene. În afară de aceasta, au mai fost efectuate câteva dinamitări fără respectarea condițiilor de siguranță, în urma cărora au murit numai în 1998 cel puțin douăzeci de mineri de la exploatarea de aur. În iulie 2000, sute de mineri au organizat o demonstrație împotriva tratamentului dur la care sunt supuși de forțele de siguranță ale minei. Aceștia au declarat că sunt loviți și maltratați¹¹.

De la începutul anilor 1990, în mai mult de douăzeci de țări în curs de dezvoltare au fost modificate condițiile cadru legale cu privire la minerit, pentru a fi atrași investitorii. Impozitățile

sectorului au fost diminuate și au fost acordate subvenții mai mari. Costurile sociale și economice sunt adesea ridicate: exploatarea combustibilului și a metalelor este legată de imense consumuri de energie și apă, și, de cele mai multe ori, în urma exploatării se produc reziduuri toxice, care sunt aruncate fără măsuri suficiente de siguranță.

Cele 2.400 tone de aur exploatate în 1997 în lumea întreagă au produs 725 milioane tone de steril, care este amestecat cu acizi și diluanți foarte toxici, cum ar fi cianidul. Aceste substanțe toxice poluează râurile și lacurile și distrug baza materială a existenței populației din zonă.

În 1996, o filială a Băncii Dresdner Bank a acordat un credit de 35 milioane euro societății australiene de minerit Aurora Gold, pentru a exploata aur în Indonezia. Firma a mutat silit circa 20.000 de oameni care aparțineau populațiilor Dayak Siang, Murung și Bekumpai, care extrăgeau de mult timp aur din zonă. Pe lângă aceasta, firma a poluat râurile din împrejurimi prin deversarea în acestea a apelor reziduale rezultate din exploatare. La începutul anului 2000, localnicii au ocupat potențialele teritorii de minerit ale firmei Aurora Gold. Ei au fost împrăștiati cu forța de trupele de elită ale poliției indoneziene¹².

Datorii exportate

Riscul investițiilor diminuat de creditele guvernamentale naționale nu a dus numai la faptul că marea industrie poate să implementeze mai ușor proiecte de dezvoltare politică dăunătoare. Multe dintre creditele acordate cu multă ușurință târăsc statele sărace în datorii imense. Un exemplu în acest sens îl reprezintă centralele atomoelectrice Angra 2 și 3, care au fost construite tocmai într-o zonă seismică de pe coasta braziliană.

Construcția celor două reactoare a început deja în urmă cu mai mult de douăzeci de ani. Furnizorul echipamentelor era firma KWU, filială a concernului Siemens. Dar abia în iulie 2000, Angra 2 a început să furnizeze efectiv curent. Se apreciază că finalizarea mult întârziată a construcției a costat Brazilia cinci milioane de euro. Iar faptul că Angra 3 va produce curent vreodată este încă pus la îndoială. Și aici s-au pierdut miliarde. Construirea a fost tergiversată din motive politice, deoarece reactoarele au fost concepute la începutul anilor optzeci pentru producerea de armament atomic pentru fosta dictatură militară braziliană. Guvernele civile care au urmat acesteia nu au mai fost interesate de acest lucru.

„Germanii ne-au vândut tehnologie pe care ei nu o folosesc și noi plătim cu bani pe care nu-i avem”, se plângea fostul ministru brazilian al Finanțelor, Denim Netto¹³. Căci Brazilia are datorii mari. Cuantumul datoriilor acestei țări se ridică în 1998 la aproape 250 miliarde euro. La 31 decembrie 1999, băncile germane aveau creanțe în valoare de 10,6 miliarde euro către

Brazilia. Și Angra a fost finanțată cu ajutorul creditelor băncilor germane, garantate de Hermes.

Dresdner Bank plănuia de multă vreme finalizarea construcției centralei Angra 3, deși de multă vreme se știa că această centrală nu este rentabilă. Chiar și Comisia Națională pentru Energie Atomică a Braziliei a recunoscut că energia electrică produsă de AKW este de două ori mai scumpă decât cea obținută din gazul metan¹⁴. După ce guvernul federal german a anunțat în vara anului 2000 că nu mai aprobă acordarea de garanții Hermes pentru finalizarea construcției centralei Angra 3, se pare că s-a mai diminuat cheful de aventură al băncii Dresdner Bank.

Datorită lui Hermes, Siemens și-a încasat în cele din urmă banii¹⁵. În total, concernul a încasat pentru Angra 2,9 miliarde euro, iar pentru blocul 3, până în prezent au fost încasate 1,4 miliarde euro¹⁶.

Siemens și băncile germane, care încasează pentru creditele lor impozite serioase, sunt astfel singurii care au ieșit câștigători din tot acest dezastru. Printre cei care au pierdut se află și plătitorii de impozite. Căci dacă țările importatoare nu mai pot plăti furnizorilor germani, Republica Federală Germană preia, datorită sistemului Hermes, pagubele firmelor ei. În pierdere este și Brazilia, care devine din nou datoare Germaniei.

Exemplul dat mai sus este doar unul din cele multe. În acest caz, firmele germane au folosit politica atomică a fostei dictaturi militare braziliene pentru a obține profituri. Investițiile de acest gen au contribuit în cele din urmă la faptul că nenumărate țări cu datorii mari au trebuit să reducă drastic sumele alocate educației și sănătății.

În iulie, jurnalistul argentinian Alejandro Olmos a câștigat un proces spectaculos, pe care l-a intentat în urmă cu șaptesprezece ani statului argentinian și al cărui final nu a mai apucat să-l vadă. Olmos a argumentat faptul că mari părți ale datoriilor externe ale țării sale au apărut datorită încălcării constituției argentinienne. Acestea nu au mai fost plătite de atunci. Dictatorii militari care s-au aflat la conducerea țării între anii 1976 și 1983 s-au îmbogățit cu ajutorul creditelor externe. Acum, populația Argentinei este cea care suportă aceste datorii¹⁷.

Suferința provocată de datorii

Transferul de capital din țările industrializate în așa-numitele state în curs de dezvoltare a crescut în ultimul deceniu la circa 1,5 mii de milioane de euro. Aceasta este o cifră cu unsprezece zerouri. Investițiile directe străine, finanțate în mare parte de consorții internaționale bancare, constituie mai mult de o treime din acest export de capital, iar un alt sfert îl reprezintă creditele unor bănci independente.

Pentru a nu exista neînțelegeri: investițiile reprezintă necesitatea urgentă a acestor țări.

Cele mai solicitate sunt în domeniile educației, sănătății și al infrastructurii economice. Faptul că din acestea pot profita și investitorii nu constituie o obiecție.

Dar multe dintre investițiile vestice sunt efectuate pe termen atât de scurt, încât băncile și concernele sunt singurele care câștigă din ele. Și lasă în urma lor datorii imense statelor.

Pierderi exportate de acțiuni

În special marile bănci și filialele lor de investiții încearcă tot mai mult să obțină pe așa-numitele „emerging markets”, adică piețele în creștere din America Latină și Asia, câștiguri rapide cu investiții de capital pe termen scurt. Aceste investiții ale statelor industrializate în țările în curs de dezvoltare - de exemplu în forma acțiunilor și împrumuturilor - au depășit după 1999 chiar volumul investițiilor directe, cum ar fi înființarea de firme.

Aceste fluxuri rapide de capital au provocat în ultimul deceniu mai multe crize financiare: în 1994 - așa-numita criză Tequila, în 1997 - totala prăbușire economică a statelor tigru din sudul Asiei, în 1998 - crizele economice din Rusia și Brazilia. Acestea au lăsat în țările afectate o urmă de pustiire socială. Ca urmare a crizei din Asia a crescut în mod dramatic numărul șomerilor. Inflația accelerată a diminuat puterea de cumpărare, și mulți oameni nu-și permit nici măcar să-și cumpere alimente. Numărul persoanelor care trăiesc în sărăcie în „țările speranței” ale anilor optzeci situate în sudul Asiei, a crescut ca urmare a crizei din anul 1997 la 90 milioane de oameni¹⁸.

Cei mai importanți actori ai derulării afacerilor financiare pe termen scurt sunt băncile. La Londra, cel mai mare centru comercial pentru afacerile cu devize străine din lume, 83 de procente din toate tranzacțiile de vânzare și cumpărare aparțin băncilor. Ele administrează pe de o parte averile clienților lor, iar pe de altă parte se ocupă cu tranzacționarea hârtiilor de valoare¹⁹.

Specularea cu sărăcia

În comerțul propriu se includ printre altele și afaceri cu devize străine. Acestea servesc pe lângă finanțarea și asigurarea afacerilor internaționale și unor scopuri speculative. Astfel, o anumită sumă în valută este cumpărată la un preț scăzut și vândută mai târziu la un preț mai ridicat.

Prin astfel de speculații se numără și afacerile termen, în care speculantul - exact ca la un pariu - consideră că valoarea unei valute „slabe”, cum ar fi realul brazilian, va crește până la

o anumită dată în comparație cu o valută „puternică”, cum ar fi dolarul.

Dacă acest calcul se adevărește, diferența o reprezintă câștigul din speculație. Astfel de afaceri termen au constituit în 1999 tema unei verificări parlamentare efectuate de senatul federal brazilian: Băncii Deutsche Bank și altor bănci li s-a reproșat că în timpul crizei financiare din Brazilia au obținut câștiguri din speculații, cu ajutorul unor informații din interior obținute în mod ilegal²⁰.

Cele mai multe afaceri speculative din Brazilia au fost desfășurate la bursa de mărfuri. Aici, în anul 1999, 24 de bănci au obținut în exact trei săptămâni câștiguri în valoare de 5 miliarde de euro. Cea mai mare parte a câștigului, 800 de milioane de euro, a revenit băncii americane Citibank. Deutsche Bank s-a situat printre primii zece, cu 200 milioane euro. În același timp, statul brazilian a pierdut datorită acestor speculații 3,5 milioane de euro²¹.

Vina băncilor germane

Țările cu datorii mari din așa-numita Lume a Treia cheltuie o mare parte a bugetului lor cu dobânzi și rambursări. Cu 115 miliarde de euro, băncile germane constituie cei mai mari creditori ai țărilor în curs de dezvoltare²².

Astfel, băncile au contribuit în mod însemnat la crearea datoriilor. Institutul german Sudwind, care se ocupă de ani de zile de condițiile comerțului mondial, susține în cartea *Deutsche Grofibanken entwicklungspolitisch in der Kreide*²³ că principalele cauze ale actualei crize a datoriilor au apărut mai ales la începutul anilor șaptezeci.

După primul șoc al prețului petrolului din 1973 și 1974, pe piețele financiare se găseau excedente mari de capital din țările producătoare de petrol și se căutau posibilități de investiții. În special băncile americane au acordat imediat după aceasta credite rapide clienților din țările în curs de dezvoltare, fără să se verifice capacitatea de returnare a creditelor. Adesea, destinarii acestor creditări erau personaje corupte, care au finanțat cu acești bani bunuri de lux, proiecte de prestigiu sau achiziționarea de armament. Deoarece dobânzile erau la acea vreme foarte scăzute, în acest mod s-au acumulat mari cantități de „capital negativ”.

La începutul anilor 1980 s-au schimbat condițiile economice cadru. Investițiile SUA în înarmare și politica de stabilizare a țărilor industrializate au dus la creșterea dobânzilor. Când în 1982, Mexicul, cel mai mare datornic din America Latină, și-a anunțat incapacitatea de plată a datoriilor, a izbucnit scandalul. Nenumărate țări aveau datorii atât de mari, încât nici nu se puteau gândi la returnarea ratelor de credit.

Au urmat în 1989 și încă și în 1996, „programele de conversiune”, în special pentru țările din Africa și America Latină. Acest lucru nu reprezenta în principal altceva decât acordarea de

noi credite pentru returnarea celor scadente. Acordarea acestor noi credite era însă legată de condiții impuse de Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional: prin așa-numitele „programe de adaptare a structurilor”, țările beneficiare erau obligate să facă economii severe și să reducă cheltuielile. În realitate nu însemna altceva decât că nu mai puteau fi finanțate numeroase școli, unități sanitare și programe oficiale de infrastructură. În afară de acestea, în multe țări a scăzut salariul minim, pentru a putea fi plătiți angajații bugetari. Acesta este unul dintre motivele pentru care concernele internaționale își produc mărfurile în țări în curs de dezvoltare, cu costuri personale care se situează sub minimul pentru supraviețuire (vezi capitolele „Sport și îmbrăcăminte” și „Alimentele”).

Marile bănci vestice însă, nu au nici o problemă cu conversiunea. Ele profită în continuare din dobânzi, în timp ce creditele lor sunt asigurate într-o mare parte prin garanțiile guvernamentale de export, cum ar fi Hermes.

Catastrofă naturală - îndatorare externă

Situațiile grotești la care pot conduce datoriile externe mari ale țărilor sărace pot fi ilustrate de exemplul Mozambicului. În februarie 2000, sudul acestei țări africane a fost afectat de furtuni puternice și căderi de ploi catastrofale și inundații. Între șapte și opt sute de oameni și-au pierdut viața numai în prima zi a taifunului. În total, patru milioane și jumătate de oameni și-au pierdut baza materială a existenței²⁴.

Chiar înainte de această catastrofa, Mozambicul se număra printre cele mai sărace țări din lume. Șaptezeci de procente din totalul populației trăiește sub limita sărăciei, iar speranța de viață se situează înjur de 43 de ani. Fiecare al șaptelea copil moare înainte de a împlini cinci ani. Dar așa este în Africa, acestea sunt doar cifre statistice - nu mai mișcă pe nimeni. Pe de altă parte se găsesc datele economice, care sunt senzaționale, chiar în comparație cu alte state: produsul intern brut a înregistrat în ultimii ani rate de creștere de peste zece procente pe an.

Pagubele financiare cauzate de catastrofa au fost apreciate la mai mult de 617 milioane de euro. Din februarie până în august 2000, 49 de țări și 30 de organizații caritabile au donat bunuri în valoare de 77 milioane de euro. În afară de acestea, Comunitatea Internațională a Statelor a acordat Mozambicului aproape 170 de milioane de euro pentru reconstrucție.

Pe de altă parte, există o cifră care nu are nevoie de nici o catastrofă naturală pentru a atârna deasupra Mozambicului precum sabia lui Damocles: mai mult de 67 milioane de euro sunt plătiți anual de această țară pentru achitarea datoriilor externe în valoare de 5,2 miliarde de euro. „Este o nebunie că se așteaptă din partea guvernului returnarea datoriilor externe, care

depășesc de patru ori suma acordată ca ajutor umanitar”, este de părere Kate Horn, conducătoarea organizației caritabile internaționale Oxfarm, din Mozambic²⁵.

Solicitarea dreptului internațional la faliment

În „anul toleranței” 2000, nenumărate organizații internaționale au solicitat îmblânzirea poverii datoriilor statelor sărace ale lumii. În această situație ar trebui să se procedeze ca și în caz de insolvabilitate: o comisie internațională stabilește la cât se ridică mijloacele necesare pentru asigurarea condițiilor de bază pentru populație, deci pentru sănătate, educație și infrastructură. După ce aceste mijloace sunt asigurate, se calculează ce sume poate să plătească țara creditorilor.

„Îi ajută scutirea de datorii pe săracii lumii?”, intitula Hypo Vereinsbank aproape religios un document pe această temă. Banca Munchener Bank a rămas din păcate datoare cu răspunsul la această întrebare. S-a constatat că fiecare participare la scutirea de datorii pentru țările sărace este egală cu o serioasă discriminare a băncilor, care s-au implicat în finanțarea investițiilor în aceste țări, în ciuda marilor riscuri existente.

Creanțele pe termen lung ale Hypo Vereinsbank din Brazilia sau Indonezia sunt acoperite sută la sută prin asigurarea creditelor exportate²⁶.

Tobin or not to be

Pentru a „acclera” piața internațională de capital și a crea în acest mod o durabilitate mai ridicată a investițiilor în străinătate, nenumărate organizații au solicitat pe lângă o politică de iertare a datoriilor și introducerea așa-numitului „impozit Tobin”. Acesta este denumit după deținătorul premiului Nobel, James Tobin, și constă în impozitarea cu 0,05 procente a tuturor cumpărărilor și vânzărilor de devize. Cu ajutorul acestui impozit poate fi diminuat volumul comerțului de foarte scurtă durată din domeniul devizelor străine, ce constituie cea mai mare parte a deverului zilnic din bursele internaționale.

Solicitarea se adresează în primul rând legiuitorilor naționali și internaționali. Veniturile din impozitul Tobin s-ar ridica pe plan internațional, după calcule, la mai mult de 100 miliarde de euro pe an. Cu această sumă s-ar putea combate de exemplu sărăcia (vezi foto 25) și șomajul, ori s-ar putea finanța instituții sanitare sau de învățământ²⁷. Dar nu se spune că globalizarea nu poate sta în slujba oamenilor.

Foto 1: „O altă lume e posibilă” O demonstrație din timpul Forumului Social Mondial din Brazilia.

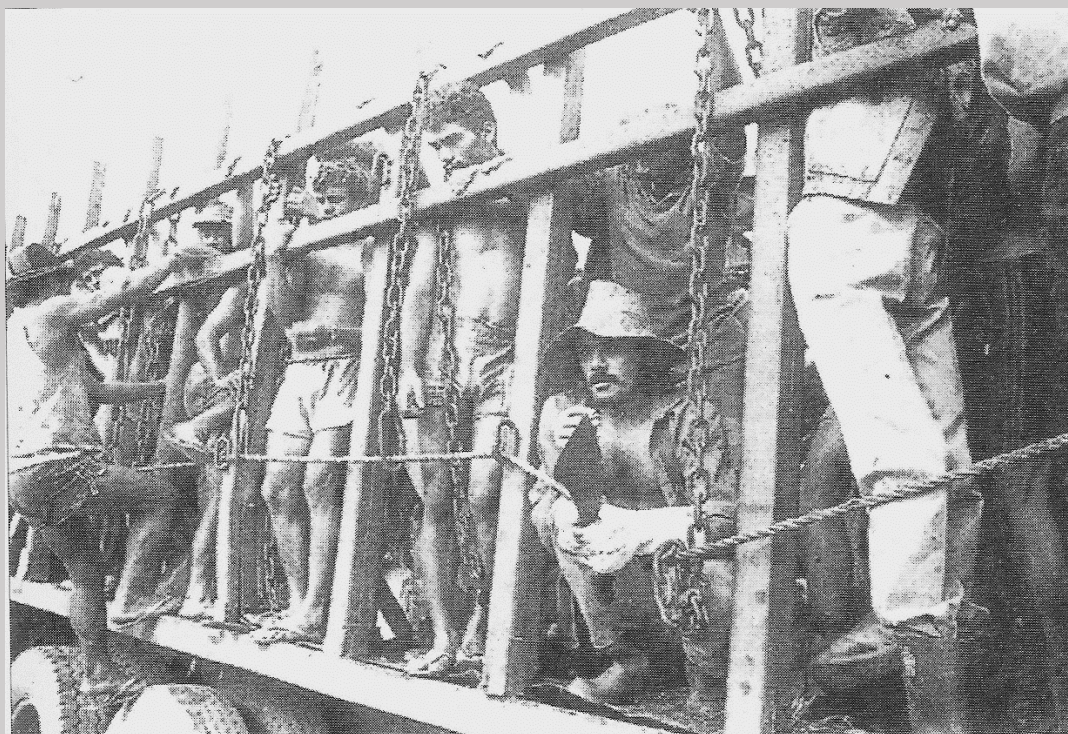
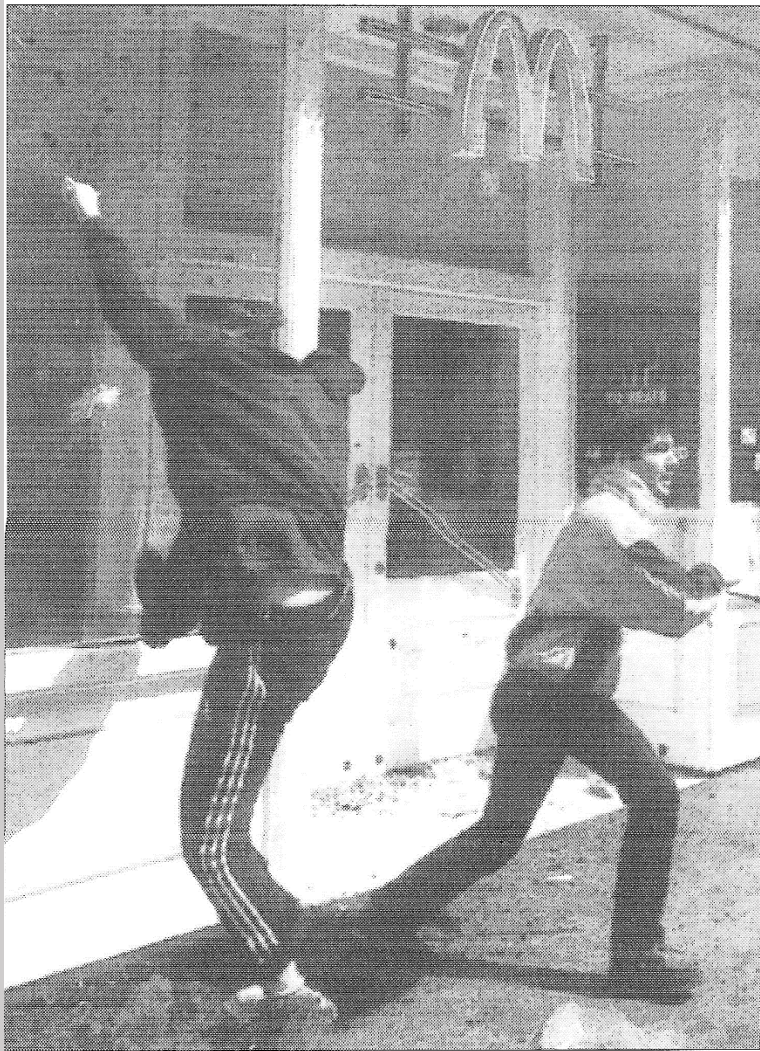
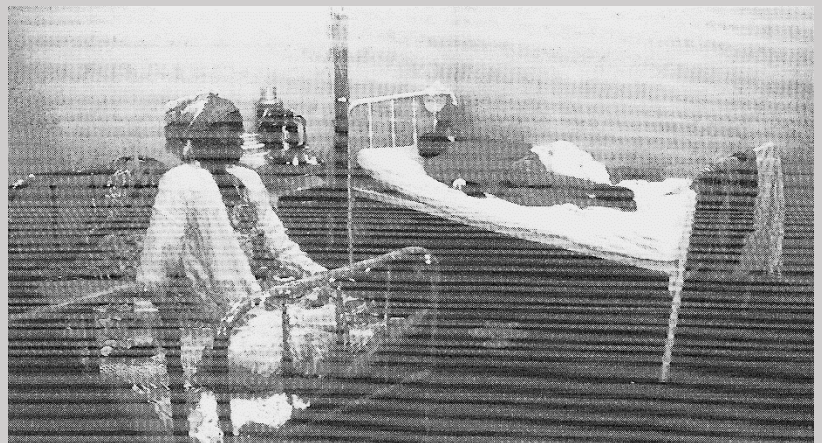

Foto 2: În lanțuri: peste 27 de milioane de oameni trăiesc și astăzi ca sclavi

Foto 3: Fermierii francezi au demonstrat impotriva hegemoniei globale a concernelor, prin atacuri asupra magazinelor McDonald's.

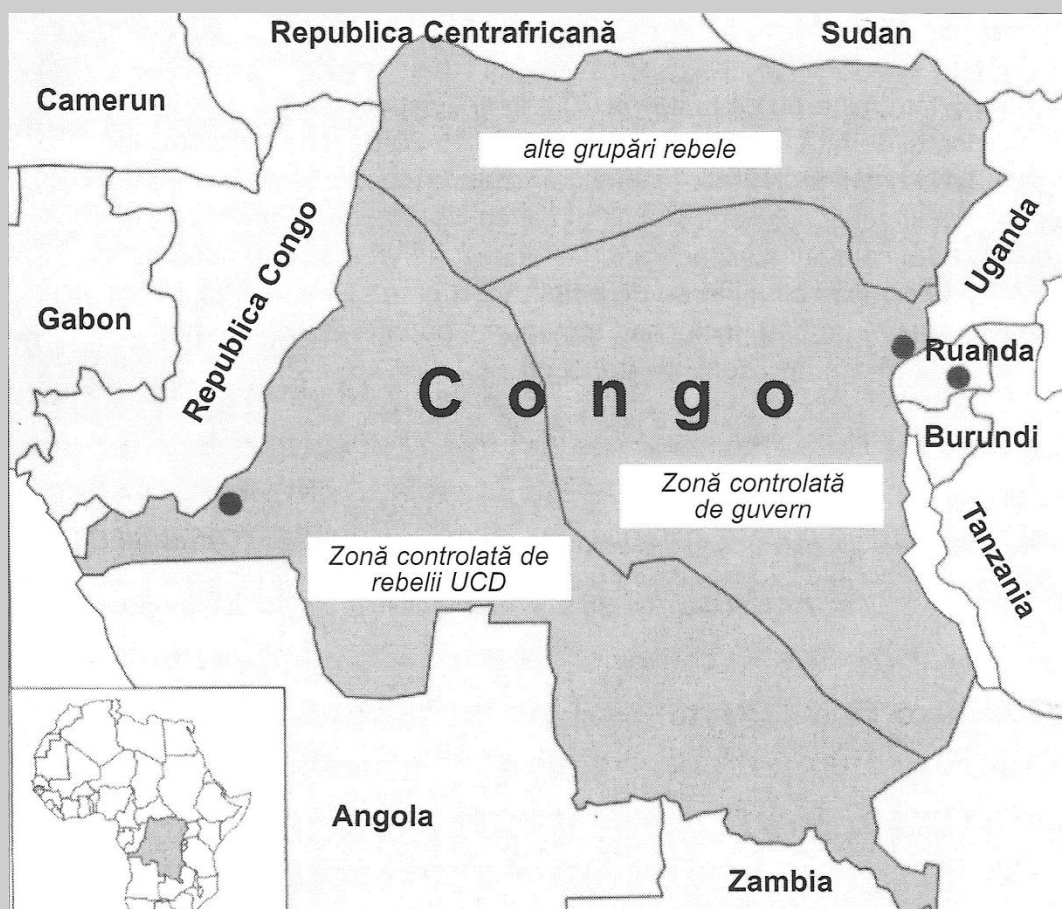

Foto 4: Spital din Goma: pacienții sunt tratați prin mijloace rudimentare

Foto 5: ... deoarece lipsesc banii pentru asigurarea asistenței medicale

Foto 6: O mare parte a republicii Congo este controlata de rebeli

Cape Business News

www.cbn.co.za
www.busnews.com

Trade enquiries:

Index Page

Trade Bulletin Board / Trade Enquiries

Tantalite

We are importers of Tantalite ore Ta 205 mainly from Kongo and Rwanda. Right now we are purchasing approx. 15-20mt of Tantalite with a purity of min 25% packed in 50kgs plastic double bags. Due to the unstable political situation in this area we are always looking for additional quantities. Therefore I would like to know if you might be able to supply us with Tantalite ore. Pls give us your price based on C+F Brussels, min quantity per shipment 2mt.

Tantal:

Noi importăm minereu de tantal Ta 205, în special din Congo și Ruanda, în momentul de față, cumpărăm aproximativ 15-20 de tone de tantal, cu o puritate de minimum 25%, în saci dubli de plastic, de 50 de kilograme. Din cauza situației politice instabile din această regiune, căutăm mereu să achiziționăm cantități suplimentare. De aceea, aș vrea să știu dacă puteți să ne aprovizionați cu minereu de tantal. Vă rugăm să ne trimiteți oferta dumneavoastră de preț, incluzând transportul până la Bruxelles, pentru o cantitate de minimum 2 tone pe transport.

Foto 7: „Situație politică instabilă” în Congo și Ruanda - comercianți germani de materii prime caută pe internet minereu de tantal.

Von: jurgen.bonjer.jb@bayer-ag.de [mailto:jurgen.bonjer.jb@bayer-ag.de]
Gesendet: Freitag, 2. Februar 2001 03:52
An: - *lerobe@
Betreff: Re: Tantalite ore

Dear Mr. Leman,

we are generally interested to buy all kind of Ta-raw materials. Please let us have the analysis, one representative sample from the 40 t lot and your price idea. After having these information, you will receive our quick response!

Best regards
Dr. Bonjer

Stimate domnule Leman,

Suntem interesați să cumpărăm în general orice materii prime care conțin tantal. Vă rugăm să ne trimiteți analizele, o probă reprezentativă din cele 40 de tone și ofertele de preț. În momentul în care primim aceste informații, vă vom trimite urgent un răspuns.

Salutări cordiale,
dr. Bonjer

Von: Robert Leman [mailto:lerobe@
Gesendet: Donnerstag, 1. Februar 2001 16:26
An: jurgen.bonjer.jb@bayer-ag.de
Betreff: Tantalite ore

Dear Mr. Bonjer,

i can offer you a larger amount of tantalite ore (approximately 40 tonnes) which i currently have on stock in Bukavu (Democratic Republik of Congo). I can sell it at an extremely good price, if the business is done quite soon.

With best regards

Robert Mbaye Leman
Barter Trade
Arusha - Tanzania

Stimate domnule Bonjer,

Pot să vă ofer o cantitate mare (circa 40 de tone) de minereu de tantal, pe care în prezent o am într-un depozit din Bukavu (Republica Democratică Congo). Pot să vând cantitatea la un preț extrem de bun, dacă afacerea se încheie cât mai repede posibil.

Cu salutări cordiale,

Robert Mbaye Leman, Arusha - Tanzania

Foto 8: Fără scrupule: Bayer se interesează de minereu provenit din zona rebelă congoleză.

Dear Mr. Leman,

both your e-mails of Feb. 5 have thankfully been received. The issue is now under urgent consideration and work at BUYER. Be at this point assured that confidentiality is one of our principles. You hear from us in short order.

With best regards,

Dr. B.
Feb. 5, 2001 - 11.15 MEZ

Dear Mr. Leman,

tnks. for your reply of Feb. 2nd.

The co. and BUYER would be H. C. Starck of Germany with whose raw materials purchasing department at its headquarters in Goslar/Germany I am directly linked

Stimate domnule Leman,

Am primit ambele dvs. e-mailuri din data de 5 februarie. Chestiunea este acum în discuție la BUYER. În privința confidențialității, puteți fi sigur că aceasta constituie unul din principiile noastre. Veți primi vești de la noi în scurt timp.

Cu salutări cordiale,
dr. B.

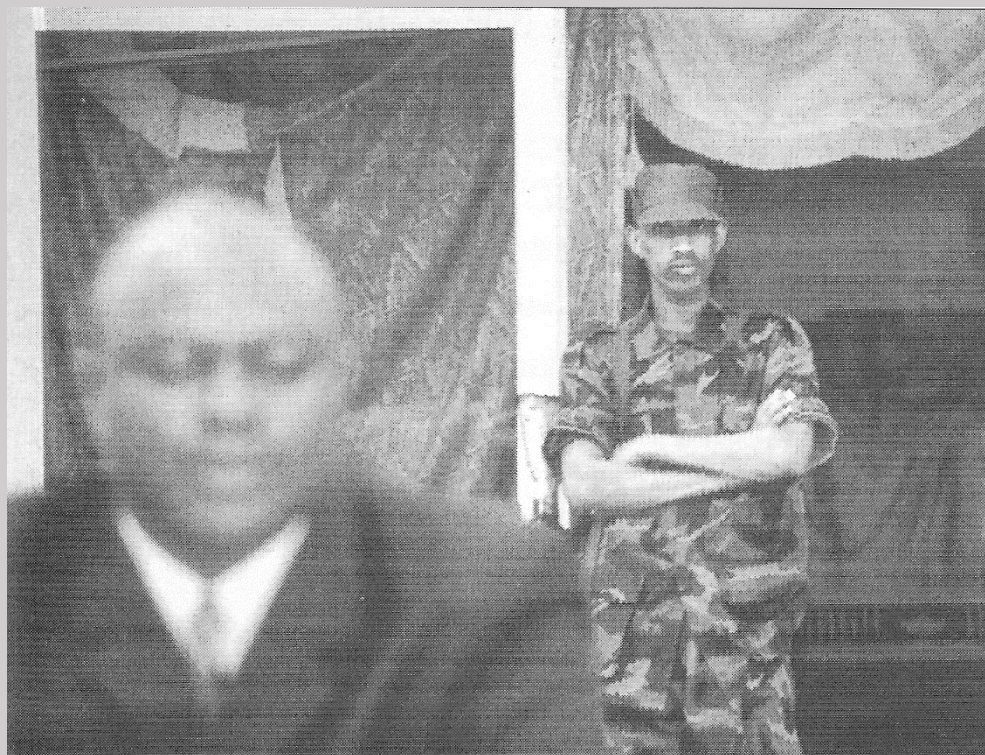
Stimate domnule Leman,

Vă mulțumesc pentru răspunsul dvs., din data de 2 februarie.

Cumpărătorul este H. C. Starck din Germania, cu sediul central al compartimentului de achiziții de materii prime la Goslar.

Foto 9: Dr. B. către „comerciantul de coltan”, Robert Leman: Clientul este H. C. Starck, filiala concernului Bayer.

Foto 10: În costum, șeful rebelilor, Adolphe Onosuma, cu garda de corp

Foto 11: Adolescenți în fața unui depozit de coltan din Goma

From: CLAUDE BITTERMAN <mailto:[REDACTED]@SamsungCorp.com>
To: Robert Leman <mailto:lerobe@[REDACTED]>
Sent: Thursday, March 08, 2001 7:45 PM
Subject: Re: Tanalium

Thanks for your reply

I seem to get the message you are telling me, however I would like you to please give me the way you foresee this transaction to be structured without any risk, as you mention in e-mail.

As far as being discreet you don't have to worry as this material will not re-appear on the market. It will actually get processed for Samsung's own demand in the electronics industry.

Please feel free to request any additional information you require from Samsung and I look forward to your prompt reply.

P.S. Can you please clarify how you got to the assay? By whom was it sampled? Did you not mention that this material consists of various little parcels of Ta2O5?

Kind regards,
Claude

----- Original Message -----

From: Robert Leman <mailto:lerobe@[REDACTED]>
To: CLAUDE BITTERMAN <mailto:[REDACTED]@SamsungCorp.com>
Sent: Thursday, March 08, 2001 1:48 PM
Subject: Re: Tanalium

Dear Claude,

I received your email and I see that maybe you are not understanding me. I will give you some very confidential informations by email which I cannot give you by phone since you never know then who else is listening. Exports of Tantalum ore from the Kivu region in eastern Congo are controlled by the local authority which is the RCD rebel movement. The reason we can offer you large amounts on a regular base to a price very much below world market prices is because we count on very special relations to certain authority individuals which allow us to get the material out of the Congo towards Rwanda without any paperwork and financial complications.

The reason I am so much insisting in telling you this is that with our last customer we had to break down relationships because in his eyes we should have handled it in another, maybe more europeanlike way. Nevertheless we can give all quality guarantees and financial transactions will be handled in a way without any risks.

I don't know if copper business which you did probably in the region controlled by the government in Kinshasa was the same way round, but here in fact this is the way we do it, even more since the tantalum monopoly held by a company named SOMIGL has broke down two weeks ago.

So again I have to ask you to tell me if you can give us any guarantees that you will be able to handle our business in a discrete way. Due to discretion also please let me know your experiences by email. On Saturday I will go to Kigali and then I probably will be able to phone you and discuss the further details.

With best regards

Robert

Stimate Claude,

Am primit e-mail-ul tău și cred că nu m-ai înțeles bine. Îți voi scrie câteva informații confidențiale în e-mail, informații pe care nu ți le pot da prin telefon, având în vedere că nu se știe niciodată cine mai ascultă convorbirea. Exporturile de minereu de tantal din regiunea Kivu din estul republicii Congo sunt controlate de autoritățile locale, adică mișcarea rebelă UCD.

Motivul pentru care vă putem oferi cantități mari, în mod regulat, la un preț cu mult sub cel al pieței internaționale, este faptul că noi ne bazăm pe niște relații speciale cu anumiți reprezentanți ai autorităților, care ne permit să transportăm materialul din Congo în Ruanda, fără acte și complicații financiare.

Motivul insistenței mele asupra acestor lucruri se datorează faptului că a trebuit să rupem legăturile cu ultimul nostru client, deoarece, în opinia lui, ar fi trebuit să rezolvăm lucrurile într-o altă manieră, poate una mai europeană. Cu toate acestea, putem garanta în ceea ce privește calitatea și, de asemenea, faptul că tranzacțiile financiare vor fi realizate fără nici un risc.

Nu știu dacă afacerile cu aramă pe care le-ați făcut, probabil în regiunea controlată de guvernul din Kinshasa, s-au derulat la fel, dar aici, noi procedăm în felul acesta, cu atât mai mult de când monopolul de tantal deținut de o companie numită SOMIGL a căzut acum doi ani.

Așa că, din nou sunt nevoit să vă întreb dacă ne puteți oferi garanția că veți trata afacerea într-un mod discret. Tot din motive de discreție, vă rog să-mi transmiteți prin e-mail ce experiență aveți legată de comerțul din regiune. Sâmbătă voi merge la Kigali și atunci probabil că voi putea să vă telefoniez și să discutăm restul detaliilor.

Cu salutări cordiale,
Robert

Foto 12: în ciuda indicațiilor referitoare la controlul rebelilor asupra exportului: „Nici o grijă, materia primă este pentru Samsung.”

Foto 13: Secția de psihiatrie de la Spitalul Nyíro Gyula din Budapesta

Hans Weiss

Von: "Kafkos" <[redacted]>
 An: "Hans Weiss" <[redacted]>
 Gesendet: Donnerstag, 1. März 2001 19:49
 Betreff: Re: clinical study

Sehr geehrter Herr Dr. Weiss,
144 Betten sind in meiner Abteilung und 48 Betten in "Day Hospital" . Ich habe
"outpatient services" .
265 000 Einwohner gehören zu meinem Umkreis. Pro Jahr behandeln wir 500-700
Patienten mit Depressio. Die verschiedene Kriterien entschieden sich wieviele Patienten
sind fa"tig für diese Studie.
Wir brauchen von dem Institute für Medikamente, Ethik Komitee, Wissenschaftliches
Komitee und unseres Krankenhaus offiziellen Regeln.
Natürlich brauchen wir ein schriftliches Einversta"ndnis der Patienten, die daran
teilnehmen. Gegen Placebo testing habe ich eigentlich kein Problem, aber das Ethik
Komitee macht es manchmal schwer.
Die Finanzielle Abwicklung ha"ngt von CRF.
Meine Abteilung hat ein eigenes "Website", dort können Sie na"here Informationen
über uns finden.
Wenn Sie dort sind, bitte wa"hlen Sie "Érdeklődök figyelmébe" und " A szponzorok
és CRD-k figyelmébe", weil dort können Sie über unsere frühere Studie etwas lesen.

Mit freundlichen Grüßen

Akos Kassai-Farkas MD Dipl.Phil.
 email: [redacted]
 short email: [redacted]
 fax: [redacted]
 mobil: [redacted]

Foto 14: E-mail de la doctorul Akos Kassai-Farkas către Hans Weiss (1 martie 2001)

SEMMELWEIS UNIVERSITY

Kutvolgyi Clinical Centre

Department of Psychiatry

Head: Gabor Faludi, MD., PhD., DSc., Professor of Psychiatry

Budapest, 20 March, 2001

Dr. Hans Weiss
Pharma Consulting

[Redacted]
[Redacted] Wien

Dear Dr. Weiss,

Thank you very much for your letter about clinical trial with a promising new SSRI compound. We are ready to take part this study from September 2001.

Answering your request, I can tell you that our clinical staff has a relatively big experience with clinical trials phase II and III (IV as well) in depressive disorder, schizophrenia and anxiety disorders. We have outpatient and inpatient clinic too.

As to your recommended trial we could be enrolled 15-20 depressed patients in 12 month.

Waiting for hearing from you,

With best regards,

Gabor Faludi

Stimate domnule doctor Weiss,

Vă mulțumesc foarte mult pentru scrisoarea în legătură cu testarea clinică a unui nou compus SSRI. Suntem pregătiți să luăm parte la acest studiu, începând din septembrie 2001. Pot să vă asigur că personalul nostru are multă experiență în testările clinice, în fazele II și III (de asemenea, IV), din domeniul depresiei, schizofreniei și al tulburărilor anxioase. Dispunem de posibilități de tratament ambulatoriu și staționar. La testare pot lua parte 15-20 de pacienți, în 12 luni.

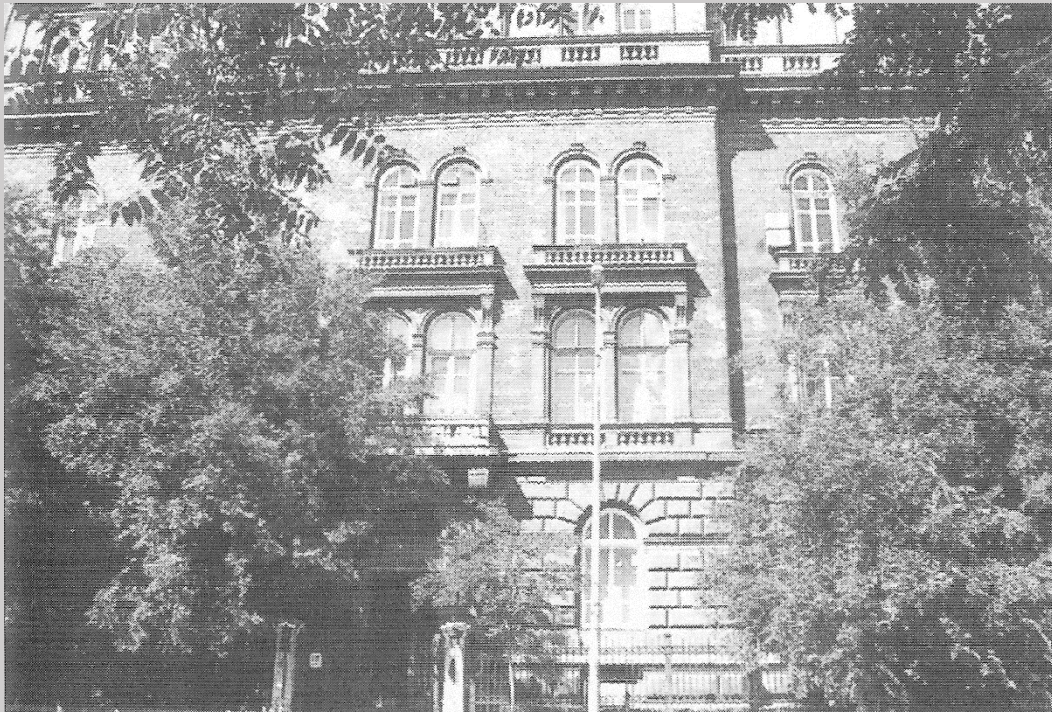
Așteptăm un răspuns de la dvs.,

Cu salutări cordiale,

Gabor Faludi

Foto 15: E-mail trimis de Dr. Gabor Faludi lui Hans Weiss (20 martie 2001)

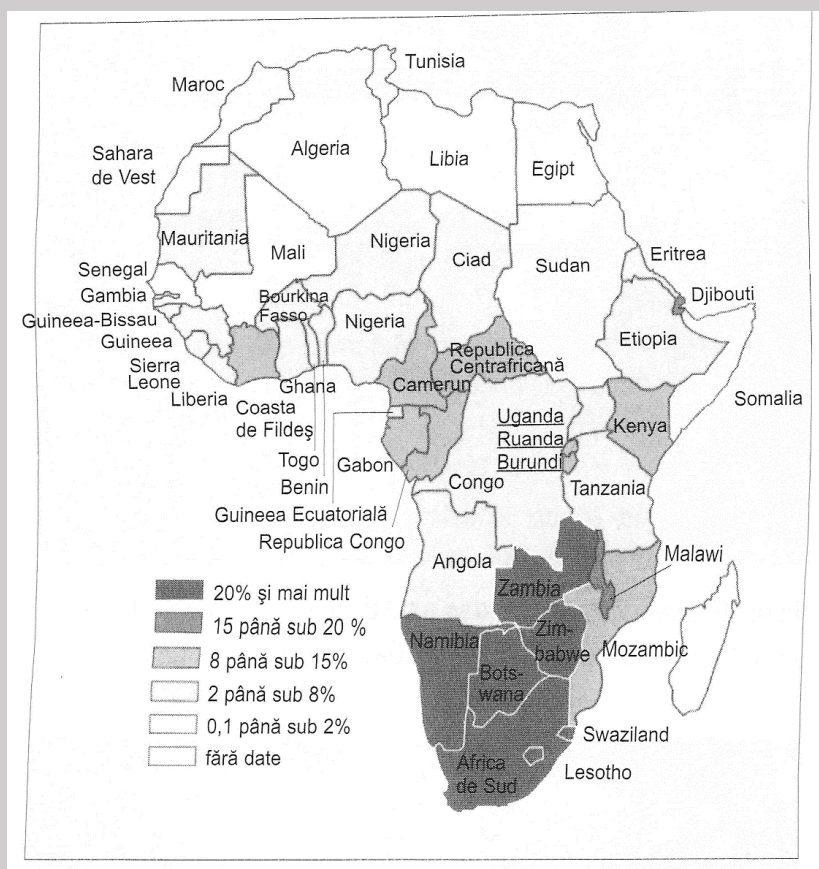

Foto 16: Universitatea Semmelweis din budapesta, a cărei secție de psihiatrie este condusă de profesorul Gabor Faludi

Foto 17: Culegătoare de cacao din Africa de Vest: la recoltare sunt folosiți adesea sclavi

Foto 18: SIDA în Africa

În lumea întreagă, la sfârșitul anului 2001 erau mai mult de 40 milioane de oameni infectați cu HIV, din care 28,4 milioane – în Africa.

AFRICA DE SUD: 43,8 milioane de locuitori (din care 23,7 milioane adulți).

Africa de sud: este țara cu cel mai mare număr de infecții din lume: 5 milioane în anul 2001 (în jur de 20 de procente din întreaga populație adultă).

UGANDA: 21,2 milioane de locuitori (din care 9,2 milioane de adulți).

În Uganda, în anul 2001, erau 510.000 persoane infectate (5 procente din toată populația adultă). În 1990, 14% din întreaga populație adultă era infectată. Printr-o informare clară și prevenire, acest procent a putut fi scăzut la o treime.

GERMANIA: 82.0 milioane de locuitori (din care 40,2 milioane adulți).

În Germania, la sfârșitul anului 2001, erau 41.000 de oameni infectați cu HIV. Aceasta corespunde unei rate a adulților de 0,1 procente.

AUSTRIA: 8,1 milioane de locuitori (din care 4,1 milioane de adulți)

În Austria, la sfârșitul anului 2001 erau în total 9.900 de oameni infectați, adică o rată a adulților de 0,2 procente.

Toate datele sunt de la sfârșitul anului 2001. Ca adulți sunt considerați bărbați și femei cu vârste între 15 și 49 de ani.

Sursa: <http://www.unaids.org/worldaidsday/2001/Epiupdate2001/> Epiupdate2001_en.pdf

http://www.unaids.org/hivaidsinfo/statistics/fact_sheets/index_en.htm

Foto 19: Vis și realitate: culegătorii de banane...

Foto 20: ... și lumea fericită a liderului mondial de piață Chiquita.

Foto 21: Produsele cu sigla TransFair garantează salarii corespunzătoare și condiții de muncă verificate în permanență

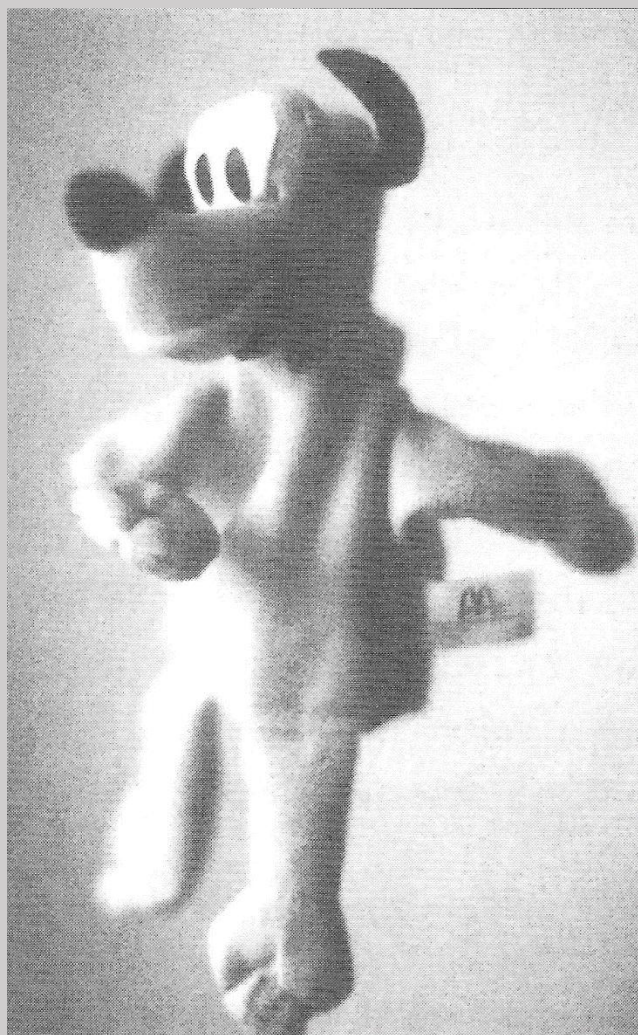

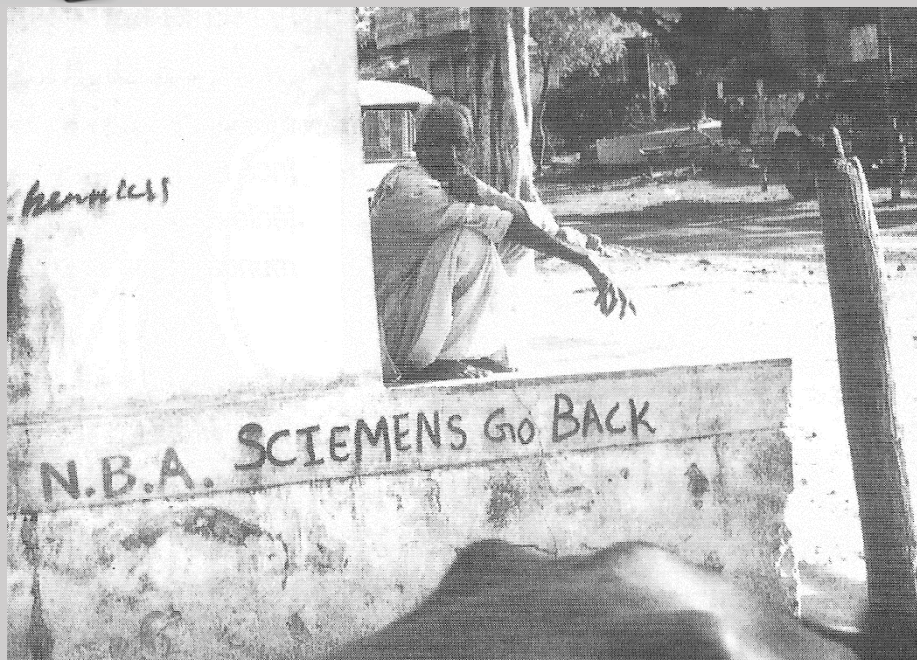
Foto 22: Unele jucării sunt confecționate de muncitori care sunt încă niște copii, în țările cu forță de muncă ieftină din Asia

Foto 23: Pluto din "Happy Meal" – figurină pentru McDonald's.

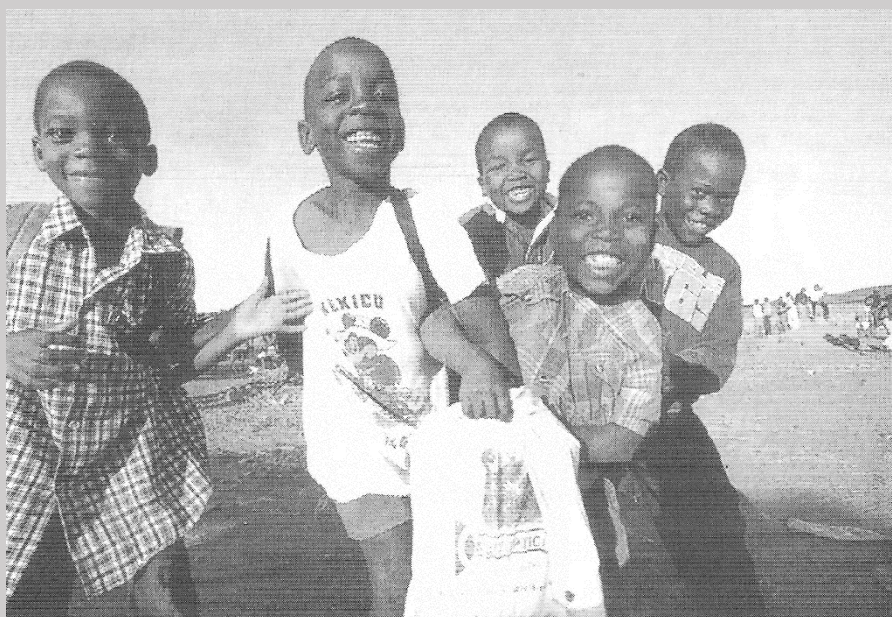
În fabricile furnizoare ale concernului hamburgerilor lucrează mai mult de o sută de copii cu vârste cuprinse între doisprezece și treisprezece ani.

Foto 24: Fără speranță: proteste împotriva barajelor Siemens din India

Foto 25: Copii din Mozambic: fiecare are datorii foarte mari...

Profituri pe cheltuiala democrației

Nu doar conducătorii din sud sunt corupți de către concernele multinaționale. Și regimurile democratice fac astăzi politică mai mult pentru concerne decât pentru cei care i-au ales. De vină sunt influentele lobby-uri industriale, tratatele internaționale de comerț liber și formele legale ale corupției.

Când vine vorba despre război și suferință în așa-numita „Lume a Treia”, liderii vestici de opinie din politică, economie și media aruncă vina pe guvernele corupte din aceste țări.

Petrolul, spune de exemplu șeful OMV Wolfgang Ruttensdorfer, se găsește din păcate mai ales în țări precum Sudanul, în care se află la putere regimuri militare opresive¹. Dar despre faptul că regimul de la Khartum, fără petrodolarul concernelor petroliere vestice, nu și-ar putea finanța achizițiile de armament și nu s-ar putea menține la putere, acesta nu spune nimic.

Poate că sună banal, dar în corupție sunt implicați totdeauna doi: corupătorul și coruptul. Dictatorii din țările în curs de dezvoltare sunt numai o parte a unui sistem corupt; de cealaltă parte se află cei care dau - iar aceștia sunt firmele multinaționale din țările industrializate democratice². În acest mod, în Angola, Congo, Myanmar, Arabia-Saudită și multe alte țări sunt menținute la putere guverne corupte cu ajutorul concernelor vestice care exploatează bogățiile naturale - adesea cu sprijinul amical al guvernelor din țările de unde provin aceste concerne. Acestea sunt de cele mai multe ori flexibile în ceea ce privește aprecierea unei țări drept „stat ticălos”: vestul l-a sprijinit, de exemplu, în Angola pe luptătorul rebel Jonas Savimbi (asasinat între timp) împotriva „ticălosului” Jose Eduardo dos Santos, dar, de la momentul descoperirii unor câmpuri petroliere bogate lângă coasta acestei țări, dos Santos a devenit personajul bun. Rolul intermediarului foarte bine plătit a fost jucat de Jean-Christophe.

**Mitterrand, fiul fostului președinte al Franței,
acum decedat.**

Afacerea de corupție a ieșit la iveală abia în decembrie 2000, când Jean-Christophe a fost arestat. De toate acestea profită mai ales concernul petrolier francez Total și firma americană Chevron.

și în Republica Democrată Congo, la sfârșitul dominației Belgiei, în 1960, s-au făcut încercări în direcția democrației. Patrice Emery Lumumba a fost ales prim-ministru. Dar pentru că acesta nu era pregătit să vândă bogățiile congoleze țărilor industrializate vestice, după câteva luni, acesta a fost asasinat cu ajutorul serviciului secret CIA și a unor ofițeri belgieni. În locul lui a fost instalat Mobutu Sese-Seko, care a însângerat țara timp de treizeci și doi de ani - spre bucuria guvernelor, concernelor și băncilor vestice, care și în prezent beneficiază de miliardele de euro pe care Mobutu le-a furat de la poporul congolez și i-a depus în conturi elvețiene, ori i-a investit în vile somptuoase în toată Europa. Când acesta a mers prea departe, SUA a sprijinit revolta condusă de Laurent Deșire Kabila. După ce a devenit clar că Kabila, în calitate de președinte, nu-și va respecta promisiunile generoase făcute în legătură cu bogățiile naturale ale țării, state precum SUA, dar și Germania au trecut de partea Ruandei, care a declarat în 1998 război împotriva regimului Kabila. În ianuarie 2001, Kabila a fost asasinat. Faptul că în acest război - cel mai mare din lume de la 1945 încoace - totul se învâрте în jurul materiilor prime a fost constatat de Națiunile Unite în repetate rânduri. Iar unul dintre cei care profită de pe urma lui este concernul german Bayer.

Corupție legală ca fundament al capitalismului neoliberal

În politică și mass-media, corupția apare de cele mai multe ori ca un caz izolat scandalos. „Acest lucru este legat de părerile laudative sau critice, capitalismul actual și formele sale neoliberale constituie «dominația pieței»”, este de părere expertul în corupție din Koln, Wemer Rugemer. Dar piața nu funcționează după doctrina din manual referitoare la „jocul liber al forțelor”: „Pe lângă puterea selectivă a statului și intervenția mijloacelor militare, apare și corupția. Ea face parte din instrumentarul sistematic al «mâinii invizibile» a economiei de piață din democrațiile capitaliste.” Globalizarea neoliberală ar însemna - nu în ultimul rând din cauza inexistenței elementelor globale ce corespund unui stat de drept constituțional - „cea mai mare descătușare din istorie a corupției. Corupția se modernizează mereu, se legalizează și scapă în cele mai multe cazuri sesizării publice.” Cauza pentru toate acestea este incapacitatea justițiilor naționale de a demonstra fluxurile corupte de bani de pe plan global.

„Sistemul Elf”

Rugemer dă ca exemplu concernul francez Elf (astăzi Total), împotriva căruia se derulează din martie 2003 cel mai mare proces de corupție care a avut loc vreodată în vreun

stat vestic. Procurori și judecători care au desfășurat investigații timp de un an au fost expuși intrigilor și au putut lucra numai sub protecția poliției.

Au fost acuzați membrii consiliului de administrație, foști miniștri, secretari de stat, membri marcanți din partide și mari oameni de afaceri, care astăzi sunt în cea mai mare parte consilieri ai firmei. Aceștia își prezintă în fața judecătorilor medaliile și distincțiile primite din partea statului. Ca reședințe, dau adrese din Monaco, Paris, Londra, Zurich, sau Moscova. Cei optzeci de avocați care-i apără se numără printre cei mai scumpi din Franța. Din „casieriile negre” ale concernului au fost efectuate vreme de decenii plăți acoperite. Acestea s-au scurs în buzunarele politicianilor și funcționarilor statelor în care existau interese legate de drepturi de exploatare a petrolului sau alte afaceri. Printre destinatarii acestor milioane plătite în timp au fost președintele Gabonului, Omar Bongo, precum și președinții N'Guesso (Republica Congo) și Biya (Camerun).

Un alt grup de destinatari a fost constituit, după declarațiile lui Wemer Rugemer, de politicieni de rang înalt din partidele de guvernământ din Franța. Suma totală a plăților efectuate se ridică la 430 milioane de euro⁴. Rugemer apreciază că această sumă este în realitate mult mai mare.

Pe lângă acestea se mai adaugă 35 milioane de euro, care au fost plătiți pentru achiziționarea la un preț favorabil a benzinărilor est-germane Minol și a rafinăriei Leuna de concernul Elf, „în direcția” partidelor germane, ai căror destinatari au rămas necunoscuți până în prezent⁵.

Între timp, în Franța s-a format între conducătorii firmei și vârfurile din stat și partide un „stat în stat” elitar, protejat special. „Concernul Elf ar putea să invoce faptul că a fost obligat la un astfel de comportament, deoarece concurența internațională procedează identic”, spune Rugemer, care vede în acest fapt un indiciu cu privire la caracterul immanent al sistemului corupției. Căci sisteme asemănătoare ale corupției globale stau la dispoziția concernelor din diferite state. Ca exemplu, Rugemer numește cazurile de corupție descoperite în Italia⁶, Elveția⁷, SUA⁸, Arabia Saudită⁹ și Germania¹⁰, mai ales afacerile cu echipamente și utilaje industriale folosite la construcția de baraje, centrale electrice, străzi, autostrăzi, imobile sau la aprovizionarea lanțurilor de supermarketuri.

Cotele parte din banii de mită s-ar situa între trei și șapte procente, spune expertul în corupție, dar, în anumite domenii foarte dinamice și solicitate - cum ar fi introducerea pe piață a unor noi medicamente, sistemele software sau computerele - precum și în domeniul extrem de monopolist al echipamentelor, acestea ar putea fi mult mai mari.

Siemens & Co.:

Corupția face parte din societate

Concernele germane, cunoscute pe plan internațional din cauza corupției, sunt cunoscute și în Germania. Acest lucru este valabil și pentru concernul Siemens. „Indiferent că este vorba despre Grecia, Uruguay, Coreea de Sud sau Singapore, Siemens este mereu prezent, chiar și în Germania.”¹¹ Un mare proces desfășurat la Munchen în anii 1990 împotriva a cinci manageri de la Siemens, pentru mituire, a demonstrat că și aici sunt folosite aceleași metode ca în țările în curs de dezvoltare: folosirea unui intermediar extern, flux de bani acoperit, deschiderea unui cont în Elveția pentru destinarii banilor, declararea în fals a plății comisioanelor, ridicarea prețului contractului. Managerii cu poziție înaltă, care au fost condamnați la închisoare și plata unor amenzi, nu s-au arătat a fi conștienți de vină. După declarațiile lui Rugemer, Siemens ar fi preluat toate costurile legate de plata avocaților și nu numai că le-a plătit inculpaților salariul pe toată perioada efectuării închisorii, ci chiar l-a și mărit¹². Rugemer: „Corupția se află în sfera de interese a firmelor și constituie o parte componentă a actului managerial.”

Aceste lucruri au ieșit în evidență și pe timpul numeroaselor scandaluri legate de construcții, și anume de construcția unor instalații de ardere a gunoiului în Koln, Boblingen și alte câteva orașe germane. La Koln, directorul general Steinmuller a mituit în anii 1990 politicieni și funcționari locali cu 15 milioane de euro. Steinmuller era, după cum spune Rugemer, foarte activ în perioada apartheidului din Africa de Sud, unde, împreună cu alți câțiva patroni de firme, cum ar fi Deutsche Bank și Daimler, a finanțat ani la rând, în mod secret, Partidul Național, promotor al apartheidului, cu scopul de a obține contracte pentru construirea de utilaje de minerit. Procesul democratic de decizie în cazul construirii de instalații pentru arderea gunoiului a fost pus în mișcare în același mod în care fost sprijinit în Africa de Sud un sistem nedemocratic.

„Germania este o țară coruptă”

„Dacă luăm în considerare faptul că pe scena corupției joacă doi actori, atunci clișeele favorite, cum ar fi: «Italia este o țară coruptă», se suprapun”, spune Wemer Rugemer. „Astfel, în anii 1970, concerne farmaceutice germane au mituit în Italia personalul din laboratoare și spitale pentru a asigura vânzarea medicamentelor și substanțelor la prețuri mult prea ridicate. Conform clișeului, ar trebui să spunem: Germania este o țară coruptă.” Dar te cuprinde amețeala dacă observi întrepătrunderea dintre politic și economic până la cele mai înalte

niveluri. Astfel, partide „prietene ale economiei”, cum ar fi CDU, CSU și FDP, au fost „sponsorizate în mod secret”, prin intermediul Uniunii Germane a Industriei, de către sute de firme. Circa 110 milioane de euro s-ar fi scurs în acest mod în casierile acestor mari partide¹³. Deci, nu este de mirare că actele de corupție ale firmelor germane sunt încurajate chiar de stat. Rugemer: „Acest lucru se petrece în mod oficial și legal, prin avantajele primite la impozite considerate «cheltuieli utile» și prin garantarea de către stat a exporturilor.” Între timp, cel puțin primul a fost interzis în majoritatea țărilor industrializate.

În cadrul globalizării, corupția a fost modernizată într-atât încât cele mai multe forme ale acesteia nu sunt pedepsite de lege. Printre acestea se numără formele predominante, cu ajutorul cărora politicienii și funcționarii statului sunt aserviți firmelor. Așa s-a petrecut, după relatările revistei Daily Telegraph, căderea ministrului britanic al Mediului, Michael Meacher, în iunie 2003, la presiunea industriei genetice, în special a concernului Bayer. Meacher era cunoscut drept un adversar important al alimentelor modificate genetic și de aceea privea de mult timp firmele biotehnice ca pe un ghimpe în ochi¹⁴. În Germania, fostul șef al finanțelor din cadrul concernului Bayer Heribert Zitzelsberger (decedat între timp) a devenit secretar de stat în Ministerul Finanțelor al fostului regim roșu-verde și a trecut la desființarea impozitării comisioanelor pentru concerne, în timp ce șeful său i-a invitat pe cetățeni la ghișee¹⁵. În Austria, ministrul de Finanțe Karl-Heinz Grasser a acordat două milioane de euro firmei EADS (Daimler Chrysler) pentru producerea de avioane de luptă.

Sistemul corupției în SUA

În Statele Unite ale Americii, concerne precum ExxonMobil și Monsanto sprijină campaniile electorale pentru președinție cu milioane de dolari și așteaptă în schimb o politică favorabilă industriei. O și primesc: președintele George W. Bush face personal lobby împotriva acordurilor de protecție a climei și pentru introducerea tehnologiei genetice în Europa. Cabinetul său împiedică cu o îndrăzneală incredibilă atât capacitatea de funcționare a Națiunilor Unite, a Curții Internaționale de Justiție și a tratatelor internaționale, cât și a convenției privind armamentul biologic.

În anii 1970, firma americană furnizoare de echipamente, Lockheed, a fost obligată să recunoască faptul că numai între anii 1970 și 1975 a cheltuit în total 202 milioane de dolari pe provizioane, plăți de regularizare și „plăți neclare” către mai multe sute de destinatari din lumea întreagă, pentru a obține contracte pentru avioane de luptă și altă aparatură militară. Din acel moment au fost probate actele de corupție a peste 360 de firme americane, în special în „state legate prin prietenie”. Mituitorii purtau nume cunoscute: ExxonMobil, United Brands, Merck,

Westinghouse, Firestone, Philipp Morris, ITT, Boeing. Printre destinatarii banilor se numărau Bongo, președintele Gabonului, Park, președintele Coreii de Sud, Arrientos, președintele Boliviei, Pahlevi, șahul iranian, președintele filipinez Marcos, președintele haitian Duvalier, pe lângă aceștia mii de miniștri, generali și funcționari din Turcia, Israel, Marea Britanie, Guatemala, Germania, Indonezia, Argentina, Canada și așa mai departe. Numai în Italia, ExxonMobil a plătit politicianilor din partidul de guvernământ în total 73 de milioane de dolari¹⁶. Era vorba despre contracte și licențe concrete, dar și despre stabilizarea unui mediu politic, care să rămână favorabil obținerii unor superprofituri pentru firmele americane. Acest mediu era creștin-conservator, dar includea și dictaturi, monarhii și grupări radicale de dreapta, precum și personaje din mafie, loji masonice luxemburgheze și organizații criminale secrete din lumea interlopă japoneză¹⁷.

„Firmele americane au practicat în acest fel, începând cu 1945, o corupție globală care suprapunea practicile bacșișului și banilor numerar de până atunci și le unifica pas cu pas”, este de părere expertul în corupție Werner Rugemer. Prețurile pentru obținerea contractelor și asigurarea politică a sistemului au crescut enorm. S-a încetățenit profesia de intermediar „independent” - un predecesor al lobby-iștilor industriali de astăzi (vezi sfârșitul capitolului). Casierii la negru și firmele-căsuțe poștale cu depozite pentru banii destinați mituirii fac parte acum din dotarea de bază a unui „global player”. Între timp, corupția a fost legitimată științific ca metodă de expansiune a pieței și promovare a comerțului american. Controversatul specialist american în științe politice, Samuel Huntington, scria despre corupție că aceasta este cu atât mai ușor de acceptat, cu cât ea ar reprezenta singura alternativă pentru utilizarea forței în ocuparea de piețe și ar putea constitui un sprijin pentru a-i influența pe acei actori care nu ar dispune de canalele instituționale legitime¹⁸.

În numele lui Dumnezeu și al concernelor

Fundamentalistul religios George W. Bush a condus acest sistem spre perfecțiune. Sponsorul principal al ascensiunii sale, mai întâi în postul de guvernator texan, iar apoi în funcția de președinte al SUA, a fost firma Enron. Două treimi din senatorii americani se aflau pe lista de cheltuieli a concernului. Enron a cheltuit doar în campania electorală a lui Bush din anul 2000, în total 1,96 milioane de dolari. În contrapartidă, majoritatea parlamentară a anulat controalele din partea statului efectuate până la acest moment - cu rezultatul cunoscut al scandalurilor legate de falsificarea bilanșurilor contabile la firmele Enron, Worldcom și altele, din anul 2002.

Centrala firmei Enron din Europa a fost constituită la Londra, în campania electorală, Tony Blair a protestat împotriva pătrunderii concernului Enron în sectorul energetic britanic. El le-a promis minerilor englezi că va lupta pentru menținerea exploatarei naționale de cărbune. După alegeri, în programul energetic al guvernului său, primul-ministru Tony Blair a înlocuit cărbunele cu gazul. În anul 2000, ministrul Industriei din cabinetul Blair, Stephen Byers, a devenit șeful Enron pentru Europa. Controlorul financiar de la firma Enron, Andersen, a devenit activ în Anglia și a sponsorizat chiar și conferințe ale Partidului Laburist. Firma Arthur Andersen i-a vândut ministrului Finanțelor Gordon Brown, cu 130.000 de lire, o locuință de lux care valora în realitate 350.000 lire. Din inițiativa lui Andersen, Brown a inițiat un proiect de lege pentru scăderea impozitelor pe profit - lui Andersen i-a reușit în SUA ca Enron să nu plătească nici un impozit¹⁹.

Afganistan și Irak - războiul binevenit

Enron i-a finanțat în Afganistan pe talibani cu milioane de dolari. Împreună cu concernul petrolier american Unocal, Enron i-a invitat în 1997 și 1998 pe reprezentanții talibanilor la negocieri în Texas. Enron și Unocal doreau construirea unei conducte prin Afganistan, pentru a transporta petrol și gaz din Turkmenistan și Uzbekistan. Enron era pregătit să le plătească talibanilor un „impozit” pe fiecare metru cub de gaz care curge prin conductă. „Enron ar face pact și cu diavolul, dacă acest lucru ar aduce profituri firmei”, comentează un membru al comitetului, care a verificat începând cu ianuarie 2001 falimentul firmei Enron²⁰. Astăzi, firma Unocal împreună cu concernul petrolier francez Total cooperează cu junta militară din Myanmar. Dacă această țară nu mai este dispusă să livreze materii prime ieftine, va fi oare catalogată drept „stat ticălos” dintr-o fatală „axă a răului”?

Și fostul dictator irakian Saddam Hussein a fost curtat ani la rând de regimul american și concernele petroliere vestice. Vicepreședintele american Dick Cheney a fost până în 1992 ministru al Apărării în guvernul lui Bush senior. Timp de opt ani după aceasta a activat ca președinte al firmei Halliburton, unul dintre cei mai mari furnizori din industria petrolieră, care a făcut afaceri cu regimul lui Saddam Hussein. Halliburton este unul din marii furnizori ai armatei americane. Înainte de al doilea război din Golf, concernul a primit fără licitație contracte în valoare de câteva milioane pentru reconstrucția instalațiilor din Irak la a căror distrugere a contribuit Dick Cheney în calitate de politician.

Dar toate acestea sunt doar niște observări punctuale ale unei noi dimensiuni a corupției. Datorită liberalizării economice și a descentralizării, începând cu anii nouăzeci, actorii s-au declarat total nevinovați. „Tot ceea ce fac, sau aproape tot, este «legal»”, susține expertul

în corupție Werner Rugemer.

Totuși, ratele de câștig care au fost ridicate până la etajele cele mai înalte ale „noii economii” nu pot fi obținute timp îndelungat nici măcar într-o economie de piață descentralizată. Nici măcar corupția „pașnică” a la Huntington nu este suficientă, după cum demonstrează falimentele firmelor Enron și WorldCom. De aceea autoîmbogățirea „pașnică” se îndreaptă tot mai mult spre mijloacele militare. Ca exemplu pentru legătura organică dintre extinderea pieței, corupție și forța militară se poate da intervenția regimului american în Afganistan. Enron și Unocal nu și-au putut impune interesele în fața talibanilor. Pentru pregătirea intervenției militare, CIA a cheltuit 70 de milioane de dolari pentru mituirea lorzilor talibani ai războiului. În timpul intervenției militare, ofițerii americani faceau semne cu legături de bani pentru a atrage dezertori. Președintele Bush s-a arătat mulțumit de suma scăzută pe care a trebuit să o cheltuie: „A fost o afacere bună”, a fost citat acesta²¹.

Războiul împotriva morilor de vânt

În 1997, cele 29 de state industrializate reprezentate în OECD s-au unit împotriva unei interdicții de scădere a impozitelor pentru banii destinați mituirii și a culpabilizării mituirii funcționarilor străini²². Convenția a fost introdusă în legislația națională în majoritatea statelor membre și în Germania²³, mai puțin în Elveția și Luxemburg. În orice caz, de exemplu în Germania, nu se observă nici o schimbare în firme, secții financiare, procuraturi și tribunale, critică Werner Rugemer. Nu este cunoscut până în prezent nici un caz în care o firmă națională să fie acuzată de dare de mită în străinătate.

În schimb, a apărut brusc o nouă „conjunctură etică”. Concernele au creat „Codes of Conduct” - „reguli autoimpuse”, care nu sunt controlate de nimeni. Ca partizan al acestei noi etici economice se declară, de exemplu, fostul președinte al Uniunii Federale a Industriei Germane, Hans-Olaf Henkel: acesta definește corupția ca fiind „unul dintre cei mai harnici ciocli ai libertății”²⁴, dar apoi tună și fulgeră exclusiv împotriva „păturii conducătoare din țările sărace, care-și țin popoarele în suferință datorită predispoziției la mită”, căci această pătură de conducere „ar cauza cetățenilor lor mai multe pagube, decât un mare capitalist, real sau imaginar”. Dar despre faptul că banii pentru mită vin tocmai de la acel mare capitalist și că acesta își mituiește chiar și propriii politicieni și funcționari, Henkel nu vorbește absolut de loc.

Numai legi nu!

și în problema menținerii standardelor sociale și ecologice, reprezentanții concernelor

lasă responsabilitatea pe seama guvernelor din țările de producție. În definitiv, este treaba lor să facă legi. Ce frumos ar fi. Căci, sub presiunea puternicilor investitori și instituțiilor financiare internaționale, guvernelor nu le rămâne altceva de făcut decât să îndepărteze orice piedici din fața investițiilor prin standarde sociale și de mediu extrem de scăzute. Concernele se organizează în lobby-uri industriale, pentru a lupta, de exemplu, împotriva salariilor minime legale. Dar, imediat ce consumatorii se manifestă critic față de salariile foarte mici din fabricile furnizoare ale Nike&Co., firmele reacționează indignate, căci este treaba statelor să garanteze astfel de salarii.

Dar, deoarece acest lucru probabil că nu este suficient, în ultimii ani s-au încheiat tot mai multe acorduri comerciale supranaționale, care nu le mai permit aproape deloc guvernelor naționale să emită legi pentru protecția muncitorilor, a drepturilor omului și mediului. Aceste legi comerciale internaționale, care nu sunt legitimate de facto prin nici un proces democratic, se situează deasupra constituțiilor naționale și pot mișca în acest fel chiar și democrațiile din țările bogate.

Nu credeți acest lucru? Atunci vă vom povesti câte ceva despre WTO.

Organizația Mondială a Comerțului (World Trade Organization)

Organizația Mondială a Comerțului a fost înființată la 1 ianuarie 1995, după așa-numita rundă-Uruguay a Acordului General pentru Tarife și Comerț (GATT)²⁸. Are 146 de state membre, iar 30 așteaptă să fie primite.

Organizația Mondială a Comerțului se bazează pe principiul neoliberal al comerțului liber, care trebuie să conducă la o creștere economică și la bunăstare. În comparație cu organizațiile relativ lipsite de putere ale Națiunilor Unite, ea poate să-și impună deciziile prin sancțiuni comerciale. De acestea se ocupă un tribunal de arbitraj, care-și desfășoară lucrările cu ușile închise. O sentință de arbitraj poate intra în vigoare, chiar dacă numai o singură țară membră este de acord cu ea. Până în prezent au fost intentate peste trei sute de acțiuni comerciale. Actualmente, SUA încearcă prin intermediul tribunalului Organizației Mondiale a Comerțului să oblige Uniunea Europeană să accepte organisme modificate genetic. Dacă plângerea este soluționată favorabil, ceea ce este foarte posibil să se întâmple, concernele agrare vor putea produce în Europa alimente modificate genetic, deși majoritatea populației este împotriva acestui lucru.

În cadrul Organizației Mondiale a Comerțului, în contradicție cu Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială, funcționează principiul conform căruia fiecare membru are

dreptul la cuvânt. Dar acest fapt nu înseamnă că organizația ar fi o instituție democratică.

29 de țări mai sărace nu au un reprezentant permanent în Organizația Mondială a Comerțului, care-și are sediul la Geneva. La nenumăratele ședințe ținute, orice voce absentă este interpretată automat ca fiind o voce care rostește: „Da”. În afară de aceasta, la nenumărate întâlniri importante, la care nu se încheie nici un proces-verbal, nu sunt invitate toate țările membre. Doar Uniunea Europeană și SUA sunt mereu prezente.

Multe țări în curs de dezvoltare nu pot să-și permită să lipsească de la tratative importante. De aceea, procesele Organizației Mondiale a Comerțului sunt dominate de interesele țărilor industrializate. În afară de aceasta, vocile țărilor în curs de dezvoltare sunt cumpărate adesea cu promisiuni de acordare de credite, care de cele mai multe ori sunt legate de etape de liberalizare foarte întinse.

Detaliile reglementărilor Organizației Mondiale a Comerțului sunt prelucrate în cadrul tratativelor secrete. Pentru opinia publică nu există nici o posibilitate de a lua la cunoștință acordurile discutate și să le comenteze. Abia la sfârșitul tratativelor, parlamentele naționale au posibilitatea de a ratifica un întreg pachet de acorduri.

Acordul General pentru Comerțul cu Servicii (GATS)

Acest acord trebuie să liberalizeze prestările de servicii, deci să supună concurența pieței libere. Acest lucru privește nu numai băncile, frizerii, avocații și așa mai departe, ci și serviciile publice, care se ocupă de asigurarea condițiilor de bază ale existenței populației: țările semnatare pot fi obligate să liberalizeze domenii cum ar fi școlile, universitățile, spitalele, apa potabilă, circulația publică, poșta, alimentarea cu energie electrică și multe altele. În acest mod, drumul devine liber pentru vânzarea acestora către concerne private, care-și promet profituri enorme din acestea. A nu semna pur și simplu acordul, ar însemna pentru țările mai sărace mai ales (dar nu numai) că vor trebui să se confrunte cu enorme dezavantaje comerciale și pierderea sprijinului financiar internațional.

Acordul General pentru Comerțul cu Servicii a intrat în vigoare o dată cu înființarea Organizației Mondiale a Comerțului și a fost ratificat în pachet de parlamentele naționale. Dar detaliile concrete au fost discutate abia acum - cu ușile închise și fără vreun control democratic. Organizații critice, cum ar fi Attac, și sindicate au reușit însă să obțină câteva dintre aceste documente secrete. Contrar tuturor promisiunilor publice, Uniunea Europeană solicită unui număr de 72 de țări liberalizarea alimentării cu apă. Pentru țările sărace, acest lucru înseamnă de facto că ele sunt obligate să vândă alimentarea cu apă unor concerne cum ar fi Bechtel,

Suez sau Vivendi Universal, deoarece veniturile lor publice nu vor putea niciodată concura cu puterea financiară a acestora. Ce ar însemna acest lucru pentru populație se poate observa din exemplul Cochabamba: în orașul bolivian, prețurile la apă s-au dublat în anul 2000, după liberalizare și vinderea către concernul american Bechtel. S-a ajuns la greva generală, forțele armate au intervenit împotriva populației protestatare, până când administrația orașului a preluat din nou alimentarea cu apă. Firma Bechtel a depus plângere la Banca Mondială împotriva Boliviei și a cerut plata unor daune în valoare de 25 milioane de dolari SUA,

Dacă Acordul General pentru Comerțul cu Servicii ar fi fost la acel moment în vigoare, unei țări precum Bolivia i-ar fi fost imposibil să anuleze această privatizare.

Anularea liberalizării nu este posibilă de facto

Liberalizări dezaastroase s-au făcut cu mult timp înainte de intrarea în vigoare a Acordului General pentru Comerțul cu Servicii. Deosebirea: privatizările nu mai pot fi anulate de facto. Altfel, o țară ar trebui să ofere concernelor domenii la fel de profitabile sau să plătească amenzi ridicate către Organizația Mondială a Comerțului.

În cadrul acestui acord, multe reglementări oficiale cum ar fi cele cu privire la protecția mediului, standarde sociale sau criterii de calitate pot fi interpretate sau adăugate. În acest caz, măsura respectivă va fi supusă unui „test de necesitate”. Dacă aceasta nu se prezintă ca fiind „cel mai puțin inhibitoare a comerțului” din toate măsurile, Organizația Mondială a Comerțului poate obliga statul să anuleze acea măsură. Astfel, ea se situează nu numai deasupra parlamentelor alese în mod democratic, ci chiar deasupra Uniunii Europene. În zece până la unsprezece cazuri de litigii, au trebuit anulate legi de protecție a mediului înconjurător sau a sănătății.

O discuție publică despre Acordul General pentru Comerțul cu Servicii a putut avea loc numai după proteste masive din partea organizațiilor nonguvernamentale, cum ar fi Attac, și a sindicatelor (vezi www.gats-kritik.de sau www.stoppgats.at).

Acordul Multilateral de Investiții (MIA)

În prezent, în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului circulă un proiect pentru un „Multilateral Investment Agreement”, care urmează să întărească puterea investitorilor multinaționali față de state. Organizațiile de dezvoltare trag un semnal de alarmă serios cu privire la acest acord, deoarece investițiile directe în țările în curs de dezvoltare ar fi favorabile

numai anumitor zone de export și acest acord, MIA, ar ușura scurgerea profiturilor către concernele multinaționale. În toate țările s-ar putea astfel crea zone de producție ale unor firme și statele și-ar putea pierde suveranitatea în anumite domenii întregi. Dacă un stat își ridică, de exemplu, standardele de protecție a mediului înconjurător sau sociale și în acest fel cresc cu ceva costurile pentru concernul investitor, el poate depune plângere împotriva acestui stat la Organizația Mondială a Comerțului. Să presupunem că Nigeria adoptă o lege prin care impune construirea de instalații de filtrare și luarea de măsuri pentru protejarea sănătății în industria de prelucrare a petrolului, reguli care în Europa sunt în vigoare de decenii. Firma Shell ar putea depune o plângere împotriva guvernului nigerian, deoarece profiturile ei scad datorită investițiilor în măsuri de îmbunătățire. Sau, dacă o țară europeană decide introducerea unui impozit ecologic - atunci împotriva ei vor depune plângere investitorii din sectorul energetic și al automobilelor. Acest lucru ar însemna că nici o țară nu și-ar mai putea permite să adopte legi de protecție a mediului înconjurător și sociale.

Acordul privind unele

Aspecte Comerciale ale Drepturilor de Proprietate Intelectuală

Acordul TRIPS a intrat în vigoare în anul 1995. Aici domină influența țărilor industrializate, deoarece multe dintre discuțiile de lucru s-au desfășurat cu ușile închise, în lipsa țărilor în curs de dezvoltare. În acest acord sunt reglementate diferite instrumente pentru protecția drepturilor intelectuale (drepturi de autor, mărci, brevete etc.).

Pentru țările în curs de dezvoltare, o protecție riguroasă a know-how-ului tehnic înseamnă că noile tehnici nu mai pot fi imitate la niște prețuri favorabile. Medicamentele brevetate costă, de exemplu, cu până la treizeci de ori mai mult, decât așa-numitele generice, cu ajutorul cărora se pot combate, la niște prețuri bune, boli cum ar fi SIDA (vezi capitolul „Medicamentele”). Brevetele pentru plante și semințe îi împiedică pe fermieri să-și păstreze semințe din recolta proprie, să le planteze și să le crească dacă au folosit o singură dată semințe brevetate. În acest fel se întăresc pozițiile de puteri ale unor concerne multinaționale din domeniul agrochimiei, cum ar fi Monsanto sau Bayer, care monopolizează tot mai mult piața agrară. Brevetele pentru resursele genetice sunt posibile fără nici o problemă în cadrul acrodului TRIPS - în acest fel ar putea să se ajungă la utilizarea tehnicii „Terminatorului” pentru obținerea de plante sterile (vezi pag. 168).

Nu este deci de mirare că acordul TRIPS este criticat tot mai mult pe plan internațional. Astfel, subcomisia pentru dezvoltare și protecția drepturilor omului din cadrul Organizației Națiunilor Unite a constatat că acordul TRIPS este în contradicție cu drepturile elementare ale

omului, cum ar fi dreptul la asistență medicală, hrană și de a profita de progresul științific. Acordul se află în conflict și cu convenția internațională asupra diversității biologice. Datorită brevetelor, concernele pot chiar să-și aroge dreptul de a folosi resurse apărute în mod natural sau crescute în mod tradițional. Acest lucru este denumit biopiraterie, adică atunci când un concern brevetează cunoștințele medicale tradiționale ale unui popor și oricine folosește aceste cunoștințe trebuie să plătească pentru ele taxe de licență.

Organizația Mondială a Comerțului, ca dictatură a comerțului mondial

Pentru cercetătorul american din domeniul științelor economice, Michel Chossudovsky, „procesul de creare propriu-zisă a Organizației Mondiale a Comerțului este evident ilegal²⁶” Ea a fost instalată ca o „organizare totalitară care lezează guvernele” și împuternicește să „adapteze”, printr-o lege internațională, politicile economice și sociale ale țărilor și să desconsidere drepturile suverane ale guvernelor naționale.

Mai mult, articolele organizației sunt în contradicție nu numai cu legile naționale și internaționale existente, ci și cu „Declarația Universală a Drepturilor Omului”. Și programul de dezvoltare a Națiunilor Unite (UNDP) susține într-un studiu actual²⁷ că legătura dintre liberalizarea comerțului și creșterea și dezvoltarea pe lungă durată nu este dovedită și trage un semnal de alarmă cu privire la extinderea mandatului Organizației Mondiale a Comerțului asupra unor noi domenii.

În spatele acestei organizații se află consiliile de administrație ale marilor bănci și concerne din lume. În cadrul ședințelor desfășurate cu ușile închise, precum și la nenumăratele manifestări internaționale, acestea se înfruntă în mod regulat cu factorii decizionali, cu Fondul Monetar Internațional, cu Banca Mondială și cu conducerea Organizației Mondiale a Comerțului. Cele mai importante nume ale acestor manifestări și lobby-uri industriale sunt Camera Internațională de Comerț (International Chamber of Commerce, ICC), Dialogul Transatlantic de Afaceri (Trans Atlantic Business Dialogue, TABD), Consiliul pentru Comerț Internațional al SUA (United States Council for International Business, USCIB), Forumul Economic Mondial (World Economic Forum, WEF) și Institutul pentru Finanțe Internaționale (Institute for International Finance).

Și lobby-urile naționale cum ar fi Congresul German al Camerei de Comerț și Industrie (DIHT) sau Uniunea Industrială Austriacă (IV) încearcă să influențeze politica după dorința concernelor. La începutul anului 2003 s-a descoperit că Uniunea Industrială a finanțat pentru ministrul austriac al Finanțelor, Karl-Heinz Grassler, o pagină de internet cu suma de 175.000

de euro, pe care acesta a prezentat fotografii cu copiii săi, cu scopul de a-și face o autoprezentare. Bineînțeles că Uniunea Industrială așteaptă în schimb o politică favorabilă industriei - și o va și obține, în timp ce populația care nu dispune de un lobby financiar puternic va fi invitată la casieriile unde se încasează impozitele.

Putere și abuzuri prin intermediul lobby-urilor internaționale

Prezentăm aici o listă întreagă a celor mai importante lobby-uri internaționale, care influențează politica regimurilor naționale, a Uniunii Europene și a instituțiilor financiare internaționale, cum ar fi Organizația Mondială a Comerțului și Fondul Monetar Internațional²⁸.

Ce este rău în aceasta? Și organizațiile de protecție a mediului înconjurător și de apărare a drepturilor omului încearcă să influențeze guvernele.

Nu este nimic de obiectat în faptul că grupurile de interes găsesc înțelegere în politică pentru dorințele lor. Dar în timp ce organizațiile nonguvernamentale încearcă să-și impună dorințele cu ajutorul mobilizării opiniei publice, cea mai mare parte a înțelegerilor cu lobby-urile concernelor se desfășoară în spatele ușilor închise - de cele mai multe ori în joc fiind foarte mulți bani. Nu este vorba în mod obligatoriu despre mituirea mandatarilor politici. Aceștia adoptă adesea munți de legi, despre care nici măcar nu au habar, pur și simplu pentru că zilnic sunt prea multe dosare de rezolvat. Ce practic este când instituțiile cu mii de angajați depun documentația gata pregătită, bazată pe studii „științifice” finanțate de ele și care nu trebuie decât parafată. Și când aceste instituții regizează și campanii mediatice finanțate cu un capital serios, pentru a menține scăzută rezistența opiniei publice împotriva adoptării unei legislații favorabile concernelor.

Pe lângă acestea, multe dintre aceste lobby-uri folosesc bineînțeles metode care se află în totală contradicție cu interesele sociale - cum ar fi finanțarea partidelor aflate în cursa electorală, sau amenințarea desființării locurilor de muncă, în cazul în care guvernul nu reacționează cum doresc acestea. Numărul politicianilor care au curajul să se opună puterii economice a lobby-urilor este atât de mic, încât poate fi trecut cu vederea.

Camera Americană de Comerț (American Chamber of Commerce - AmCham)

Comitetul Uniunii Europene din cadrul Camerei Americane de Comerț reprezintă interesele sucursalelor europene ale marilor concerne americane și urmărește o

deregularizare pe cât se poate de extinsă. AmCham combate în mod consecvent orice fel de legislație obligatorie din domeniul protecției mediului și a drepturilor omului. Filiala germană AmCham Germany cere guvernului german și consiliului de miniștri ai Uniunii Europene „să conlucreze cu SUA la adoptarea legislației, în special în domenii cum ar fi biotehnologia, certificarea, mediul și siguranța datelor²⁹”. Ce înseamnă acest lucru este foarte clar: mai multă tehnologie genetică, mai puțină protecție a mediului înconjurător.

Dintre cei mai proeminenți membri fac parte concernele Chiquita, Coca-Cola, DaimlerChrysler, Disney, ExxonMobil, Ford, General Motors, Kraft, Levi's, McDonald's, Nike, Procter & Gamble și altele. <http://www.amcham.de>

Masa Rotundă Americană de Afaceri (US Business Round Table - BRT)

Din această organizație fac parte mai mult de două sute de mari concerne. Scopurile ei: în locul legislației, care obligă, și a impozitelor, să existe pentru industrie doar convenții voluntare. Membrii ei resping orice intervenție a statului. Masa Rotundă de Afaceri forțează Organizația Mondială a Comerțului pentru a adopta Acordul Multilateral de Investiții MIA și se află, de asemenea, în spatele Acordurilor de Comerț Liber americane, Nafta și FTAA.

Organizația desfășoară lobby pentru: BP, Coca-Cola, Daimler- Chrysler, Deutsche Bank, ExxonMobil, General Motors, Monsanto, Nike, Procter & Gamble, Shell și altele.

<http://www.brt.org>

Consiliul European pentru Industria Chimică (European Chemical Industry Council - CEFIC)

și Consiliul European pentru Industria Chimică intervine pentru comerțul liber cu ajutorul Organizației Mondiale a Comerțului și desfășoară lobby pentru energie mai ieftină prin liberalizarea pieței europene a energiei și dorește asigurarea brevetării plantelor și animalelor prin acordul TRIPS. Măsurile legale împotriva chimicalelor periculoase sunt împiedicate, iar în locul lor apare autoregularizarea.

Consiliul desfășoară lobby pentru: Aventis, Bayer, BP, ExxonMobil, Novartis, Procter & Gamble, Shell, Total și altele. www.cefic.be

Centrul de Studii Politice Europene (Centre for European Policy Studies - CEPS)

Centrul de Studii Politice Europene se prezintă drept un institut științific, însă combate, de exemplu, măsurile eficiente de protecție a mediului, forțând „soluții” favorabile pieței împotriva schimbării climei, cum ar fi forța atomului, deloc favorabilă climei și comerțul cu emisii. Desfășoară lobby pentru: BP, ExxonMobil, McDonald's, Shell, Siemens, Total și altele. <http://www.ceps.be>

Federația Europeană a Industriilor și Asociațiilor Farmaceutice (European Federation of Pharmaceutical Industry Associations - EFPIA)

Lobby-ul farmaceutic european combate, de exemplu, interzicerea hormonilor de creștere a vitelor și moratoriul cu privire la organisme modificate genetic. Acolo unde piața liberă dăunează producătorilor trebuie să se facă regularizare, iar acolo unde servește producătorilor, trebuie să se deregularizeze. Politica trebuie să protejeze mai bine medicamentele pentru care s-a obținut un brevet, împotriva copierii. Prea multă protecție și legislație ar exista însă în domeniul permiterii testărilor de medicamente. Membri: toate concernele farmaceutice renumite. www.efpia.org.

Masa Rotundă Europeană a Industriașilor (European Roundtable of Industrialists - ERT)

Această „Masă Rotundă a Industriașilor” este probabil cel mai puternic lobby din cadrul Uniunii Europene. În jurul ei se adună 45 de șefi ai concernelor europene, cum ar fi Bayer, BP, British American Tobacco (BAT), Nestle, Shell, Siemens și Unilever. Scopul ei principal este liberalizarea comerțului; în acest caz este vorba printre altele și despre privatizarea prestărilor publice de servicii prin Acordul GATS. www.ert.be

Forumul European al Serviciilor (European Services Forum - ESF)

Forumul European al Serviciilor reprezintă motorul principal al eforturilor de liberalizare ale Uniunii Europene, mai ales având în vedere Acordul GATS.

Forumul desfășoară lobby pentru: ABN, Amro, Allianz, Barclays, Bertelsmann, Commerzbank, DaimlerChrysler, Deutsche Telekom, DHL, Metro, Vivendi Universal și altele. www.esf.be

Asociația Europeană pentru Bioindustrie (European Association for Bioindustries - EuropaBio)

EuropaBio luptă mai ales pentru ca Uniunea Europeană să renunțe în sfârșit la opoziția față de alimentele modificate genetic - deși cea mai mare parte a populației europene sprijină interdicția de introducere a acestora în consum și regulile rigide de inscripționare. Membri: Bayer, Monsanto, Nestle, Novartis, Pfizer, Procter & Gamble, Unilever și altele.

<http://www.europabio.org>

Fedesa - Federația internațională pentru Sănătatea Animalelor (International Federation for Animal Health - IFAH)

„Federația Internațională pentru Sănătatea Animalelor” nu este o organizație de protecție a animalelor, ci un lobby industrial, care luptă împotriva interzicerii de către Uniunea Europeană a hormonilor de creștere și pentru folosirea tehnologiei genetice în creșterea animalelor.

Membri: Bayer, Boehringer, Monsanto, Novartis, Pfizer, Schering și altele.

<http://www.fedesa.be>

Dialogul Economic Global pentru Comerțul Electronic (GBDe - Global Business Dialogue on Electronic Commerce)

Dialogul Economic Global pentru Comerțul Electronic are drept scop îndepărtarea barierelor din comerț și industrie, precum și scăderea impozitelor pentru concerne. Lobby-ul își dorește mai multe legi și reglementări, în special dacă este vorba despre protejarea față de copiile pirat.

GBDe desfășoară lobby pentru: Alcatel, Bertelsmann, Deutsche Bank, Fujitsu, Hewlett Packard, Hitachi, Mitsui, Nokia, Siemens,

Toshiba și altele.

www.abde.org

Camera Internațională de Comerț (International Chamber of Commerce - ICC)

ICC se prezintă ca fiind „singura organizație de afaceri într-adevăr globală, din lume” și oferă membrilor ei „acces direct la guvernele naționale din lumea întreagă³⁰”. Este formată din 7.000 de firme membre, cum ar fi Coca-Cola, ExxonMobil, Ford, General Motors și Shell. Luptă pentru Acordul de Investiții MIA și pentru alte acorduri pentru liberalizarea comerțului. În plus, intră în scenă ca partener al „Global Compact” din cadrul Națiunilor Unite - și în acest fel câștigă puțină verosimilitate, datorită încercării secretarului general al ONU, Kofi Annan, de a obliga firmele multinaționale să devină „Global Player” pline de responsabilitate. ICC are o lungă istorie a lobby-ului împotriva tratatelor internaționale cu privire la protecția mediului și își continuă această activitate și după înființarea Global Compact. Combate, de exemplu, Protocolul Kioto, Convenția asupra Diversității Biologice sau Convenția de la Basel, privind tranzitul transfrontalier de deșeuri. Aceasta ar trebui să împiedice ca deșeurile periculoase să mai fie depozitate pur și simplu, contra unor sume importante de bani - de cele mai multe ori sub forma plăților către guverne corupte - în țări mai sărace, ale căror populații nu se pot opune atât de ușor. Datorită acestui fapt este una din cele mai importante grupe de lobby pentru industria genetică și acordul TRIPS al Organizației Mondiale a Comerțului. www.iccwbo.org

Comitetul pentru Proprietatea Intelectuală (Intellectual Property Committee - IPC)

Comitetul pentru Proprietatea Intelectuală desfășoară lobby mai ales pentru controversatul Acord TRIPS al Organizației Mondiale a Comerțului.

Membri: Bristol-Myers, Dupont, General Electric, Hewlett Packard, IBM, Merck, Monsanto, Pfizer, Time-Warner și altele.

Dialogul Transatlantic de Afaceri (Transatlantic Business Dialogue - TABD)

Dialogul Transatlantic de Afaceri se află în spatele multor acorduri de liberalizare ale Organizației Mondiale a Comerțului și ale Uniunii Europene. Acesta a fost înființat la inițiativa Comisiei Europene și a Ministerului American de Comerț și reunește manageri de vârf europeni și americani. Conform TABD, contactele cu comisia Uniunii Europene au loc chiar zilnic. În mod regulat sunt adoptate „recomandări” pentru liberalizarea comerțului, care în general sunt

acceptate de Comisia Uniunii Europene. Printre aceste recomandări se numără desființarea regularizărilor din domeniile sănătății, a regulamentelor de siguranță și mediului, care sunt văzute ca niște inhibitori ai comerțului, cum ar fi, de exemplu, salariile minime garantate de lege.

TABD desfășoară lobby pentru: Bayer, Daimler Chrysler, Deutsche Bank, Ford, McDonald's, Monsanto, Pfizer, Siemens și altele. www.tabd.com

Uniunea Confederațiilor Industriei și Patronatului din Europa (Union of Industrial and Employer's Confederations of Europe-UNICE)

Uniunea Confederațiilor Europene ale Industriei și Patronatului este cea mai mare uniune a patronatului din Europa și întemeietoarea European Services Network, care ulterior s-a transformat în Forumul European al Serviciilor (ESF). A adoptat un șir întreg de principii de liberalizare, care se regăsesc aproape cuvânt cu cuvânt în documentele de poziție ale Comisiei Uniunii Europene, cum ar fi liberalizarea tuturor sectoarelor din domeniul prestărilor de servicii, abrogarea unor legi din domeniul social, de muncă sau de mediu, care contravin comerțului liber, și întărirea poziției Organizației Mondiale a Comerțului în comparație cu guvernele democratice legitime.

Membrii sunt uniunile naționale ale industriei și patronatului. www.unice.org

Consiliul pentru Comerț Internațional al SUA (US Council on International Business - USCIB)

Consiliul pentru Comerț Internațional al SUA a fost unul din grupurile industriale cele mai influente, când s-a pus problema introducerii Acordului Global de Investiții MIA. A fost înființat în 1945, „pentru a îmboldi un sistem deschis al sistemului comerțului mondial, investițiilor și finanțelor”, și este format astăzi din trei sute de conserne, lobby-uri industriale, birouri de avocatură și bănci. Din el fac parte BP, Coca-Cola, Chevron, Dupont, General Electric, General Motors, Global Climate Coalition, Honeywell, Ford, McDonald's, ExxonMobil, Monsanto, Nestle, Philip Morris, Shell, Texaco și Unilever. USCIB este ramura americană a Camerei Internaționale de Comerț (ICC) și a Organizației Internaționale a Patronatului (IOE).

Sprijină poziția de respingere a președintelui Bush față de Protocolul Kioto și se preocupă ca libertatea investițiilor din Organizația Mondială a Comerțului și firmele regionale membre să rămână o prioritate. www.uscib.org

Coaliția Americană a Industriei Prestărilor de Servicii (US Coalition of Service Industries - USCSI)

Coaliția Americană a Industriei Prestărilor de Servicii reprezintă cel mai influent grup de lobby din domeniul prestărilor de servicii din lume. A fost înființată la insistențele concernelor americane din domeniul prestărilor de servicii financiare, cum ar fi American International Group (AIG) și American Express, pentru a garanta că „comerțul american din domeniul prestărilor de servicii va deveni un scop central al inițiativelor viitoare pentru liberalizarea comerțului”.

A avut un rol cheie în apariția și formularea acordului GATS. Având în vedere negocierile actuale ale GATS, USCSI solicită, de exemplu, liberalizarea tuturor domeniilor prestărilor de servicii, inclusiv educația și sănătatea. <http://www.uscsi.org>

Consiliul Mondial de Afaceri pentru Dezvoltare Durabilă (World Business Council for Sustainable Development - WBCSD)

Consiliul Economic Mondial pentru Dezvoltarea de Durată se prezintă cu plăcere ca fiind un fel de organizație de protecție a mediului a concernelor. Totuși, scopul principal al WBSCD este împiedicarea legilor cu privire la protecția mediului, care obligă și adoptarea, în locul acestora, de bună voie, a unor convenții în spiritul așa-numitei „Corporate Social Responsibility” (CSR), a căror nerespectare nu poate fi controlată de nimeni și, deci, nici sancționată.

Membri: Adidas, Aventis, Bayer, BP, Daimler Chrysler, Deutsche Bank, Ford, General Motors, McDonald's, Monsanto, Nestle, Novartis, Pfizer, Procter & Gamble, Shell, Unilever și altele. www.wbcsd.ch

Forumul Economic Mondial (World Economic Forum - WEF)

Prin anualele întâlniri de lucru din stațiunea elvețiană Davos, Forumul Economic Mondial creat în 1970 a intrat în centrul atenției mass-mediei și al protestelor împotriva globalizării. Față de reproșul adus că asigură supremația mondială a concernelor, Forumul Economic Mondial se prezintă ca o organizație independentă, care nu este legată de „nici un fel de interese politice, particulare sau naționale”. Mai mult de 1.300 de manageri de marcă se întâlnesc cu șefi de guverne, organizații nonguvernamentale și din mass-media, pentru a

discuta în peste 270 de runde de discuții despre situația lumii.

Acest lucru sună nevinovat, dar, conform experților, „oamenii de la Davos controlează practic toate instituțiile internaționale, multe guverne și douăsprezece ducini din capacitățile economice și militare mondiale³¹”. www.weforum.org

Portrete ale firmelor

Adidas - Salomon AG

„Cei «mai buni» în probleme sociale și ecologice”

Produse, mărci	Îmbrăcăminte sport și aparatură pentru sport cu mărcile Adidas, Arcteryx, Bonfire, Cliche, Erima, Mavic, Maxfli, Salomon și Taylormade
Pagină de internet	http://www.adidas-salomon.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 6,5 miliarde de euro Profit (2002): 390 milioane de euro ¹ Angajați: 14.700 Sediul: Herzogenaurach (Germania)
Acuzații	<p>Exploatarea copiilor, molestare sexuală și alte nereguli în fabricile furnizoare</p> <p>Adidas este după Nike, cu 15 procente cotă-parte din piață, al doilea producător de articole sportive din lume. O mare parte a cheltuielilor firmei se fac, după datele proprii, pentru publicitate, în timp ce concernul german cheltuie doar foarte puțin pentru condițiile de viață ale muncitorilor din fabricile furnizoare: salariul pe oră este circa 21 de cenți în fabrica „Yue Yuen” din China.</p> <p>Timpul de lucru este între 60 și 84 de ore pe săptămână².</p> <p>Muncitoarele din fabricile furnizoare ale firmei Adidas din El Salvador relatau în anul 2000 despre copii de doisprezece ani, care lucrau ore suplimentare și trebuiau să doarmă pe podeaua fabricii până a doua zi, când reîncepeau lucrul. Muncitoarele erau obligate să presteze ore suplimentare și să-și facă teste de sarcină, concediile de</p>

boală erau interzise, iar organizațiile sin-dicale reprimare.

În afară de acestea s-au înregistrat foarte multe cazuri de discriminare și molestare sexuală.

Și în fabricile furnizoare indoneziene, muncitorii, printre care și tineri de 15 ani, erau obligați la ore suplimentare.

Măsurile de sancțiune disciplinară aplicate de fabrică cuprindeau concedieri, întemnițare, scăderi ale salariului, curățirea WC-urilor și alte „pedepse” umilitoare. Se ajungea tot mai mult la molestarea sexuală, relatează organizația indoneziană de ajutorare a muncitorilor PMK. Salariul se situa în parte chiar sub salariul minim stabilit prin lege. Organizațiile sindicale independente erau împiedicate în desfășurarea activității⁴. La sfârșitul anului 2002, cantitatea de bacterii din apa potabilă a unei fabrici furnizoare din El Salvador depășea de 650 ori limita admisibilă. Abia după protestele consumatorilor din Europa, firma Adidas s-a văzut obligată să ia măsuri.

La sfârșitul anului 2002, 350 de muncitoare au demonstrat împotriva firmei thailandeze „Bed and Bath Prestige Company”, care producea pentru concerne cum ar fi Nike, Levi Strauss, Adidas și Reebok. Proprietarii firmelor datorau muncitoarelor 400.000 de euro, salarii și daune. Pe lângă aceasta, ele relatau despre ore suplimentare obligatorii. Lor li se oferea și apă potabilă, în care se dizolva amfetamină, pentru a putea lucra până târziu în noapte. În cazul în care se îmbolnăveau sau erau însărcinate, trebuiau să lucreze în continuare. După protestele consumatorilor, muncitoarelor li s-a acordat o parte din daune prin intermediul Ministerului Thaiandez al Muncii⁵. În martie 2003 a apărut raportul „We are not machines” (Noi nu suntem mașini) al unui grup internațional de inițiativă format din organizații de protecție a drepturilor omului, în care li se reproșează firmelor Nike și Adidas că plătesc muncitoarelor din Indonezia salarii de doar 2 euro pe zi. Din acest motiv, ele sunt obligate să-și părăsească copiii pentru că nu-i mai

pot întreține. Muncitoarele care se înscriu în sindicate independente „se tem de concediere, închisoare sau tortură psihică”. Pe lângă toate acestea, în raport se mai relatează și despre condiții de muncă grele și discriminarea sexuală a femeilor, care în perioada menstruației trebuie să fie consultate de medicii femei din cadrul firmei, pentru a dovedi sângerarea⁶.

Confruntată cu astfel de acuzații, firma Adidas a răspuns că a luat deja măsuri de îmbunătățire a condițiilor de muncă. Dar acestea trebuie dovedite. Adidas, ca și mai înainte, nu a inițiat controale independente.

Membrii organizațiilor de protecție a animalelor au acuzat firma Adidas, ca principal achizitor de piei de cangur, din care se fabrică mingi de fotbal, drept parte responsabilă de uciderea în masă a animalelor. Adidas a respins acuzațiile⁷.

Lobby industrial

WBCSD

Ce puteți face
dumneavoastră

Somați-l pe purtătorul de cuvânt al firmei Adidas, Oliver Bruggen, să garanteze salarii minime care să asigure existența, libertatea sindicală și controale independente:

Tel. +49/9132/843100, fax +49/9132/842138

oliver.brueaen@adidas.de

Alte informații

<http://www.cleanclothes.org> Campania „Haine Curate”
<http://www.saubere-kleiduna.de> Filiala germană a campaniei, cu transmitere de informații

<http://www.thailabour.org> Campania Die Thai Labour scoate la iveală neregulile din fabricile furnizoare.

Agip (Grupul Eni)

*„Folosind combustibilul Agip,
alimentați calitate și protejați mediul
înconjurător.”*

Produse, mărci

Combustibil și alte produse petroliere, precum și benzinăriile
cu mărcile Eni și Agip

Pagină de internet

<http://www.eni.it>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 47,9 miliarde de euro Profit (2002): 4,6
miliarde de euro¹.

Angajați: 80.000 în peste 70 de țări

Sediul: Roma și Mailand (Italia)

Acuzații

Finanțarea războaielor civile și a traficului cu armament,
distrugerea bazei materiale a existenței în zonele de exploatare,
cooperarea cu dictaturile militare

Firma Agip face parte din grupul italian Eni și este responsabilă
în cadrul acestuia de producerea și vânzarea produselor petroliere.
Concernul produce 1,5 milioane de barili de echivalente petroliere
(inclusiv producție de gaz metan) și vrea să crească această
producție până în anul 2006 la 1,8 milioane de barili. Printre
producătorii de gaz metan din Europa, Eni se situează pe locul doi.
În legătură cu încălcările drepturilor omului produse de industria
petrolieră, Agip este un concurent clasic. Împreună cu Shell și Elf,
concernul este activ în Delta Nigerului, unde industria petrolieră a
cooperat strâns cu diferitele regimuri militare, care au dominat

Nigeria până în anul 1999.

Și astăzi activitatea consorțiului provoacă grave distrugeri ale mediului înconjurător și afectează în acest fel baza materială a existenței a mii de familii.

Din anul 1983, firma Agip este activă și în Angola și produce acolo 50.000 de barili de petrol pe zi. Până în 2005, concernul vrea să crească exploatarea de petrol din Angola până la 130.000 de barili pe zi².

În această țară, de 25 de ani domnește un război civil care a provocat sute de mii de victime și care, pe de o parte este finanțat de diamante, iar pe de altă parte de petrol. Organizațiile de protecție a drepturilor omului reproșează industriei petroliere cooperarea cu dictatorul autocrat Jose Eduardo dos Santos și finanțarea traficului cu armament și a corupției din aparatul de stat (vezi pag. 138-141).

În Sudan s-a înființat în anul 1959 firma AgipSudan Ltd, care administrează aici o rețea de 60 de benzinării și care a fost vândută în 1999. În acest scop, filialele firmei Eni, Snamprogetti și Saipem au fost angrenate în construcția de instalații petroliere și conducte de transport de petrol. În perioada construirii acestor instalații s-au petrecut acte de cruzime, care au fost exercitate sistematic de armata sudaneză asupra populației civile. Organizațiile de protecție a drepturilor omului reproșează industriei petroliere din Sudan cooperarea cu regimul militar și finanțarea traficului de armament.

Conform organizațiilor de protecție a drepturilor omului și mediului înconjurător din șase țări, firma BP și partenerii ei consorțiali, printre care Agip și Total, au încălcat în cadrul proiectului de construcție a conductei Baku-Tbilisi-Cyhan „regulile de bază ale responsabilității firmelor”. Consorțiul a exercitat o influență de neacceptat asupra legislației cu privire la protecția mediului înconjurător din țările vecine. „După ce BP s-a plâns la președintele georgian Schewardnadse, ministrul Mediului a fost obligat să

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

parafeze raportul cu privire la compatibilitatea conductei cu mediul înconjurător”, declară Regine Richter din cadrul organizației de protecție a mediului Urwald. „Și acest lucru, în pofida faptului că aceasta a susținut cu câteva zile înainte că acordul ei ar contraveni prevederilor legislației georgiene, deoarece conducta traversează marginea unui parc național.” Organizațiile vorbesc despre amenințări masive ale criticilor proiectului în Azerbaidjan și Turcia și se tem de posibilitatea de militarizare a regiunii pentru protejarea conductei față de atacuri³.

Depuneți pângere la Agip Deutschland AG, strada Sonnen 23, D-80331 München, Tel. +49/89/5907-0 Fax +49/89/596303, aaip@aaip.de

Nu există probleme petroliere „bune”.
Cea mai bună alternativă: să se călătorească mai puțin cu mașina. Să se zboare mai puțin.

<http://web.amnestv.org/librarv/ena-sdn/index>
Informații despre Sudan ale Amnesty International
<http://www.oneworld.org/globalwitness>
Petrul și războiul din Angola
www.foe.org/camps/intl/Appendices.htm
Informații despre proiectul conductei caspice

Aldi/Hofer

„Aldi informează...”

Produse, mărci

Supermagazine Aldi (în Austria: Hofer) cu mărci proprii comercializate, de exemplu: Amaroy, Choceur, Gartenkrone, Grandessa, Lomee, Milfina, Rigolta, Almat, Caribic, Kur, Tandil etc. la detergenți și produse pentru îngrijirea corpului

Pagină de internet

<http://www.aldi.de>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002, evaluată): 25 miliarde de euro¹
Filiale: 6.400 în lumea întreagă
Sediul: Essen și Muhlheim/Ruhr (Germania)

Acuzații

Exploatare în obținerea de materii prime, încălcarea dreptului de aderare la sindicate, distrugerea mediului înconjurător

Aldi este - chiar înainte de Coca-Cola - cea mai îndrăgită marcă a germanilor² și, cu circa 45 de procente cotă-parte din piața de discount, de departe firma cu cele mai mici prețuri din țară. Dar Aldi nu este „un magazin pentru oamenii săraci”, cum ar putea să se înțeleagă din clișeu: nici măcar 20 de procente din totalul clienților nu au venituri mici³. Conform unui studiu, circa trei pătrimi din toate gospodăriile germane își fac cumpărăturile la Aldi, iar 40 de procente la Lidl⁴. (Important: Aldi este prezentat în această carte doar ca

exemplu pentru ramura lanțurilor de magazine alimentare și de discount, care îi exploatează în același mod pe furnizorii produselor lor din țările sărace!)

Concernul a fost înființat în anul 1948 cu numele „Albrecht-Discount” de frații Theo și Kari Albrecht, iar în anul 1961 s-a divizat în Aldi Nord și Aldi Sud. Din anul 1963, din Aldi Sud face parte și firma austriacă Hofer KG. Aldi are reprezentanțe în mai multe țări europene, Australia și SUA. Frații Albrecht constituie cea mai bogată familie din Europa, și, conform revistei Forbes, se situează pe locul cinci în lume, cu o avere estimată la mai mult de 21 miliarde de euro.

Acești bani au fost câștigați datorită angajaților și furnizorilor firmei din lumea întreagă. Căci ofertele ieftine nu pot fi explicate numai prin dotările spartane ale filialelor. Acestea se obțin în defavoarea salariilor cinstite și a condițiilor de muncă. Astfel, în mod obișnuit, costurile personalului din comerț constituie între 10 și 35 de procente din cifra de afaceri. La Aldi, acestea sunt de numai 2,5 procente. În schimb, concernul cheltuie, la un segment de piață apreciat de 10 până la 50 de procente, circa o pătrime din toți banii pentru publicitate din întregul comerț cu alimente din Germania⁵.

Participările la deciziile legate de firmă sunt împiedicate, nu există un comitet general de întreprindere pentru grupul Aldi. În vara anului 2000, angajați din Irlanda ai concernului s-au plâns de faptul că sunt obligați să presteze ore suplimentare neplătite. Cinci dintre aceștia au fost concediați. „De fapt am fost concediați deoarece făceam parte dintr-un sindicat și doream recunoașterea acestuia de către firmă”, spune un membru din comitetul de inițiativă al filialei⁶. În toamna lui 2000, sindicatele franceze s-au revoltat, deoarece Aldi își obliga angajații să lucreze până la 60 de ore fără a le plăti orele suplimentare⁷.

Aldi este cel mai mare vânzător de cafea, ceai și ciocolată din Germania. Concernul, datorită prețurilor scăzute pe care le practică, își ține sub presiune atât furnizorii cât și concurenții. Urmările sunt condițiile catastrofale de muncă și salariile situate cu mult sub cele minime din țările furnizoare de materie primă din Asia, Africa și America Latină. La fel se întâmplă și cu fructele importate, dar și cu textilele, din care Aldi obține venituri mai ridicate decât alte firme, cum ar fi H&M Germania. În timp ce lanțuri de magazine ca Edeka, Rewe și Spar au cel puțin o ofertă limitată de bunuri comercializate corect, acest lucru nu se întâlnește la Aldi și Hofer.

Aldi este criticat și datorită ofertelor ieftine de creveți din Pacific. Cultura masivă de creveți a transformat regiuni de coastă întregi în adevărate ferme pentru creveți, iar acest lucru a dus la reducerea suprafețelor cu păduri de mangrove, foarte importante din punct de vedere ecologic. Opoziția împotriva acestor ferme ia amploare tot mai mult, pentru că localnicii își văd amenințate condițiile de viață. Organele statului intervin adesea în forță împotriva acestor revolte: în Bangladesh, Malaiezia, Indonezia și India s-a ajuns chiar la mutări silite, arestări și maltratări, pentru a se netezi drumul acestor ferme de creveți⁸.

Ce puteți face
dumneavoastră

Alegeți alimentele produse regional sau ecologic, cumpărați produse din import comercializate corect. Protestați la ALDI Einkauf GmbH&Co. oHG, Burgstrase 37, D-45476 Mulheim (Aldi Sud), respectiv EckenbergstraBe 16, D-45307 Essen (Aldi Nord).

Oferiți-le casierelor de la Aldi o pauză pentru a-și trage răsuflarea, lăsați-vă mai mult timp pentru a plăti, discutați puțin cu ele!

Alte informații

Hannes Hintermeier: Lumea-Aldi. Cercetări asupra miliardarilor din domeniul discountului. Editura Karl Blessing, Munchen, 1998.

Aventis

*„Provocarea noastră
este viața.”*

Produse, mărci

Medicamente: Amaryl, Arelix, Batrafen, D-Fluoretten, Delix, Dematop, Euglucon, Fluoretten, Insuman Comb, Isocilin, Lasix, Novalgin, Rulid, Taxotere, Telfast, Ximovan Vaccinuri ale filialei Behring, de exemplu împotriva pojarului, oreionului, difteriei, tusei convulsive, poliomielitei, gripei.

Diagnostiche: teste SIDA, teste pentru consumul de droguri și altele
Substanțe pentru vindecarea rănilor, produse din plasmă, substanțe pentru diminuarea sângerărilor, suplimente alimentare pentru creșterea animalelor.

Pagină de internet

<http://www.aventis.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 20,62 miliarde de euro

Profit (2002): 2,09 miliarde de euro¹.

Angajați: 78.000

Sediul: Strasbourg (Franța)

Acuzații

Finanțarea testărilor lipsite de etică de medicamente, suspiciuni de mituire a medicilor și sustragere de la plata impozitelor, împiedicarea unei țări în curs de dezvoltare de a produce și desface pe piață medicamente vitale.

Concernul Aventis a fost înființat în anul 1999 prin fuziunea dintre firma germană Hoechst AG și cea franceză Rhone-Poulenc S.A.

Cele mai importante domenii ale activității sunt sănătatea și alimentația. Începuturile firmei Hoechst AG se plasează în secolul al XIX-lea, într-o fabrică din Höchst am Main. În 1925, Hoechst s-a unit

cu alte firme producătoare de substanțe chimice, sub numele de IG Farben. Acest concern a fost implicat în crimele săvârșite de național-socialiști. De exemplu, prin folosirea în procesul de producție a muncii silnice, a muncitorilor străini și a prizonierilor de război și prin producerea gazului Cydon-B, folosit la exterminarea evreilor în lagărele de concentrare. După al doilea război mondial, firma IG Farben s-a separat în trei concerne independente: Bayer, BASF și Hoechst. Organizația „Coaliția împotriva pericolelor Bayer” reproșează acestor urmași că nu vor să acorde daune compensatorii pe măsură.

Firma Hoechst Marion Roussel (între timp componentă a concernului Aventis) a depus în anul 2001 împreună cu alte 38 de firme farmaceutice o plângere împotriva guvernului sud-african pentru încălcarea dreptului de brevetare. „Fapta” sud-africanilor: în 1997 au votat o lege care făcea posibilă tratarea bolnavilor de SIDA cu medicamente ieftine. Deoarece plângerea depusă se transforma într-un dezastru al firmelor farmaceutice în domeniul relațiilor publice, aceasta a fost retrasă la 19.04.2001. Activiștii anti-SIDA au reproșat concernului că obține „profitori din viața oamenilor” (vezi pag. 118). Doctorul Friedmar Nusch, șeful Corporate Communications Aventis S.A., a respins aceste acuzații în toamna lui 2001.

Hoechst Marion Roussel a finanțat în anii 1990 împreună cu concernul anglo-suedez AstraZeneca o testare internațională cu substanța inhibitoare ACE Ramipiril, conținut în medicamentul produs pentru hipertensiune, Delix, al firmei Aventis. Criticii reproșează concernului și medicilor implicați - printre aceștia și 31 din Germania - că numeroși pacienți nu au primit medicația corespunzătoare și, din acest motiv, probabil că au avut de suferit (vezi pag. 136). Doctorul Friedmar Nusch, șeful Corporate Communications Aventis S.A., a respins aceste acuzații în toamna anului 2001. Prin pseudo-conferințe de perfecționare pentru medici, Aventis a încercat să dea un avânt folosirii medicamentului Ramipiril. Participanții au primit indemnizații pentru cheltuieli în valoare de

circa 200 de euro².

La mijlocul anului 2000, conform revistei berlineze de specialitate „Arznei-telegramm”, procuratura germană a efectuat cercetări în cadrul concernului pentru suspiciunea de dare de mită și sustragere de la plata impozitelor³. În martie 2003, Aventis a trebuit să plătească o amendă în valoare de 12 milioane de dolari SUA, deoarece firma germană Hoechst AG împreună cu alte firme au efectuat între anii 1995 și 1997 stabiliri ilegale ale prețurilor prin convenție⁴.

Hoechst Marion Roussel a finanțat la spitalul Nyiro Gyula din Budapesta un studiu cu o substanță de testare M100907/3004, în cadrul căruia numeroși pacienți suferinzi de schizofrenie nu au primit medicamente corespunzătoare (vezi pag. 114). Conform Declarației de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor este interzisă tratarea pacienților care suferă de boli grave cu substanțe placebo, dacă există pe piață medicamente corespunzătoare bolii lor⁵. Doctorul Friedmar Nusch, șeful Corporate Communications Aventis S.A., a confirmat în toamna anului 2001 faptul că în cadrul studiului, un grup de pacienți au fost tratați numai cu placebo și a susținut că autoritățile medicale locale au aprobat acest lucru⁶.

Lobby industrial

EuropaBio, WBCSD, CEFIC, EFPIA, ERT (vezi pag. 244)

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la: Doctorul Friedmar Nusch, șeful Corporate Communications Aventis S.A.
E-mail: Friedmar.Nusch@aventis.com <http://www.bukopharma.de>
Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din industria farma-ceutică în așa-numita Lume a Treia.

Alte informații

<http://www.arznei-telearamm.de> Revista de specialitate „Arznei-telegramm” relatează continuu despre practicile murdare ale firmelor farmaceutice.

Bayer

*„Succes prin competență
și responsabilitate”*

Produse, mărci

Medicamente pentru uz uman: Adalat, Alka Seltzer, Aspirin, Canesten, Glucobay, Lefax, Saroten, Talcid etc. Medicamente pentru uz veterinar: Baytril (antibiotic) etc. Substanțe pentru combaterea dăunătorilor și insecticide pentru casă: Autan, Baysiston, Gaucho, Tamaron etc.

Pagină de internet

<http://www.bayer.de>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 29,62 miliarde de euro Profit (2002): 1,060 miliarde de euro¹.
Angajați: 117.000 Sediul: Leverkusen (Germania)

Acuzații

Importul de materii prime din zone de conflict, finanțarea testărilor lipsite de etică de medicamente, împiedicarea unei țări în curs de dezvoltare de a produce și desface pe piață medicamente vitale, desfacerea pe piață de substanțe periculoase pentru plante, acceptarea exploatării copiilor din partea furnizorilor de materii prime Bayer este unul dintre cele mai mari conerme farmaceutice și chimice din lume. În 1925, Bayer împreună cu alte firme producătoare de substanțe chimice s-au unit sub numele IG Farben. Acest concern a fost implicat în ororile înfăptuite de Partidul Național-Socialist.

De exemplu, prin folosirea în producție a muncii silnice și prin producerea gazului Cyclon-B, folosit la exterminarea evreilor în lagărele de concentrare. După al doilea război mondial, IG Farben s-

a separat în trei concerne independente: Bayer, BASF și Hoechst. Organizația „Coaliția împotriva pericolelor Bayer” le reproșează acestor urmași că nu vor să acorde daune compensatorii pe măsură.

Bayer a finanțat în anii 1990 două testări mari de medicamente, în care a fost folosit medicamentul pentru hipertensiune Nitrendepin. Mii de pacienți nu au primit ani la rând medicamente corespunzătoare bolii, ci numai un placebo. Bayer și medicii implicați au luat astfel în calcul posibilitatea ca numeroși pacienți să sufere atacuri cerebrale sau infarcturi miocardice (vezi pag. 123).

Bayer a declarat în august 2001 cu privire la acest fapt că testările au fost aprobate de comitete de studii independente².

Concernul Bayer, împreună cu alte 38 de firme farmaceutice, a depus plângere în anul 2001 împotriva guvernului sud-african pentru încălcarea dreptului de protecție a brevetului de invenție. „Fapta” sud-africanilor: în 1997 au votat o lege care făcea posibilă tratarea bolnavilor de SIDA cu medicamente ieftine (idem Aventis, pag. 263).

În mai 2003, un birou de avocatură american a depus o plângere colectivă a bolnavilor de hemofilie împotriva concernului Bayer. Acuzația: Bayer a vândut în anii optzeci coagulante infestate cu HIV sau cu virusul hepatic CEFIC³.

Bayer a respins acuzațiile.

Firma H.C.Starck, filială a concernului Bayer, extrage de ani de zile minereu de coltan din Congo și, conform Națiunilor Unite, a contribuit clar la continuarea războiului, care a ucis în anul 1998 mai mult de 3,3 milioane de oameni. După apariția primei ediții a „Cărții negre a firmelor de marcă”, concernul Bayer a denunțat toate acuzațiile, dar în urma controalelor ONU a trebuit să renunțe la importurile din Congo (vezi capitolul „Industria electronică”).

În toamna anului 2002, o comisie de cercetare a congresului peruan a stabilit că în octombrie 1999, într-un sat din Anzi, 50 de copii

au fost otrăviți cu pesticidul Folidol produs de Bayer. 24 dintre aceștia au murit. Recipienții din plastic originali nu conțineau informații suficiente despre gradul de toxicitate⁴. La începutul anului 2003, Comitetul India a publicat un studiu conform căruia firme cum ar fi Bayer, Monsanto, Unilever și Syngenta au exploatat copii în producerea de semințe pentru răsaduri în India⁵.

Lobby industrial

WBCSD, CEFIC, EFPIA, ERT, FEDESA, TABD, EuropaBio

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la: Bayer AG,
Unternehmenskommunikation, Dr. Thomas Portz, E-mail:
thomas.portz@bayer-aa.de

Alte informații

<http://www.cbanetwork.de>
Coaliția împotriva pericolelor Bayer, căsuța poștală 15 04 18, D-40081
Dusseldorf. Această rețea internațională de întrajutorare editează în
fiecare trimestru revista „STICHWORT BAYER”.
<http://www.bukopharma.de>
Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din
industria farmaceutică din Lumea a Treia.
<http://www.indianet.nl/cotseed.html>
Studiu cu privire la exploatarea copiilor în producerea de semințe
pentru răsaduri.

Boehringer Ingelheim GmbH

„Viziune și conducere”

Produse, mărci

Medicamente pentru uz uman: Adumbran, Beroduai, Bisolvon, Buscopan plus, Dixarit, Dulcolax, Fucidine, Laxoberal, Micardis, Mobic, Mucosolvan, Rhinospray, Silomat, Spasmo Mucosolvan, Thomapyrin
Medicamente pentru uz veterinar: Matacam împotriva durerilor postoperatorii și infecții la câini, Vetmedin ca substanță pentru inimă și circulație sanguină la câini

Pagină de internet

<http://www.boehringer-ingelheim.de>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 7,58 miliarde de euro Profit (2002): 537 milioane de euro¹. 32.000 de angajați în 60 de țări Sediul: Ingelheim (Germania)

Acuzații

Desfacerea pe piață a medicamentelor ineficace, împiedicarea unei țări în curs de dezvoltare de a produce și desface pe piață medicamente vitale.

Firma Boehringer Ingelheim a fost înființată în anul 1885. 95 de procente din afacerile concernului răspândit în lumea întreagă sunt cu medicamente pentru uz uman, doar o parte foarte mică cu cele de uz veterinar. Cel mai cunoscut produs de marcă este Thomapyrin-ul; cu 17,6 milioane de cutii vândute în anul 2000, acesta reprezintă cel mai utilizat medicament din Germania². Amestecul de trei substanțe conținut în acest medicament este clasificat în

îndrumarul de medicamente „Pilule amare” ca necesitând sfatul medicului³. Boehringer Ingelheim International GmbH și filiala americană Ingelheim Pharmaceuticals Proprietary Limited, precum și filiala Dr. Karl Thomae GmbH împreună cu alte firme farmaceutice au depus plângere în anul 2001 împotriva guvernului sud-african pentru încălcarea dreptului de protecție a brevetului de invenție (idem Aventis, pag. 263).

În toamna anului 2001, firma Boehringer Ingelheim a pus gratuit la dispoziția unor state africane medicamentul pentru tratarea SIDA, Viramune. Cererea noastră din prima ediție a „Cărții negre a firmelor de marcă”, ca firmele farmaceutice să pună gratuit la dispoziția statelor sărace medicamente pentru SIDA a fost încununată evident de succes! În 1996 s-a făcut public faptul că datele despre efectul pozitiv al medicamentului Asasantin, produs de Boehringer Ingelheim, au fost falsificate⁴. Aceste date proveneau de la 438 de pacienți care nici măcar nu existau. Firma Boehringer Ingelheim a plătit medicului responsabil cu testarea 600.000 de euro pentru munca sa, dar nu a cerut banii înapoi în ciuda înșelăciunii.

Și în anul 1999, medicamentul Asasantin era considerat încă în revista de specialitate „Deutschen Arztezeitung” drept foarte eficace. Substanța Dipyridamol conținută de medicamentul Asasantin - și aflată pe piață încă din anul 1951 - este considerată în manualele americane drept total lipsită de eficacitate, încă din anii 1980.

Toate reproșurile au fost respinse parțial în toamna anului 2001 de Dr. Hansjorg Secker, de la compartimentul Relații Publice: „Punctele critice cu privire la efectuarea corectă din punct de vedere științific a studiilor sau împiedicarea țărilor din Lumea a Treia să procure medicamente sunt denaturate, prescurtate sau plasate într-un context fals.”

Lobby industrial

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

EFPIA, FEDESA, TABD (vezi pag. 244)

Depuneți plângere la: Profesor Rolf Krebs, președintele
consiliului de administrație, Boehringer Ingelheim,
Corporate Head Office, Burgerstr. 173, D-55216 Ingelheim.
Trimiteți cutii goale de medicamente produse de această firmă cu
solicitarea:
încetați desfacerea pe piață a medicamentelor cu efect
îndoielnic!

<http://www.bukopharma.de>

Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din
industria farmaceutică din Lumea a Treia. Acest grup a descoperit
multe nereguli și a cauzat multe schimbări.

<http://www.arznei-telearamm.de>

Revista berlineză de specialitate „Arznei-telegramm” relatează
permanent despre practicile murdare ale firmelor farmaceutice.

BP p.l.c.

*„Mult mai mult
decât petrol”*

Produse, mărci	Combustibili și alte produse petroliere, precum și benzinării cu marca BP și Arai Online-Shop www.bpexpress.de
Pagină de internet	http://www.bp.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 190 miliarde de euro Profit (2002): 8 miliarde de euro ¹ Angajați: 115.000 Sediul: Londra (Marea Britanie)
Acuzații	<p>Finanțarea războiului civil și a traficului de armament, distrugerea bazei materiale a vieții din zonele de exploatare a petrolului, cooperarea cu dictaturi militare.</p> <p>BP, ca și multe alte firme petroliere, a fost ani la rând ținta criticilor organizațiilor de protecție a mediului înconjurător și a drepturilor omului și este printre puținele care a mai produs ici și colo schimbări ale standardului minim în politica sa petrolieră. Astfel, concernul BP este singurul care a semnat un acord de transparență datorită activității sale din Angola, zonă a războiului civil. Deoarece cu încasările din bogatele câmpuri petroliere situate lângă coastele Angolei se finanțează o mare parte a achizițiilor de armament, conform organizației Global Witness, BP s-a arătat pregătită într-o scrisoare din 6 februarie 2001 să dea publicității cele mai importante date financiare și de exploatare, pentru a împiedica dispariția miliardelor din petrol în canalele întunecate ale corupției².</p> <p>Totuși, firma BP este, ca și înainte, ținta criticilor organizațiilor</p>

de protecție a drepturilor omului și mediului înconjurător. Concernul a achiziționat la începutul anului 2000 cote-părți în valoare de 628 milioane de euro din firma petrolieră chineză PetroChina. Cu această fuziune financiară, BP a sprijinit indirect afacerile concernului-mamă al firmei PetroChina, China National Petroleum Corporation (CNPC), criticând organizațiile de protecție a drepturilor omului. Corporația CNPC este activă de exemplu în Sudan, unde regimul militar aflat la putere săvârșește fapte de o cruzime inimaginabilă la adresa populației care trăiește în jurul zonelor de exploatare (vezi pag. 142-145).

Firmele de stat CNPC și PetroChina sunt active și în Tibetul ocupat de China, unde, de asemenea, numeroși oameni au trebuit mutați forțat pentru a se construi o conductă. În Tibet au fost documentate infinite încălcări ale drepturilor omului săvârșite de ocupația chineză, în afară de acestea, exploatarea petrolului amenință și echilibrul ecologic. Organizațiile de protecție a drepturilor omului solicită concernul BP să renunțe la cotele-părți din firma PetroChina, pentru a nu mai sprijini intervențiile chineze din Sudan și Tibet³. În 1998, firma BP a adus la cunoștința opiniei publice faptul că a avut o înțelegere cu armata columbiană, conform căreia aceasta urma să-i păzească instalațiile dintr-o zonă de gherilă. La scurt timp după aceasta, compartimentul de pază și securitate al concernului a fost acuzat de organizația pentru protecția drepturilor omului, Human Rights Watch, că a importat armament și a dotat poliția columbiană, renumită pentru brutalitatea sa⁴.

Conform organizațiilor de protecție a drepturilor omului și a mediului înconjurător din șase țări, firma BP și partenerii ei consorțiali, printre care Agip și Total, în proiectul de construcție a conductei Baku-Tbilisi-Ceyhan încalcă „în mod clar regulile de bază ale responsabilității firmelor”. Consorțiul se pare că a exercitat o mare influență asupra legislației privitoare la mediu din țările vecine. „După ce BP s-a plâns la președintele Schewardnadse, ministrul Mediului a fost obligat să parafeze documentele de testare a compatibilității cu mediul înconjurător a conductei”, explică Regine Richter de la organizația de protecție a mediului, Urgewald. „Și acest lucru, în

ciuda faptului că în urmă cu câteva zile, aceasta declarase că acordul ei ar contraveni prevederilor legislației georgiene, deoarece conducta traversează marginea unui parc național.” Organizațiile vorbesc despre amenințări masive ale criticilor proiectului de construcție a conductei în Azerbaidjan și Turcia și se tem de militarizarea regiunii pentru protejarea conductei față de eventualele atacuri⁵.

Lobby industrial

USCIB, CEPS, WBCSD, BRT, CEFIC, ERT, ICC (vezi pag. 244)

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la purtătorul de cuvânt Ulrich

Winkler, Str. Wittener 45, D-44776 Bochum

Tel: 0049/234/315-2981. ulrich.winkler@de.bp.com

respectiv presse@de.bp.com

Nu există concerne petroliere „bune”. Cea mai bună alternativă este: să se meargă mai puțin cu mașina, să se zboare mai rar.

<http://www.savetibet.org> Susținătorii lui Dalai Lama protestează împotriva firmei BP.

Alte informații

<http://www.allobalwitness.org/campaigns/oil/index.Dhp> Campania petrolieră a organizației Global Witness <http://www.corpwatch.org> Organizația Corporate Watch oferă nenumărate informații despre BP și alte concerne. www.foe.org/camps/intl/Appendices.htm Informații despre proiectul conductei cazace

Bristol-Myers Squibb Company

„Noi avem în vedere cele mai înalte standarde etice și morale.”

Produse, mărci	Medicamente: Ampho-Moronal, Fosinorm, Iscover, Lopirin, Multilind Heilsalbe, Pravasin, Sotalex, Volon Amlodipin
Pagină de internet	http://www.bms.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 15,55 miliarde de euro Profit (2002): 2,23 miliarde de euro ¹ Angajați: 44.000 Sediul: New York (SUA)
Acuzații	<p>Finanțări ale testărilor imorale de medicamente, împiedicarea unei țări în curs de dezvoltare de a produce și desface pe piață medicamente vitale, practici imorale pentru excluderea concurenței</p> <p>În anul 1887, Wiliam McLaren Bristol și John Ripiey Myers au investit într-o firmă mică și falimentară producătoare de medicamente din statul New York. Din aceasta s-a dezvoltat concernul farmaceutic Bristol-Myers, care în anul 1989 s-a unit cu concernul Squibb, la acea dată al doilea mare producător de medicamente din lume. Începuturile concernului Squibb se situează, ca și cele ale lui Bristol-Myers, în secolul XIX. Squibb a fost înființat în Brooklyn New York, ca firmă farmaceutică. De mulți ani, Bristol-Myers Squibb este unul dintre cele mai profitabile concerne din SUA. Activează în principal în domeniul farmaceutic, dar a obținut mulți bani și în domeniul cosmeticii cu produsele Clairol sau cu alimentele pentru alergici (cunoscute sub marca Mead Johnson). În ultimii ani, firma Bristol-Myers Squibb a investit foarte mult în dezvoltarea așa-numitelor produse Lifestyle din domeniul farmaceutic.</p> <p>Bristol-Myers Squibb, împreună cu alte 38 de firme</p>

farmaceutice, a depus plângere în anul 2001 împotriva guvernului sud-african pentru încălcarea dreptului de protecție a brevetului de invenție (vezi Aventis, pag. 263).

Firma Bristol-Myers Squibb a finanțat în anii trecuți mai multe testări făcute pe bolnavi de schizofrenie, în cadrul cărora mai mulți pacienți nu au primit un tratament corespunzător, ci doar un placebo (vezi pag. 103). Conform Declarației de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor este interzisă administrarea unui placebo în cazul unor boli grave, dacă există deja un tratament medicamentos corespunzător². În ianuarie 2003, concernul Bristol-Myers Squibb a fost obligat să plătească mai multor state americane daune în valoare totală de 670 milioane de dolari SUA. Concernul a intimidat prin mijloace ilegale firmele concurente, pentru a menține ridicate prețurile medicamentelor pentru cancer și depresie³. Comisia de Comerț americană (U.S. Federal Trade Commission) desfășoară în prezent o anchetă împotriva firmei Bristol-Myers Squibb pentru concurență neloială.

Lobby industrial

USCIB, IPC, ICC, EFPIA, ACC

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la Bristol-Myers Squibb, info-service@bms.com.

Trimiteți cutii goale de medicamente produse de firma Bristol-Myers Squibb șefului Bristol-Myers Squibb Germania, Ake Wikstrom, Sapporobogen 6-8, D-80809 Munchen, cu solicitarea: „încetați testările imorale de medicamente!” Sau: „Medicamente ieftine pentru țările sărace!”

Alte informații

<http://www.bukopharma> Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din industria farmaceutică din Lumea a Treia. Acest grup a descoperit multe nereguli.

<http://www.arznei-telearamm.de> Revista berlineză de specialitate „Arznei-telegramm” relatează permanent despre practicile murdare ale firmelor farmaceutice.

C&A

*„Condiții de producție
cinstite pentru colaboratori
potrivți”*

Produse, mărci	Magazine de modă cu mărci proprii, cum ar fi Clockhouse, Westbury și Your Sixth Sense.
Pagină de internet	http://www.c-and-a.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 2,81 miliarde de euro Profit (2002): 107 milioane de euro ¹ . Angajați: 30.000 Sediul: Bruxelles (Belgia)
Acuzații	<p>Exploatare, molestare sexuală și alte nereguli în fabricile furnizoare.</p> <p>Mica întreprindere de familie înființată în anul 1841 de Clemens și August Brenninkmeyer posedă în prezent peste 500 de filiale de modă în douăsprezece țări europene. Peste tot în lume, firma C&A are peste 1.400 de furnizori. Dacă se iau în calcul și subfurnizorii, atunci numărul întreprinderilor care lucrează pentru concern ar crește la circa 6.000². Identitatea și locațiile acestor întreprinderi sunt într-o continuă schimbare - după cum se obișnuiește în această ramură de producție. C&A se situează după KarstadtQuelle și Otto pe locul trei în comerțul en-detail cu produse textile din Germania.</p> <p>Deși numărul de filiale a crescut de la data apariției primei ediții a „Cărții negre a firmelor de marcă” (2001), numărul de angajați a scăzut de la 35.000 la 30.000. În anul 1989 a apărut cartea „C&A - Gigantul mut”, în care erau dezvăluite masivele încălcări ale drepturilor omului săvârșite de concern, fapt care a dus în Olanda la apariția Campaniei „Haine Curate” (Clean Clothes Campaign). La presiunea consumatorilor, concernul a adoptat un cod de conduită</p>

și a acceptat controlarea firmelor sale furnizoare de către organizația „Socam” înființată în anul 1996, dar care este finanțată de familia Brenninkmeyer și, deci, nu este independentă.

Deși codul de conduită se referă la toate produsele și subfilialele firmei C&A, organizațiile de protecție a drepturilor omului critică faptul că libertatea de asociere este garantată numai parțial. C&A și-a întrerupt legăturile de afaceri cu numeroși furnizori, după ce propria instituție de control Socam a descoperit nereguli în activitatea acestora. Dacă firma C&A se conformează propriilor reguli cu privire la angajați, nu se cunoaște. De la sfârșitul anului 1999, C&A administrează un centru de pregătire profesională pentru foștii muncitori copii din India. Însă costurile anuale în valoare de 40.900 de euro investite în acest scop devin ridicole dacă se observă cât de mari sunt prejudiciile sociale cauzate deja numeroaselor locuri de producție.

Astfel, în anul 2000, Campania „Haine Curate” a stabilit faptul că, în două locuri de producție din Indonezia, muncitorii erau obligați sub sancțiunea unor amenzi considerabile să presteze ore suplimentare. Muncitoarele erau închise, în ciuda protestelor, și molestate sexual, iar în cazul unei sarcini erau concediate, iar la reîntoarcere erau plătite mai prost. În afară de acestea, dacă își luau liber în perioada menstruației, lucru prevăzut în legislație, muncitoarelor indoneziene li se reținea din salariu. Nici măcar o singură dată nu s-a plătit salariul minim garantat. Raportul vorbește despre un salariu pe zi de 80 de cenți, fără plata orelor suplimentare, și despre timp de lucru de până la 80 de ore pe săptămână. Pe lângă acestea se vorbește și despre copii sub 15 ani, care sunt obligați să lucreze tot atâtea ore ca și ceilalți muncitori.

Concernul susținea că întreprinderile verificate nu (mai) sunt furnizori ai C&A. Legătura cu concernul din perioada în care s-a efectuat verificarea putea fi însă dovedită cu ajutorul etichetelor cu sigla C&A de pe piesele de îmbrăcăminte produse³.

În Cambodgia, salariile extrem de mici plătite în 69 de firme furnizoare ale concernelor C&A, Nike, Gap, Ralph Lauren și Calvin Klein au dus în iunie 2000 la o grevă

Ce puteți face
dumneavoastră

de mai multe zile. Muncitoarele au cerut creșterea salariilor minime de la 45 la 78 de euro. Costurile de producție ar fi crescut doar cu 2,8 procente. Conform organizației Cambodian Labor, costurile de trai ale unei familii medii din capitala cambodgiana Phnom Penh se ridică la 212 euro.

Solicitați firmei C&A salarii minime care să asigure traiul zilnic, garantarea libertății de asociere și asigurarea unor controale independente: purtătorul de cuvânt al firmei Thorsten Rolfes, tel: +49/211/166 27 49, fax: +49/211/166 27 48
thorsten.rolfes@retail-sc.com sau info@cunda.de

Alte informații

<http://www.cleanclothes.org/comDanies/cena.htm> Ingeborg Wick și alții: „Crucea cu fir. Muncitoarele din Indonezia cos pentru consernele de modă multinaționale.” Institutul Sudwind, Siegburg, 2000

Chicco (Artsana S.p.A.)

*"Respectarea valorii
și demnității!"*

Produse, mărci	Jucării pentru copii, hrană pentru sugari și copii, cosmetice și tot ceea ce ține de sugari și copii și poartă marca Chicco Cărucioare pentru copii și articole pentru sugari cu marca Prenatal
Pagină de internet	http://www.artsana.com/
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 1,25 miliarde de euro Profit (2002): 42 milioane de euro. Angajați: 6.000 Sediul: Grandate (Italia)
Acuzații	<p>Nereguli care afectează viața și refuzul de plată a despăgubirilor pentru victimele incendiilor din firmele furnizoare, încălcări grave ale regulilor de desfacere pe piață a hranei pentru sugari.</p> <p>Firma Chicco este componentă a concernului italian Artsana, care este reprezentat pe piață de diferite nume de mărci. În Germania sunt cunoscute mărcile Chicco și Prenatal, care promovează pe piață un număr foarte mare de produse pentru gravide, sugari și copii. Concernul Artsana este prezent în afaceri de mai bine de 40 de ani. Prenatal deține în toată Europa un număr mare de magazine, care acoperă numai domeniul articolelor pentru sugari și produselor pentru gravide, într-o fabrică furnizoare a firmei Chicco din China, „Zhili Handicraft Factory”, a izbucnit la 19 noiembrie 1993 un incendiu. Cei 200 de angajați - în principal femei tinere - au încercat să fugă. Dar numai puțini dintre aceștia au reușit să se salveze. Deoarece patronii se temeau că muncitorii ar putea să fure marfa, fabrica fusese transformată într-o adevărată închisoare: ferestrele aveau gratii, ieșirile de siguranță fuseseră blocate. Pentru</p>

că acea clădire era folosită și pe post de depozit, focul s-a extins foarte repede.

87 de oameni au ars de vii, 47 au fost grav răniți. Cei doi administratori care își puseseră angajații după gratii lucrează acum se pare pentru altă nouă fabrică, care produce mărfuri tot pentru Arsana. S.p.A./Chicco. Abia după câțiva ani, concernul Artsana S.p.A./Chicco era pregătit să acorde despăgubiri de circa 155.000 de euro victimelor incendiului. Dar până în prezent, nici una dintre victime nu a primit bani din acest fond.

La sfârșitul anului 1999, concernul a declarat prin avocații săi că banii au fost investiți în proiecte sociale, care nu au însă nici o legătură cu incendiul. Acest lucru este un exemplu clar de deturnare a fondurilor destinate victimelor. De aceea, organizația „Toy Coalition” din Hong Kong a organizat o campanie internațională de boicotare a jucăriilor Chicco, pentru a obliga concernul să plătească despăgubiri victimelor (vezi pag. 181).

Artsana S.pA/Chicco („Noi suntem peste tot unde se găsește un copil.”) se mândrește pe pagina proprie de internet că a adoptat un cod de conduită al firmei, care obligă toate fabricile producătoare să respecte prevederile referitoare la vârsta minimă pentru angajare și la asigurarea sănătății tuturor angajaților.

„Scopul nostru este menținerea drepturilor fundamentale ale muncitorilor și a celor sindicale.” În decembrie 2002, „Asia Times Online” relatează că 120 de victime, respectiv urmași ai morților din incendiul de la fabrica Zhili Factory, au primit în vara anului 2001 din partea firmei Chicco câte 1.250 de dolari SUA fiecare, drept despăgubiri³.

Acest exemplu demonstrează eficiența campaniilor internaționale.

Organizația Baby Food Action Network acuză firma Chicco de încălcări grave ale reglementărilor stabilite de Organizația Mondială a Comerțului cu privire la comercializarea hranei pentru sugari și copii. Broșuri ale firmei Chicco afirmă că hrănirea artificială a sugarilor ar fi identică sau chiar mai bună decât cea pe cale naturală⁴.

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

Depuneți plângere la Chicco Babyausstattung GmbH, str.
Borsig 1, D-63128 Dietzenbach 2, sau trimiteți un e-mail pe adresa
chicco.marketina@t-online.de

<http://www.babvmilkaction.org> ONG internațional care
supraveghează și critică practicile de marketing ale producătorilor
de hrană pentru sugari <http://www.cic.org.hk/> Adresă a organizației
„Toy Coalition” din Hong Kong, care are drept scop supravegherea
atentă a producătorilor de jucării.

Chiquita Brands International Inc.

„Perfect pentru viață”

Produse, mărci	Banane și sucuri din fructe cu marca Chiquita
Pagină de internet	http://www.chiquita.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 1,9 miliarde de euro ¹ . Sediul: Cincinnati, Ohio (SUA)
Acuzații	<p>Exploatarea muncitorilor și a copiilor pe plantațiile de banane, molestare sexuală, folosirea substanțelor chimice toxice pentru plante.</p> <p>De la momentul instituirii sale ca „banană de marcă” în anii 1960, concernul multinațional a rămas mereu în frunte. A fost înființat în 1899 sub numele de United Fruit Company.</p> <p>Datorită politicii sale expansioniste, firma United Fruit Co. a fost denumită „el pulpo” (caracatița). Ea a fost acuzată de exploatarea muncitorilor, mituirea funcționarilor, influențarea guvernelor și înăbușirea brutală a grevelor. În nenumărate rânduri, trupele americane au intervenit în diferite țări latino-americane pentru a impune prin forța armelor interesele acestui concern. Astfel, „Yunai”, după cum mai era denumită firma United Fruits în această țară, a fost implicată în anul 1945 într-un puci militar împotriva guvernului guatemalez, prin intermediul soldaților americani plătiți. Președintele ales în mod democratic, Jacobo Arbenz, a încercat, cu ajutorul unei reforme agrare, să împartă terenul nefolosit fermierilor săraci. Firma și-a văzut amenințate nu numai profiturile, ci și influența politică².</p> <p>În 1969, United Fruits s-a contopit cu concernul producător de carne AMK și s-a transformat într-un gigant al alimentelor, United Brands Co., care, în afară de banane, se mai ocupa și de afaceri cu</p>

înghețată, restaurante, flori, imobile, livrări de carne de vită din America Centrală pentru concernul McDonald's. În anul 1990, concernul și-a luat numele după cel mai renumit produs al său, bananele Chiquita. În același an, trupele din Honduras au pus capăt unei greve a sindicatului din domeniul cultivării bananelor, „Sitraterco”, împotriva unei filiale a concernului, deoarece „greviștii ar constitui o amenințare la adresa democrației din Honduras”³. În anul 2000, o firmă din Costa Rica, care avea contracte cu Chiquita, a concediat un număr mare de sindicaliști cu cetățenie panameză și a lucrat împreună cu poliția și funcționarii serviciului imigrări, pentru a nu le permite acestora intrarea în Costa Rica. Salariul săptămânal era acolo mai mic de 30 de euro⁴. Datorită agriculturii monoculturale din America Latină sunt folosite multe îngrășăminte. Pe plantațiile de banane din Costa Rica au fost folosite produse chimice, care sunt interzise în țările lor producătoare. Tot mai des se produc cazuri de intoxicare cu aceste substanțe chimice. Numai în anul 1997, conform relatărilor ziarului „La Republica”, 872 de oameni s-au intoxicat cu pesticide. În afară de acestea, în ultimele decenii, mai mult de 10.000 de bărbați din Costa Rica au ajuns impotenți⁵ prin contactul cu pesticidul DBCP. În aprilie 2002, organizația de protecție a drepturilor omului Human Rights Watch a publicat un studiu conform căruia în Ecuador, concerne producătoare de banane, cum ar fi „Chiquita, Del Monte, Dole (...), sunt aprovizionate de plantații pe care lucrează copii. Pentru această muncă, copiii cu vârste între 8 și 13 ani primeau în medie 3,50 de euro pe zi, adică numai 60% din salariul minim stabilit prin lege. Erau obligați să lucreze cu pesticide toxice, trebuiau să folosească cuțite și instrumente foarte ascuțite, să poarte poveri foarte grele, să bea apă murdară și erau în parte molestați sexual. 90% din copii povesteau că trebuiau să lucreze chiar și când se împrășteau din avion peste plantații substanțe toxice de combatere a dăunătorilor”⁶.

În anul 1999, firma Chiquita a plătit 5 milioane de dolari SUA pentru a finanța alegerile din SUA⁷. La 25 ianuarie 2001, concernul a depus plângere în fața Organizației Mondiale a Comerțului împotriva Comisiei Uniunii Europene și a solicitat plata

unor daune în valoare de 564 milioane de dolari, deoarece Europa a favorizat din punctul de vedere al taxelor vamale importurile din Africa și Caraibe, unde bananele sunt cultivate mai ales de micii fermieri. Sub presiunea sancțiunilor, Uniunea Europeană a fost nevoită să ofere cote de import mai ridicate firmelor americane.

Lobby industrial

ACC.

Ce puteți face
dumneavoastră

Cumpărați banane provenite numai din comerțul corect.
Informații la BanaFair, Langgasse41, D-63571 Gelnhausen, tel:
+49/6051/83 66-0, sursă de referință în Germania la adresa
<http://www.banafair.de/banane/bezua.htm>
Protestați la purtătorul de cuvânt al firmei Chiquita, Bill Sandstrom,
bsandstrom@chiquita.com

Alte informații

<http://www.banafair.de>
Informații și comerț corect
<http://www.bananalink.ora.uk>
Grup de presă britanic împotriva exploatării din comerțul cu banane
<http://hrw.ora/reports/2002/ecuador>
Studiu al organizației Human Rights Watch, cu privire la exploatarea
copiilor din Ecuador
<http://bananas.aoranet.be> European Banana Action Network

Coca – Cola Company

*"Peste tot unde avem afaceri,
ne considerăm drept un
partener al societății"*

Produse, mărci

Băuturi cu mărcile Almdudler, Aquarius, Bonaqua, Bum, Cappy, Coca-Cola, Fanta, Kinley, Krest, Lift Apfelsaftschorle, Mezzo Mix, Minute Maid, Nestea, Powerade, Qoo, Romerquelle, Sprite

Pagină de internet

<http://www2.coca-cola.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 19,6 miliarde de euro¹.
Profit (2002): 4 miliarde de euro².
Angajați: 600.000 Sediul: Atlanta, Georgia (SUA)

Acuzații

Persecutarea sindicatelor din firmele de îmbuteliere cu ajutorul „escadroanelor morții”, exploatarea copiilor la recoltarea portocalelor, discriminarea rasială.

După „O.K.”, Coca-Cola reprezintă cel mai înțeles cuvânt din lumea întreagă. Valoarea mărcii Coca-Cola este apreciată la 68 miliarde de dolari - adică de trei ori mai mult decât cifra de afaceri a concernului. În peste 200 de țări, oamenii își potolească setea zilnic de un miliard de ori cu produse ale concernului Coca-Cola. În total, acest lucru înseamnă anual 90 de miliarde de litri.

La 20 iulie 2001, sindicatul columbian Sinaltrainal, cu sprijinul organizației americane United Steel Workers of America și al organizației International Labor Rights Fund, a depus la Florida o plângere împotriva concernului Coca-Cola și a partenerilor săi din Columbia. În plângere se menționează că escadroanele paramilitare ale morții care comisaseră crime, răpiri și torturi asupra membrilor sindicatelor, le-au săvârșit în calitate de agenți ai firmei³. Opt sindicaliști au fost uciși, iar alți 65 amenințați cu moartea. În total, în Columbia au fost omorâți în ultimul deceniu mai mult de 1.800 de membri de sindicat. La 31 martie 2003, sindicatul a obținut o victorie

parțială: judecătorul federal a acceptat plângerea împotriva firmelor columbiene Bebidas y Alimentos și Panamerican Beverages, care îmbuteliau băuturile pentru Coca-Cola, dar nu direct împotriva concernului⁴. În Panama, în toamna anului 2002, opt membri sindicali au fost concediați contrar contractului de firma locală de îmbuteliere a concernului Coca-Cola, deoarece ceruseră condiții de muncă mai bune⁵. O mare parte a concentratelor de fructe prelucrate de Coca-Cola (Cappy, Minute Maid) provin din Brazilia. Acolo, muncitorii de pe plantații câștigă mai puțin de 12 euro pe zi. Astfel, cei mai mulți câștigă cu o treime mai puțin decât salariul minim local, garantat care ar fi necesar unei familii pentru a se hrăni. De aceea, în multe cazuri, copiii sunt nevoiți să muncească. Adesea, se îmbolnăvesc grav și suferă toată viața. Bineînțeles că firmele ne asigură că furnizorii lor nu angajează copii. Dar, în același timp, nu acceptă decât foarte greu să fie verificați.

La 8 august 2001, Coca-Cola a fost condamnată în SUA la plata a 192,5 milioane de dolari pentru discriminarea muncitorilor afro-americieni. Acesta a fost cel mai mare caz de acest gen din istoria SUA⁶. După relatările postului britanic BBC, Coca-Cola a poluat în anul 2003 mari suprafețe de teren agricol din sud-vestul Indiei cu substanțe chimice extrem de toxice, în parte cancerigene, cum ar fi plumbul și cadmiul. În afară de aceasta, concernului i s-a reproșat consumul exagerat de apă, care a cauzat o secetă catastrofală pentru fermierii locali. Pe timpul protestelor împotriva concernului mai mult de 300 de oameni au fost arestați⁷.

Lobby industrial

USCIB, BRT, ACC, ICC.

Ce puteți face
dumneavoastră

Băutura carbogazoasă de culoare maro nu este numai nesănătoasă, ci și imoral produsă. Cumpărați suc de portocale provenit din comețul corect. Surse de referință la <http://www.transfair.org> (Germania, tel: +49/221/942 04 00) <http://www.fairtrade.at> (Austria, tel: +43/1/533 09 56) <http://www.maxhavelaar.ch> (Elveția, tel: +41/61/271 75 00) Proteste: purtătorul de cuvânt al firmei, Kai Falk, tel: + 49/201/821 15

Alte surse

99, fax: +49/201/821 11 10, presse@coca-cola-ambh.de

<http://www.cokewatch.org> Campanie de boicot împotriva Coca-Cola

<http://www.kolumbienkampaane.de> Organizație germană împotriva încălcărilor drepturilor omului în Columbia

<http://www.labournet.de/internationales/co/cocacola>

<http://www.local.attac.org/berne/docs/Menschenrechtsverletzunaen.pdf> Raport cu privire la încălcările drepturilor omului în firmele din Columbia care îmbuteliază pentru Coca-Cola.

DaimlerChrysler AG

Mercedes-Benz

*„O firmă într-adevăr
globală”*

Produse, mărci

Autoturisme și autoutilitare cu mărcile Chrysler, Dodge, Jeep, Maybach, Mercedes-Benz, Setra, Smart și altele

Pagină de internet

<http://www.daimlerchrysler.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 150 miliarde de euro

Profit (2002): 3,3 miliarde de euro.

Angajați: 365.600 (2001:416.501)

Sediul: Stuttgart (Germania)

Acuzații

Comerțul cu armament nuclear și mine antipersonal, cooperarea cu regimuri militare, distrugerea mediului înconjurător
Concernul multinațional german producător de autoturisme Daimler-Benz a fuzionat în anul 1998 cu concernul american Chrysler, transformându-se în „concernul internațional” DaimlerChrysler.

Acest lucru, datorită pierderilor de miliarde ale firmei Chrysler, a ajuns în anul 2000 pe prima pagină a ziarelor. Șeful consiliului de administrație Jürgen Schrempp a anunțat după aceasta reducerea unui număr de 26.000 de locuri de muncă la Chrysler și 9.500 la firma Mitsubishi, la care Daimler-Chrysler are 37,3 procente din acțiuni (la fel ca la firma Hyundai din Coreea). Cifrele de vânzare sunt totuși record: 4 milioane de autoturisme au fost vândute în anul 2002. Pe lângă acestea se mai adaugă 485.000 de autoutilitare.

Concernul nu vinde însă numai autoturisme. Daimler este cu 33 de procente principalul acționar al firmei European Aeronautic Defence and Space Company (EADS), care a primit de la Ministerul Apărării din Franța contractul pentru derularea așa-numitului

„program M-51”. După datele experților în armament, acesta reprezintă o componentă a forțelor armate nucleare franceze, care se bazează pe submarineele cu rachete, într-un anunț publicitar se poate citi: „M-51 este o rachetă în trei trepte, cu o greutate totală de peste 50 de tone. Sistemul ține cont de evoluția din domeniul amenințărilor, precum și al noilor modalități de apărare. Racheta M-51 este dotată cu numeroase focoaase.” Focoaase nucleare, după cum continuă textul. În urmă cu zece ani, concernul a stabilit linii directoare, care interziceau angajaților Daimler să fie implicați în producerea de arme atomice de nimicire în masă. Dar, prin programul M-51, Germania, în calitate de stat non-atomic declarat, a fost atrasă în producerea de componente de zbor atomice.

În prospectele distribuite la târgurile de armament se face reclamă și la minele terestre „Muspa” și „Miff”, care sunt clasificate de către critici în categoria minelor antipersonal. Conform organizației „German Initiative to ban Landmines”, minele „Muspa”, datorită sistemului de senzori care reacționează la zgomot sau contact, se află în contradicție cu tratatele internaționale împotriva folosirii acestui tip de armament. Italia, țară membră a NATO, a reformat aceste mine și a distrus componentele lor².

În timpul dictaturii militare argentinienne (1976-1983) „au dispărut” pentru totdeauna în depozitele firmei cel puțin 14 membri incomozi ai comitetelor de inițiativă, în special șeful de producție de pe atunci, care se pare că ar fi dat numele și adresele acestora celor din forțele armate. Conform relatărilor organizației „Acționarii critici”, în urmă cu trei ani, procuratura din Nürnberg a efectuat o cercetare asupra filialei argentinienne a firmei DaimlerChrysler și a șefului de producție, pentru complicitate la crimă. Abia la sfârșitul lui octombrie 2002, concernul a făcut public faptul că a instituit o comisie de cercetare a evenimentelor. Concomitent, urmașii membrilor în comitetul întreprinderii au depus plângeri penale împotriva firmei, a conducerii sindicatului și a forțelor militare pentru asocierea în vederea săvârșirii de infracțiuni³.

În cadrul adunării generale din aprilie 2003, organizația „Acționarii critici” a criticat angajamentul concernului în afacerile cu

armament. Ea a reproșat concernului că este vinovat de morții și răniții din actualul război din Irak, datorită livrărilor de armament făcute în anii precedenți către această țară. Șeful consiliului de administrație, Jurgen Schrempp, nu putea să mintă în legătură cu aceste livrări. În afară de aceasta, concernul a refuzat, după relatările organizației „Acționarii critici”, să introducă filtre pentru particulele de negru de fum⁴. În Austria, EADS a primit din partea guvernului conservator de dreapta adjudecarea prin licitație pentru achiziționarea de avioane de luptă de tipul Eurofighter, deși existau oferte mai ieftine cu peste 2 miliarde de euro. Opoziția a suspectat un aranjament secret cu membrii guvernului.

Lobby industrial

ESF, ACC, WBCSD, BRT, TABD, GBDe (vezi pag. 244)

Ce puteți face
dumneavoastră

Proteste la: tel: +49/711/17-0, fax: +49/711/179 40 22

media.dialoa@daimlerchrysler.com

Cea mai bună alegere este recurgerea la bicicletă, mijloace de transport în comun sau utilizarea în comun a autoturismului. Pe locul doi ar fi alegerea unei alte mărci.

Alte informații

<http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DaimlerChrysler/daimlerchrysler.html>

Organizația „Acționarii critici” se ocupă de practicile murdare de afaceri ale concernului.

Arhivă cuprinzătoare de informații. Contact: tel:+49/711/60 83 96

<http://www.landmine.de>

Grup de inițiativă pentru distrugerea minelor antipersonal

<http://www.icbl.org>

Campania internațională împotriva minelor antipersonal

Heinrich Deichmann-Schuhe GmbH & Co. KG

*„Angajament social,
convingere creștină”*

Produse, mărci

Magazinele de încălțăminte Deichmann și Roland cu mărcile 5th Avenue, Janet D., Graceland, Medicus, Memphis One, Falcon, Landrover, Bären Schuhe, Victory

Pagină de internet

<http://www.deichmann.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 2,2 miliarde de euro'
Angajați: 20.000
Sediul: Essen (Germania)

Acuzații

Condiții de muncă periculoase și distrugerea mediului înconjurător din jurul fabricilor furnizoare Grupul Deichmann este cel mai mare comerciant de încălțăminte din Europa, având 1.870 de magazine de profil. În anul 2002 au fost vândute în lumea întreagă 78 milioane de perechi de încălțăminte, dintre care 49.000 în Germania.

Prețurile se situează, conform declarațiilor firmei, între 9,90 și 79,90 de euro². Șeful firmei, Heinz-Horst Deichmann, în vârstă de 76 de ani, este un creștin convins și apare foarte des în ziarul fundației sale „Wort und Tat” („Cuvânt și faptă”), în calitate de binefăcător, pe timpul nenumăratelor sale „călătorii în mizerie și suferință” în care îi ajută pe suferinzii din India. Pe pagina de internet se poate citi: „Din convingerea sa creștină, dr. Deichmann îi ajută de peste 20 de ani pe oamenii suferinzi din India. 800.000 de indieni au beneficiat pe această cale de sprijin din Germania. (...) în imediata apropiere a propriei locuințe și a sediului din Essen, sunt grijile celor fără adăpost, pe care dr. Deichmann le are la inimă. Această intervenție personală are efect și asupra firmei. Angajamentul social este o posibilitate de

identificare pentru colaborator, „o proprietate spirituală care acționează unind”, după cum a spus dr. Deichmann³. Faptul că dr. Deichmann este angajat social, este un lucru demn de laudă. Dar dacă firmele multinaționale, cum ar fi Deichmann, ar asigura condiții corecte de muncă, standarde sociale și salarii care să asigure existența, un astfel de angajament social nu ar mai fi necesar, în orice caz însă este foarte bun pentru publicitate. Conform ziarului „Tageszeitung” din data de 10.04.2001, în India se produc trei milioane de perechi de încălțăminte pentru firma Deichmann. Se intenționează mărirea acestei cifre la zece milioane de perechi. „«Pentru pantofi de marcă atât de avantajoși» plătesc și două milioane de muncitori tăbăcari indieni”, se citează în articol: „Zi de zi se folosesc diferite substanțe chimice, săruri și acizi, fără echipamente de protecție corespunzătoare.” în afară de aceasta, substanțele toxice au fost deversate în cantități mari în apele din zonele de producție și astfel s-au distrus mari suprafețe agricole.

Emisiunea „Report Mainz” a postului ARD-Magazin a prezentat în data de 9 aprilie 2001 imagini de la firma „K.H.Shoes”, care produce și pentru Salamander, Sioux și Colehaan (mărci de încălțăminte de stradă ale firmei Nike). Principalul client german este Deichmann. În timp ce producerea pantofilor se petrece în condiții acceptabile, în tăbăcărie situația este catastrofală: muncitorii stau desculți și fără echipament de protecție în soluția toxică folosită la tăbăcire. Nu există măști pentru a-i proteja de mirosul îngrozitor. În afară de acestea, conform spuselor unui expert, modul de păstrare a substanțelor chimice este periculos pentru sănătate.

Deichmann a susținut după emisiune că postul ARD a înșelat telespectatorii prezentând imagini false și că imaginile de interior prezentate nu ar proveni, în cea mai mare parte, de la firma furnizoare a Deichmann, „K.H.Shoes”. Concernul a trebuit să renunțe la această afirmație, după ce postul a amenințat cu o acțiune în justiție⁵.

Acum sunt plini de remușcări: „Imaginile prezentate la Report Mainz ne-au afectat foarte tare”, declară Karsten Schutt, director executiv la Deichmann.

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

Din acest motiv, muncitorii au fost dotați între timp cu echipamente de protecție⁶.

Majoritatea consumatorilor nu află nimic din toate acestea. Dimpotrivă: pantofii produși în India au etichete „Made in Italy” sau chiar „Made in Germany” - efectul este mai nobil și de aceea produsul se vinde mai bine. Un angajat al firmei Deichmann explica acest procedeu în anul 1998 astfel: „Este un lucru obișnuit ca părțile superioare ale unui pantof să se producă în India, apoi să se importe în Italia, unde un producător italian montează aceste componente diferite și finisează pantoful.”

„Acceptăm propuneri, întrebări sau critici”, apare pe pagina de internet. Solicitați firmei Deichmann să garanteze salarii decente, libertatea asocierii și controale independente: purtător de cuvânt Ulrich Effing, tel: +49/201/86 76-960, fax: +49/201/8676-499 60, ulrich_effing@deichmann.com

Pielea tăbăcită cu crom este dăunătoare sănătății și pentru cei care poartă încălțăminte - mai ales pentru copii. Alternativa este pielea tăbăcită cu substanțe naturale.

Informații la

<http://www.naturkost.de/aktuell/sk980103.htm>

și în revista „Okotest” din august 1999

Fresh Del Monte Produce Inc.

„Cinstit, etic și legal”

Produse, mărci	Banane, ananas și alte fructe
Pagină de internet	http://www.freshdelmonte.com
Date despre firmă	<p>Cifra de afaceri (2002): 1,95 miliarde de euro</p> <p>Profit (2002): 182 milioane de euro¹.</p> <p>Angajați: 12.6002</p> <p>Sediul: Coral Gables, Florida (SUA)</p>
Acuzații	<p>Exploatarea muncitorilor pe plantații, folosirea de insecticide extrem de toxice Firma Del Monte (înființată în 1892) este un producător de fructe de seamă în peste 50 de țări din lume. Ultimii 20 de ani din istoria concernului au fost foarte agitați: în 1979, corporația Del Monte a fost cumpărată de imperiul țigaretelor R. J. Reynolds (Camei, Winston și altele) și vândută 10 ani mai târziu. În acea perioadă, ramura de producere a fructelor proaspete a fost despărțită de cea producătoare de conserve, motiv pentru care Del Monte Fresh Produce Company operează în prezent separat de Del Monte Foods. În continuare, Del Monte a avut diferiți proprietari. Din anul 1997, concernul este cotate la bursă.</p> <p>În anii 1990, numele Del Monte a fost asociat cu violențele comise împotriva muncitorilor de pe plantațiile de banane și împotriva membrilor sindicali din Guatemala. Mulți dintre aceștia au căzut victime folosirii masive a substanțelor chimice contra dăunătorilor, care au cauzat îmbolnăviri grave, de lungă durată și, în unele cazuri, chiar moartea. Aceste substanțe contra dăunătorilor au fost împrăștiate pe plantații din aer, fără ca muncitorii să fie dotați cu costume de protecție. Muncitorii de pe plantațiile central-americane</p>

primesc circa 68 de cenți pe oră, respectiv 31 de euro pe săptămână³.

La sfârșitul anului 1999, firma Bandegua, filială a Del Monte, a folosit forța armată, trăgând împotriva membrilor sindicali din Costa Rica. Aproape concomitent, în Guatemala, un grup de 200 de oameni înarmați au intervenit împotriva membrilor sindicatului „Sitrabi”, care organizase o grevă împotriva concedierii a 1.000 de angajați. Șefii sindicatului au fost nevoiți să fugă din Guatemala, deoarece acolo erau amenințați cu moartea⁴. În februarie 2000 a izbucnit o grevă împotriva noului proprietar al plantațiilor date în arendă de firma Bandegua. Și acesta își livrează produsele concernului Del Monte. Muncitorii au solicitat salarii mai mari, condiții de muncă mai bune, precum și recunoașterea dreptului lor la libera organizare. În momentul în care arendașul a concediat 350 de muncitori și a obținut mandate de arestare pentru membrii sindicali și întreaga conducere a sindicatului „Sitrabi”, angajații au reacționat ocupând plantațiile. La intervenția sindicatului internațional din alimentație, firma Del Monte a declarat că nu este răspunzătoare de aplanarea unui „conflict al unei terțe părți”. Abia la presiunea internațională, concernul a promis să dezamorseze conflictul și să găsească un cumpărător care să recunoască sindicatul⁵. În martie 2002, în Guatemala a fost ucis de forțele paramilitare Jose Benjamin Perez Gonzalez, muncitor pe o plantație de banane. Împreună cu colegi de-ai săi a plantat banane pe marea proprietate a firmei Bandegua, filială a concernului Del Monte. Crima nu a fost niciodată investigată, iar ucigașii niciodată audiați. Amnesty International a declanșat o campanie de protest împotriva concernului american, pentru ca acesta să-și folosească influența în scopul desfășurării unui proces juridic corect⁶.

În aprilie 2002, organizația de protecție a drepturilor omului, Human Rights Watch, a publicat un studiu, ca urmare a faptului că firme producătoare de banane, cum arfi „Chiquita, Del Monte, Dole (...)”, s-au aprovizionat de pe plantații unde lucrează copii. Pentru această muncă, copiii cu vârste între 8 și 13 ani primeau un salariu mediu de 3,50 euro pe zi, adică circa 60 de procente din salariul minim legal garantat. Ei erau expuși inhalării de substanțe toxice,

Ce puteți face
dumneavoastră

trebuiau să lucreze cu cuțite și instrumente ascuțite, să poarte greutate, să bea apă murdară, iar unii erau molestați sexual. 90% dintre copii au povestit că trebuiau să lucreze chiar și când se împrăștiau insecticide din avion peste plantații".

Cumpărați banane care provin numai din comerțul corect. Informații la BanaFair, Langgasse41, D-63571 Gelnhausen, tel: +49/6051/83 66-0, surse de informare în Germania la <http://www.banafair.de/banane/bezua.htm>

Trimiteți un e-mail de protest la contact-euroDe@freshdel-monte.com Implicați-vă în campania de protest organizată de Amnesty International împotriva concernului Del Monte: [http://web.amnestv.org/web/web.nsf/Daaes/ec cam- paians fora](http://web.amnestv.org/web/web.nsf/Daaes/ec%20cam-paians%20fora)

Alte informații

<http://www.banafair.de> Informații și Comerț Corect
<http://www.bananalink.org.uk> Grup britanic de inițiativă împotriva
exploatării din comerțul cu banane
<http://hrw.org/reports/2002/ecuador> Studiu al organizației Human
Rights Watch despre munca copiilor în industria producătoare de
banane din Ecuador <http://bananas.agoranet.be> European Banana
Action Network

Deutsche Bank AG

*„Impulsuri pentru economia
țărilor în curs de dezvoltare”*

Produse, mărci

Servicii în domeniul finanțelor

Pagină de internet

<http://www.deutsche-bank.de>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 26,5 miliarde de euro

Profit (2002): 3,5 miliarde de euro¹.

Angajați: 77.400

Sediul: Frankfurt am Main (Germania)

Acuzații

Acordare de credite pentru proiecte lipsite de scrupule, afaceri speculative pe cheltuiala țărilor cu datorii mari Deutsche Bank este unul dintre cei mai mari ofertanți de servicii în domeniul financiar din lume și are peste 12 milioane de clienți în 75 de țări. Acestora li se adaugă o multitudine de bănci interne și internaționale, precum și firme care oferă servicii în domeniul financiar și al titlurilor de valoare. Investment-banking-ul și afacerile cu clienții firmelor sunt privite ca domenii de dezvoltare.

În aceste cazuri însă se pune problema practicilor îndoielnice din punct de vedere etic. Astfel, Deutsche Bank a fost supusă în anul 1999 unui control parlamentar din partea senatului federal brazilian, pentru afaceri speculative efectuate pe baza unor informații interne obținute în mod ilegal. Banca a contribuit prin afaceri pe termen scurt profitabile, la criza monetară a țărilor cu datorii mari. Având la bază asigurările Hermes de credite din Germania, Deutsche Bank a acordat nenumărate credite pentru proiecte riscante sau îndoielnice din punct de vedere etic, care în cele din urmă au condus la creșterea datoriilor acestor țări. În timp ce din impozitele germane sunt suportate eventualele pagube sau riscuri, banca profită pe mai departe de datoriile mari ale multor țări, în care, datorită acestui fapt,

sumele destinate scopurilor sociale și de educație sunt micșorate radical. În Indonezia, Deutsche Bank a contribuit în anul 1996 la finanțarea unei mine de cupru și aur din Papua de Vest, unde s-au săvârșit încălcări flagrante ale drepturilor omului și masive distrugeri ale ecosistemului. Au ieșit la iveală mai multe cazuri de maltratări; în afară de acestea, forțele armate indoneziene au efectuat mutări silite. În legătură cu toate acestea au fost descoperite cel puțin 16 cazuri de decese². Deutsche Bank, prin plata unor despăgubiri foarte mari și prin acordarea de credite de lungă durată, a contribuit la revigorarea regimului de apartheid, care din anul 1985 era într-o situație de impas, în anul 2001 trebuia să prindă contur un proiect de exploatare a aurului în peninsula grecească Chalkidiki (Peninsula Calcidică). Deutsche Bank, cu 185 de milioane de euro, a fost principalul finanțator al proiectului în valoare de 270 de milioane de euro. Și aici trebuia să fie folosit același procedeu care în februarie 2000 a condus la catastrofa de la Baia Mare (România) (vezi Dresdner Bank). Locuitorii satului Olympiadis s-au apărat prin proteste, blocaje ale drumurilor și mijloace juridice. Revoltei lor i s-a răspuns prin măsuri de pedepsire draconice. Totuși, în aprilie 2001, instanța administrativă supremă din Grecia a decis să revoce toate aprobările date controversatului proiect, pentru că nu se acordase o importanță corespunzătoare protecției mediului înconjurător și sănătății. Protestele a mii de oameni din Grecia și ale organizației „Acționarii critici” din Germania au dus în cele din urmă la faptul că Deutsche Bank s-a retras din proiect³. Concernul multinațional abia dacă mai plătește impozite: „Intenția noastră este (...) de a vinde acțiuni în industrie, în așa fel încât să nu existe impozite, adică valoarea preconizată a impozitului să se situeze la procentul 0”, declară consiliul de administrație în buletinul său de presă. Numai în anul 2000, aceste măsuri au condus la o scădere a impozitelor cu circa 9 miliarde de euro⁴.

În timp ce câștigurile cresc, scade numărul locurilor de muncă: în anul 2001, banca avea 98.000 de angajați, astăzi numărul acestora s-a micșorat cu 20.000.

Lobby industrial

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

WBCSD, GBDe, BRT, TABD (vezi pag. 244)

Depuneți plângere la: Deutsche Bank AG, Taunusanlage 12,
D-60262 Frankfurt am Main, tel: +49/69/910-00, fax: +49/69/910-34 2
25, e-mail: deutsche.bank@db.com

Depuneți-vă banii după criterii etico-ecologice. Informații:
<http://www.oeko-invest.de>

<http://www.bankwatch.org>

Rețea pentru monitorizarea instituțiilor financiare internaționale
Karin Astrid Siegmann: Deutsche Gropbanken entwicklungspolitisch
in der Kreide?

Editura Sudwind e.V., Siegburg 2000, comenzi la

<http://www.suedwind-institut.de> sau la tel: +49/2241/536 17

<http://www.fian.de> Informații despre exploatarea aurului Christiane
Oppermann: Cartea neagră a băncilor. Editura Diederichs, 2002 Max
Deml/Hanne May: Bani verzi. Anuar pentru instituțiile financiare
etico-ecologice

The Walt Disney Company

The **WALT DISNEY** Company

*„Telul nostru este crearea
valorii de shareholder.”*

Produse, mărci	Cărți, filme, jucării și îmbrăcăminte cu personajele Mic- key Mouse, Donald Duck, Goofy, Bambi, Cenușăreasa, Peter Pan, Pocahontas, Winnie the Pooh, Tarzan etc. Studiouri de film cum ar fi Miramax, parcuri de distracție cum ar fi Disneyland Paris sau Los Angeles
Pagină de internet	http://disnev.ao.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 21,79 miliarde de euro Profit (2002): 2,43 miliarde de euro ¹ . Sediul: Burbank, California (SUA)
Acuzații	<p>Exploatarea copiilor, nereguli în firmele furnizoare. Cu toții cunoaștem renumitele personaje Disney, care ne-au însoțit pe parcursul întregii copilării. Mickey Mouse, creat de graficianul Walt Disney, s-a născut în 1928, Donald Duck în 1934. Astăzi, compania Walt Disney este un „concern de creativitate” uriaș, cu parcuri de distracție, cum ar fi Disneyland, studiouri de film ca Miramax și postul de televiziune ABC News. Păcat că acest concern, care ne-a adus atâta plăcere în viața de zi cu zi, are și o față întunecată. Unele din personajele Disney sunt produse în Asia în niște condiții pe care dacă le-ai vedea ți-ai dori ca totul să nu fie decât un film Disney și să vină cât mai repede happy- endul. Dar realitatea este din păcate alta.</p> <p>O investigație guvernamentală din Canada a scos la iveală stările de fapt îngrozitoare existente la firma KTBA Inc. din Laguna Hills, California, furnizoare a concernului Disney: circa 800 de muncitori, pentru un salariu de circa 1,35 de dolari SUA pe oră produceau în această fabrică podoabe pentru cap și baghete magice. Salariul minim garantat prin lege în California este de 6,25 dolari SUA. În fabrică lucrau și copii cu vârste cuprinse între 7 și 15 ani. Compania</p>

Walt Disney a declarat că nu este responsabilă de aceste lucruri, dar la mijlocul lui decembrie 2001 s-a arătat pregătită să le plătească muncitorilor 903.000 de dolari SUA drept despăgubiri².

Timp de mai mulți ani, până în toamna anului 2002, în fabricile furnizoare ale concernului Disney se întâlneau următoarele situații: muncitoarele trebuiau să coasă tricouri Disney timp de 14 până la 15 ore pe zi și erau lovite continuu de supraveghetori. Ca salariu primeau 5 cenți pentru un tricou Disney, pe care concernul îl vindea cu 17,99 dolari SUA (acest lucru reprezintă un câștig de 0,25 procente pe tricou). Când organizațiile internaționale, cum ar fi US-National Labour Committee, au început să facă publice aceste situații, concernul Disney și-a reziliat toate contractele cu firma furnizoare. Presiunea publică a făcut ca proprietarii firmei să îmbunătățească rapid condițiile de muncă³. În toamna anului 2002, o investigație a organizației International Transport Workers Association a făcut publice condițiile în care trebuiau să muncească angajații luxuriantelor nave de croazieră ale concernului Walt Disney, cum ar fi „Disney Magic”: lucrează până la 16 ore zilnic, șapte zile pe săptămână, și sunt foarte prost plătiți⁴.

La începutul anului 2001, un grup critic de consumatori din Hong Kong a făcut public un raport despre neregulile grave din fabricile chineze, care produc mărfuri pentru compania Walt Disney timp de lucru de 18 ore zilnic, șapte zile pe săptămână, luni întregi la rând. Tinere de 16 ani primeau pe lună între 38 și 63 de euro. Acest salariu se situează sub standardul minim prevăzut de lege.

Încă din anul 2000, nereguli similare fuseseră semnalate în alte patru fabrici din China furnizoare ale concernului Disney. Reacția „fabricii de vise”: au fost reziliate imediat contractele cu trei dintre cele patru fabrici. Muncitoarele au ajuns pe drumuri și în acest fel au suferit dublu.

Aceleași nereguli au fost descoperite și în fabricile din insula Macao care produc pentru Disney. În octombrie 1998, muncitorii dintr-o firmă furnizoare Disney din Haiti au fost amenințați de șefii lor, deoarece au vrut să se organizeze într-un sindicat. Cel puțin șapte muncitori au fost concediați fiind suspectați de

organizarea unor activități sindicale.

Lobby industrial

USCIB, GBDe, ACC

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la: dl. Michael Eisner, CEO Walt Disney Company, 500 South Buena Vista St., Burbank, CA 91521, fax: 001-818-846-7319. Puteți utiliza o scrisoare preformată a Campaniei „Haine Curate”: <http://www.cleanclothes.org/companies/disnev00-12.htm>

Alte informații

www.cleanclothes.org/companies/disnev.htm Campania „Haine Curate” critică și situația de la Disney.
www.nlcnet.org/campaigns/shahmakhdum/alert110502.shtml
Organizație americană care organizează campanii internaționale împotriva condițiilor de muncă inumane.
www.maquilasolidaridad.org/campaigns/disney/index.htm
Campanie canadiană împotriva concernului Disney

Dole Food Company Inc.

*„Pentru siguranța muncitorilor
noștri, a societății și a mediului”*

Produse, mărci	Fructe tropicale și conserve din fructe
Pagină de internet	http://www.dole.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 4,1 miliarde de euro Profit (2002): 33,5 milioane de euro ¹ Angajați: 57.000 Sediul: Westlake Village, California (SUA)
Acuzații	<p>Exploatarea muncitorilor de pe plantații, folosirea de substanțe chimice împotriva dăunătorilor, extrem de toxice, exploatarea copiilor.</p> <p>Dole este numele de marcă al fostei Standard Fruit Company, care a fost achiziționată în anul 1964 de concernul alimentar Castle & Cooke. Concernul este cel mai mare producător și distribuitor de fructe proaspete și legume din lume. Pe lângă acestea se ocupă și de vânzarea alimentelor ambalate și a florilor, în noiembrie 1998, în Honduras, Nicaragua și Guatemala, mii de oameni și-au pierdut viața din cauza uraganului „Mitch”. Mulți și-au pierdut casele și tot avutul. Zeci de mii de muncitori de pe plantațiile de banane ale firmelor Dole, Chiquita și Del Monte au fost trimiși obligat în concediu fără plată și apoi concediați. În loc să le acorde un sprijin corespunzător, proprietarii de plantații s-au folosit fără rușine de situația de forță majoră în care se aflau muncitorii. Astfel, filialele și furnizorii concernului Dole & Co. au încercat să negocieze condiții de muncă chiar mai nefavorabile decât înainte de catastrofă².</p> <p>Ca urmare a monoculturii practicate în America Latină este necesară utilizarea pe scară largă a insecticidelor. Pe plantațiile de banane se folosesc produse chimice care sunt interzise în țările lor</p>

producătoare. Tot mai des se petrec intoxicații mortale și îmbolnăviri grave ale muncitorilor și familiilor acestora, deoarece măsurile de protecție împotriva acestor substanțe toxice sunt total insuficiente.

Și pe plantațiile de ananas ale concernului din Thailanda sunt folosite în exces insecticide. Muncitorii se plâng de probleme de sănătate și boli ale pielii. Chiar la începutul anilor nouăzeci au fost formulate acuzații că muncitorii de pe plantații, în special femeile, sunt exploatați. Angajații câștigau pe zi circa 2 euro. Contractele de muncă erau încheiate pe trei luni, iar după încheierea perioadei de recoltare, majoritatea erau concediați. Și în fabricile thailandeze de conserve ale concernului, muncitorii se plâng de condiții de muncă catastrofale³. În Filipine s-a ajuns aproape concomitent la conflicte între Dole și Uniunea Națională a Sindicatelor, NFL, care acuza concernul Dole că a obligat cooperativele și furnizorii locali să-și vândă produsele în pierdere⁴.

Din 1998, firma Stanfilco, filială Dole, din cauza contractelor incorecte încheiate cu cooperativele de muncitori, a ajuns sub o puternică presiune internațională, exercitată de consumatori și sindicate. S-a putut dovedi faptul că în fermele concernului munceau copii⁵. În aprilie 2002, organizația de protecție a drepturilor omului Human Rights Watch a publicat un studiu conform căruia, în Ecuador, concernele producătoare de banane „Chiquita, Del Monte, Dole (...) s-au aprovizionat de pe plantații unde lucrează copii. Pentru această muncă, copiii cu vârste între 8 și 13 ani primeau un salariu mediu de 3,50 euro pe zi, adică circa 60 de procente din salariul minim legal. Ei erau expuși inhalării de substanțe toxice, trebuiau să lucreze cu cuțite și unelte ascuțite, să poarte greutăți, să bea apă murdară, iar unii erau molestați sexual. 90% dintre copii au povestit că trebuiau să lucreze chiar și când se împrăștiau din avion peste plantații substanțe chimice de combatere a ciupercilor. Mai mult de 70% dintre copiii intervievați au declarat că au lucrat pe plantații care livrau produse exclusiv firmei Dole.” În decembrie 2002, firma Standard Fruit Company (Dole) împreună cu Dow Chemical și Shell au fost condamnate de un tribunal nicaraguan la plata unei despăgubiri de 490 milioane de dolari unui număr de 583 de

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

muncitori de pe plantații, deoarece concernul producător de banane a folosit insecticidul Nemagon, interzis în America din anul 1977, care a provocat îmbolnăviri de cancer și sterilitate. În Nicaragua, 3.000 de angajați au intentat o plângere similară împotriva concernului⁷.

Cumpărați banane care provin numai din comerțul corect.
Informații la BanaFair, Langgasse 41, D-63571 Gelnhausen, tel:
+49/6051/83 66-0, surse de informare în Germania la

<http://www.banafair.de/banane/bezua.htm>

Depuneți plângerile la <http://www.dole.com./utilities/contact2.isp>

<http://www.banafair.de>

Informații și Comerț Corect

<http://www.bananalink.ora.uk>

Grup britanic de inițiativă împotriva exploatarei din comerțul cu
banane <http://hrw.org/reports/2002/ecuador>.

Studiu al organizației Human Rights Watch despre munca copiilor
în industria producătoare de banane din Ecuador
<http://bananas.aoranet.be> European Banana Action Network

Donna Karan International Inc.
(Moët Hennessy Louis Vuitton SA)

*„Cel mai ridicat standard în
creativitate, integritate, calitate
și inovație”*

Produse, mărci

Îmbrăcăminte, încălțăminte, jeanși, poșete, accesorii și parfumuri cu mărcile DKNY sau Donna Karan New York sau DKNY Jeans. Mărcile de la Moët Hennessy Louis Vuitton SA (LVMH): mărci de modă cum ar fi Fendi, Emilio Pucci, Kenzo, ceasuri de la TAG Heuer, parfumuri de la Christian Dior sau Givenchy, șampanie de la Veuve Clicquot sau Moët & Chandon

Pagină de internet

<http://www.donnakaran.com> și <http://www.lvmh.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri Donna Karan (2000): 1,24 miliarde de euro
Profit Donna Karan (2000): 23 milioane de euro¹.
Cifra de afaceri LVMH (2002): 12,8 miliarde de euro Profit LVMH (2002): 2,01 miliarde de euro
Sediul: New York (SUA)

Acuzații

Exploatarea din fabricile producătoare.

Donna Karan este una dintre cele mai renumite creatoare de modă pe plan internațional. Printre clientele ei se numără personalități cum ar fi actrița Susan Sarandon, cântăreața Barbra Streisand sau politiciană Hillary Clinton. Firma a fost înființată în anul 1984 la New York. Semnul distinctiv al Donnei Karan este îmbrăcămintea simplă și elegantă pentru femeile de afaceri.

La sfârșitul anilor 1990, datorită unor greșeli de management, firma a intrat în impas, iar în aprilie 2001 a fost cumpărată cu 250 milioane de euro de concernul de lux francez LMH Moët Hennessy Louis Vuitton SA. Din acel moment nu mai există cifre de afaceri și profituri diferite pentru filială. Dar Donna Karan rămâne o marcă de

sine stătătoare.

LVMH produce mărci de lux din domeniul modei, ceasurilor, parfumurilor, șampaniei. La sfârșitul anilor 1990,

Donna Karan a fost criticată în nenumărate rânduri la New York din pricina condițiilor catastrofale de muncă din fabricile producătoare².

Redăm în continuare relatarea lui Kwan Lai, muncitoare într-o firmă DKNY: „Am început în 1990 să cos rochii DKNY. Era ca la închisoare. Trebuia să ne ținem tot timpul capetele aplecate. Nu era voie să privești în jur. Nimeni nu avea voie să vorbească. Puteți să vă închipuiți? O sală imensă cu multe muncitoare și toate cu capetele plecate. Totul era controlat cu ajutorul a trei camere de luat vederi. La părăsirea clădirii ni se controlau mereu gențile. Majoritatea toaletelor erau închise.

Nu era apă de băut toată ziua. Nu puteai da telefon nici în cazuri urgente. Eram destul de obișnuită cu condițiile proaste de lucru, deoarece vin din Hong Kong, dar aici, în SUA, era cel mai rău.”

În vara anului 2000, Donna Karan a ajuns în paginile ziarelor internaționale - nu din cauza creațiilor îndrăznețe, ci pentru că muncitoarele chineze din fabrica producătoare din New York au depus o acțiune în justiție⁴. Acuzațiile⁵: timp de lucru pe săptămână de 70 până la 80 de ore, nici o plată pentru orele suplimentare. Într-o plângere colectivă, pe care un avocat o concepute în numele a mai mult de 300 de muncitoare, este vorba despre ore suplimentare neplătite în valoare de cel puțin trei milioane de dolari.

Donna Karan s-a apărat declarând că nu are cunoștință de condițiile de producție din propria fabrică și că acest lucru nici nu ar constitui responsabilitatea ei⁶. Avocatul care le sfătuia pe muncitoare a calificat spusele acesteia drept minciuni: pentru controlul de calitate, Donna Karan inspectează în mod regulat fabrica producătoare. La mai multe solicitări ale noastre din anul 2003 pentru a afla în ce stadiu se află procesul, nu am primit nici un răspuns.

Ce putei face
dumneavoastră

Alăturați-vă acțiunilor de protest împotriva Donnei Karan, de exemplu acțiunii „National Mobilization Against Sweatshops” din

SUA: <http://www.nmass.ora/nmass/aiw/aircott.html#001>

Solicitați Donnei Karan efectuarea unor controale independente în fabrica producătoare și corijarea neregulilor: Donna Karan, Donna Karan International, 550 Seventh Avenue, New York, NW 10018, SUA

Alte informații

<http://www.saubere-kleiduna.de> Filială a Campaniei „Haine Curate” cu transmitere de informații

<http://www.cleanclothes.ora> Centrala din Amsterdam pune la dispoziție link-uri și informații cu privire la diferite mărci

<http://www.sweatshopswatch.ora> „Sweatshop Watch”, campanie americană împotriva neregulilor din industria producătoare de îmbrăcăminte.

Dresdner Bank (Allianz Gruppe)

*„Preluarea responsabilității
ecologice și sociale”*

Produse, mărci

Asigurări Allianz, servicii în domeniul financiar al băncii
Dresdner Bank

Pagină de internet

<http://www.dresdnerbank.de>; <http://www.allianzaroup.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 82,6 miliarde de euro Profit (2002):
1,2 miliarde de euro¹.
Angajați: 182.000 Sediul: Munchen (Germania)

Acuzații

Finanțarea de proiecte cu urmări grave pentru oameni,
mediu și țările cu datorii.

Dresdner Bank activează în 60 de țări și are 1.100 de sedii
și 47.000 de angajați. Ea a fost preluată în anul 2000 de către
grupul Allianz. În acest fel, cele două concerne au vrut să
unească afacerile din domeniul financiar, al asigurărilor și
administrării averilor și, cu ajutorul celor 20 de milioane de
clienți din Germania, să-și consolideze poziția pe piață.
Neoficial, se vorbea însă de faptul că grupul Allianz era interesat
mai ales de afacerile în domeniul investițiilor ale Dresdner
Bank². Dar tocmai domeniul investițiilor provocase în trecut
numeroase critici. În 1996, o filială a Dresdner Bank acordase
un credit de 35 milioane de euro pentru un proiect de
exploatare a aurului în Indonezia. Acolo, circa 20.000 de
băştinași fuseseră mutați, în parte cu forța. În afară de aceasta,
apele au fost poluate cu reziduuri rezultate din minerit. La
începutul anului 2000, locuitorii din zonă au fost alungați de
trupele de elită ale poliției indoneziene, care au folosit forța
împotriva lor³. Cele mai dure critici le-a primit Dresdner Bank
pentru un proiect de exploatare a aurului în România. După
ruperea digului unui bazin de captare a apei de la Baia

Mare, România, în apropierea graniței cu Ungaria, în februarie 2000, s-au revărsat circa 100.000 de metri cubi de ape poluate. Râurile Someș și Tisa au fost poluate cu cianid, metale grele și cadavre de pești în putrefacție. Și Dunărea în care se varsă Tisa a fost foarte afectată. Cianidul, care este letal chiar și în cantități foarte mici, este folosit în minerit pentru separarea particulelor mici de aur de restul minereului. Cele 120 de tone de cianid, cu care s-au obținut la Baia Mare doar ceva mai mult decât 50 de kilograme de aur, au distrus izvoarele cu apă potabilă a aproape două milioane de oameni.

Mii de familii, pescari și hoteluri au rămas fără venituri. Cantitatea de otravă ar fi putut ucide un miliard de oameni." În timp ce postul ungar VWF vorbea despre „cea mai mare poluare a apelor din toate timpurile din Europa Centrală și Estică”, populația afectată aștepta în zadar despăgubiri. Firma administratoare a minei a trebuit să plătească dezastrul produs cu neînsemnata sumă de 870 de euro. Dresdner Bank a finanțat proiectul cu 9 milioane de euro, deși riscurile folosirii cianidului în exploatarea aurului erau cunoscute, declară organizația de protecție a drepturilor omului Fian⁵. Una dintre cererile formulate de 28 de organizații maghiare ca despăgubire pentru cea mai mare catastrofă ecologică de la Cernobîl a fost respinsă de bancă⁶. În Brazilia, banca privește comerțul cu cafea și exportul de concentrat de suc de portocale drept sector de o importanță deosebită⁷.

În ambele domenii, încălcările masive ale drepturilor omului sunt la ordinea zilei, în afară de aceasta, concernul plănuia încă de multă vreme finanțarea construirii reactorului atomic Angra 3, deși, de multă vreme se cunoștea faptul că centrala atomică nu este rentabilă. Prin astfel de investiții, țările datornice sunt scufundate tot mai mult în mlaștina datoriilor. Ceea ce urmează este diminuarea fondurilor destinate scopurilor sociale la presiunea instituțiilor financiare internaționale.

Lobby industrial

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

ESF

Depuneți plângere la purtătorul de cuvânt Emilio Galli-Zugaro, tel: +49/89/38 00-3345, fax: +49/89/38 00-2114, emilio.aalli-zuaaro@allianz.de Depuneți-vă economiile după criterii etico-ecologice.

Informații: <http://www.oeko-invest.de>

<http://www.bankwatch.org> Rețea pentru monitorizarea instituțiilor financiare internaționale Karin Astrid Siegmann: Deutsche Gropbanken entwicklungs-politisch in der Kreide? Editura Sudwind e.V., Siegburg 2000, comenzi la <http://www.suedwind-institut.de> sau la tel: +49/2241/536 17 <http://www.fian.de> Informații despre exploatarea aurului Christiane Oppermann: Cartea neagră a băncilor. Editura Diederichs, 2002
Max Deml/Hanne May: Bani verzi. Anuar pentru instituțiile financiare etico-ecologice

ExxonMobil Corporation

„Firma noastră ia foarte în serios problema protecției mediului.”

Produse, mărci	Combustibili și alte produse petroliere, precum și benzinării cu mărcile Esso și Mobil
Pagină de internet	http://www.exxon.mobil.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 195 miliarde de euro Profit (2002): 11 miliarde de euro ¹ . Angajați: 100.000 Sediul: Irving, Texas (SUA)
Acuzații	<p>Finanțarea războiului civil și a comerțului cu armament, distrugerea bazei materiale a vieții din zonele de exploatare a petrolului, lobby împotriva adoptării măsurilor de protecție a mediului înconjurător.</p> <p>ExxonMobil, cel mai mare concern petrolier din lume, operează în 200 de țări. Zona care prezintă cel mai mare interes este, după datele proprii, coasta Angolei, unde s-au descoperit mari zăcămintele de petrol sub fundul mării. Aici, petrolul, care constituie 90% din totalul veniturilor încasate de stat din export, a finanțat un război civil sângeros. În timp ce Națiunile Unite au impus în anul 1998 o interdicție de import a diamantelor provenite din Angola, mai mult de jumătate din cheltuielile făcute de Exxon & Co. pentru plata drepturilor de forare au fost folosite pentru ofensiva militară. Restul a dispărut în canalele întunecate ale corupției. Din bogățiile țării lor, populației nu-i rămân decât suferința și sărăcia.</p> <p>ExxonMobil conduce un consorțiu care transpune în realitate proiectul de construire a unei uriașe conducte în Ciad și Camerun. O parte din banii care au fost dați guvernului din Ciad au fost folosiți de către acesta pentru achiziționarea de armament. Datorită acestui</p>

proiect au fost încălcate masiv drepturile omului.

Conducta trece printr-o zonă împădurită virgină și amenință alimentarea cu apă potabilă. Cei care s-au opus au fost urmăriți și intimidați. În septembrie 2002, Banca Mondială a prezentat un raport în urma căruia problemele sociale și economice ale țării se vor agrava. Totuși, aceasta ține în continuare la cofinanțarea construirii conductei³.

În Indonezia, conform datelor revistei economice „Business Week”, Mobil a cooperat cu forțele combatante ale fostului dictator, generalul Suharto⁴. Acesta a fost făcut răspunzător de execuțiile în masă și de dispariția a nenumărate persoane. În imediata apropiere a instalațiilor concernului, care erau păzite de militarii indonezieni, s-au petrecut masacre.

Concernul Mobil respinge orice implicare în aceste fapte de cruzime. Conform ziarului berlinez „Tageszeitung”, în iunie 2001, unsprezece locuitori ai unor teritorii vecine câmpurilor petroliere administrate de ExxonMobil în Indonezia, au dat concernul în judecată la un tribunal din Washington. Ei l-au acuzat de implicare în crimele, disparițiile, torturile și violurile săvârșite de soldații indonezieni și după căderea dictatorului Suharto asupra populației din zonă⁵. La scurt timp după aceasta, guvernul condus de George W. Bush a convins procuratura să renunțe la cercetări, deoarece toate acestea „amenință interesele SUA în zonă”.

La adunarea anuală din 2002, acționarii au respins o rezoluție împotriva discriminării muncitorilor homosexuali.

Referitor la războiul din Irak, Exxon respinge orice legătură dintre război și petrol. În orice caz, întreaga activitate de exploatare a petrolului în Irak a fost desfășurată, până la naționalizarea din anul 1962, de compania Iraq Petroleum Company IPC, care era proprietatea firmelor BP și ESSO⁶. După victoria militară a SUA, concernul joacă din nou cu cărți bune.

Cu ajutorul unei serii întregi de lobby-uri, concernul se apără împotriva unor măsuri de protecție a mediului lînconjurător. Pe propriile pagini de internet, Esso și Mobil polemizează împotriva impozitelor ecologice⁷ și a protocolului Kioto⁸ pentru diminuarea

efectului de seră. În calitate de unul dintre cei mai mari sponsori ai campaniei electorale a republicanilor, ExxonMobil este responsabil în mare măsură de faptul că SUA, în calitate de cel mai mare utilizator de energie din lume, refuză să semneze protocolul Kioto. În anul 2002, concernului i s-a reproșat că a plătit milioane de dolari mită pentru obținerea licențelor de exploatare din Kazahstan⁹.

Lobby industrial

USCIB, ACC, CEFIC, BRT, CEPS, ICC

Ce puteți face
dumneavoastră

Șeful Exxon, Lee Raymond: „Noi nu investim pentru a da explicații sociale pe costurile plății dividendelor.” Numai boicotul mai poate ajuta în acest caz! Acest lucru este real: în octombrie 2002, banca Deutsche Bank a atras atenția că, datorită campaniei Stop-Esso, investirea în acțiuni ExxonMobil reprezintă un risc.

Proteste: șeful consiliului de administrație Jobst D. Siemer, Kapstadtring 2, D-22297 Hamburg, tel. +49/40/63 93-0 sau internațional la adresa lee.raymond@exxonmobil.com

Alte informații

<http://www.stoppesso.de>.

<http://www.stoppesso.at> Campanie germană și austriacă împotriva ExxonMobil <http://www.dontbuyexxonmobil.com> Campanie internațională de boicot a organizației Greenpeace&Co. <http://www.oermanwatch.org> Organizație germană care luptă împotriva Esso.

<http://www.erdoel-tschad.de> Informații despre proiectul petrolier din Ciad și Camerun

Ford Motor Company

*„Îndeplinirea visului
american”*

Produse, mărci	Autoturisme cu mărcile Ford, Volvo, Mazda, Jaguar, Landrover, Aston Martin
Pagină de internet	http://www.ford.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 139,69 miliarde de euro Profit (2002): 0,82 miliarde de euro ¹ . Angajați: 350.000 Sediul: Dearborn, Michigan (SUA)
Acuzații	<p>Implicarea în „războiul murdar” dintre anii 1970 și 1980 din Argentina, abuzurile sexuale și rasiale din fabricile producătoare.</p> <p>„Istoria Ford este istoria ultimativă a visului american”, apare pe pagina de internet a concernului Ford. Henry Ford, un bărbat genial și puternic antisemit, a înființat în anul 1903 o mică firmă, care astăzi este pe plan internațional numărul 1 în producerea de autovehicule și autoturisme. Ford a achiziționat în 1979 marca auto Mazda, în 1988 Jaguar, în 1999 Volvo și în 2000 Landrover.</p> <p>În noiembrie 2002, „New York Times” relatează că un judecător federal american a condus o anchetă împotriva filialei din Argentina a firmei Ford. Acuzațiile: concernul nu numai că a colaborat cu regimul militar aflat la putere, ci a și profitat de faptul că junta militară a răpit și ucis în mod sistematic militari și membri sindical². Jurnalistul american Ken Silverstein a dovedit la începutul anului 2000 strânsa colaborare dintre Ford și Partidul Național-Socialist³.</p> <p>Henry Ford, întemeietorul concernului Ford, a primit în anul 1938 cea mai înaltă distincție acordată de regimul nazist unui străin, „Vulturul german”. Hitler cunoștea rău-famatul pamflet al întemeietorului concernului auto,</p>

care avea titlul „Evreul internațional: cea mai stringentă problemă a lumii”. Aprecierea reciprocă dintre Adolf Hitler și Henry Ford s-a materializat printre altele și într-un cadou pe care „Führer-ul” l-a primit cu ocazia zilei de naștere în aprilie 1939 de la Ford: 35.000 de Reichsmark (mărci germane până în 1948 - n. tr.). Chiar și după declarația de război a Statelor Unite din anul 1941, Ford a aprovizionat în continuare mașina de război nazistă cu materii prime, dar a refuzat în nenumărate rânduri să sprijine producția Aliaților, în 1999, firma Ford a refuzat să plătească despăgubiri persoanelor care au prestat muncă silnică în fabricile Ford, în perioada nazismului. Motivul invocat de purtătoarea de cuvânt a firmei, Lydia Cisaruk: „Noi nu am derulat afaceri în Germania în timpul războiului.”⁴ Între timp, Uzinele Ford au virat totuși 13 milioane de dolari SUA într-un fond german destinat despăgubirii celor care au fost obligați la muncă silnică. Cu siguranță că presiunea publică a avut un rol hotărâtor în schimbarea atitudinii firmei Ford. Uzinele Ford au mai anunțat că au pregătit o finanțare de 4 milioane de dolari pentru efectuarea unui studiu cu privire la munca silnică și sclavie⁵.

În prezent, există tot mai multe rapoarte cu privire la abuzuri rasiste și sexuale în fabricile Ford⁶: O comisie americană pentru egalitatea în drepturi a criticat în anul 1996 repetatele abuzuri sexuale asupra muncitoarelor la locurile de muncă, împotriva cărora conducerea nu a luat nici o măsură. În 1999, firma Ford a trebuit să-și asume răspunderea pentru atacurile rasiste repetate asupra unor muncitori proveniți din Asia, petrecute la filiala engleză a firmei Ford, Degenham⁷. La 28.03.2002 a apărut un reportaj în cotidianul englez „Mirror”, care acuza concernul auto că a practicat ani la rând un „rasism instituțional” și că a transformat fabrica South Estate din Anglia într-un ghetou: mecanisme de selectare foarte bine concepute aveau grijă ca muncile bune să fie rezervate albilor, iar cele proaste negrilor. Ford a recunoscut că a făcut greșeli și a explicat: „Suntem pregătiți să îmbunătățim situația.”⁸

Lobby industrial

USCIB, WBCSD, ACC, CEPS, TABD, ICC

Ce puteți face
dumneavoastră

Cereți firmei Ford să oprească abuzurile sexuale și rasiste din fabricile producătoare ale concernului: Uzinele Ford AG Centrul pentru Clienți, Căsuța Poștală 710265, D-50742, Köln, tel: +49/221/903-33 33, fax: 903-28 69, kunden@ford.com

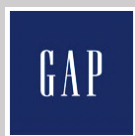
Alte informații

Articolul lui Ken Silverstein, „Ford și Fuhrer-ul”, poate fi găsit în ziarul „The Nation” din data de 24.01.2000, la adresa <http://www.thenation.com>

Gap Inc.

„Muncitorii din fabrici sunt tratați cu demnitate și respect.”

Produse, mărci

Articole de modă cu mărcile Gap, Banana Republic și Old Navy

Pagină de internet

<http://www.aapinc.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 13,5 miliarde de euro
Profit (2002): 750 miliarde de euro¹.
Angajați: 165.000 (2001:140.000)
Sediul: San Francisco, California (SUA)

Acuzații

Exploatarea și alte nereguli, precum și represaliile împotriva membrilor sindicali din fabricile furnizoare.

Concernul de modă Gap are 4.200 de filiale în întreaga lume. Cea mai mare parte a acestora se găsește în SUA. Din 1995, concernul încearcă să pătrundă și în Germania. Patronul firmei Gap, Miliard Drexler, posedă mai mult de 39 milioane de dolari SUA². Gap este - pe lângă Nike - una dintre cele mai criticate firme producătoare de îmbrăcăminte din lume. Piese de îmbrăcăminte sunt produse în mare parte în așa- numitele sweatshops, fabrici situate în fundul curților din țările cu mână ieftină de lucru din Asia și America Latină. Acolo lucrează muncitoare prost plătite, care adesea sunt obligate să muncească ore suplimentare pentru a obține un salariu corespunzător. În acuzațiile aduse apar mereu molestările sexuale, carențele privind siguranța la locul de muncă și tratamentul umilitor la care sunt supuse muncitoarele.

Ca și cele mai multe firme criticate, Gap efectuează controale la furnizorii săi, pentru a împiedica apariția neregulilor grave. Însă inspecțiile desfășurate de concern sau de organizații cu care acesta are contracte sunt insuficiente și criticate chiar ca fiind nimic altceva

decât o farsă. Ceea ce abia dacă s-a schimbat este salariul extrem de scăzut al muncitoarelor. Într-o fabrică din Bangladesh, o muncitoare primește 45 de euro pe lună³.

A trăi sau a întreține o familie din acești bani nu este posibil în Bangladesh, în El Salvador, unde condițiile de muncă din fabricile furnizoare au fost îmbunătățite cu ceva - există pauze de cafea, posibilități de depunere a plângerilor și instalații sanitare curate - o muncitoare câștigă doar 65 de cenți pe oră, conform ziarului „New York Times”. Nici cu acest salariu nu se poate trăi decent⁴. În fabrica thailandeză „Gina Form Bra Company”, în anii 2001 și 2002 a avut loc o urmărire sistematică, intimidare și concediere a membrilor sindicali. Firma „Gina Form Bra” produce printre altele, piese de îmbrăcăminte cu mărcile Gap și Banana Republic⁵. De la începutul anului 2003, 149 de muncitoare de la firma „Par Garmet” din Thailanda, care produce printre altele pentru Gap, Wal-Mart, Nike și Tommy Hilfiger, luptă pentru cele zece salarii compensatorii care li se cuvin după ce fabrica a fost închisă în decembrie 2002⁶.

Ce puteți face
dumneavoastră

Protestați la sediul firmei Gap sau prin e-mail custserv@aaD.com. pentru garantarea unor salarii care să asigure existența („living wages”), libertatea de asociere și controale independente.

Alte informații

<http://www.alobalexchange.org/economy/corporation/aap>
Campania Gap a unei organizații critice din San Francisco
<http://www.cleanclothes.org/companies/aap.htm>

Campania „Haine Curate” referitoare la firma Gap
<http://www.sweatshopwatch.org> „Sweatshop Watch” reprezintă o uniune a mai multor grupări de protecție a drepturilor omului, care se implică în special în asigurarea unor salarii corespunzătoare în industria producătoare de îmbrăcăminte.

General Motors Corp.

„Un echilibru de durată”

Produse, mărci	Autoturisme cu mărcile Cadillac, Chevrolet, Isuzu, Opel, Saab, Vauxhall.
Pagină de internet	http://www.am.com . http://www.opel.de
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 178 miliarde de euro Profit (2002): 1,66 miliarde de euro ¹ . Angajați: 342.000 (2000: 388.000) Sediul: Detroit (SUA)
Acuzații	<p>Poluarea mediului înconjurător prin valori ridicate ale emisiilor de gaze toxice, exploatarea, și standarde scăzute de siguranță la firmele furnizoare.</p> <p>General Motors (întemeiată în 1908) este cel mai mare concern producător de autoturisme din lume și are 30.000 de firme furnizoare în 50 de țări. GM are mai mult de 260 de filiale și parteneri cu care cooperează. Printre ultimele se numără firmele auto Fiat, Isuzu și Suzuki. Cea mai mare filială a concernului situată în afara Americii de Nord este firma germană Adam Opel AG. Aceasta a fost înființată în anul 1862 și din 1929 aparține concernului General Motors.</p> <p>Firma General Motors a fost criticată în nenumărate rânduri pentru valorile extrem de ridicate ale emisiilor de gaze toxice, cum ar fi monoxidul de carbon, de la autoturismele produse de ea. În anul 1995, concernul a fost obligat în SUA să plătească o amendă de 11 milioane de dolari pentru încălcarea legii mediului, „Clean Air Act”². GM a fost criticată și pentru implicarea sa în „Global Climate Coalition”. Această coaliție este un lobby economic, care are partea sa de vină în ceea ce privește faptul că Statele Unite nu acceptă acordul pentru protecția mediului înconjurător de la Kioto.</p> <p>General Motors împreună cu Ford și Chrysler sunt cei</p>

mai mari administratori ai așa-numitelor „Maquiladoras” din nordul Mexicului. Acestea sunt locații de producție situate în zonele comerciale libere, în care se produce în schimbul unor salarii extrem de scăzute și în condiții sociale mizerabile pentru țările industrializate. De cele mai multe ori, salariile nu acoperă nici măcar costurile hranei și ale locuinței și nu poate fi vorba ca o familie să trăiască decent. În afară de acest lucru, muncitorii se plâng și de nenumăratele ore suplimentare pe care sunt obligați să le presteze³. În noiembrie 2000, revista americană de pe internet „Multinațional Monitor” a scos la iveală faptul că muncitorii firmei General Motors din Mexic folosesc pentru fabricarea geamurilor exact aceleași unelte care se folosesc și în Statele Unite, însă fără dotările de siguranță necesare împotriva amputării membrilor de către mașini. Motivul: producția trebuie accelerată⁴. Și General Motors - ca și Ford - joacă un rol rușinos în problema despăgubirii persoanelor care au desfășurat muncă silnică în filialele germane ale firmei în timpul celui de-Al Treilea Reich. Ambele concerne au argumentat după al doilea război mondial că în perioada respectivă pierduseră orice control asupra filialelor germane, deci nu sunt responsabile de implicarea Ford și Opel în economia de război și nici de folosirea muncii silnice. Firma General Motors, folosind această versiune, i-a acționat în judecată în SUA pe istoricii care o criticau⁵.

Lobby industrial

USCIB, ACC, BRT, WBCSD, IPC, ICC

Ce puteți face
dumneavoastră

Proteste la: Adam Opel AG, tel. +49/6142/770,
kunden.info.center@de.opel.co Cea mai bună soluție este trecerea
la biciclete, transportul în comun sau folosirea în comun a
autoturismelor.

Alte informații

<http://www.esential.ora/monitor> „Multinațional Monitor”, revistă
lunară pe internet cu informații despre concernele multinaționale
Cărți despre trecutul firmei Opel în Al Treilea Reich: Gunter Neliba:
Uzinele Opel în concernul General Motors (1929-1948) din
Russelheim și Brandenburg, Editura Brandes & Apsel, Frankfurt,

2000, precum și Bernd Heyl/Andrea Neugebauer (Hg.):... fără considerație pentru raporturi. Editura Brandes & Apsel, Frankfurt, 1997.

GlaxoSmithKline

*„Suntem responsabili pentru
sănătatea și starea de bine a
oamenilor din țările în curs de
dezvoltare.”*

Produse, mărci

Medicamente: Cholecysmon, Flutide, Imigran, Retrovir, Serevent, Sultanol, Twinrix, Viani, Zantic, Zovirax, Zyban, Zyloric
Produse pentru îngrijirea danturii: pasta de dinți și apa de gură Odol, periile de dinți Dr. Best

Pagină de internet

<http://corD.ask.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 27,32 miliarde de euro
Profit (2002): 8,33 miliarde de euro¹.
Angajați: 100.000
Sediul: Uxbridge, Middlesex (Marea Britanie)

Acuzații

Împiedicarea unei țări în curs de dezvoltare de a produce și desface pe piață medicamente vitale, finanțarea testărilor lipsite de etică de medicamente, mituirea medicilor, înșelăciune în defalcarea fondurilor pentru programele sociale, desfacerea pe piață a unor medicamente cu efect îndoielnic GlaxoSmithKline este unul dintre cele mai mari concerne farmaceutice din lume - care s-a dezvoltat pe parcursul a 150 de ani din fuziunea mai multor firme. Ultima mare fuziune a avut loc în anul 2000 între GlaxoWellcome și SmithKline. Produsele de marcă ale concernului, cunoscute în lumea întreagă, sunt Zovirax (un medicament împotriva herpesului), Retrovir, pentru tratarea SIDA, și Zyban pentru cei care doresc să se lase de fumat. În Germania, produsul Odol pentru sănătatea dinților este un articol de marcă cunoscut de 100 de ani.

Trei dintre firmele care fac parte din imperiul Glaxo-SmithKline

(Glaxo Wellcome South Africa, SmithKline Beecham Pharmaceutical Proprietary Limited și SmithKline Beecham) au depus plângere în anul 2001, împreună cu alte firme farmaceutice, împotriva guvernului sudafrican, pentru încălcarea dreptului de protecție a brevetului de invenție. Protestele internaționale împotriva acestei plângeri au fost atât de puternice, încât firmele, cum ar fi Glaxo-SmithKline, au fost obligate să scadă masiv prețurile medicamentelor pentru tratarea SIDA în țările în curs de dezvoltare². Glaxo Wellcome Ltd. (care între timp a devenit componentă a GlaxoSmithKline) a finanțat la spitalul Nyiro Gyula din Budapesta două testări de medicamente cu substanța Lamotrigin, testări în cadrul cărora mulți pacienți maniaco-depresivi nu au primit o medicație eficientă într-o fază acută a bolii. În conformitate cu Declarația de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor este interzisă din punct de vedere etic tratarea unei boli grave doar cu un placebo, dacă există deja o medicație corespunzătoare³. Împotriva firmei SmithKline Beecham devenită, între timp parte a concernului GlaxoSmithKline, procuratura germană a început în anul 2002 o amplă investigație pentru mituirea a cel puțin 1.600 de medici din clinici, în perioada cuprinsă între 1997 și 1999, aceștia au acceptat „cadouri” în valoare de 25.000 de euro, printre care se numărau și călătorii gratuite la finala Cupei Mondiale la fotbal de la Paris și echipamente pentru computere⁴.

În februarie 2003, procuratura italiană a demarat o anchetă împotriva firmei GlaxoSmithKline pentru mituirea mai multor mii de medici. Suma despre care se vorbea era de 100 milioane de euro. Conform procuraturii, în acest caz este vorba despre un sistem de mituire la nivelul întregii țări, în cadrul căruia medicii au primit cadou excursii gratuite în Caraibe, echipamente stereo și diverse alte lucruri; în schimb, ei trebuiau să prescrie cu 7-8 procente mai multe medicamente produse de GlaxoSmithKline⁵.

În anul 2000, GlaxoWellcome a introdus pe piață pastila antifumat Zyban. Substanța conținută de acest medicament a fost retrasă de pe piața din SUA în anul 1985, deoarece provoca adesea crampe epileptice. În 1989, substanța a fost din nou introdusă pe

piață în SUA, ca antidepresiv, iar în 1997 comercializată ca pilulă antifumat⁶.

Revista de specialitate berlineză „Arznei-telegramm” relatează că, de la introducerea pe piață, au fost deja înregistrate 245 de decese, care erau în strânsă legătură cu utilizarea Zyban-ului⁷. Concernul a respins aceste știri, susținând că datele „au fost puse din principiu numai la dispoziția autorităților”. Conform revistei „Arznei-telegramm”, firma acționează împotriva obligației de a informa și „diminuează potențialele efecte negative ale medicamentului Zyban”. Îndrumarul pentru pacienți „3 x zilnic - informații critice de utilizare referitoare la 11.000 de medicamente” plasează Zyban-ul pe o listă de substanțe care ar trebui interzise⁸.

Lobby industrial

EFPIA

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la Jean Pierre Garnier, CEO, GlaxoSmithKline, Stockley Park West, Uxbridge, Middlesex, UB11 1BT, Anglia

Alte informații

<http://www.bukopharma.de> Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din industria farmaceutică din așa-numita Lume a Treia.

<http://www.arznei-telearamm.de> Revista de specialitate „Arznei-telegramm” relatează continuu despre practicile murdare ale firmelor farmaceutice.

Hennes & Mauritz AB

*„Producție în condiții
bune de muncă”*

Produse, mărci	Îmbrăcăminte, cosmetice și accesorii; mărci proprii: L.O.G.G., Conwell, Rocky, Uptown, etc.
Pagină de internet	www.hm.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 5,8 miliarde de euro Profit (2002): 933 milioane de euro ¹ Angajați: 39.000 Sediul: Stockholm (Suedia)
Acuzații	<p>Exploatare și nereguli la fabricile furnizoare.</p> <p>Concernul suedez vinde anual 400 milioane de piese de îmbrăcăminte în cele 850 de magazine proprii care se găsesc în 17 țări și pe care le-a transformat într-un loc de întâlnire al tinerilor. Concernul H&M datorează ascensiunea sa mai ales faptului că colecțiile sale, care se schimbă rapid și care sunt foarte la modă, sunt extrem de ieftine. Urmările acestei economii, care face ca pentru prima dată o pătură largă a populației să aibă acces la creațiile modei, sunt resimțite de către muncitorii din țările cu mână de lucru ieftină. H&M nu administrează o fabrică proprie de textile, dar are contracte cu peste 900 de furnizori din lumea întreagă. Aceștia primesc din partea concernului un cod de conduită, în care, printre altele, este prevăzut și faptul că se interzice angajarea copiilor sub 14 ani.</p> <p>Organizațiile de protecție a drepturilor omului critică printre altele faptul că în aceste fabrici salariile sunt extrem de mici și nu acoperă necesitățile unui trai decent. Dar mai ales faptul că nu există un sistem de control instituțional, care să asigure respectarea regulilor. Căci controlul propriu al firmei H&M, după cum a observat și Claus Bauer de la sindicatul austriac al textiliștilor, „nu este altceva decât un gag de marketing”².</p>

Există rapoarte din fabricile furnizoare din India, Mauritius sau Madagascar, care relatează printre altele despre ore suplimentare obligatorii și săptămâni de lucru de 7 zile cu salarii extrem de scăzute³. Într-un raport al Campaniei „Haine Curate” se relatează faptul că salariile din fabricile furnizoare din România se situau la momentul efectuării investigațiilor, în martie 1998, între 70 și 140 de euro pe lună. O muncitoare se plângea de faptul că într-o lună a primit numai 25 de euro. Conducerea fabricii a motivat acest lucru prin situația proastă a contractelor.

Iar plata în sistem lohn nici nu mai intră în discuție. În timpul unei vizite în fabrică, reprezentanții firmei H&M au criticat condițiile de mediu proaste și au sugerat că ar fi necesară montarea unor instalații de aer condiționat, a unor vestiare și dușuri. Managerul fabricii a spus că ar face acest lucru cu plăcere, dar în următorii doi sau trei ani nu are bani pentru așa ceva⁴. În India s-a ajuns chiar la o dispută publică între firma H&M și un reprezentant al exportatorilor în momentul în care H&M a amenințat că reziliază toate contractele cu cele 15 fabrici furnizoare din zonă, datorită faptului că acestea foloseau copii la muncă, plăteau salarii foarte mici, iar măsurile de securitate erau extrem de scăzute. Unde nu sunt bani nu este nici morală, i-a răspuns concernului reprezentantul exportatorilor locali, conform relatărilor unui ziar indian: oricum este vorba despre faptul că „firma dumneavoastră respectă practica menținând prețurile cât mai scăzute posibil”⁵. În prima ediție a „Cărții negre a firmelor de marcă” scriam că firma H&M derulează împreună cu Campania suedeză „Haine Curate” un proiect promițător de stabilire a unor sisteme de observare și norme de comportament credibile. După mai mult de doi ani, organizațiile de protecție a drepturilor omului au criticat faptul că „o supraveghere independentă și corespunzătoare în fabricile furnizoare (...) este încă departe”. Campania suedeză este de părere că, în privința cooperării cu firma H&M, totul nu a fost nimic altceva decât o manevră de imagine, „poate nu atât de rea cum ar fi fost cu câțiva ani în urmă”, și că mai este o cale lungă de străbătut până când H&M va putea fi categorisită drept „corectă din punct de vedere etic”⁷.

Ce puteți face
dumneavoastră

H&M se prezintă drept foarte hotărâtă în ceea ce privește combaterea muncii copiilor. Dar totul să coste cât mai puțin posibil. Presiunea consumatorilor ajută în a convinge conducerea de necesitatea unor metode de verificare instituțională prin intermediul unor organizații independente și a sindicatelor:

Tel: +49/40/350 95 50 (Germania), +43/1/585 84 00-0 (Austria), +41/22/317 09 09 (Elveția), e-mail: info.de@hm.com sau la șefa compartimentului relații publice, Kristina Stenvinkel: kristina.stenvinkel@hm.com

Alte informații

<http://www.cleanclothes.org/companies/henm.htm>

<http://www.renaker.org> Campania suedeză „Haine Curate”

HVB Group

HVB Group

*„Nu titlul contează, ci
responsabilitatea.”*

Produse, mărci

Servicii în domeniul finanțelor ale Asociației Bancare Hypo și ale Instituției de Credit Bank Austria

Pagină de internet

<http://www.hvboroup.de>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 10,2 miliarde de euro
Profit (2002): 821 milioane de euro¹.
Angajați: 66.500 Sediul: Munchen (Germania)

Acuzații:

Finanțarea unor proiecte cu urmări grave pentru oameni, mediul înconjurător și țările cu datorii.

HVB Group este a doua mare bancă privată din Germania și se numără printre primele cinci bănci mari din Europa. În decembrie 2000, concernul a fuzionat cu cea mai mare bancă din Austria, Bank Austria Holding AG, care face și ea parte din Instituția de Credit austriacă (CA).

Asociația bancară Hypo vede ca punct dificil domeniul „pieței internaționale”. „Sarcina de bază a acestui domeniu este stăpânirea riscurilor”, apare pe pagina de internet. Dar prea des cad aceste riscuri în spatele țărilor în curs de dezvoltare. Protejată de sistemul german de asigurări a creditelor Hermes, Asociația Bancară Hypo a acordat credite pentru proiecte riscante sau îndoielnice din punct de vedere etic din Asia și America Latină, care în cele din urmă au dus la creșterea datoriei acestor țări. În timp ce plătitorii germani de impozite garantează pentru eventualele pagube, banca profită pe mai departe de datoriile ridicate ale multor țări în care, la presiunea instituțiilor financiare internaționale, scad puternic cheltuielile sociale și pentru educație. Cerința ca băncile private să se implice într-o iertare a datoriilor țărilor celor mai sărace este considerată de concern drept „o discriminare gravă”. În indonezia, Asociația Bancară Hypo a finanțat în 1997, pe timpul dictaturii Suharto, un proiect de

exploatare a aurului cu un credit de 15 milioane de euro. Acolo au fost efectuate explozii necontrolate pe timpul cărora, numai în anul 1998 au murit cel puțin 20 de căutători de aur. În același an, un căutător de aur a fost ucis de forțele de securitate ale societății miniere indoneziene, încă din anul 2000, sute de căutători de aur au demonstrat împotriva tratamentului brutal aplicat de forțele de securitate ale minei. Minerii au relatat că s-a tras asupra lor și că au fost maltratați². Pe fluviul Narmada din India urma să se contruiască o mare hidrocentrală cu o capacitate de 400 de megawați - cu turbine produse de concernul german Siemens. Pentru această hidrocentrală fusese planificată acordarea unui credit de 190 milioane de euro. În lacul de acumulare ce trebuia să se construiască, urmau să fie scufundate 162 de sate, iar 50.000 de oameni urmau să-și piardă baza materială a existenței prin mutarea silită. Revoltei lipsite de violență a populației i s-a răspuns prin măsuri polițienești brutale. Un bărbat în vârstă a fost ucis de polițiștii călare. Mii de oameni au fost arestați. Mulți dintre aceștia, inclusiv femei și copii, au fost maltratați. În vara anului 2000, guvernul federal german și-a retras promisiunea de acordare a unei garanții de credite Hermes. După acest moment, finanțarea Siemens a fost preluată de un consorțiu bancar indian, iar Asociația Bancară Hypo s-a retras³. Banca era însă angajată față de concernul portughez producător de tehnologie ABB, căruia îi promisese, de asemenea, un credit pentru un proiect controversat. Dar, pentru că afacerea nu mai renta în lipsa firmei Siemens, banca s-a chinuit în anul 2001 să rezilieze contractul⁴.

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la: Asociația Bancară Hypo, Am
Tucherpark 16, D-80538, Munchen, tel: +49/089/378-258 01.
presse@hvpovereinsbank.de

Depuneți banii la bănci după criterii etico-ecologice.

Informații: <http://www.oeko-invest.de>

Alte informații

<http://www.bankwatch.org>

Rețea pentru monitorizarea instituțiilor financiare
internaționale Karin Astrid Siegmann: Deutsche Gropbanken

entwicklungs-politisch in der Kreide?

Editura Sudwind e.V., Siegburg, 2000, comenzi la
<http://www.suedwind-institut.de> sau la tel: +49/2241/536 17

<http://www.narmada.ora> Pagină de internet a „Prietenilor Narmadei”

Christiane Oppermann: Cartea neagră a băncilor. Editura Diederichs, 2002
Max Deml/Hanne May: Bani verzi. Anuar pentru instituțiile financiare etico-ecologice.

KarstadtQuelle AG

KARSTADT QUELLE AG

*„Randament pentru
oameni și mediu”*

Produse, mărci

Magazine: Karstadt, Hertie, KaDeWe, Wertheim, Neckermann-Versand Quelle-Versand, Foto Quelle, Reise Quelle Thomas Cook AG cu Neckermann-Reisen, Terramar, Aldiana, Kreutzer-Touristik, Air Marin, Bucher-Reisen și Condor Individuell

Pagină de internet

<http://www.karstadtquelle.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 15,8 miliarde de euro
Profit (2002): 294 milioane de euro¹.
Angajați: 105.000 Sediul: Essen (Germania)

Acuzații:

Exploatarea și neregulile din fabricile furnizoare.
KarstadtQuelle AG este cel mai mare concern de magazine și comerț prin poștă din lume. La Karstadt, partea de textile reprezintă cel mai important sector aducător de profituri. Ca toate firmele textile, firma KarstadtQuelle are și ea un cod de conduită. Dar și acesta are aceleași probleme cunoscute, cum ar fi lipsa unui control independent și salarii care să asigure existența. În India, producția concernului multinațional este supravegheată de foști militari, fapt pe care directorul de vânzări al firmei Karstadt l-a comentat față de Campania „Haine Curate” cu cuvintele, „băieții pot cel puțin să fugă drept înainte”. Există rapoarte cu privire la încălcări ale drepturilor omului săvârșite de firmele furnizoare din diferite țări².

Astfel, muncitorii din firmele furnizoare asiatice și est-europene sunt obligați să presteze ore suplimentare, se ajunge chiar la șicane corporale și la concedieri intenționate³. La Quelle, achiziționarea de produse textile din străinătate se face prin intermediul a 27 de birouri de achiziție în 24 de țări, care coordonează aprovizionarea cu mărfuri din peste 60 de țări. Circa o treime din mărfuri provine din Asia de Sud, 50% din Uniunea Europeană, iar

restul din alte state europene, din America și Africa. La firma furnizoare „Goldindo Menawan”, muncitorii au fost obligați să efectueze ore suplimentare, fiind amenințați cu sancțiuni. În urma protestelor, câțiva dintre aceștia au fost chiar închiși. Ca măsură de sancționare a fost folosită și scăderea salariului. Salariul zilnic de 87 de cenți este situat cu ceva peste salariul minim, dar nu este suficient pentru a asigura existența. Săptămâna de lucru este de 82 de ore⁴. Un studiu din 1999 relatează despre tineri cu vârste cuprinse între 14 și 15 ani, care desfășurau aceeași activitate ca și adulții, deși, în conformitate cu legislația în vigoare, au voie să lucreze numai 4 ore pe zi. În afară de aceasta au fost încălcate și prevederile referitoare la interzicerea muncii tinerilor pe timpul nopții. După unele date, Quelle a întrerupt relațiile de afaceri cu firma „Goldindo Menawan” - fapt total lipsit de sens, deoarece în acest mod au fost puse în pericol locurile de muncă, în loc să se urmărească îmbunătățirea situației.

Ce puteți face
dumneavoastră

Întrebați-l pe purtătorul de cuvânt al firmei Karstadt, Thomas Diehl, cât de mare este salariul minim pentru muncitorii din diferitele firme furnizoare. Cereți-i o adresă de contact a organizației sindicale de acolo și întrebați ce organizație independentă se ocupă de controale:

Tel: +49/201/727-2538, thomasdiehl@karstadtquelle.com sau presse@karstadtquelle.com

La adresa <http://www.sauberkleiduna.de> puteți comanda gratuit „O cartelă de client pentru cumpărături cinstite la KarstadtQuelle” și cu aceasta depuneți la magazine o cerere pentru asigurarea unor condiții corecte de producție.

Alte informații

De asemenea gratuit, la Campania „Haine Curate”, primiți publicația „Îmbrăcăminte foarte șic - cu ce preț?”, cuprinzând propuneri de acțiune și informații despre KarstadtQuelle.

Comenzi pe pagina de internet sau la tel: + 49/211/43 01-317.

Ingeborg Wick și alții: Crucea cu fir. Indonezienele cos pentru conținele de modă germane. Institutul Sudwind, Siegburg, 2000

Knoll GmbH (Abbott Laboratories)

*„Lider in responsabilitatea
socială”*

Produse, mărci

Medicamente de la Knoll: Isoptin, Kalinor, Paracodin, Reducții
Medicamente de la Abbott: Flotrin, Klacid Hrană lichidă de la Abbott:
Ensure Plus Drink

Pagină de internet

www.knoll.de<http://abbott.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri de la Laboratoarele Abbott (2002): 17,7
miliarde de euro
Profit (2002): 2,75 miliarde de euro¹.
Angajați: 70.000 Sediul: Chicago (SUA)

Acuzații

Împiedicarea unei țări în curs de dezvoltare de a produce și
desface pe piață medicamente foarte importante pentru viață,
procedee interzise la desfacerea pe piață a unui medicament.

În decembrie 2000, concernul Abbott a cumpărat firma
farmaceutică germană Knoll, care fusese până la acea dată filială a
celui mai mare concern chimic din lume, BASF. Firma Knoll a fost
înființată în anul 1886, în orașul Ludwigshafen am Rhein, și a devenit
cunoscută mai ales pentru comercializarea substanței pentru slăbit
Reducții. Knoll nu dă publicității rapoartele proprii de afaceri. Firma
Abbott a fost înființată în anul 1888 de un medic din Chicago pe
nume Wallace Abbott și este cunoscută mai ales pentru activitatea
sa din domeniul sănătății. Paleta de produse cuprinde medicamente,
alimente, tehnică medicală și de diagnostic, în Europa este interzis
prin lege ca firmele farmaceutice să-și facă reclamă la pacienți cu
medicamente care necesită prescripție medicală. Când firma Knoll,
pe atunci filială a concernului chimic BASF, a scos pe piață în 1999
substanța pentru slăbit Reducții, a încălcat fără scrupule această

interdicție. Utilizatorii au primit de la firmă scrisori care conțineau o afirmație care inducea în eroare, anume că este vorba despre un „medicament foarte sigur din punct de vedere științific, pentru o pierdere în greutate de durată”². Chiar declarațiile proprii ale firmei demonstrează contrariul: la sfârșitul tratamentului, greutatea corporală crește din nou foarte repede („Efectul Jo-Jo”). Datorită efectelor secundare grave care pot apărea, mulți specialiști recomandă să se renunțe la utilizarea acestui medicament. Cei cărora le-au fost adresate scrisorile se întreabă de unde știa firma că ei sunt supraponderali. De la medicul care îi trata? Din datele pe care le trimiteau când achiziționau îmbrăcăminte prin sistemul poștal?

Knoll, o filială a Laboratoarelor Abbott, a fost obligată în vara lui 2000 de un tribunal districtual american la plata sumei de 100 milioane dolari SUA pacienților care folosiseră medicamentul Synthroid, produs de ea. Acest medicament este folosit în bolile glandei tiroide și se află pe locul trei în topul celor mai utilizate medicamente din SUA. În 1990, firma Knoll a finanțat un studiu la Universitatea din California, cu privire la eficacitatea acestui medicament. Spre surprinderea firmei s-a dovedit că alte medicamente, cu mult mai ieftine, erau la fel de eficiente. Knoll, sub amenințarea că îi va da în judecată și va cere daune, a interzis autorilor studiului și universității să dea publicității rezultatele. La mijlocul anilor 1990, jurnaliștii de la „Wall Street Journal” au aflat despre acest studiu și firma Knoll a trebuit să accepte publicarea rezultatelor⁴.

Firma Knoll, împreună cu alte firme farmaceutice, au dat în judecată în anul 2001 guvernul sud-african pentru încălcarea dreptului de protecție a brevetului.

Lobby industrial

EPFIA, ACC

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la: Knoll GmbH, Bettina Kirchner- Braun, departamentul de comunicare al firmei, Knollstrape 50, D-67061, Ludwigshafen, info.de@abbott.com - trimiteți cutii goale ale medicamentelor produse de Knoll și solicitați:

Alte informații

„Să se înceteze desfacerea pe piață a medicamentelor cu efect îndoielnic!” Sau: „Medicamente ieftine pentru țările sărace!”

<http://www.bukopharma.de>

Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din industria farmaceutică din așa-numita Lume a Treia.

Acest grup a scos la iveală nenumărate nereguli și a provocat schimbări.

<http://www.arznei-telearamm.de> Revista de specialitate „Arznei-telegramm” relatează continuu despre practicile murdare ale firmelor farmaceutice.

Kraft Foods International Inc. (Altria Group)

*„Vrem să producem mărci
care aduc zilnic bucurie.”*

Produse, mărci

Alimente, cafea și dulciuri cu mărcile Aladdin, Altoids, Bensdrop, Carte Noire, Cote d'Or, Daim, Finessa, Jacobs, Kaffee Hag, Kaba, Kraft, Lila Pause, Lunchables, Marabou, Maxwell House, Milka, Mirabell Mozartkugeln, Miracoli, Nussini, Onko, Oreo, Philadelphia, Ritz, Suchard, Toblerone și altele.
Philip Morris: țigări cu mărcile Chesterfield, L&M, Marlboro, Muratti, Philip Morris și altele.

Pagină de internet

<http://www.kraftinternational.com>. <http://www.altria.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 76,6 miliarde de euro
Profit (2002): 10,6 miliarde de euro¹.
Sediul: New York (SUA)

Acuzații

Exploatarea copiilor în firmele furnizoare de materii prime.
Din luna iunie 2000, fostul concern alimentar Kraft Jacobs Suchard funcționează sub numele Kraft Foods International. Concernul a fost asimilat în anul 1988 de concernul multinațional producător de tutun Philip Morris Inc., care a cumpărat în 1999 și firma germană lider de piață în domeniul cafelei, Jacobs Suchard. Ultima achiziție până în acest moment s-a petrecut în decembrie 2000, când Philip Morris a cumpărat firma producătoare de dulciuri Nabisco Holdings Corporation (cu produse cum ar fi Altoids, Oreo și Ritz). Din 27 ianuarie 2003, firma Philip Morris funcționează sub numele de „Altria Group”: Concernul a avut de luptat cu probleme de imagine, mai ales din cauza campaniei americane antifumat.

Pe pagina sa de internet din Germania (<http://www.kraft-foods.de>) concernul își făcea reclamă că obține materiile prime

pentru producția sa de ciocolată numai din țara sud-africană, Coasta de Fildeș: „De aici achiziționează Kraft Foods Germania cacaoa pentru celebra sa ciocolată Milka. Pe Coasta de Fildeș trăiesc 14 milioane de oameni. 4-5 milioane dintre aceștia sunt imigranți, care provin din nordul și din nord-vestul țării. Aceștia se ocupă preponderent de cultivarea de cacao și, în ultimii ani, au contribuit în mod concret la evoluția acestui sector agricol.”

Ceea ce concernul nu spune este faptul că o parte a acestor imigranți nu a ajuns acolo de bună voie. După aprecierile organizației de protecție a drepturilor omului, „Terre des Hommes”, circa 20.000 de copii cu vârste între 7 și 14 ani au fost aduși din țara lor Mali pe Coasta de Fildeș, pentru a lucra aici, pe plantații, fără salariu².

Ei sunt bătuți, maltratați și exploatați. „Ceea ce se întâmplă acolo este în mod clar sclavie”, spune Pierre Poupard, șeful organizației UNICEF, membră a ONU, din Mali. „Cine încearcă să scape de teroare este în pericol de a fi bătut, chiar ucis de proprietar³.” Bineînțeles că acest lucru nu înseamnă că firma Kraft își recoltează boabele de cacao în mod intenționat cu copii sclavi. Dar, al doilea concern alimentar ca mărime din lume este în orice caz responsabil de prețurile scăzute la cacao, pe care mulți fermieri mici le practică pentru a putea trăi. Presiunea puternică a costurilor creează baza pentru exploatare și sclavie, în timp ce cacaoa comercializată corect costă cel puțin 1.900 de euro pe tonă, în iunie 2000, prețul pe piața mondială se situa la 770 de euro pe tonă⁴. Cea mai mare parte din prețul plătit acasă pe ciocolată rămâne concernului multinațional și numai firma Philip Morris/Kraft Jacobs Suchard, componentă a acestuia, are o putere economică de trei ori mai mare decât Coasta de Fildeș cu cele 16 milioane de locuitori⁵.

Și în cazul cafelei, Organizațiile de Comerț Corect garantează prețuri cinstite și condiții de muncă umane, în afară de aceasta, se solicită și se plătește suplimentar respectarea criteriilor ecologice de cultivare.

Lobby industrial

USCIB, ACC, BRT

Ce puteți face
dumneavoastră

Cumpărați cafea, ciocolată și alte produse din cacao care provin numai din comerțul corect. Surse de aprovizionare la <http://www.transfair.org> (Germania, tel: +49/221/94 20 40 0), respectiv <http://www.fairtrade.at> (Austria, tel:+43/1/533 09 56) sau <http://www.maxhavelaar.ch> (Elveția, tel: +41/61/271 75 00)
Proteste: purtătoarea de cuvânt Anja Beckmann, tel: +49/421/599 3892, presse@krafteurope.com Un exemplu al unei forme de protest extrem de creativ împotriva exploatării copiilor îl găsiți la pag. 56.

Alte informații

<http://www.ang.at/essen02.html> Informații critice despre cacao ale Uniunii Sindicale Austriece Agrar/Nahrung/Genuss
<http://www.transfair.org.at/Material.htm>
<http://www.theobroma-cacao.de>
Informații din industria producătoare de cacao
<http://www.maketrade-fair.com> Campania organizației de protecție a drepturilor omului Oxfam, cu posibilități de a protesta
<http://www.oxfam.de/downloads/Kaffeestudie.pdf>
Studiul organizației Oxfam: „Amar! Sărăcie în ceașca de cafea.”

Levi Strauss & Co.

*„Participare, originalitate,
integritate și curaj”*

Produse, mărci	Jeanși, îmbrăcăminte și accesorii cu mărcile Levi's și Dockers
Pagină de internet	http://www.levistrauss.com
Date despre firmă	<p>Cifra de afaceri (2002): 3,9 miliarde de euro</p> <p>Profit (2002): 23,6 milioane de euro¹.</p> <p>Angajați: 12.400 (2001:17.000)</p> <p>Sediul: San Francisco (SUA)</p>
Acuzații	<p>Exploatarea, molestarea sexuală și alte nereguli din firmele furnizoare.</p> <p>Pe piața de jeanși, Levi Strauss este incontestabil numărul 1. Totuși, concernul are numai 21 de fabrici proprii. Cea mai mare parte a pantalonilor sunt produși în peste 600 de firme furnizoare din mai mult de 60 de țări.</p> <p>Levi Strauss, cu al său „Global Sourcing & Operating Guidelines”, a fost unul dintre primele concerne care a trasat furnizorilor săi linii directoare pentru organizarea condițiilor de muncă, dar, cu toate acestea, în firmele furnizoare se petrec nereguli catastrofale, în anul 2000, cusătoreasa indoneziană Emilia povestea că la firmele furnizoare „Yulinda Duta Fashion” și „Sandrafine” salariul este situat sub salariul minim legal. Timpul de lucru este de până la 75 de ore pe săptămână. Nici una dintre femeile tinere nu are însă curajul să se plângă, de teama concedierilor².</p> <p>În septembrie 1999, ziarul englez „Sunday Times” relatează că femeile dintr-o fabrică furnizoare din Bulgaria erau supuse unor presiuni masive și umilitoare. Croitoreasa Ruzkhova, în vârstă de 38 de ani, povestea că cele circa 150 de angajate erau obligate la</p>

sfârșitul fiecărei ture de serviciu să se dezbrace, probabil pentru a se descoperi eventualele furturi. Ruzkhova a refuzat acest lucru și a fost concediată pe loc. În afară de acest lucru, se mai petrec și alte încălcări ale drepturilor omului, cum ar fi orele suplimentare obligatorii. După ce a luat la cunoștință această situație, concernul a întrerupt contractul cu furnizorul bulgar. Însă un procedeu de control transparent, instituțional și independent nu există nici până astăzi. Dar cea mai mare problemă legată de jeanși este faptul că, din cauza producerii lor, se provoacă mari pagube în mediul înconjurător.

Cu 34 milioane de hectare, industria producătoare de bumbac ocupă 5 procente din suprafața de teren mondială, mai ales în țări unde acest pământ ar trebui folosit pentru producerea de alimente. 25% din producția mondială de pesticide sunt folosite pe câmpurile cu bumbac. Aceste pesticide sunt responsabile pentru intoxicarea anuală a unui milion de muncitori care lucrează la recoltare, ca să nu mai vorbim de alterarea apei potabile³.

La sfârșitul anului 2002, 350 de muncitoare au demonstrat împotriva firmei thailandeze „Bed and Bath Prestige Company”, care producea pentru concerne cum ar fi Nike, Levi Strauss, Adidas și Reebok. Proprietarii firmei le datorau muncitoarelor salarii și daune compensatorii în valoare de 400.000 de euro. Pe lângă acest fapt, ele mai relatau despre ore suplimentare obligatorii. Lor li se dădea chiar și apă potabilă care conținea amfetamine pentru ca ele să poată munci până noaptea târziu.

Chiar în caz de boală sau de sarcină erau obligate să muncească în continuare. După masivele proteste ale consumatorilor, muncitoarelor le-a fost dată o parte din bani prin intermediul Ministerului Thaiandez al Muncii⁴. Și pe insula Saipan din pacific s-au petrecut grave încălcări ale drepturilor omului în industria textilă (vezi informațiile despre firma Tommy Hilfiger, pag. 395). După o plângere depusă în masă, toate cele 26 de firme de marcă - până la Levi Strauss - s-au hotărât să le plătească despăgubiri celor peste 30.000 de muncitoare. Pe pagina de internet <http://www.cleanclothes.org/leaal/03-03-25-saipan.htm> Campania „Haine Curate” a făcut în luna martie 2003 o invitație la protest

împotriva firmei Levi Strauss.

Lobby industrial

UCIB, ACC

Ce puteți face
dumneavoastră

O alternativă bună la jeanșii din bumbac îi reprezintă pantalonii din cânepă, care pot fi găsiți și în așa-numitele magazine care practică un comerț corect. Proteste: e-mail la csaermanv@levi.com
De la Campania „Haine Curate” se pot obține cărți poștale pentru protest, care pot fi depuse în comerț și prin intermediul cărora se cere concernelor să accepte un control transparent.

Alte informații

Broșura „Jeans - Let's wear fair!” se poate obține în limba germană de la Campania austriacă „Haine Curate”?
Frauensolidarität, Berggasse 7, A-1090 Viena, tel: +43/1/317 40 20, fax: 317 40 20-355, cck@frauensolidaritaet.org
<http://www.sauberekleiduna.de> Campania „Haine Curate”
<http://www.sweatshopwatch.org/swatch/marianas> Informații
despre exploatarea muncitoarelor din industria textilă de pe insula Saipan

Maisto (May Cheong Toy Products Factory Ltd.)

„Suntem pentru o bună calitate”

Produse, mărci

Modele auto cu mărcile Die Cast și Tonka

Pagină de internet

<http://www.maisto.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri și alte date financiare: necunoscute

Angajați: cel puțin 10.000¹¹

Sediul: Fontana, California (SUA)

Acuzații

Exploatare și condiții de muncă catastrofale.

Maisto este un nume de firmă și de marcă, aflat sută la sută în posesia concernului May Cheong Toy Products Factory Ltd. din Hong Kong. Maisto este renumit pentru imitațiile în formă de jucării, foarte aproape de original, ale renumitelor mărci auto. Concernul are filiale în lumea întreagă, își prezintă produsele și pe internet și produce pentru concernele de jucării americane, lideri de piață. Când vine vorba despre date financiare sau despre numărul angajaților însă, se lasă tăcerea, în luna februarie 2000, firma thailandeză „Mater Toy Company”, care produce pentru concernul Maisto, a adus la cunoștința muncitorilor săi faptul că firma se închide și că producția va fi mutată într-o nouă locație¹². Conducerea a promis că va duce acolo mai mult de 400 de angajați, în orice caz pentru un salariu mai mic. Salariul la acel moment era de 3,60 euro pe zi, dar nu atingea salariul minim prevăzut de lege. În afară de aceasta, personalul angajat suferea din cauza unui sistem șicanator de pedepse, care se aplicau pentru diferite motive, cum ar fi „purtatul pantofilor care nu se potrivesc cu uniforma”. Membrii sindicatelor erau concediați.

La 28 martie 2000, 174 de angajați - cu preponderență femei - au fost transportați spre o nouă fabrică. Era vorba însă despre o locație de producție pe jumătate gata, în care nu existau utilaje și nici echipamentul de protecție pentru operarea cu substanțe chimice

periculoase. Pentru că în această clădire nu existau ieșiri de siguranță, iar toaletele erau total dezolante, muncitorii au refuzat să lucreze.

Firma a reacționat în mod dur la această situație și i-a concediat pe toți muncitorii fără a le plăti salariile cuvenite.

Dar pentru că Thailanda nu este China, iar aici există o mișcare sindicală liberă, a luat imediat naștere o campanie de solidaritate. După câteva luni, conducerea firmei a cedat. Muncitorii au fost reangajați și și-au primit salariile ce li se cuveneau.

Gruparea sindicală „Thai Labour Campaign” intenționează să supravegheze în continuare condițiile de muncă din fabricile Maisto.

Puneți-le firmelor germane care importă mărfuri produse de firma Maisto întrebări despre condițiile de muncă din Asia de Sud-Est: Heinrich Bauer Spielwaren GmbH, Hans-Bunte-Strape 2, D-90431 Nurnberg,
Fax: +49/49 9 11/32 45 2-40, http://www.bauer-spielwaren.de/maisto_einaana.html

Thai Labor Campaign, la adresa
<http://www.thailabour.org/camDaians/mastertov/index.html>

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

Mattel

„Implementarea și respectarea condițiilor de muncă și viață umane în toate locațiile de producție proprii firmei sau partenerilor de afaceri ai firmei Mattel”

Produse, mărci

Jucării cu mărcile American Girl, Barbie, Batman, Disney Games, Fischer Price, Girls, Harry Potter, He-Man, Hot Wheels, Masters of the Universe, Matchbox, Nickelodeon, Scrabble, Sesame Street, Superman, Tyco, Winnie the Pooh

Pagină de internet

<http://www.mattel.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 4,21 miliarde de euro
Profit (2002): 631 milioane de euro¹
Angajați: 27.000
Sediul: El Segundo, California (SUA)

Acuzații

Exploatarea extremă din fabricile furnizoare chineze.
Mattel este unul dintre cele mai mari concerne producătoare de jucării din lume. În 1959 a fost creată renumita păpușă Barbie. În anul 1977 a început producerea jucărilor electronice, iar începând cu anul 1988, concernul are o strânsă colaborare cu firma Disney. În anul 1993, marca Fisher Price a devenit componentă a concernului Mattel.

Mattel a fost unul dintre primele concerne producătoare de jucării, care a reacționat la criticile cu privire la condițiile din fabricile producătoare și a anunțat finanțarea unui control independent. Criticii din lumea întreagă au văzut în aceasta un prim pas în direcția corectă. Concernul se comportă din acel moment ca și cum totul ar

fi în regulă. Dar chestiunea prezintă mai multe probleme:

Controlul cuprinde numai anumite firme furnizoare și nu toate. Dacă citești nu doar concluziile pozitive din rapoartele de control proprii firmei, ci și rapoartele în întregime, poți descoperi ușor contradicții evidente.

De exemplu, în raportul referitor la firma „Mattel Jakarta Satu”, care produce păpuși Barbie, la pagina 4 sunt cuprinse următoarele²⁷: „Din analiza documentelor personalului și a viramentelor către muncitori a reieșit faptul că nici unul dintre aceștia nu a trebuit să muncească mai mult de 176 de ore pe lună” - deci circa 44 de ore pe săptămână. La pagina 8 însă, conducerea aceleiași firme declară că „toți muncitorii sunt obligați automat să presteze 8 ore suplimentare pe săptămână, pe lângă cele 48 de ore normale de muncă”. De aici reies cel puțin 224 de ore de muncă pe lună. Este posibil ca muncitorii să fie mințiți în mod sistematic cu privire la compensările pentru orele suplimentare? Într-un comunicat de presă din data de 15.11.2002, firma Mattel declara cu mândrie: „La Mattel Jakarta Satu, salariile sunt mai mari decât cele prevăzute de lege, iar inspectorii care au efectuat controlul nu au putut descoperi nereguli cu privire la plățile salariilor.” În ianuarie 2002, organizația de protecție a drepturilor omului „The National Labor Committee” a făcut public un raport detaliat referitor la situația întâlnită într-o fabrică din provincia Guangdong din sudul Chinei, unde se produc jucării pentru concerne mari, cum ar fi Mattel, dar și Disney, McDonald's sau WalMart²⁸: muncitorii au lucrat timp de cinci luni fără nici o zi liberă, 13-16 ore zilnic, până la 109 ore pe săptămână.

Au existat în această fabrică chiar și muncitori care au fost nevoiți să lucreze 364 de zile pe an și au avut o singură zi liberă - pentru un salariu de circa 11 cenți pe oră, adică mai puțin de jumătate din salariul minim pre-văzut de lege. „The National Labor Committee” apreciază că este vorba de 2 milioane de dolari pe lună, bani cu care firma și-a înșelat în mod regulat cei 20.000 de angajați.

Cotidianul irlandez „Irish Times” a detaliat în decembrie 2002 costurile pentru o păpușă Barbie produsă de firma Mattel, care costă 10 dolari:

- 8 dolari reprezintă marketingul, transportul, costurile comercializării en-gros și câștigul pentru firma Mattel;
- 1 dolar reprezintă costurile de management și trans-port în Hong Kong;
- 65 de cenți costă materia primă din Taiwan, Japonia, Arabia-Saudită și SUA;
- 35 de cenți rămân pentru producerea păpușilor în China (cheltuieli de producție, câștigul producătorului, costuri cu plata salariilor).

Lobby industrial

USCIB, GBDe, ACC

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la: Mattel GmbH, An der Trift 75, D-63303 Dreieich, E-mail: info.de@mattel.com Puteți folosi o scrisoare model a organizației „fair spielt”: <http://www.woek.de> (Scrisoarea model este puțin mai greu de găsit: pe pagina introductivă a paginii de internet dați clic mai întâi pe „10 Jahre Kader: Pressemitteilung der Aktion fair spielt”

Alte informatii

<http://www.woek.de> Rețea germană pentru implementarea condițiilor corespunzătoare în industria producătoare de jucării
www.nlcnet.org/campaigns/
Organizație americană, care organizează campanii împotriva condițiilor de muncă inumane.

McDonald's Corporation

*„Angajament internațional
în favoarea copiilor”*

Produse, mărci	Hamburger, Cheeseburger, Big Mac, Chicken McNuggets, McChicken, Hamburger Royal și altele
Pagină de internet	http://www.mcdonalds.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 35, 68 miliarde de euro Profit (2002): 1,43 miliarde de euro ¹ . Angajați: 1,5 milioane Sediul: Oakbrook, Illinois (SUA)
Acuzații	<p>Munca prestată de copii în Anglia și în fabricile furnizoare din China, exploatarea și condițiile de muncă catastrofale din fabricile furnizoare, utilizarea excesivă a cărnii de vită cu consecințe ecologice și sociale negative. Cele 30.000 de filiale ale imperiului hamburgerilor sunt repartizate în 118 țări. Zi de zi sunt serviți acolo 46 milioane de clienți. 36 procente din veniturile concernului provin din Europa.</p> <p>Cel mai mare lanț de restaurante de pe planetă este în același timp și cel mai mare achizitor de carne de vită din lume. În America de Sud, suprafețe imense de pădure sunt distruse pentru a se obține pășunile necesare cirezilor de vite ale concernului american. Astăzi, carnea care se servește în cele 5.200 de filiale din Europa provine de la vacile europene. În orice caz, pentru acestea se importă tone de furaj din țări, în care majoritatea populației suferă de foame. Pentru cultivarea furajelor în aceste țări se folosesc uriașe suprafețe agricole care sunt sustrase în acest mod de la producția locală de alimente.</p> <p>McDonald's nu comercializează numai hamburgeri, ci și așa-numitele „Happy Meals”. În aceste meniuri „fericite”, copiii primesc figurine Disney, cum ar fi Snoopy, Winnie the Pooh sau Hello Kitty. În</p>

vara anului 2000, un grup de consumatori din Hong Kong a dat publicității un raport referitor la practicile din cinci fabrici furnizoare ale concernului McDonald's, care produceau figurinele „Happy Meals”. În acest raport se vorbește despre munca prestată de copii și cărți de identitate falsificate, prin care muncitorii erau îmbătrâniți cu câțiva ani, pentru a li se ascunde vârsta reală.

Pentru o muncă de opt ore, angajații primeau circa 1,49 de euro. Dar, în mod normal, ei trebuiau să muncească chiar 15 ore pe zi, de la ora șapte dimineața până la zece seara. Dacă existau contracte multe, nu primeau nici măcar o zi liberă.

La început, concernul McDonald's a respins toate acuzațiile. Când s-a dovedit faptul că în fabrică munceau mai mult de 100 de copii cu vârste cuprinse între 12 și 13 ani, douăsprezece ore pe zi și când mass-media extraregională a început să se intereseze despre toate aceste lucruri, concernul McDonald's a trimis o echipă de control în fabrici.

Ulterior, concernul a fost obligat să recunoască faptul că există „probleme cu salariile, programul de lucru și inventarele”. În loc să-și folosească puterea pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă a lucrătorilor și copiilor, concernul a întrerupt contractele cu fabrica în care fuseseră angajați copii și le-a acordat altor firme.

În anul 1997, la fabrica „KeyHinge Toys” din Vietnam, care producea, de asemenea, figurinele „Happy Meals”, s-a petrecut o intoxicare în masă cu acetonă. 220 din cei 1.000 de angajați au fost afectați. 25 de muncitoare s-au prăbușit la pământ și trei dintre acestea au fost transportate la spital. Fabrica a refuzat să preia costurile tratamentelor medicale, deși muncitoarele nu câștigau decât 6 cenți pe oră. Și aceasta în condițiile unei zile de muncă în medie de zece ore, timp de șapte zile pe săptămână.

Purtătorul de cuvânt de atunci al concernului McDonald's, Walt Riker, a declarat: „Acele rapoarte sunt total exagerate”. În aprilie 2002, postul de televiziune BBC din Anglia a prezentat un reportaj despre elevi de 15-16 ani, care munceau în filialele McDonald's, chiar până la ora 2 dimineața. O elevă de 15 ani muncea sâmbăta de la ora 8 dimineața până la ora 1:20 noaptea.

Lobby industrial

USCIB, WBCSD, American Chamber of Commerce's EU Committee, CEPS, TABD, ICC

Ce puteți face
dumneavoastră

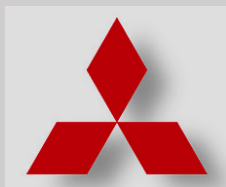
Depuneți plângere la: Adriaan Hendrikx, Managing Director,
McDonald's Deutschland Inc., Drygalski-Allee 51, D-81477 München,
tel: +49/89/78 59 44 13

Alte informații

<http://www.mcspotlight.org> Pagina de internet a campaniei „McLibel”, care a fost creată în cadrul procesului concernului McDonald's împotriva activiștilor britanici, oferă informații cuprinzătoare și rapoarte actuale. <http://www.hkhrm.org.hk/> Informații cuprinzătoare referitoare la condițiile din fabricile unde se produc figurinele „Happy Meals”
<http://www.mcunion.de> Informații despre condițiile de muncă ale angajaților de la McDonald's Siegfried Pater: De exemplu McDonald's. Editura Lamuv, Göttingen 2000, Ediție de buzunar despre „McDonaldizarea societății” (Citat)

Mitsubishi Corporation

„Responsabilitate pentru societate”

Produse, mărci

Există mai multe firme independente care folosesc simbolul Mitsubishi. Mărcile Mitsubishi cunoscute sunt autoturismele, aparatele de fotografiat Nikon și accesoriile pentru acestea.

Pagină de internet

<http://www.mitsubishi.co.jp>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 97 miliarde de euro
Profit (2002): 730 milioane de euro¹.
Sediul: Tokio (Japonia)

Acuzații

Distrugerea pădurilor, stabiliri ilegale ale prețurilor, prin convenție.

Firma Mitsubishi a fost înființată în 1870 ca firmă de comisionari și în secolul 20 s-a transformat într-un concern uriaș. În 1947, concernul a fost divizat în mai multe firme mici, care sunt mai mult sau mai puțin independente financiar. Nu există o societate umbrelă a tuturor firmelor Mitsubishi și nici o coordonare centrală a activităților, dar între firme există totuși o colaborare financiară. Una dintre aceste firme este Mitsubishi Corporation, care deține 7,99 procente din acțiunile firmei Mitsubishi Motors Corporation (autoturismele Mitsubishi). Concernul german DaimlerChrysler deține, de asemenea, 37,3 procente din firma Mitsubishi Motors Corporation.

Mitsubishi Corporation este un uriaș concern internațional mixt, care activează mai ales în domeniile investițiilor de capital, al electronicii, telecomunicațiilor, utilajelor produselor chimice, metalelor și al afacerilor cu petrol². Firma Mitsubishi Heavy Industries a fost inclusă în anul 1997 în manualul „World Nuclear Industry

Handbook", drept cel mai important furnizor al industriei atomice³. Marca Nikon (aparate de fotografiat și accesorii) face parte dintr-un alt concern Mitsubishi.

Activiștii de mediu americani din organizația „Rainforest Action Network” au declanșat în 1989 un boicot al produselor Mitsubishi⁴. Ei au reproșat firmei Mitsubishi Corporation că este responsabilă în foarte mare măsură de distrugerea pădurilor din Asia de Sud-Est, America de Sud, America de Nord și Siberia. Dar, pentru că firma Mitsubishi Corporation nu produce și nici nu vinde ea însăși bunuri de consum, activiștii de mediu au boicotat alte concerne Mitsubishi, cum ar fi „Mitsubishi Motor Sales of America” și „Mitsubishi Electric America”, pentru ca, în acest mod, să exercite presiune asupra autorului principal. Cele două firme au plătit pentru că au folosit același simbol ca și firma Mitsubishi Corporation.

Boicotul s-a încheiat în anul 1998. Firmele Mitsubishi Motor Sales of America și Mitsubishi Electric America s-au declarat pregătite să producă respectând condițiile cu privire la mediu. Firma Mitsubishi Corporation, care era răspunzătoare de toate acestea, nu a acceptat nici o discuție cu activiștii din organizație⁵. În noiembrie 2002 și firma Mitsubishi Corporation s-a declarat pregătită să înceapă imediat să respecte reglementările internaționale privitoare la exploatarea pădurilor⁶. În decembrie 2001, firma Mitsubishi High Tech Paper Bielefeld GmbH, filială germană a firmei Mitsubishi Corporation, împreună cu alte opt firme au fost condamnate de către Comisia Europeană la plata unei amenzi penale de 313,7 milioane de euro, pentru că în anii 1990 au constituit un cartel pentru a menține ridicate prețurile hârtiei fără carbon⁷.

Lobby industrial

WBCSD, ICC

Ce puteți face
dumneavoastră

Protestați la Mitsubishi Electronics Europe B.V., Gothaerstr. 8,
D-40880 Ratingen <http://www.mitsubishi.de/index-d.html>

Alte informații

<http://www.ethicalconsumer.org> Publicația englezească „Ethical Consumer” oferă o dată la două luni informații critice despre concerne și dispune de o bancă de date online (cu acces gratuit).

Monsanto

*„Deschidem ușile
noilor posibilități.”*

Produse, mărci

Substanțe de exterminare a buruienilor și de protecție a plantelor, cum ar fi Roundup, Lasso Hormoni de creștere pentru mamifere, ca BGH Alimente modificate genetic, cum ar fi semințe de soia, porumb, grâu, cartofi.

Pagină de internet

<http://www.monsanto.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 4,01 miliarde de euro
Profit (2002): 1,69 miliarde de euro¹.
Angajați: 14.600 Sediul: St Louis (SUA)

Acuzații

„Furtul patentului”, utilizarea ilegală a semințelor uleioase de canola modificate genetic, poluarea sortimentelor naturale de plante prin cele modificate genetic, bagatelizarea riscurilor în cazul hor-monilor de creștere pentru vite Monsanto este un concern chimic american cu tradiție, începuturile sale le găsim în anul 1901, când a produs pentru prima oară la St Louis îndulcitorul artificial zaharină și substanța excitantă cofeină. În 1960 s-a început producția substanțelor de exterminare a buruienilor. Monsanto a reușit în 1982, pentru prima oară, să modifice genetic celula unei plante; din acest moment, concernul se ocupă de producerea alimentelor modificate genetic. Concernul este renumit și pentru desfacerea pe piață a hormonilor de creștere pentru animale (BGH), interziși în Europa, dar foarte utilizați în SUA. Hormonul nu este fabricat de către firma Monsanto, ci de „Biochemie Kundl” din Tirol, o filială a concernului Novartis. Monsanto a fabricat până în anul 2002 și medicamente, cum ar fi printre altele medicamentul pentru tratarea reumatismului Celebrex.

Probabil datorită potențialului de comercializare a acestui medicament, firma Monsanto a fost cumpărată în aprilie 2000 de către concernul farmaceutic Pharmacia, care în iulie 2002 a fost

înglobat de marele concern farmaceutic Pfizer. În aceeași lună, Monsanto s-a separat de Pharmacia/Pfizer și din acel moment este un concern de sine stătător.

Organizația Greenpeace i-a reproșat în iunie 2003 concernului Monsanto că „s-a îmbogățit pe spatele micilor fermieri din țările sărace” și anume prin „furtul de patent”. Concernul procedează în felul următor: un sortiment tradițional de grâu, cultivat de fermierii indieni și cunoscut pentru proprietățile sale deosebite de coacere a fost încrucișat cu alte sortimente de grâu, iar această „invenție” a fost anunțată la oficiul european al brevetelor de invenție².

În vara lui 2002, un tribunal din Torino a anunțat deschiderea unei anchete asupra a zece concerne, care comercializau semințe de plante modificate genetic, printre acestea fiind și Monsanto. Acuzația: concernele au folosit în Italia porumb modificat genetic, deși în conformitate cu legislația, acest lucru este strict interzis³. Iar cotidianul american „Wall Street Journal” relatează în aprilie 2001 faptul că, firma Monsanto aprovizionează deja de mai mulți ani fermieri americani cu semințe uleioase de canola modificate, care conform legislației, nu ar fi avut voie să părăsească niciodată laboratorul⁴. În aprilie 2002, Uniunea Europeană a constatat în urma unui experiment științific că utilizarea hormonilor de creștere în zootehnie - de exemplu hormonii pentru creșterea producției de lapte sau hormonii pentru creșterea rapidă în greutate a porcilor - prezintă un risc ridicat pentru sănătatea oamenilor. Pe pagina de internet a firmei Monsanto se prezintă însă faptul că hormonii pentru creșterea producției de lapte ar fi „siguri”. Două noi cercetări din anul 2002 au generat suspiciunea că utilizarea repetată a substanței pentru exterminarea buruienilor, „Roundup”, poate conduce la creșterea numărului de malformații apărute în timpul sarcinii⁵.

La începutul anului 2003, organizația India Committee of the Netherlands a dat publicității un studiu din care a reieșit că mari concerne, precum Bayer, Monsanto, Unilever sau Syngenta, au profitat de exploatarea copiilor în producția de semințe⁶. Monsanto are partea sa de răspundere și pentru faptul că Statele Unite au dat Europa în judecată la tribunalul arbitrar al Organizației Mondiale a

Lobby industrial

Ce puteţi face
dumneavoastră

Alte informaţii

Comerţului pentru ca aceasta să accepte alimentele modificate genetic.

USCIB, ACC, WBCSD, Fedesa, BRT, IPC, TABD, EuropaBio, ICC

Depuneţi plângere la: Dr. Daniel Vasella, Chairman and CEO,
Novartis AG Headquarters, Postfach, CH-4002 Basel: De ce produce
Novartis la firma Biochimie din Kundl în continuare hormonul BGH
de creştere a producţiei de lapte?

Sau depuneţi plângere la centrala concernului Monsanto:
Queries.media@monsanto.com

<http://www.connectotel.com/amfood/monsanto.html>

Documentaţie cronologică actuală cu privire la activităţile şi practicile
firmei Monsanto cu relatări originale

Nestle S.A.

„Mănânci bine - trăiești bine.”

Produse, mărci

Alimente și dulciuri cu mărcile After Eight, Alete, Aquarel, Bärenmarke, Beba, Bubchen, Buitoni, Caro, Choco Crossies, Herta, Kitkat, LC1, Lion, Maggi, Milkybar, Motta, Nescau, Nescafe, Nespresso, Nesquik, Perrier, San Pellegrino, Smarties, Thomy, Vittel, Yoco, Yes și altele.

Hrană pentru animale cu marca Friskies Cotă-parte din marca de cosmetice L'Oreal

Pagină de internet

<http://www.nestle.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 61 miliarde de euro

Profit (2002): 5,2 miliarde de euro¹.

Angajați: 230.000 Sediul: Vevey (Elveția)

Acuzații

Metode controversate pe plan internațional de desfacere pe piață a hranei pentru sugari, exploatarea și maltratarea copiilor în firmele furnizoare de materie primă Nestle, cu cele 520 de fabrici din 82 de țări, este cel mai mare concern producător de alimente din lume. Își obține multe dintre produsele sale din țări în care producția de alimente este caracterizată prin standarde ale drepturilor omului extrem de scăzute. Oamenii sunt exploatați mai ales la producerea de cacao și cafea.

Pe Coasta de Fildeș, unde se obține cea mai mare parte din producția de cacao de pe plan mondial, mii de copii sclavi lucrează pe plantațiile de cacao. Bineînțeles că acest lucru nu înseamnă că firma Nestle recoltează boabele de cacao folosind intenționat copii sclavi. Dar, în calitate de lider de piață, Nestle are o mare influență asupra prețurilor extrem de oscilante și scăzute de pe piața mondială și este, în orice caz, responsabilă de suferința micilor fermieri și a

muncitorilor din agricultură. Firma Nestle are în proprietate și două fabrici de alimente pe Coasta de Fildeș. În una dintre acestea, în anul 1999, angajații locali s-au plâns de faptul că, deși aveau aceeași calificare, primeau un salariu cu mult mai mic decât colegii lor europeni din aceeași fabrică. Muncitorii vorbeau despre „un apartheid financiar”². Concernul Nestle este criticat în special pentru desfacerea pe piață a hranei pentru sugari. Mai ales în țările sărace, firma a încercat mereu prin reclame și oferirea de probe gratuite să le determine pe tinerele mame să nu-și mai alimenteze copii în mod natural. Conform Organizației Mondiale a Sănătății, anual mor 1,5 milioane de copii pentru că nu sunt alăptați - mai ales datorită faptului că, în țările unde nu există apă potabilă nepoluată, laptele praf este preparat cu apă infestată. După organizarea unui boicot internațional al consumatorilor („Nestle ucide sugarii”) și după proteste prin intermediul organizațiilor membre ale ONU, firma Nestle și-a luat angajamentul să reducă numărul reclamelor. Concernul Nestle are o poziție pozitivă și cu privire la folosirea alimentelor modificate genetic: „Pornind de la premisa că siguranța acestora a fost dovedită (ceea ce nu este cazul - n. aut.), firma Nestle va continua să folosească componente din plantele modificate genetic, peste tot acolo unde acest lucru este potrivit”³. În noiembrie 2002, concernul a cerut de la Etiopia, o țară cu 11 milioane de oameni înfometați, suma de 6 milioane de dolari SUA pentru o fabrică care, cu 27 de ani înainte, fusese naționalizată. Abia după masive proteste ale consumatorilor, firma Nestle a diminuat suma solicitată la 1,5 milioane de dolari, care trebuiau să fie folosiți pentru combaterea foametei⁴. În Columbia, i s-a reproșat concernului vânzarea laptelui praf cu termenul de valabilitate expirat și reprimarea sindicatelor⁵. Iar organizații internaționale lansează chemări la protest împotriva firmei Nestle pentru distrugerea pădurilor indoneziene prin producția de ulei de palmier.

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

Cumpărați cafea, ciocolată și alte produse din cacao numai din comerțul corect.

Proteste la: Nestle Deutschland AG, Hartmut Gahmann, Departamentul de activități cu presa și publicul,

Tel.: +49/69/66 71 23 66, fax: +49/69/66 71 31 90, hartmut.aahmann@de.nestle.com Un exemplu de formă de protest creativă împotriva sclaviei copiilor îl găsiți la pagina 56.

<http://www.babynahrunga.org> Grupa de acțiune Babynahrung dă publicității anual un raport cu titlul „Breaking the Rules/Stretching the Rules” referitor la încălcările codului de comportament săvârșite de Nestle. <http://www.babymilkaction.org>. <http://www.ibfan.org> Pagini internaționale cu informații actuale <http://www.ang.at/essen02.html>

Informații despre cacao de la sindicatul german din agricultură <http://www.colonialismo.ch>

Informații despre practicile de afaceri ale firmelor Coca-Cola și Nestle în Columbia <http://www.maketradefair.com> Campania organizației de protecție a drepturilor omului Oxfam, cu posibilități de protest

Nike Inc.

*„Misiunea noastră: să
îmbunătățim calitatea
vieții muncitoarelor.”*

Produse, mărci

Pantofi sport, îmbrăcăminte sport, articole sportive cu mărcile Nike încălțăminte cu mărcile Cole Haan, articole de modă cu marca Hurley International

Pagină de internet

<http://www.nikebiz.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 10,6 miliarde de euro¹.
Angajați: 22.000 (se apreciază că în lumea întreagă 1 milion de oameni produc pentru concernul Nike)²
Sediul: Beaverton, Oregon (SUA)

Acuzații

Exploatarea copiilor, molestarea sexuală și alte nereguli la firmele furnizoare. Cheltuielile anuale în dolari ale concernului Nike pentru publicitate se apropie de ordinul miliardelor. Când în centrele de vânzări al concernului, așa-numitele „Nike Towns”, se pune în vânzare un nou model de pantofi sport, adolescenții dorm în saci de dormit în fața ușilor pentru a-și putea cumpăra primii mult doriți pantofi.

Dar, în timp ce șeful firmei Nike, Phil Knight, este de mult miliardar în dolari, o cusătoreasă din fabrica „Wellco” din China, care produce pentru Nike, câștigă 17 cenți pe oră.

În luna ianuarie 2001, în fabrica mexicană „Kukdong”, furnizoare a concernului, au fost luate măsuri de sancționare și au fost efectuate concedieri în masă ale angajaților care au demonstrat împotriva condițiilor de muncă. În anul 2000, aici au fost produse circa un milion de tricouri pentru concernul Nike și 40.000 de piese de îmbrăcăminte pentru Reebok. O comisie de cercetare constituită în urma protestelor internaționale a citat muncitori care susțineau că

în fabrica Kukdong lucrează și copii de 13-14 ani. În afară de aceasta, în fabrică au loc și molestări sexuale. Conducerea fabricii a respins aceste afirmații³.

În urma acestor acuzații și fiind contactat de noi, Nike a declarat: „Multe dintre acuzații nu sunt întemeiate.” Dar: „Nici o fabrică nu este perfectă și noi credem într-o continuă îmbunătățire a locațiilor noastre de producție.” De aceea, în ultimii 2 ani ne-am străduit să îmbunătățim situația în privința vârstei minime a angajaților, a salariilor și calității aerului din fabrici, scrie managerul pentru afaceri globale⁴. Între timp, protestele au determinat acceptarea înființării unui sindicat independent și rechemarea la locurile de muncă a celor concediați, în februarie 2001, Nike a ajuns din nou în paginile ziarelor: o verificare efectuată în nouă fabrici furnizoare din Indonezia a scos la iveală acuzații nenumărate privitoare la molestarea sexuală și presiunile psihice la care erau supuse muncitoarele⁵.

În martie 2003 a apărut raportul „We are not machines”, al unei grupări internaționale pentru protecția drepturilor omului, în care firmelor Nike și Adidas li se reproșa că muncitoarele din fabricile furnizoare din Indonezia primesc numai 2 euro pe zi. Din acest motiv, acestea erau chiar obligate să-și abandoneze copiii, pentru că nu puteau să-i hrănească. Muncitoarele care au aderat la sindicate independente „se temeau de concediere, închisoare și presiuni psihice”. În afară de acestea, în raport se mai vorbea despre condițiile de muncă periculoase și discriminarea sexuală la care erau supuse femeile, care, în perioada menstruației trebuiau să fie controlate de femei medici pentru a dovedi sângerarea⁶. De la începutul anului 2003, 149 de muncitoare de la firma thailandeză „Par Garment”, care producea printre altele și pentru Gap, Wal-Mart, Nike și Tommy Hilfiger, luptă pentru salariile pe zece luni ce li se cuvin, după ce fabrica a fost pur și simplu închisă în decembrie⁷. Concernul nu prea suportă critica. După ce Nike a răspândit neadevăruri despre condițiile sale de producție, a fost dat în judecată de activistul Marc Kasky. Avocații concernului au recunoscut public minciunile, dar s-au raportat la dreptul la exprimarea liberă a părerilor. În iunie 2003,

Lobby industrial

Curtea Supremă de Justiție a SUA a respins „dreptul la minciună” al concernului Nike, deși acesta a fost susținut chiar și de guvernul Bush⁸.

Ce puteți face
dumneavoastră

USCIB, ACC, BRT (vezi pag. 244)

Nike poate fi lovit cel mai ușor acolo unde se află puterea sa cea mai mare, în imaginea sa. Astfel, copii americani, în timpul unei acțiuni de protest, și-au aruncat pantofii sport vechi și folosiți în fața ușilor magazinului „Nike-Town” din New York: „Nike, noi te-am creat” - striga în fața camerelor de luat vederi o fetiță de 13 ani din Bronx - „noi o să te și distrugem.”

Proteste: e-mail la continuous.improvement@nike.com

Alte informații

<http://www.cleanclothes.org/companies/aap.htm>

Campania „Haine Curate” pentru condiții corecte de muncă în industria producătoare de îmbrăcăminte

<http://www.sweatshopwatch.org> „Sweatshop Watch”, campanie americană împotriva neregulilor din fabricile producătoare de îmbrăcăminte

<http://www.caa.org.au/campaigns/nike/index.html> Campanie de supraveghere a concernului Nike de către organizația caritabilă Oxfam <http://www.reclaimdemocracv.org/nike/index.html> Despre „Dreptul la minciună” al firmei Nike.

NOVARTIS

„Responsabilitate pentru o dezvoltare de durată”

Produse, mărci

Medicamente pentru uz uman: Briserin, Calcium Sandoz, Codiovan, Corangin, Diovan, Estraderm, Fenistil, Foradil P, Insidon, Lamisil, Lemocin, Lescoi, Magnesium Sandoz, Neda Friichtewurfel, Nicotinell, Optalidon N, Otriven, Rhinomer, Ritalin, Spasmo Cibalgin, Tegretal, Venoruton, Voltaren, Zymafluor D.

Medicamente de uz veterinar: Clomicalm, Program etc.
Alimente ale firmei Wander AG: Ovomaltine, Isostar, Oclea Aviva

Pagină de internet

<http://www.novartis.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 18 miliarde de euro
Profit (2002): 4,07 miliarde de euro¹.
Angajați: 67.000, în 142 de țări
Sediul: Basel (Elveția)

Acuzații

Finanțarea testărilor lipsite de etică ale medicamentelor, reclamă nesinceră, împiedicarea unei țări în curs de dezvoltare să producă și să desfacă pe piață medicamente vitale în anul 1996, firmele elvețiene Ciba Geigy și Sandoz s-au unit formând concernul Novartis. Acesta se numără printre cele mai mari firme din domeniul farmaceutic, dar și printre cele mai mari din domeniul produselor farmaceutice pentru animale și a diferitelor produse pentru hrănire. Unul dintre cele mai cunoscute produse de marcă ale concernului Novartis este extractul de malț Ovomaltine, care a fost creat în anul 1909 și este produs de firma Wander, filială a concernului. În afară de acesta, mărci uzuale sunt medicamentele Voltaren, Otriven și Calcium Sandoz.

La începutul anilor optzeci, firma Sandoz a ajuns pe primele pagini ale ziarelor pentru că s-a descoperit că a încercat, cu ajutorul unor sume mari de bani, să influențeze medicii în deciziile lor profesionale². La începutul lunii mai 2001, concernul Novartis a

cumpărat 20% din acțiunile firmei concurente Roche³. Firma Novartis South Africa, împreună cu alte 38 de firme farmaceutice, a dat în judecată la începutul anului 2001 guvernul sud-african pentru încălcarea dreptului de protecție a brevetului de invenție (plângerea a fost retrasă).

Concernul Novartis a finanțat la spitalul Nyiro din Budapesta un studiu al substanței loperidone (Zomaril), în perioada căruia mulți pacienți cu schizofrenie nu au primit nici un medicament eficace. Conform Declarației de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor este interzisă tratarea bolilor grave cu un placebo, dacă există deja medicamente eficiente pentru această boală⁴. La o emisiune a postului de radio Hessen, concernul Novartis declara în septembrie 2001 că acest studiu a fost aprobat atât de guvernul maghiar cât și de comisia de etică⁵. În punctul 9 al Declarației de la Helsinki se stipulează foarte clar: „Prevederile etice, legislative sau tehnico-administrative specifice unei țări nu au voie în nici un fel să diminueze sau să înlăture prevederile prezentei declarații pentru protecția omului.” Novartis plănuiește să scoată pe piață în anul 2003 medicamentul loperidone⁶.

Revista berlineză de specialitate „Arznei-Telegramm” a reproșat concernului Novartis, la începutul anului 2002, că a trecut sub tăcere rezultatele nefavorabile dintr-un studiu referitor la medicamentul pentru hipertensiune Diovan, pentru a-l prezenta drept mult mai eficace decât este în realitate⁷. La puțin timp după aceasta, publicația „Arznei-Telegramm” a criticat concernul că a făcut publicitate ilegală unor medici cu privire la medicamentul Diovan și că a dat recomandări lipsite de seriozitate cu privire la eficacitatea acestuia⁸.

Lobby industrial

WCSD, CEFIC, EFPIA, USCIB, ICC, FEDESA.

Ce puteți face
dumneavoastră

Protestați la: Dr. Daniel Vasella, Chairman and CEO, Novartis AG Headquarters, Căsuța poștală, CH-4002 Basel.
Trimiteți cutii goale ale medicamentelor produse de Novartis cu solicitarea: „Terminați cu testările de medicamente lipsite de etică și

Alte informații

cu reclamele lipsite de sinceritate!”

<http://www.bukopharma.de>

Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din industria farmaceutică din așa-numita Lumea a Treia. Această grupare a scos la iveală nenumărate nereguli și a provocat multe schimbări.

<http://www.arznei-telearamm.de> Revista de specialitate „Arznei-Telegramm” relatează continuu despre practicile murdare ale firmelor farmaceutice.

OMV

*„Deschiși pentru mai
multă responsabilitate”*

Produse, mărci	Combustibili și ale produse petroliere, precum și benzinăriile cu marca OMV
Pagină de internet	http://www.omv.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 7,1 miliarde de euro Profit (2002): 382 milioane de euro ¹ . Angajați: 5.800 Sediul: Viena (Austria)
Acuzații	<p>Cooperarea cu regimuri militare represive, distrugerea mediului înconjurător.</p> <p>Societatea austriacă de valorificare a uleiurilor minerale, OMV, cu o producție zilnică de 20 milioane de barili pe zi, face parte din societățile petroliere mici, dacă facem o comparație pe plan mondial. Totuși, concernul, care este reprezentat și în Germania și în Elveția, joacă un rol de ștafetă în deschiderea piețelor est europene, rol deloc de neglijat în ceea ce privește aspectele umani-tare ale exploatării petrolului.</p> <p>Firma OMV face parte din anul 1997 dintr-un consorțiu care prospectează în Sudan pentru a descoperi zăcăminte de petrol. În sudul Sudanului, regimul sudanez radical-islamic duce cu ajutorul industriei petroliere un război „sfânt” împotriva propriei populații, în special împotriva africanilor de culoare creștini și a adepților religiilor tradiționale. Sate întregi situate în apropierea câmpurilor petroliere au fost distruse și locuitorii uciși prin metode de o cruzime greu de imaginat. Regimul din capitala sudaneză Khartoum nu-i privește pe sudanezii din sud ca pe niște oameni egali cu ei, ci ca pe niște „câini”</p>

și sclavi. Și construcția unei conducte petroliere care a fost dată în folosință în august 1999 s-a făcut cu încălcarea drepturilor omului.

Urmările imediate au fost alungarea populației din zonă și însușirea pământurilor acesteia fără nici un fel de despăgubiri². Războiul, care până astăzi a ucis peste două milioane de oameni, este finanțat din încasările pentru petrol.

În aceste condiții, o luare de poziție, scrisă, a conducerii societății OMV, conform căreia „firma OMV nu are nici un fel de indicii că populația civilă a fost alungată de pe pământurile proprii de către trupele regimului sau milițiile acestuia, pentru a se crea zona de exploatare³”, pare mai mult decât naivă.

În scopul argumentării acestei teze, firma OMV și-a citat partenerul suedez, firma petrolieră Lundin: „Dorim să stabilim categoric faptul că nu am provocat astfel de situații și că nu vom tolera ca astfel de situații să se petreacă pentru a ne favoriza.”

De la apariția primei ediții a Cărți negre a firmelor de marcă, totuși s-a făcut ceva. După puternicele proteste ale consumatorilor, OMV și-a schimbat strategia și a intrat la cel mai înalt nivel într-un dialog constructiv cu organizațiile pentru protecția drepturilor omului, care s-au unit în organizația „Platforma-Sudan Austria”. În timp ce șeful suedez al consorțiului, firma Lundin, și-a vândut licențele firmei Petronas din Malaiezia, firma OMV a rămas în Sudan, dar și-a încetat pe moment activitățile de exploatare. În orice caz, OMV intenționează să reia forările curând; după părerea „Platformei-Sudan”, pentru acest lucru ar fi necesar mai întâi un acord de pace⁴. Grupările de protecție a drepturilor omului se pronunță totuși pentru rămânerea firmei OMV în Sudan. Motivul: firma austriacă, în care republica mai are 35 de procente, este obligată de presiunea publică să practice un comerț plin de responsabilitate într-o mai mare măsură decât ar fi societatea petrolieră din Malaiezia.

La începutul anului 2003, firma OMV a achiziționat două terenuri petroliere în zona din preajma izvorului Amazonului din Ecuador și, în acest fel, conform organizației de protecție a mediului înconjurător Global 2000, „are partea sa de răspundere pentru distrugerea celui mai important paradis natural al planetei”. Locațiile

de exploatare amenință cel mai important afluent al Amazonului, Rio Napo. În afară de acest lucru, este planificată construcția unei conducte petroliere secundare, care ar afecta puternic două rezervații de păduri extraordinare⁵.

Lobby industrial

ERT

Ce puteți face
dumneavoastră

Firma OMV are în continuare nevoie de presiune din partea opiniei publice. Cereți directorului general OMV, Wolfgang Ruttensdorfer, să dea curs solicitărilor organizației Platforma-Sudan Austria: Otto-Wagner-Platz 5,
A-1090 Viena, Tel: +43/1/404 40-21401, fax: +43/1/404 40-20984,
info.presse-kommunikation@omv.com

Alte informații

http://www.crisisweb.org/projects/africa/sudan/reports/A_400888_10022003.pdf Raport al grupului internațional Crisis
<http://web.amnesty.org/librarv/eng-sdn/index>
Informații despre Sudan de la organizația Amnesty International
<http://www.8ung.at/sudanplattformaustria> Platforma- Sudan Austria

Grupul comercial Otto

*„Implementarea standardelor
sociale minime în comerțul
modal”*

Produse, mărci

Otto, Spiegel, Heine, Bon Prix, Alba Moda, Sport Scheck, Eddi Bauer, Schwab și alte firme de comerț prin poștă, Serviciul de expediție Hermes, Banca Hanseatic Grupul Actebis cu computere marca Targa Comerț prin internet Shopping24
Asigurări CosmosDirekt Case din prefabricate Streif

Pagină de internet

<http://www.otto.de>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 23 miliarde de euro
Profit (2002): 275 milioane de euro¹.
Angajați: 79.000
Sediul: Hamburg (Germania)

Acuzații

Exploatarea, molestarea sexuală și alte nereguli la firmele furnizoare.

Grupul comercial Otto compus din concernul Otto, grupul nord-american Spiegel, precum și diferite firme asociate, având 90 de servicii de expediție pentru clienții persoane fizice sau juridice, precum și numeroase firme de prestări de servicii este reprezentat în 23 de țări din Europa, America și Asia. 65 de milioane de cataloage sunt trimise de serviciul de expediție Otto anual numai în Germania. Cu o medie de 270 de euro pe an, germanii sunt campioni mondiali la cumpărăturile făcute din cataloage. Zilnic, la centralele telefonice ale concernului se primesc mai mult de 200.000 de apeluri. Având o cifră de afaceri online de peste 2 miliarde de euro, grupul Otto este, după firma Amazon, numărul doi în comerțul electronic.

Concernul Otto oferă spre vânzare începând din 1996 pe lângă covoarele produse în mod obișnuit și covoare cu sigla „Rugmark”, care garantează faptul că la producerea lor nu au fost folosiți copii. În ofertă se găsesc și produse ale Societății pentru Promovarea

Parteneriatului cu Lumea a Treia (Gepa). În 1997, firma Otto a publicat pentru prima dată „Principiile comerciale de bază pentru un comerț responsabil”. Acest cod nu garanta însă libertatea de asociere în plan general, ci numai acolo unde aceasta este stipulată în legislație, concernul ocolind astfel responsabilitatea în țări cum ar fi China. În ciuda declarațiilor concernului, în fabricile furnizoare s-au petrecut masive încălcări ale drepturilor omului.

Astfel, o echipă de experți a descoperit în anul 1999 în Indonezia o fabrică în care muncitoarele erau obligate, sub amenințarea cu sancțiuni, la prestarea de ore suplimentare. În urma chemărilor la protest lansate, acestea au fost închise și molestate sexual. După concediul de maternitate, cusătoresele erau plătite mai prost decât înainte. De asemenea, nu se acorda salariul minim prevăzut de lege, ci se plăteau numai 80 de cenți pe zi. Timpul de lucru pe săptămână ajungea până la 80 de ore. Adolescenții de 14-15 ani trebuiau să presteze aceleași munci ca și adulții, deși legea indoneziană prevede că persoanele cu vârste între 15 și 18 ani trebuie să lucreze numai patru ore zilnic. Asupra muncitorilor se exercitau presiuni psihice și fizice, cum ar fi loviturile la șezut și trasul de urechi. Ca reacție la acest studiu, firma Otto a declarat că fabrica verificată, după o cercetare internă, a fost scoasă deja de pe lista furnizorilor. Fără un control independent prin intermediul sindicatelor și al organizațiilor nonguvernamentale, astfel de controale rămân fără rezultat². „Firma Otto, prin formularea codului și obligarea fabricilor furnizoare de a respecta acest «Code of Conduct», nu a realizat încă premisele pentru condiții de muncă corecte”, declară în anul 2003 organizația Campania „Haine Curate” și solicită concernului „supravegherea modului de respectare a codului cu ajutorul unui grup independent de monitorizare”³.

Ce puteți face
dumneavoastră

Cereți firmei Otto să garanteze salarii minime care să asigure existența, libertatea de asociere și controale independente.

Purtător de cuvânt Detlev v. Livonius,

Tel: +49/40/64 61-401, Fax: +49/40/64 61-449, detlev.livonius@otto.de
sau presse@otto.com

Alte informații

<http://www.sauberekleiduna.de> Campania germană „Haine Curate”
Broșura „Crucea cu fir. Indonezienele cos pentru concernele
multinaționale de modă germane”, Editura Sudwind e.V., poate fi
găsită la adresa Lindenstraße 58-60, D-53721 Siegburg,
Tel: +49/2241/536 17, Fax: 51308,
suedwind.institut@t-online.de.
<http://www.suedwind-institut.de>

Pfizer Inc.

„Vom fi numărul unu al industriei farmaceutice pe fiecare piață importantă a lumii.”

Produse, mărci

Medicamente: Accuzide, Benadryl, Celebrex, Codipront, Diflucan, Dilzem, Gelonida, Gelusil, Hexoral, Kom- pensan, Norvasc, Olynth, Rhinopront, Sortis, Valoron N, Viagra, Yxin, Zoloft, lame de ras și accesorii marca Wilkinson, Gumă de mestecat marca Trident
Medicamente pentru animale de casă: de exemplu marca Revolution (împotriva paraziților)

Pagină de internet

<http://www.pfizer.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 27,8 miliarde de euro
Profit (2002): 7,8 miliarde de euro.
Angajați: 120.000 Sediul:
New York (SUA)

Acuzații

Testări de medicamente lipsite de etică, cu urmări mortale, manipularea de date și inducerea în eroare în cazul studiilor farmaceutice, participarea la „prezentarea într-o lumină favorabilă” a rezultatelor testelor.

Doi imigranți germani din Ludwigsburg au înființat în anul 1849 la New York firma Pfizer&Co. La sfârșitul celui de-al doilea război mondial, firma Pfizer era cel mai mare producător de penicilină din lume. În iunie 2000, concernul Pfizer a achiziționat firma farmaceutică Warner-Lambert și în iulie 2002 - concernul Pharmacia. Astfel, Pfizer a devenit cel mai mare concern farmaceutic al lumii. În anul 1998, a ajuns pe primele pagini ale ziarelor datorită producerii medicamentului de stimulare a erecției, Viagra. Medicamentul pentru tratarea reumatismului Celebrex a fost desfăcut pe piața germană în iunie 2000 cu o mare campanie de publicitate, fiind prezentat drept foarte eficace și ușor de suportat de organism. Între timp s-a aflat că acest lucru a fost făcut printr-o manipulare conștientă

a datelor și prin inducere în eroare. Celebrex, comparativ cu medicamentele obișnuite pentru reumatism prezintă un risc foarte ridicat de apariție a unor efecte secundare foarte periculoase pentru viață².

În anii nouăzeci, concernul Pfizer a fost implicat în cel puțin 12 testări de medicamente cu substanța antimicotică Fluconazol (denumirea comercială Diflucan), ale căror rezultate au fost manipulate prin șiretlicuri. Cineva dorea să afle dacă Fluconazolul combate infecțiile micotice mai eficient decât substanța concurentă Amphotericin B de la concernul Bristol-Myers Squibb (denumire comercială Ampho-Moronal). Rezultatul: Fluconazolul era cu siguranță mai bun. În 1999, cercetătorii au descoperit că aceste testări de medicamente au fost „înfrumusețate” și că în acestea s-au strecurat mai multe erori³. Diflucanul este în prezent cel mai prescris medicament antimicotic și aduce anual concernului Pfizer mai mult de un miliard de euro. În septembrie 2001, Pfizer GmbH a declarat referitor la această situație că mai multe comisii de etică au aprobat studiul și că acesta s-a desfășurat în mod corect din punct de vedere științific⁴.

În 1996, în Nigeria a izbucnit o epidemie de meningită la copii. Concernul Pfizer pregătea la acel moment brevetarea noului antibiotic Trovafloxacin. Pentru că inflamațiile meningelui sunt foarte rare în Statele Unite, concernul a profitat de ocazie, a trimis o echipă de medici în Nigeria și a folosit copiii bolnavi pe post de cobai. Unsprezece dintre aceștia au murit. Evaristi Lodi de la organizația „Medici fără frontiere”, care încerca în același spital să trateze copii cu medicamente aflate în uz, a declarat pentru ziarul „Washington Post” cu privire la moartea unei fete, care fusese tratată cu antibioticul Trovafloxacin: „Ar putea fi considerată crimă.”⁵ și a adăugat: „Pacienții și aparținătorii acestora au declarat că nu au fost niciodată informați că participă la o testare de medicamente. Dacă aș avea putere, le-aș retrage licențele acestor medici.”

În decembrie 1997, antibioticul Trovofloxacin a fost brevetat și în SUA și, la scurt timp după aceasta, în Europa - în orice caz numai pentru tratarea adulților⁶. Autoritatea europeană de brevetare a

recomandat în iunie 1999 o retragere generală de pe piață, concernul retrăgând acest medicament de pe piața europeană, în septembrie 2001, concernul Pfizer GmbH a declarat referitor la studiul efectuat cu medicamentul pentru tratarea meningitei că situația prezentată în Cartea neagră a firmelor de marcă nu corespunde realității; a respins acuzațiile „contestându-le în cel mai categoric mod”, în august 2001, publicația „Washington Post” relatează că firma Pfizer, datorită acestui incident a fost dată în judecată la un tribunal federal din New York de treizeci de familii nigeriene⁸. Procesul este încă în desfășurare, în acest caz se pune încă problema dacă tribunalul din New York are competență în a judeca acest proces.

Lobby industrial

USCIB, WBCSD, EFPIA, ICC, FEDESA, TABD, EuropaBio

Ce puteți face
dumneavoastră

Depuneți plângere la: Pfizer GmbH, Pfizerstr.1, D-76139
Karlsruhe, E-mail-uri la:

<http://www.pfizer.de/exec/site/kontakt?sa=&m=9&sid=76>

JNIlzNmDc196vWVtawK6APv6zMPit5AAAKiMNDQ

Alte informații

<http://www.bukopharma.de>

Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din industria farmaceutică din Lumea a Treia. Acest grup a descoperit multe nereguli și a provocat multe schimbări.
<http://www.arznei-telearamm.de>

Revista berlineză de specialitate Arznei-Telegramm relatează în permanență despre practicile murdare ale firmelor farmaceutice.

Procter & Gamble Company

„O viață de calitate pentru generațiile următoare”

Produse, mărci

Alimente: Punica, Pringles, Wick Articole de igienă: Always, Blend-a-med, Bounty, Ellen Betrix, Helmut Lang, Hugo Boss, Laura Biagiotti, Oii of Olaz, Pampers, Pantene Pro-V, Tempo, Wella și altele
Detergenți: Ariei, Dash, Fairy, Lenor, Mr. Proper, Febreze, Vizir

Pagină de internet

<http://www.pg.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 43,2 miliarde de euro¹.
Profit (2002): 4,1 miliarde de euro².
Angajați: 102.000 Sediul:
Cincinnati, Ohio (SUA)

Acuzații

Exploatarea copiilor în obținerea materiilor prime, comerțul făcut cu dictaturile militare, poluarea mediului înconjurător, testările pe animale.

Concernul Procter & Gamble a fost înființat în anul 1837 de un fabricant de săpun și unul de lumânări. Concernul mixt comercializează în prezent circa 300 de mărci în mai mult de 140 de țări. Circa 20 de procente din cifra de afaceri mondială sunt obținute în Germania, în martie 2003, concernul a achiziționat majoritatea acțiunilor firmei de produse cosmetice pentru îngrijirea părului Wella, din Darmstadt. Pe lângă produse pentru alimentație, igienă și curățenie, firma P&G comercializează împreună cu concernul farmaceutic Aventis medicamentul pentru tratarea osteoporozei, Actonel.

La 21 februarie 2001, concernul a anunțat producerea și comercializarea în comun cu Coca-Cola a mărcii Pringles, precum și a sucurilor din fructe Cappy, Munit Maid, Punica și altele.

Mai ales producția de sucuri din fructe (în primul rând suc de portocale) trebuie privită critic datorită provenienței portocalelor.

O mare parte a concentratului pentru suc de portocale prelucrat în Europa provine din Brazilia. Acolo, muncitorii de pe plantații câștigă adesea mai puțin de 12 euro pe zi. Această sumă este mai mică cu circa o treime decât minimul local necesar întreținerii unei familii. De aceea, în multe cazuri trebuie să muncească și copiii. Aceștia se îmbolnăvesc foarte des de boli cronice grave. Bineînțeles că firmele ne asigură că furnizorii lor nu exploatează copii în producție. Dar se lasă foarte greu controlați. Concernului i se reproșează de către grupări de protecție a drepturilor omului și prezența în Myanmar, fosta Birmanie. Dictatura militară de acolo, instaurată în 1988, își sprijină puterea pe utilizarea sistematică a muncii silnice și a torturii. Concernul producător de articole textile, Levi Strauss, care a părăsit țara din acest motiv, declara că „nu este posibil să faci afaceri în Birmania fără să sprijini în mod direct regimul militar și fără încălcările grave ale drepturilor omului săvârșite de acesta.”

În Irlanda i s-a reproșat concernului Procter & Gamble în 1996 că, din cauza unei spărturi într-o instalație de producție a articolelor cosmetice cu marca Oil of Olaz, a poluat pentru o lungă perioadă de timp apa potabilă, astfel că populația a fost nevoită să apeleze la apă adusă cu cisternele. În iunie 1999, gruparea americană de protecție a animalelor PETA a acuzat concernul de utilizarea de produse pentru care s-au făcut testări pe animale, fără ca acest lucru să fi fost legal⁴. Reproșul de a nu fi stabilit o dată fixă de renunțare la testările pe animale a fost făcut încă o dată la începutul anului 2003.

Criticii din Marea Britanie susțin că produsele Pantene Pro-V și Vidai Sassoon conțin substanțe chimice periculoase (Phtalat)⁶. În octombrie 2002, organizația Greenpeace SUA a acuzat concernul că folosește la fabricarea băuturilor substanțe modificate genetic⁷.

Lobby industrial

USCIB, WBCSD, CEFIC, ACC, BRT, EuropaBio, ICC

Ce puteți face
dumneavoastră

Cumpărați numai suc de portocale provenit din comerțul corect. Surse de aprovizionare: <http://www.transfair.org>
(Germania, Tel: +49/221/94 20 40-0)

<http://www.fairtrade.at>

(Austria, Tel: +43/1/533 09 56)

<http://www.maxhavelaar.ch>

(Elveția, Tel: +41/61/271 75 00)

Protestați la: Procter & Gamble Service GmbH,

Tel: +49/6196/89 01. info@procter.de

Alte informații

<http://www.ethicalconsumer.org> Revista englezească „Ethical Consumer” furnizează la fiecare două luni informații critice despre concerne și dispune de o bancă de date online (cu acces gratuit).

Reebok International Ltd.

*„Drepturile omului stau
în centrul culturii firmei
noastre.”*

Produse, mărci	<p>Încălțăminte sport, îmbrăcăminte sport și echipament marca Reebok</p> <p>Compania Reebok, Colecția Greg Norman, încălțăminte Ralph Lauren</p>
Pagină de internet	<p>http://www.reebok.com</p>
Date despre firmă	<p>Cifra de afaceri (2002): 3 miliarde de euro</p> <p>Profit (2002): 126 milioane de euro¹.</p> <p>Sediul: Canton, Massachusetts (SUA)</p>
Acuzații	<p>Exploatare și nereguli în fabricile producătoare</p> <p>Concernul Reebok primește anual un premiu pentru protecția drepturilor omului, datorită angajamentului său împotriva exploatării copiilor și regimurilor represive din lumea întreagă. Autointitulându-se „alternativa etică la Nike”, concernul este de fapt „cel mai mare ipocrit”, declară jurnalista canadiană Naomi Klein: „Totul este fățărnicie, căci Reebok își produce încălțăminte în aceleași fabrici ca și Nike și a fost implicat în multe încălcări ale drepturilor omului; acestea însă au fost doar mai puțin cunoscute.”</p> <p>Cunoscut a fost însă un control pe care l-a dispus chiar concernul la două dintre fabricile sale furnizoare. Muncitorii se plângeau de căldura excesivă și lipsa unei ventilații suficiente. Femeile însărcinate trebuiau să lucreze printre altele și în imediata apropiere a substanțelor chimice periculoase. Multe dintre acestea plecau de la premisa că prestarea orelor suplimentare este obligatorie și nu-și cunoșteau nici drepturile sociale și nici dreptul de a fi protejate împotriva molestărilor sexuale. Reebok a remediat o serie de nereguli, în special în domeniul instalațiilor de siguranță total insuficiente. Grupările de protecție a drepturilor omului le-au adus</p>

acuzății însă mai ales cu privire la salariile extrem de scăzute și la faptul că aceste controale nu și-au oprit privirea și asupra respectării dreptului la liberă asociere³. Reproșuri similare au dus chiar la declanșarea unui conflict într-o fabrică din Los Angeles, care producea printre altele și pentru firma Reebok. Imigranți latino-americieni se plâneau de salarii cu mult sub limita minimă legală, de neplata sistematică a orelor suplimentare dintr-o zi de muncă, care ajungea până la 14 ore, precum și de intimidările și molestările la care erau supuși. Cine vorbea deschis despre „faptele petrecute în sweatshop-uri” era imediat concediat⁴. Revista economică „Business Week” relatează despre firma furnizoare din Indonezia „Tong Yang”, unde con-cernul Reebok a întreprins unele măsuri de îmbunătățire, în special în domeniul siguranței locului de muncă. Salariile însă se situează acolo la 26 de cenți pe oră.

„Ei (Reebok, note) caută furnizori care produc la cele mai mici prețuri”, este citat managerul. „Dacă nu suntem suficient de ieftini, pleacă în Vietnam sau în altă parte.”⁵

În schimb, pretinsul lider în probleme de drepturi ale omului s-a retras din firmele din Taiwan și Coreea de Sud, în care muncitorii și-au format sindicate și au început să câștige salarii decente⁶. Problema sindicatelor este, conform publicației „Business Week”, „piatra de încercare de care firmele, cum ar fi Reebok, nu vor să se apuce”. Pentru a proteja imaginea firmei, în contractele de sponsorizare încheiate cu universitățile americane s-a introdus o clauză prin care angajaților, inclusiv arbitrilor li s-a interzis să afecteze „faima firmei Reebok și a produselor Reebok prin comportament”⁷. La sfârșitul anului 2002, 350 de muncitoare au demonstrat împotriva firmei „Bed and Bath Prestige Company” din Thailanda, care producea pentru concerne, ca Nike, Levi Strauss, Adidas și Reebok. Proprietarii firmei datorau muncitoarelor salarii și despăgubiri în valoare de 400.000 de euro. Acestea povesteau că erau obligate să presteze ore suplimentare. Lor li se dădea chiar apă de băut în care erau dizolvate amfetamine, ca ele să poată lucra până noaptea târziu. Chiar dacă erau bolnave sau însărcinate erau obligate să lucreze. După puternice proteste ale consumatorilor, muncitoarele și-au

primit o parte din despăgubiri prin intermediul Ministerului Thaiandez al Muncii⁸.

Lobby industrial

ACC

Ce puteţi face
dumneavoastră

Cereţi firmei Reebok să garanteze acordarea unor salarii minime care să asigure existenţa, libertatea de asociere şi controale independente: info.aermanv@reebok.com

Alte informaţii

<http://www.cleanclothes.org> Campania „Haine Curate” pentru condiţii corecte de muncă în industria producătoare de îmbrăcăminte

<http://www.sweatshopwatch.org> Campania americană „Sweatshop Watch”, împotriva neregulilor din fabricile de îmbrăcăminte

Samsung Group

*„Contribuim la o societate
globală mai bună.”*

Produse, mărci

Telefoane mobile și fără fir, notebook-uri, imprimante, monitoare și accesorii, televizoare și aparatură Hifi, aparatură casnică și de birou

Pagină de internet

<http://samsuna.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 32,5 miliarde de euro
Profit (2002): 5,7 miliarde de euro¹.
Angajați: 70.000
Sediul: Seoul (Coreea de Sud)

Acuzații

Practici ilegale în fabricile furnizoare din Mexic, lipsă de scrupule în finanțarea războaielor civile.

Grupul Samsung acoperă domeniile telecomunicațiilor, al prelucrării de informații, al producerii aparaturii casnice și a semiconductorilor. Concernul Samsung Electronics Co. este lider în producția aparatelor casnice. Este implicat însă și în industria chimică și textilă. Astfel, firma administrează în Mexic așa-numitele „maquilado-ras”, în care muncitoarele cos piese de îmbrăcăminte pentru concerne vestice, pentru niște salarii extrem de scăzute. Conform revistei economice „The Economist”, Samsung assemblează în Mexic și televizoare, plătind salarii de mizerie². În decembrie 1998, organizația internațională de protecție a drepturilor omului, „Human Rights Watch”, a dat publicității un raport conform căruia femeile erau obligate să efectueze periodic teste de sarcină. Dacă vreuna era însărcinată, nu era angajată. Conform legislației mexicane, această formă de discriminare este interzisă. O astfel de interdicție există bineînțelese aproape în toate țările industrializate. Femeile trebuiau să răspundă la întrebări intime despre viața lor sexuală, metodele de contracepție și ciclul lor menstrual și să se supună testelor de urină. Pentru o mai mare siguranță, li se făcea

control ginecologic. „Femeile aveau de ales între a-și pierde demnitatea sau slujba”, relatează un membru al organizației Human Rights Watch. Printre firmele care foloseau astfel de practici în fabricile lor se numără, pe lângă Samsung și Siemens, Panasonic-Matsushita și Sanyo³.

Faptul că firma Samsung închide și astăzi ochii când este vorba despre sursele îndoielnice din care își obține materia primă, am reușit să-l stabilim în urma cercetărilor făcute sub acoperire în martie 2001. Ne-am declarat prin e-mail-uri drept vânzători de minereu congolez de tantal.

În Congo, cu acest metal extrem de prețios se finanțează un război crud. Firma Samsung prelucrează tantalul, printre altele, și pentru a-l folosi la producerea telefoanelor mobile, iar sursele de aprovizionare sunt necunoscute. În orice caz, persoane din concern au fost foarte interesate să facă afaceri cu noi, deși i-am informat că vânzarea minereului este controlată de rebeli. Managerul londonez al firmei Samsung ne-a asigurat că afacerea murdară va fi ținută în secret, în cazul în care va fi încheiată: „Nici o grijă, materialul nu va reapărea pe piață. Va fi prelucrat direct pentru a fi folosit de firma Samsung în industria electronică.”

Publicația mexicană „La Jornada” relatează în noiembrie 2001 că firma Samsung a obligat femeile însărcinate din cele trei fabrici ale sale din Tijuana să-și dea demisia, sau le-a pus intenționat să efectueze munci foarte grele. În total, în „maquiladoras”-urile din regiune au fost concediate anual 900 de femei însărcinate⁴.

Lobby industrial

ICC

Ce puteți face
dumneavoastră

Proteste: Purtător de cuvânt Petra Woyzik, Samsung Electronics GmbH, Tel: +49/61/96 66 18 50,
Fax: +49/61/96 66 18 55, wovzik@samsuna.de

Alte informații

<http://www.hrw.org> Human Rights Watch este una dintre cele mai mari organizații de protecție a drepturilor omului din lume.
<http://www.un.org/Docs/sc/letters/2001Z357e.pdf> Raportul ONU

referitor la jefuirea ilegală a materiilor prime din Congo demonstrează modul în care firmele internaționale finanțează războiul civil.

Schering AG

„Schering nu dă nici o șansă rasismului și ignoranței.”

Produse, mărci	Medicamente: Betaferon, Climem, Diane, Femovan, Gynodian, Depot, Microgynon, Miranova, Yasmin
Pagină de internet	http://www.scherina.de
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 5,02 miliarde de euro Profit (2002): 741 milioane de euro ¹ . Angajați: 26.000 Sediul: Berlin (Germania)
Acuzații	<p>Împiedicarea unei țări în curs de dezvoltare de a produce și comercializa medicamente vitale, comercializarea de pastile anticoncepționale foarte riscante.</p> <p>În anul 1851, chimistul Ernst Schering deschide la Berlin o farmacie și începe să producă substanțe chimice. Afacerea se dezvoltă rapid, transformându-se într-o firmă industrială. În 1929 se înființează în SUA o filială a firmei Schering Corporation. Aceasta va fi expropriată după intrarea în război a Statelor Unite. Concernul farmaceutic Schering Plough american nu are astăzi nici o legătură cu concernul german Schering AG.</p> <p>Firma Schering AG fabrică în principal produse din domeniul terapiei hormonale și al înlocuitorilor de hormoni, precum și pentru tratarea bolilor dermatologice, în anul 1961, concernul Schering introduce pe piață în Germania prima sa pilulă anticoncepțională, cu numele Anovlar. Concernul Schering AG deține 24 de procente din</p>

acțiunile firmei AventisCropScience - o firmă lider în domeniul protecției plantelor și al tehnologiei genetice.

O filială a concernului Schering AG, firma Schering Proprietary Limited Boehringer Ingelheim, a dat în judecată în anul 2001, împreună cu alte firme farmaceutice, guvernul sud-african, pentru încălcarea dreptului de protecție a brevetelor de invenție.

Revista berlineză de specialitate „Arznei-Telegramm” a relatat în mai multe rânduri despre riscul ridicat al apariției efectelor secundare în cazul medicamentului Femovan. În anul 1995, Institutul Federal pentru Medicamente și Produse Medicale a limitat utilizarea acestuia și a pilulelor similare. Producătorii au contestat această decizie în fața unui tribunal administrativ din Berlin și, în mod paradoxal, au câștigat. Măsura limitării a fost ridicată. Revista „Arznei-Telegramm” vorbea despre „manipularea” experților care lucrau pentru producători².

În decembrie 2000 - morile medicinei macină lent - cercetători englezi au stabilit fără dubiu că, în cazul pilulelor gen Femovan, riscul aparițiilor tromboemboliilor este de două ori mai mare decât în cazul pilulelor normale³.

Revista „Arznei-Telegramm” a solicitat din acest motiv Ministerului Sănătății scoaterea de pe piață a acestui gen de pastile.

Lobby industrial

EFPIA

Ce puteți face
dumneavoastră

Protestați la: Dr. Hubertus Erlen, președinte al consiliului de administrație al firmei Schering AG, D-13342 Berlin.

Trimiteți cutii goale de medicamente produse de Schering cu solicitarea: „Medicamente ieftine pentru țările sărace!” Sau: „Interzicerea pastilelor anticoncepționale riscante!”

Alte informații

<http://www.bukopharma.de> Campania BUKO Pharma monitorizează de 15 ani activitățile din industria farmaceutică din așa-numita Lumea a Treia.

Acest grup a scos la iveală numeroase nereguli și a provocat multe schimbări

<http://www.arznei-telearamm.de> Revista de specialitate „Arznei-Telegramm” relatează continuu despre practicile murdare ale firmelor farmaceutice.

<http://kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/Scherina/scherina.html> Acționarii critici Schering relatează anual despre evenimentele de la firma Schering.

Royal Dutch/Shell Group

„Loialitate, integritate, precum și atenție și respect față de oameni”

Produse, mărci

Combustibili și alte produse petroliere, benzinării în Germania o rețea de benzinării cu mărcile Shell și DEA; în afară de aceasta, firma Shell oferă și curent electric.

Pagină de internet

<http://www.shell.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 189 miliarde de euro
Profit (2002): 10 miliarde de euro¹.
Angajați: 115.000
Sediul: Haga (Olanda) și Londra (Marea Britanie)

Acuzații

Finanțarea războiului civil și a comerțului cu armament, distrugerea bazei materiale a existenței în zonele de exploatare petrolieră, cooperarea cu regimuri militare. Concernul Royal Dutch/Grupul Shell este reprezentat în 145 de țări și, cu cele 46.000 de benzinării pe care le deține și cu peste 20 de milioane de barili produși zilnic, este unul dintre cei mai mari comercianți de combustibili și lubrifianți din lume. Firma Shell este implicată în proiecte de explorare și exploatare a rezervelor de petrol și gaz din

peste 40 de țări ale lumii. Conform unui studiu de piață efectuat în aproape o sută de țări, Shell este cea mai preferată marcă dintre toate societățile petroliere².

Această imagine a avut mult de suferit în anul 1995: Organizația de protecție a mediului înconjurător, Greenpeace, prin una dintre cele mai mari campanii organizate vreodată, a împiedicat producerea unui dezastru ecologic prin scufundarea platformei petroliere „Brent Spar” în Marea Nordului: milioane de automobiliști au început din acel moment să evite benzinăriile cu simbolul scoicii galbene.

În Nigeria, unde firma Shell domină producția de petrol, regimul militar condus de dictatorul Sani Abacha a executat în același an nouă membri ai populației Ogoni, printre care și pe activistul pentru drepturile omului, Ken Saro Wiwa.

Populația Ogoni a protestat ani de zile împotriva gravelor poluări ale mediului înconjurător provocate de Shell și alte concerne petroliere, cum ar fi Elf, Agip, Mobil și Chevron în delta fluviului Niger din sudul Nigeriei. Familia lui Saro Wiwa și organizațiile de protecție a drepturilor omului i-au reproșat firmei Shell faptul că poartă o parte din vina uciderii acestuia, în afară de aceasta, Shell ar fi aprovizionat cu armament regimul militar care săvârșise în mod constant acte de cruzime împotriva populației.

În ianuarie 2001, firma Shell a recunoscut că a furnizat într-adevăr armament poliției locale pentru protejarea instalațiilor sale petroliere.

În același timp, concernul petrolier se prezintă în reclame care costă milioane drept un lider în problema protecției mediului și a drepturilor omului. Dar în Nigeria lucrurile stau cu totul altfel: scurgerile de petrol din conductele învechite ale firmei Shell și arderile repetate ale gazului metan transformă mari suprafețe agricole în terenuri neroditoare, poluează aerul și apele bogate în pești și le distrug locuitorilor baza materială a existenței și sănătatea. Ceea ce Shell face în privința locurilor de muncă, a investițiilor și a sprijinului social sunt lucruri cinic de mărunte. Concernul multinațional, a cărui cifră de afaceri este aproape la fel de mare ca

și întregul buget anual al Nigeriei cu cele 12 milioane de locuitori, refuză acordarea de despăgubiri, în Germania, firma Shell administrează rețeaua sa de benzinării de la începutul anului 2001 împreună cu firma DEA, filială RWE. La data de 01.07.2002, firma Shell&DEA Oil a fost preluată în întregime de concernul Shell. Împreună, cele două mărci dispun de peste 3.200 de benzinării pe întregul teritoriu al Germaniei. Shell&DEA administrează patru rafinării proprii și mai este implicată în altele două. Firma DEA administrează împreună cu firmele Agip, Elf, Total și Ruhroel rafinăria est-germană Schwedt și prelucra acolo petrol rusesc, care în drumul său prin conductele total învechite contamina kilometri pătrați întregi de teren și din cauza cărora s-au format lacuri uriașe de petrol.

În Nigeria, firma Shell este dată tot mai des în judecată. Astfel, un tribunal a acordat în aprilie 2003 despăgubiri în valoare de 255,8 milioane de naira (1,9 milioane de euro) persoanelor afectate de scurgerile de petrol, cărora le distruseseră în urmă cu opt ani baza materială a existenței³.

Concernul Shell a fost implicat în acte de corupție, mai ales în Nigeria. În aprilie 2003, publicația „Forbes Magazine” relatează despre o acuzație de corupție împotriva concernului⁴.

Conform organizației „Transparency International”, Nigeria este pe locul doi în topul corupției în lume, iar la aceasta, o contribuție semnificativă o are industria petrolieră.

Lobby industrial

USCIB, CEFIC, CEPS, WBCSD, BRT, ICC, ERT.

Ce puteți face
dumneavoastră

În anul 1995, datorită boicotului organizat de automobiliști, firma Shell s-a confruntat cu o scădere a cifrei de afaceri de până la 80 de procente. Urmarea a fost interzicerea internațională a scufundării platformei petroliere. Mai ales în țările africane, concernul nu operează încă după standardele vestice.

Proteste la: tellshell@shell.com sau tel: +49/40/63 24-5290

Alte informații

<http://www.essentialaction.org/shell> Organizația „Essential Action” din Washington face apel la boicotarea firmei Shell și oferă la această

adresă un raport cuprinzător.

Siemens

SIEMENS

„Prin cunoștințele și soluțiile noastre ne aducem contribuția la o lume mai bună.”

Produse, mărci

Telefoane Siemens, instalații de telefonie și telefoane mobile, Computere Fujitsu Siemens și notebook-uri împreună cu accesorii, Becuri Osram, aparatură casnică Bosch și Siemens

Pagină de internet

<http://www.siemens.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 84 miliarde de euro
Profit (2002): 2,6 miliarde de euro¹.
Angajați: 426.000 (2001:484.000)
Sediul: Munchen (Germania)

Acuzații

Mutarea în masă și distrugerea bazei materiale a existenței prin proiectele unor baraje, implicarea în construcția de reactori atomici periculoși.

Concernul Siemens este pe plan mondial lider în domeniul electrotehnicii și electronicii. Sfera sa de activitate cuprinde automatizarea și producția, iluminatul, serviciile financiare, aparatura medicală, transportul și tehnica comunicațiilor. Pe piața telefoniei mobile, concernul ocupă locul trei după Nokia și Motorola.

Sub titlul „Siemens Power Generation”, concernul Siemens a fost, în afară de acestea, și un ofertant important de reactori nucleari și sisteme pentru centrale energetice. Între timp, acest loc a fost preluat de firma franceză Framatome ANP (Advanced Nuclear

Power), care se autointitulează cu mândrie „lider pe piața mondială în designul și producția centralelor atomice” și din care concernul Siemens deține 34 de procente². Cu privire la asocierea cu Voith Siemens, concernul a livrat generatori și turbine pentru numeroase proiecte ale unor baraje în țările sărace. Standardele ecologice ale acestor proiecte ar fi în Europa de neacceptat.

Cel mai mare proiect de construcție a unei hidrocentrale este Barajul Celor trei Defileuri din China. Acesta urmează să stăvilească fluviul Yangtze pe o lungime de 650 de kilometri și să producă 18.000 megawați de curent electric. Pentru construcția acestui baraj au fost mutați cu forța între 1,3 și 1,9 milioane de oameni. Cei afectați susțineau că sumele de bani promise ca despăgubiri au fost delapidate. Și proiectul electrocentralei Maheshwar din India agită spiritele. Aici, 50.000 de oameni și-au pierdut baza materială a existenței și nu au fost despăgubiți pe măsură. Împotriva protestelor populației au fost luate măsuri polițienești dure, înregistrându-se chiar morți. Mii de oameni au fost arestați.

Un alt punct sensibil îl reprezintă construcția centralelor nucleare. Concernul Siemens a construit toate reactoarele germane. În timp ce centrala atomoelectrică austriacă Zwetendorf nu a fost niciodată finalizată datorită protestelor populației, pe râul Isar, același tip de reactor este încă în funcțiune, deși este considerat deosebit de periculos. Și centrala atomoelectrică germană Biblis A este foarte controversată datorită unor probleme la sistemele de siguranță.

În anii șaptezeci și optzeci, concernul Siemens a colaborat cu regimurile militare din Argentina, Brazilia și Iran, pentru a construi în aceste țări reactoare atomice, a căror utilizare era motivată și din punct de vedere militar. În timp ce centrala atomoelectrică persană nu a fost niciodată construită din motive politice, în Argentina și Brazilia au fost cheltuite, cu ajutorul unor credite bancare germane, miliarde pentru darea acestora în folosință - în detrimentul țărilor sărace, care sunt fără îndoială pline de datorii.

Pe lângă acestea mai sunt și numeroasele reactoare de fier vechi, din Europa de Est. Pe pagina de internet a firmei se declară referitor la acestea: „Punctul sensibil al afacerii noastre nucleare îl

reprezintă astăzi service-ul acestor reactoare și modernizarea lor, precum și întărirea siguranței. Suntem implicați parțial în fabricarea reactorului european cu presiune de apă. Acesta va îmbunătăți standardul de siguranță al centralelor atomoelectrice vest-europene”³.

Lobby industrial

CEPS, TABD, GBD, ERT (vezi pag. 244)

Ce puteți face
dumneavoastră

Proteste la: purtătorul de cuvânt Dr. Eberhard Posner, Tel:
+49/89/636-33470, fax: +49/89/636-32844,
eberhard.posner@siemens.com

Alte informații

<http://www.siemens-bovkott.de> Organizația „Medici internaționali pentru împiedicarea războiului atomic” cheamă la boicotarea concernului Siemens. Informații despre proiecte atomice, dar nu foarte actuale. <http://www.snf.se/pdf/rap-vattenkraft-dams-inc.pdf> Studiul „Dams incorporated - the Record of Twelve European Dam Building Companies” cu privire la proiectele controversate ale construirii unor baraje. Hans Heinrich Krug: Energia nucleară. Siemens și dezvoltarea tehnologiei nucleare. Editura Piper, Munchen 2000

Tommy Hilfiger Corporation

„A trăi visul american”

Produse, mărci

Îmbrăcăminte, parfumuri și accesorii marca Tommy Hilfiger

Pagină de internet

<http://www.tommv.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 1,61 miliarde de euro
Profit (2002): 115 milioane de euro¹.
Sediul: New York (SUA)

Acuzații

Nereguli în fabricile furnizoare

Firma Tommy Hilfiger Corporation a fost înființată în anul 1989. Concernul de design vestimentar foarte apreciat desface pe piață în special îmbrăcăminte pentru tineri. Există filiale și cumpărători de licență în mai mult de 50 de țări din lume.

„Cu ajutorul producătorilor locali (...), firma Tommy Hilfiger USA Inc. a creat în mod conștient, neglijent sau lipsit de scrupule un sistem involuntar de sclavie.” Aceste cuvinte apăreau în plângerea colectivă pe care un avocat american o depunea în anul 1999 împotriva concernului².

Cel puțin 25.000 de muncitoare din Thailanda, China și Filipine au fost atrase cu promisiuni înșelătoare pe insula Saipan din Pacific, pentru a coase acolo în condiții de lucru îngrozitoare piese de îmbrăcăminte pentru firme atât de onorabile precum Tommy Hilfiger, Gap, Ralph Lauren, Donna Karan și altele.

De ce tocmai Saipan? Insula are avantajul că se află sub protectoratul SUA. Tot ceea ce se produce acolo poate purta inscripția „Made in SUA”. Acest lucru încurajează vânzările, iar firmele economisesc taxele vamale de import în Statele Unite. Muncitoarele relatează despre următoarele șicane și nereguli³:

La sosirea pe insula Saipan, femeile sunt obligate să facă teste hormonale, fiindcă cele însărcinate nu sunt primite. O femeie însărcinată a fost obligată de manageri să înghită pastile care să-i provoace pierderea sarcinii. Cine mergea la toaletă de trei ori era concediată. Unor femei li s-a luat pașaportul la aeroport, pentru a nu le veni ideea să fugă. Bătaia era la ordinea zilei. Erau locuri de cazare în care douăsprezece femei erau obligate să locuiască într-un spațiu de douăzeci de metri pătrați.

Pe de altă parte, în anul 2001 se putea citi pe pagina de internet a firmei Tommy Hilfiger următoarea frază mândră: „în ultimii cinci ani am investit în multe organizații caritabile.”

După ce plângerea colectivă a fost făcută publică, unele lanțuri americane de magazine s-au arătat pregătite în anul 1999 să plătească ulterior salarii în valoare de milioane. Firma Tommy Hilfiger a avut însă nevoie de puțin mai mult timp. Mai întâi au fost reziliate contractele cu fabricile furnizoare. Urmările se pot ușor închipui: mai puțini muncitori angajați, șomaj în rândul femeilor.

La 28 martie 2000, concernul Tommy Hilfiger a organizat o conferință de presă⁵. A declarat că va contribui la finanțarea unui control independent în fabricile furnizoare și va avea grijă să se plătească salarii corespunzătoare. Concernul se obliga, de asemenea, să respecte în mod riguros anumite standarde minime în fabrici, în septembrie 2002, concernul Hilfiger s-a arătat pregătit să plătească împreună cu alte 31 de firme producătoare de îmbrăcăminte suma de 20 milioane de dolari, într-un fond din care să se plătească salarii corespunzătoare celor 30.000 de angajați și să se finanțeze un sistem independent de control al situațiilor semnalate la fabrica de pe insula Saipan.⁶ De la începutul anului 2003, 149 de muncitoare de la firma thailandeză Par Garment luptă pentru salariile lor de pe ultimele zece luni, care li se datorează după ce firma a fost închisă. Această firmă producea printre altele și pentru Tommy Hilfiger.

Revista lunară franceză „Capital” a dat publicității în aprilie 2003 un reportaj despre condițiile de lucru din zona comercială liberă de pe insula Mauritius. 12.000 de „oameni importați din China” lucrau

până la 16 ore pe zi, în condiții care aminteau de cele de pe insula Saipan. Ca principal furnizor de contracte al firmei era citat în revistă concernul Tommy Hilfiger®.

Ce puteți face
dumneavoastră

Dacă aveți posibilitatea, cumpărați îmbrăcăminte de la firmele care pot dovedi proveniența acesteia. Sau protestați la centrala firmei: Tommy Hilfiger Corporation,
25 West 39th Street, New York, NY, SUA,
Fax: 001-212-548 19 65

Alte informații

<http://www.sweatshopwatch.org/swatch/marianas/helD.htm>
Informații despre procesul Saipan
<http://www.nlcnet.org/saipan/complaint.htm>
Textul plângerii comune împotriva firmei Tommy Hilfiger și al altor firme.

Total S.A.

*„Partener în viața de zi
cu zi”*

Produse, mărci

Combustibili și alte produse (Fina și Elf) și Cepsa (în Spania)
Din concernul Total face parte și concernul producător de mase plastice Hutchinson, a cărei filială Mapa produce articole pentru sugari marca Nup, precum și prezervative mărcile Blausiegel, Fromms, R3, Big Ben și Billy Boy

Pagină de internet

<http://www.total.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 102,5 miliarde de euro

Acuzații

Profit (2002): miliarde de euro¹.

Angajați: 122.000 Sediul: Paris (Franța)

Cooperarea cu dictaturile militare din Africa și Asia, finanțarea războiului civil și a traficului cu armament, distrugerea bazei materiale a existenței populației din zonele de exploatare a petrolului.

Concernul TotalFinaElf S.A. este o îmbinare dintre firmele petroliere Total, PetroFina și Elf Aquitaine și este al patrulea concern petrolier ca mărime din lume. În 2003, concernul și-a schimbat numele în Total S.A. Acesta dispune de rezerve de petrol apreciate la 10 miliarde de barili în 40 de țări, lucru ce face posibilă o exploatare a unei cantități de circa 2,4 milioane butoaie pe zi. Total este unul dintre ultimele concerne multinaționale care își mai desfășoară activitatea în Myanmar (fostă Birmania). Acolo se află la putere o dictatură militară, care își tratează propria populație cu atâta cruzime, încât chiar și concernul petrolier american Texaco s-a retras din această țară. În zonele de exploatare a petrolului, populația a fost mutată silit, sub amenințarea armelor; în afară de acest lucru se mai vorbește și despre muncă silnică și crime. Conducătoarea opoziției din Myanmar și deținătoarea premiului Nobel pentru pace, Aung San Suu Kyi, descrie firma Total ca fiind cel mai bun sprijin al regimului militar².

Total este cel mai mare concern petrolier care activează în Africa. În Nigeria, firma a făcut parte timp de decenii dintr-un consorțiu condus de concernul Shell și care este responsabil de masive încălcări ale drepturilor omului și de distrugerea bazei materiale a existenței a milioane de oameni (vezi Shell, pag. 389). În Angola, firma franceză Elf a finanțat, la fel ca și crema politicienilor francezi corupți, războiul președintelui autocrat Jose Eduardo dos Santos, care a pustiit țara mai mult de 25 de ani și a ucis sute de mii de oameni. Conform organizațiilor de protecție a drepturilor omului și a mediului din șase țări, concernul BP și partenerii săi consorțiali, printre care Agip și Total, încalcă „în mod clar regulile de bază ale responsabilității firmelor” în cazul proiectului de construire a

conductei Baku-Tbilisi-Ceyhan. Consorțiul a exercitat o influență inadmisibilă asupra legislației mediului din țările vecine. „După ce concernul BP s-a plâns președintelui georgian Schewardnadse, ministrul Sănătății a fost convins să semneze documentul care verifica dacă proiectul este compatibil cu mediul înconjurător”, relatează Regine Richter de la organizația de protecție a mediului Urgewald. „Și acest lucru, în pofida faptului că, cu câteva zile înainte, aceasta declarase că acordul ei ar încălca legislația georgiană, deoarece conducta traversa marginea unui parc național.” Organizațiile vorbesc despre amenințarea masivă a criticilor proiectului în Azerbaidjan și Turcia și se tem de o eventuală militarizare a zonei pentru protecția conductei față de atacuri.³ La începutul lui februarie 2001, fostul director al firmei Elf Aquitaine, milionarul Alfred Sirven, a fost arestat.

El și-a împărțit provizii serioase cu ocazia privatizării rafinăriei est-germane Leuna. Acesta a trecut la concernul Elf. Aici se rafinează petrol din conductele rusești care sunt atât de învechite, încât, după relatările organizației Greenpeace, anual se scurg 15 milioane de tone de aur negru în uriașe lacuri de petrol. Totuși, firma Elf a primit pentru rafinăria Leuna, încă la sfârșitul anului 2002, subvenții în valoare de 647 milioane de euro - bani furați practic de la plătitorii de impozite⁴.

La 17 martie 2003, 37 de foști funcționari ai concernului Elf au fost condamnați, deoarece au permis scurgerea a milioane de franci în rețeaua secretă a corupției⁵. Firma Total mobilizează și Germania împotriva impozitului ecologic (vezi pagina de internet⁶).

Lobby industrial

CEFIC, CEPS, ERT

Ce puteți face
dumneavoastră

Grupările de protecție a drepturilor omului din Myanmar cheamă la boicot. Proteste la: Burkhard Reuss, șeful departamentului de comunicare al firmei Total Germania GmbH, Tel: +49/30/20 27 62 31, fax: +49/30/20 27 62 15, burkhard.reuss@total.de

Alte informații

<http://www.zensiert-durch-elf.de> Campania Greenpeace împotriva

firmei Elf

<http://www.allobalwitness.org/campaigns/oil>

Petrolul și războiul din Angola

<http://www.freeburma.org>

Informații ale opoziției împotriva regimului militar din Myanmar

<http://foe.org/camps/intl/ApDendices.htm>

Informații despre proiectul conductei caspice

Triumph International

„Ne implicăm vehement în regulamentele internaționale privitoare la drepturile omului.”

Produse, mărci

Lenjerie de corp, îmbrăcăminte de noapte și pentru copii

Pagină de internet

<http://www.triumph-international.ch>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 1,64 miliarde de euro¹.

Angajați: 37.000

Sediul: Zurzach (Elveția)

Acuzații

Exploatarea și alte nereguli din fabricile furnizoare.

Firma elvețiană este lider în producția de lenjerie și costume de baie din Europa. A luat naștere ca firmă producătoare de corsete în sudul Germaniei, unde și astăzi este creată o mare parte a modelelor. După al doilea război mondial, concernul Triumph și-a deschis filiale în toată Europa de Vest și, mai târziu, în Asia și America Latină. Între timp, sediul central cu 140 de funcționari a fost stabilit în Elveția.

Firma Triumph nu are un cod de conduită, conform Campaniei elvețiene „Haine Curate”, lucru care afectează

respectarea drepturilor omului, ci doar un „model”, dar care la punctele: dreptul de asociere, salarii care să asigure existența și timp de lucru este total insuficient². Pe propria pagină de internet apare scris: „Ne implicăm vehement în regulamentele internaționale privitoare la drepturile omului. Atât în locațiile de producție proprii cât și în toate fabricile furnizoare ale concernului Triumph International

Conform Campaniei elvețiene „Haine Curate”, în anul 2000, în Filipine, o grevă declanșată datorită faptului că firma nu era pregătită să plătească salarii care să acopere costurile minime ale vieții, a fost reprimată prin violență de către trupele de securitate ale conducerii și poliție. Cu această ocazie au fost răniți sute de muncitori și opt dintre ei au fost arestați. De frică să nu-și piardă locurile de muncă, la începutul lunii martie s-au întors la locurile lor de muncă. Cu toate acestea, 21 de membri din conducerea sindicatului au fost concediați³. Reproșul principal l-a constituit însă multă vreme faptul că firma Triumph avea în proprietate o fabrică din Myanmar (fostă Birmania). Spațiul fusese închiriat de către concern de la regimul militar birmanez, care introdusese în mod oficial chiar și munca silnică (referitor la situația din Myanmar, vezi Procter&Gamble, pag. 377)⁴. Protestele masive ale consumatorilor au condus la faptul că firma Triumph și-a anunțat la 28 ianuarie 2001 retragerea din Myanmar. Motivul pentru această retragere ar fi „discuția publică din Europa, influențată tot mai mult emoțional, cu privire la situația politică din Birmania, care a dus la nesiguranțe în planificare inacceptabile pentru firma Triumph”⁵. Un succes enorm - și totuși, pentru Campania „Haine Curate”, „numai o victorie parțială. Pentru a împiedica în viitor experimentul birmanez care dura de cinci ani, firma Triumph trebuie să introducă un catalog complet care să cuprindă standarde sociale minime.”⁶

Ce puteți face
dumneavoastră

Exemplul firmei Triumph demonstrează cât de eficiente sunt protestele. Cereți concernului să garanteze salarii minime care să asigure existența, libertatea de asociere și controale independente: Charlotte Hegnauer, Public Relations Triumph-International,

Alte informații

Promenadestrape 24, CH-5330 Zurzach, Tel: +41/56/26 99 191, fax:
+41/56/26 99 203,
charlotte.heanauer@triumph-international.ch sau
eva.sailer@triumph-international.de

www.cleanclothes.ch Campania elvețiană „Haine Curate”
<http://www.cleanclothes.org/companies/triumph.htm>
Campania internațională „Haine Curate”
regimului militar din Myanmar

Unilever Group

*„Buni «Corporate Citizens»
în tot ceea ce facem.”*

Produse, mărci

Alimente cu mărcile BiFi, Becel, Bresso, Calve, Colman's, Du darfst, Iglo, Knorr, Langnese, Latta, Lipton, Magnum, Rama, Tchaie și altele Detergenți și substanțe de curățat cu mărcile Cif, Coral, Domestos, Omo, Sunil, Viss și altele Produse pentru îngrijirea corpului și cosmetice cu mărcile Axe, Calvin Klein, Dove, Elizabeth Arden, Lagerfeld, Lux, Mentadent, Organics, Rexona, Signal, Timotei, Vaseline și altele

Pagină de internet

<http://www.unilever.com>

Date despre firmă

Cifra de afaceri (2002): 48,8 miliarde de euro
Profit (2002): 5,1 miliarde de euro.
Angajați: 245.000 în 88 de țări
Sediul: Londra (Marea Britanie) și Rotterdam (Olanda)

Acuzații

Distrugerea structurilor comerciale locale din Africa și Asia, exploatarea prin intermediul furnizorilor de materii prime.

Firma Unilever a luat naștere în 1930 prin fuziunea firmei olandeze producătoare de margarină Unie cu fabrica englezească de săpun Lever Brothers. „Totul dintr-o materie primă” a fost mult timp motoul concernului. Reziduurile, cum ar fi turtele oleaginoase, erau transformate în hrană pentru vite. Glicerina, un produs secundar rezultat din fabricarea săpunului își găsea utilizarea în industria producătoare de explozibili, încă din anul 1911, concernul a fost implicat în exploatarea colonială din Africa. În Congo, care se afla sub dominație belgiană, populației locale i-au fost luate mari suprafețe de teren pentru obținerea uleiului de palmier folosit la producerea săpunului pentru firma Lever.

La acestea s-au adăugat mai târziu plantațiile din numeroase alte țări africane².

Concernului i s-a reproșat și cooperarea cu regimul sud-african de apartheid³.

Unilever este și în prezent cel mai mare prelucrător al uleiului de palmier din lume. De cultivarea palmierilor este legată distrugerea pădurilor. Concernul chiar a stabilit împreună cu organizația World Wide Fund for Nature criterii pentru o producție durabilă de ulei de palmier. „Dar și firma Unilever mai are un drum lung de parcurs până când producția și comerțul cu ulei de palmier vor putea fi considerate ca durabile”, aprecia această organizație într-un studiu din decembrie 2002⁴. Concernul Unilever este considerat cel mai mare administrator de plantații din Africa. Aici, concernul, care este reprezentat și în cele mai importante lobby-uri pentru liberalizare (vezi mai jos), desfășoară o adevărată cursă de alungare, fiind în acest mod responsabil de distrugerea numeroaselor firme locale și de exploatarea muncitorilor. Astfel, firma Unilever a exercitat o puternică presiune asupra prețurilor din industria producătoare a ceaiului din Kenia și Tanzania (dar și în India), care se află în cea mai mare parte în mâinile concernului englez. Urmările acestei presiuni a prețurilor sunt salariile extrem de mici și condițiile de muncă îngrozitoare⁵.

În martie 2001, activiștii din organizația de protecție a mediului înconjurător Greenpeace au atras atenția asupra poluării extrem de periculoase a mediului înconjurător, datorată unei filiale a concernului Unilever. În stațiunea de vacanță Kodaikanal, activiștii au protestat cu măști de gaze și cu mănuși de cauciuc în fața unei esplanade înconjurată de ei, pe care o filială a concernului depozitase ilegal în saci desfăcuți reziduuri de mercur și termometre sparte⁶. La începutul anului 2003, organizația India Committee of the Netherlands a publicat un studiu conform căruia concerne cum ar fi Bayer, Monsanto, Unilever și Syngenta au profitat de exploatarea copiilor care lucrau la producerea de răsaduri. În India, pe plantațiile de bumbac lucrează aproximativ 450.000 de copii între 6 și 14 ani. Cultivatorii locali de bumbac, care produc răsaduri hibrid pentru

marile concerne agrare, țin acolo fete trecute în sclavia creditorului pentru neplata datoriilor, care adesea lucrează în imediata apropiere a substanțelor chimice periculoase⁷.

Lobby industrial

USCIB, WBSCDJCC, EuropaBio, ERT

Ce puteți face
dumneavoastră

Cumpărați produse cu origine regională sau ecologică,
sau provenite din comerțul corect.

Surse de aprovizionare la:

<http://www.transfair.org>

(Germania, tel:+49/221/94 20 40 0)

<http://www.fairtrade.at>

(Austria, Tel: +43/1/533 09 56)

<http://www.maxhavelaar.ch>

(Elveția, Tel: +41/61/271 75 00)

Proteste la: tel: +49/40/34 93-0 respectiv

verbraucherservice@unilever.com

Alte informații

<http://www.wwf.de/imperia/md/content/pdf/kampaonen/tesonilo/Palmoelstudie.pdf>

Studiu referitor la uleiul de palmier al
organizației World Wide Fund

<http://www.oecities.com/eatnoshit/unileveg.html> Pagină privată
de boicot împotriva firmei Unilever

<http://www.mcsp0tli0ht.0rg/bev0nd/c0mpanies/unilever.html>

Coroborarea unui șir de reproșuri mai vechi

<http://www.indianet.nl/cotseed.html> Studiu cu privire la exploatarea
copiilor în producția indiană de răsaduri Uniunea Parteneriat cu
Lumea a Treia (autor):

Cumpărăturile schimbă lumea. Efectele hrănirii noastre asupra
mediului și dezvoltării. Editura Schmetterling, Stuttgart 2000 (comenzi
la tel: +49/6151/21 911)

WAL-MART Stores Inc.

„Pentru noi, clientul este pe primul plan.”

Produse, mărci	Magazinele cu vânzări endetail Wal-Mart și supermagazinele cu denumirile comerciale „Great Value” și „Smart Price”
Pagină de internet	http://www.walmartstores.com
Date despre firmă	Cifra de afaceri (2002): 187,30 miliarde de euro Profit (2002): 5,67 miliarde de euro ¹ . Angajați: 1.387.000 Sediul: Bentonville, Arkansas (SUA)
Acuzații	Refuzul sistematic de a plăti angajaților orele suplimentare în valoare de sute de milioane de dolari anual, condiții de muncă din fabricile furnizoare din China asemănătoare cu cele din închisori. În 1962, Sam Walton a deschis în SUA primul său magazin Wal-Mart. Firma s-a transformat într-unul dintre cele mai mari lanțuri de supermagazine din lume, cu peste 3.000 de angajați în SUA și peste 1.000 în afară, în 1998, firma Wal-Mart a achiziționat în Germania 74 de magazine de la firma Spar Handels AG și, în prezent are aici 17.400 de angajați în 94 de supermagazine. Filozofia întemeietorului firmei, Sam Walton, este: „Toți lucrăm în echipă; acesta este secretul nostru.”
Ce puteți face dumneavoastră	Ce înseamnă acest lucru, se poate citi în „Manualul de management” al firmei ² : „În calitate de membru al echipei noastre de conducere sunteți în prima linie de apărare împotriva unei organizări sindicale. Este important ca dumneavoastră (...) să fiți mereu cu ochii în patru la încercările vreunui sindicat de a organiza muncitoarele.” În Germania însă, concernul Wal-Mart respectă prevederile legale de a permite organizarea sindicală.
Alte informații	Unul dintre secretele succesului firmei Wal-Mart îl constituie salariile foarte scăzute pe care le plătește în SUA muncitorilor

Calificați³.

În anul 2000, 69.000 de angajați din statul Colorado au fost obligați să se adreseze justiției pentru a obliga concernul la plata sumei de 50 milioane de dolari datorată pentru prestarea orelor suplimentare⁴. În Texas se află în prezent pe rol o plângere colectivă a peste 200.000 de angajați, deoarece concernul le-a reținut pe nedrept pe parcursul a patru ani cel puțin 150 de milioane dolari SUA din plățile orelor suplimentare, în timpul unei ample anchete desfășurate de ziarul „New York Times”, în vara anului 2000, a ieșit la iveală faptul că neplata sistematică a orelor suplimentare este una din practicile de afaceri obișnuite ale firmei Wal- Mart. În unele filiale se obișnuia ca după terminarea programului de lucru, directorul fabricii să închidă toate ușile și să-i oblige astfel pe angajați să presteze ore suplimentare neplătite⁵.

Dacă acest concern nurespectă în SUA prevederile legale referitoare la muncă, atunci nu trebuie să ne mirăm că situația din fabricile furnizoare din așa-numita Lume a Treia sunt mult mai groaznice.

Câteva exemple: o organizație de protecție a drepturilor omului din Canada relatează în anul 2002 despre o fabrică furnizoare din statul african Lesotho. Muncitorii erau obligați aici să lucreze până la 24 de ore pentru a fabrica produse Wal-Mart. Dacă refuzau, erau agresați verbal și loviți⁶.

Într-o firmă furnizoare din China, care producea poșete cu marca „Kathie Lee”, muncitorii lucrau ca într-o închisoare: legitimațiile le erau reținute de conducerea firmei și erau obligați să muncească 30 de zile pe lună câte 12-14 ore zilnic. Existau două pauze de masă pe zi, iar în dormitoarele fabricii erau cazate circa 16 persoane. Pe lună primeau un salariu de 11,54 de euro, din care firma le reținea pentru cazare și masă uneori atât de mult, încât la sfârșitul lunii muncitorii ajungeau să fie datori firmei⁷. În interiorul poșetelor „Kathie Lee” se obișnuia să se coasă o etichetă pe care scria:

„O parte din sumele pe care le încasăm din vânzări le donăm diferitelor organizații de protecție a copiilor.” În fabrica „Beximco” din Bangladesh, care producea, de asemenea, pentru Wal-Mart,

Ce puteți face
dumneavoastră

Alte informații

angajații trebuiau să muncească în 1999 în următoarele⁸: 12,5 ore zilnic, șapte zile pe săptămână. Zilele libere erau foarte rare. Salariul se situa între 9 și 21 de cenți pe oră. Adică cu circa 40-70 procente sub salariul minim legal.

Protestați la Kai Hafner, președintele consiliului de administrație, Wal-Mart Germany GmbH + Co. KG, Friedrich-Engels-Allee 28, D-42103 Wuppertal, 1kotsc@wal-mart.com

<http://www.nlcnet.org> Gruparea americană de protecție a drepturilor omului, „National Labor Committee”, se ocupă de condițiile de muncă și de drepturile muncitorilor.

Note

Puterea mărcii & drepturile omului

1. „Nigeria protests prompt deveiopment moves”, Financial Times, 22.02.2001; valoarea în dolari: 53 milioane; datorită puternicelor oscilații ale cursului de schimb am utilizat în această carte în anul 2000, în mod unitar, un curs de schimb în medie de 0,92 dolari la 1 euro.
2. „Whose Globe?”, Business Week 45/2000
3. „Ogoni Wars: Arms Were Sponsored By Shell”, This Day, Lagos,
4. 25.01.2001
5. „Brucken bauen” („A construi poduri”), Wirtschaftswoche 48/2000
6. „Eine Mine ist (k)eine Mine” („O mină este (nici) o mină”) <http://www.dfg-vk.de/abruestuna/abrmine2.htm>
7. Vezi <http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DaimlerChrvsler/DCaab01/DCaab01f/dcaab01f.html>
8. Naomi Klein: No logo! Der Kampf der Global Players um Markenmacht. (No logo! Lupta Global Players pentru puterea mărcii.) Editura Bertelsmann, Munchen 2001, pag. 380
9. Idem, pag. 384
10. „Brucken bauen” („A construi poduri”), Wirtschaftswoche, 48/2000
11. Idem
12. Catalogul Ikea 2001, pag. 19
13. Vezi „Wieder Kritik an Ikea wegen Kinderarbeit” („Din nou critici la adresa Ikea pentreu exploatarea copiilor”), Berliner Zeitung, 24.12.1997
14. Interviu cu Klaus Werner în 11.12.2000
15. Interviu cu Klaus Werner în 11.12.2000
16. Conferința de presă ILO din 18.06.1998
17. United Nations Deveiopment Programme (UNDP) 1998
18. UNDP 2000
19. „Mexikos Globaliphobiker - Serie zum Weltsozialforum in Porto Alegre” („Globalifobia din Mexic - Serie referitoare la Forumul Social Mondial din Porto Alegre”), Die Tageszeitung, 16.01.2003
20. „Italiens Polizei fälschte Beweise in Genua” („Poliția italiană a falsificat dovezi la Genova”), Die Welt, 09.01.2003

21. Der Spiegel 30/2001
22. Peter Vujica: „Schweigestunden” („Orele tăcerii”), Der Standard, 27.11.2001
23. Ulrich Beck: „Die Macht der Ohnmacht” („Puterea neputinței”), Stern 6/2001
24. Amartya Sen: Ökonomie für den Menschen. Wege zu Gerechtigkeit und Solidarität in der Marktwirtschaft. (Economie pentru oameni. (Căile spre dreptate și solidaritate în economia de piață.) Editura Carl Hanser, München/Viena 2001
25. Dimensiunea acestei corupții și repartizarea ei regională este documentată de organizația „Transparency International”, <http://www.transparency.org>
26. „Gute Geschäfte mit der Ware Mensch” („Afaceri bune cu oameni adevărați”), Format 17/2001
27. Kevin Bales: Die neue Sklaverei. (Noua sclavie). Editura Kunstmann, München 2001
28. „Blutiger Kakao” („Cacaoa însângerată”), Der Spiegel 17/2001
29. Interview mit Klaus Werner am 06.12.2001
30. John le Carré: Der ewige Gärtner. (Eternul grădinar). Editura List, München 2001
31. Verfassung des Grundgesetzes, Artikel 1
32. „Abiti Benetton cuciti in Turchia da bimbi” Corriere della sera, 12.10.1998
33. Jeremy Rifkin: Access. Das Verschwinden des Eigentums. (Access. Dispariția proprietății.) Editura Campus, Frankfurt/New York 2000, p. 230
34. Idem, pag. 231
35. Klein, No Logo, pag. 44
36. Idem, pag. 16
37. An alle Aktivisten: Zieht euch warm an” („Către toți activiștii: îmbrăcați-vă călduros”), Die Tageszeitung, 13.01.2001
38. Bernhard Mark-Ungericht: Betriebliche Schließungs- und Öffnungsprozesse gegenüber gesellschaftlichen Anliegen und zivilgesellschaftlichen Anspruchsgruppen vor dem Hintergrund der Transformation gesellschaftlicher Rahmenbedingungen (Procese de închidere și deschidere ce țin de producție față de solicitările sociale și grupările revendicatoare pe fondul transformării condițiilor sociale cadru), Habilitationsschrift, Graz 2003
39. Informații: <http://www.dieboesenmaedchen.de>
40. Informații: <http://www.ianun.de.vu>
41. Mark-Ungericht: Habilitationsschrift, Graz 2003
42. http://www.ips-dc.org/downloads/ToD_200.pdf
43. „DaimlerChrysler besitzt die teuersten Marken in Deutschland” („DaimlerChrysler deține

cea mai scumpă marcă din Germania”), Financial Times Deutschland, 12.10.2000

Industria electronică

1. Numele schimbat
2. „Preliminary Findings Indicate Some Two and a Half Million Deaths in Eastern Congo Conflict”, conferință de presă din 30.04.2001
3. Idem.
4. Bulletin hebdomadaire d'information 48 pour l'Afrique Centrale et de l'Est. UN Ocha Integrated Regional Information Network for Central and Eastern Africa (IRIN-CEA), 01.12.2000
5. Sixth report of the Secretary-General on the United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of Congo, 12.02.2001
6. UN Security Council report SC/6962, 28.11.2000
7. Report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo, Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite, 12.04.2001, vezi <http://www.un.org/Docs/sc/letters/20dl/356e.pdf>
8. „Etappensieg für den Abenteurer” („Victorie parțială pentru aventurieri”), Der Spiegel 52/2000
9. Interviu cu Klaus Werner în 30.01.2001
10. Dominic Johnson: „Ein Minister will sich bilden” („Un ministru vrea să se formeze”), Die Tageszeitung, 21.11.2000
11. Dominic Johnson: „Erzfeinde im Coltan-Rausch” („Dușmanii minereului în goana după coltan”), Die Tageszeitung, 22.12.2000
12. Nici Philipp Mimkes de la „Coaliția împotriva Pericolelor Bayer”, o organizație care supraveghează critic concernul datorită trecutului său național-socialist și datorită producerii substanțelor chimice periculoase pentru viață, nu primește nici un răspuns când încearcă să afle lucruri mai exacte despre originea materialelor misterioase - probabil din motive de concurență. I se dezvăluie doar faptul „că cele mai importante surse de tantal nu se află în Africa”. (Fax de la H.C. Starck pentru organizația Coaliția împotriva Pericolelor Bayer din 05.12.2000)
13. Interviu cu Klaus Werner în 30.01.2001
14. Interviu cu Klaus Werner în 23.01.2001
15. Interviu cu Klaus Werner în 31.01.2001; institutul său a demonstrat în cele din urmă,

pentru 1994, proveniența unei tone de minereu de tantal - într-o comparație globală, aceasta este o cantitate mică. Apoi nimic. Pe tabelul pentru Ruanda, care este relevant datorită faptului că ruandezii, în calitate de forță de ocupație în estul statului Congo, sunt adevărații uzufructuari, apar anual 25 de tone - nici aceasta nu este o cifră incitatoare. Surse: US Geological Survey: The Mineral Industry of Congo (Kinshasa), The Mineral industry of Ruanda.

16. Producția mondială actuală este de 2.500 tone de oxid de tantal (Ta₂O₅) pe an. Minereul de tantal din Congo are în medie un grad de puritate de 20 de procente, adică lunar se obțin 200 tone de coltan din circa 480 tone Ta₂O₅. Din Australia, care conform cifrelor oficiale este de departe cea mai mare țară producătoare, nu se mai fac exporturi.
17. Interviu cu Klaus Werner în 31.01.2001
18. De exemplu: <http://www.cbn.co.za>. <http://www.Qoldseek.com>
19. Vezi <http://www.equatorialsafaris.co.tz>
20. http://www.cbn.co.za/tradeenquiries/trd_evaporatina_tantalite.htm
21. <http://www.emb.com/bbs/messaaes/386.html>
22. Adrese de e-mail pot fi obținute gratuit de exemplu la <http://amx.net> sau <http://www.hotmail.com>.
23. „Deutsches Geld fur Kongos Krieg” („Bani germani pentru războiul congolez”), Die Tageszeitung, 04.04.2001
24. Pierre Lumbi, Observatoire Gouvernance-Transparence (OGT): „Guerre en Rdc: ses enjeux économiques, interets et acteurs”, aprilie 2000
25. Report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo, Consiliul de Securitate al ONU, 12.04.2001
26. Born va relata publicației Die Tageszeitung două luni mai târziu (la 04.04.2001): „Nu știu dacă firma Somigl investește în mină. Obține cărbune și nu există nici o revenire a banilor.” După părerea sa, conform publicației Taz, importatorii de tantal au datoria de a contribui la îmbunătățirea condițiilor de viață în zonele de exploatare.
27. „Deutsches Geld fur Kongos Krieg” („Bani germani pentru războiul congolez”), Die Tageszeitung, 04.04.2001
28. Interviu cu Klaus Werner în 18.02.2001
29. Conferință de presă a organizației „Refugees International” din 24.04.2001
30. Interviu cu Klaus Werner în 17.02.2001
31. UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), DRC Monthly Humanitarian Bulletin, mai/iunie 2000

32. Interviuul lui Klaus Werner cu purtătorul de cuvânt RCD, Jean-Pierre Lola Kisanga, din 17.02.2001
33. Societatea pentru electrometalurgie (GfE) este o filială a concernului metalurgic american. Conform unui raport al ONU referitor la exploatarea ilegală de materii prime din Congo, partenerul lui Karl-Heinz Albers la firma Somikivu este omul de afaceri congolez și fostul șef al finanțelor al rebelilor RDC, Emmanuel Kamanzi.
34. În cercurile diplomatice, Albers nu este un necunoscut - mai ales datorită unui conflict cu aventurierul austriac Michael Krall. Numele Krall, al cărui purtător se află în relații bune atât cu consulul onorific austriac, cât și în cercurile guvernamentale înalte, apare mereu în rapoartele referitoare la comerțul cu armament din Africa Centrală. Albers se află în conflict cu Krall pentru că ambii susțin că au drept asupra minei de niob din Lueshe. Se pare că Krall a obținut concesionarea de la fostul premier congolez Laurent Kabila, în prezent decedat. O declarație plină de semnificații, deoarece Lueshe este controlată de la izbucnirea războiului de aliații ruandezi. Astfel a apărut situația grotescă ca o firmă austriacă și una germană să se lupte pentru supremația asupra exploatării de materii prime din Congo. Un singur lucru este cert pentru un fost diplomat din regiune, care nu a dorit să-și dezvăluie identitatea: „Acolo se petrec cele mai incredibile hoții. Există firme europene implicate în infracțiuni grave.”
35. Toate citatele următoare provin din interviurile telefonice cu Klaus Werner, din zilele de 28 februarie și 2 martie 2001.
36. Firma Masingiro a fost înregistrată la Camera de Comerț din Nürnberg în aprilie 1996, ca societate cu răspundere limitată și își are sediul într-o locuință privată din localitatea germană Burgthann, unde locuiește și conducătoarea afacerii Rita Breyll. În registrul comercial, ca obiect de activitate al firmei este înregistrată „asistența tehnică în domeniul exploatării materiilor prime”.
37. Albers vorbește despre 200 de tone de concentrat cu o puritate în medie de procente Ta_2O_5 .
38. Conform „Raportului ONU referitor la exploatarea ilegală a materiilor prime din Congo”, numai între noiembrie 1998 și aprilie 1999 au fost exportate din regiune între 1.000 și 1.500 de tone de coltan.
39. Prețul pentru 1 kilogram de coltan de puritate medie conform „Raportului ONU referitor la exploatarea ilegală a materiilor prime din Congo”; din martie 2001, prețul a scăzut în orice caz din nou, la circa 100 dolari SUA pe kilogram.
40. Publicația „Washington Post” presupune că circa jumătate din coltanul congolez ajunge la firma H. G. Starck (Vital Ore Funds Congo War, 19.03.2001)

41. Astfel confirmă Albers zvonurile, care se mențin cel puțin din iunie 1999, adică de la aproape un an după izbucnirea războiului: un jurnalist american susținea pe atunci că H. G. Starck, filială a concernului Bayer, ar fi implicată într-un Joint Venture pentru exploatarea unui metal, care este foarte important pentru tehnologiile vestice (vezi <http://www2.minorisa.es/inshuti/bus-inb.html> Printre firmele menționate se găsea și o bancă ruandeză, precum și sucursala elvețiană a Băncii Naționale Paris și o firmă americană denumită Kenrow. Această firmă este menționată și într-una dintre cele patru analize ale legăturii dintre materiile prime și războiul din Congo, dată publicității în octombrie 1999, în „Le Monde Diplomatique” (Colette Braeckman: „Carve-up in the Congo”, Le Monde Diplomatique 10/1999). Articolul acordă o mare importanță evenimentelor din Congo legate de coltan: 80 de procente ale rezervelor mondiale s-ar afla în Africa, dintre acestea 80% se găsesc în DRC. Autoarea articolului știe că societatea ruandeză Sogermi, specializată în exploatarea tantalului, aspiră la un Joint Venture cu firme vestice. „Odată am avut ideea să fac ceva împreună cu aceștia”, spune Albers, „ei produc între cinci și zece tone pe lună”. Kenrow nu mai juca de mult timp nici un rol.
42. „Electronics, superalloys markets fuelling tantalum demand growth”, American Metal Market, 18.09.2000.
43. „Erkis seeking partner for Zaire tantalum”, American Metal Market, 09.01.2001
44. „Conflict in Democratic Republic of Congo Deadliest Since World War II, Says The IRC”, Informare de presă din 08.04.2003, <http://www.theirc.org/mortality>
45. Dominic Johnson: „Fata Morgana bei den Mondbergen” („Fata Morgana la munții Lunii”), die tageszeitung, 03.03.2003
46. „The coltan phenomenon in war-torn North Kivu province”, <http://www.Dole-institute.org/site web/enalish01.htm>
47. „Schwarzbuch Markenfirmen” („Cartea neagră a firmelor de marcă”), Goslarsche Zeitung, 16.10.2001
48. „H. C. Starck: Antwort auf Schwarzbuch” („H. C. Starck: Răspuns la Cartea Neagră”), Goslarsche Zeitung, 16.10.2001
49. Nikolaus Forster: Bayer: Der Teufelskreis (Bayer: Cercul diavolului), Financial Times Deutschland, 29.08.2001
50. „Ein Minister will sich bilden” („Un ministru vrea să se formeze”), die tageszeitung, 21.11.2001
51. „Stellungnahme zur Beschaffung von Tantal-Rohstoffen: H. C. Starck weist Anschuldigungen erneut zurtick” („Luare de poziție referitoare la achiziționarea de materie primă tantal: H. C. Starck respinge din nou acuzațiile”), informare de presă din

24.05.2002

52. „Final report of the Panel of Experts on the Illegal Exploitation of Natural Resources and Other Forms of Wealth of the Democratic Republic of the Congo”, Consiliul de securitate al ONU, 16.10.2002
53. „Wie der Handy-Boom den Krieg im Kongo finanziert” („Cum finanțează boom-ul telefoanelor mobile războiul din Congo”), Die Kirche, 16.03.2003
54. Scrisoare de la Thomas Portz, conducătorul departamentului de politici de firmă al concernului Bayer, către Martin Hanusch, redactor-șef al publicației Die Kirche, 31.03.2003

Medicamentele

1. Ediția germană a Declarației de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor, prima ediție, 1964, declarație revizuită Edinburgh, oct. 2000
2. Sandoz s-a unit în 1996 cu concernul Ciba Geigy. Noul concern se numește astăzi Novartis.
3. Kurt Langbein, Hans-Peter Martin, Hans Weiss: Afaceri sănătoase.
4. Practicile industriei farmaceutice. Kiepenheuer und Witsch, Köln 1981
5. http://www.bpi.de/internet/download/pharmadatenkompakt_2002.pdf
6. <http://open.imshealth.com/download/dec2002.pdf> Arznei-Telegramm, 12/1998, pag. 109-110
7. O privire de ansamblu cu multe exemple oferă: Thomas Bodenheimer, în: NEJM, voi. 342, nr.20, 18.05.2000; Thomas Bodenheimer, în: Transcript of the Conference on Human Subject Protection and Financial Conflicts of Interest, 15.08.2000, publicată la: <http://ohrp.osophs.dhhs.aov/coi/8-15.htm>; David J. Rothman: „The Shame of Medical Research”, în: The New York Review of Books, 30.11.2000; Peter Lurie & Sidney M. Wolfe: Clinical Trials and Patient Safety; Testimony before the Committee on Government Reform and Oversight, U.S. House of Representatives, 22.04.1998, la: <http://home.kscable.com/madpride/bioethics/placebo.htm>; Editorial în: NEJM, vol.337, nr.12, 18.09.1997, pag. 847-849; British Medical Journal, voi. 321, 12.08.2000, pag. 442-445; „Drug Trials Hide conflicts for Doctors”, în: New York Times, 16.05.1999; „Medical Journal Cites Misleading Drug Research”, în: New York Times, 10.11.1999; Benjamin Djulbegovic și alții: „The uncertainty principle and industry-sponsored research”, în: The Lancet, voi. 356, nr. 9230, 19.08.2000; „Education and Debate: Clinical equipoise and not the

uncertainty principle is the moral underpinning of the randomised controlled trial”, în: British Medical Journal, 23.09.2000

8. Exemple pentru modul de acțiune al concernelor: se caută cercetători, care sunt dependenți financiar de firmă; onorariile sunt atât de mari, încât o poziție critică este dificilă; cercetarea este transferată de la universități independente la organizații de cercetare private, care sunt dependente de proiectele firmei (așa-numitele Contact Research Organisations/CROs sau Site Management Organisations/SMOs); testările medicamentelor sunt efectuate în țări, în care prevederile legale sunt mai puțin stricte decât cele din SUA sau anumite țări din Europa de Vest); în timpul testării, medicamentul este comparat cu alte medicamente a căror eficacitate este îndoielnică; se utilizează o doză mult mai mare decât cea obișnuită; sunt folosiți numai pacienți sănătoși, de vârstă medie, deși medicamentul este gândit pentru pacienți mai bătrâni, care suferă de mai multe boli; analiza datelor obținute în timpul testării este efectuată la firmă. Astfel, rezultatele nedorite pot fi ușor corectate. Rezultatele negative ajung în seifuri și nu sunt date niciodată publicității; publicarea rezultatelor testării în revistele de specialitate este prelucrată în detaliu. Cercetătorii, care apar în calitate de autor, semnează doar articolele, dar nu le scriu ei înșiși niciodată; cercetătorii care protestează și vor să dea publicității rezultatele nedorite, sunt aduși la tăcere prin toate mijloacele.
9. C. Hentschel și alții: Infecții virale acute ale căilor respiratorii. Eficacitatea și siguranța unui preparat fitoterapeutic combinat în tratarea răcelilor, în: Fortschritte der Medizin, 118. Jg., Originalien nr. 1/2000, p. 25-34.
10. Philip Joos: Explaining Cross-sectional Differences in Unrecognized Net Assets in the Pharmaceutical Industry; Working Paper, Universitatea Stanford, 13.01.2000
11. The New York Times, 16.05.1999; „The Body Hunters”, The Washington Post, 17-22.12.2000
12. „The Body Hunters”, The Washington Post, 18.12.2000
13. <http://www.gooale.com>
14. Textul în original: „It is a good feeling that you contacted us. Naturally we would like to take part in clinical trial of this very promising new antidepressant. We are in contact with other sites (in-and outpatients services) with clinical experiences. Of course we handle the details confidentially.”
15. <http://w3.datanet.hu/~psvch/Metodikaindex.htm> (între timp modificată în: <http://www.tebolvda.hu/fontos/Metodikaindex.htm>)
16. Dacă se citește de exemplu raportul de activitate al secției de psihiatrie de la spitalul general din Viena. (<http://www.akh-wien.ac.at/aeneralpsvchiatr/JB96.pdf>). se constată

că toate subvențiile din partea oficialităților sunt înșiruite în mod penibil pe o listă, dar nu apar nici un fel de informații despre plățile efectuate de industria farmaceutică. Expresie a unei rele voințe?

17. <http://www.aooale.com> Expresii căutate: aripiprazole research usa volunteers
18. Universitatea din California, Donald M. Hilty, Medical Doctor: două studii, unul dintre acestea placebo controlat, pentru care a primit ca onorarii 190.000, respectiv 103.000 dolari. Universitatea din Southern Illinois, D. McManus: un studiu placebo controlat pentru care a primit un onorariu de 232.000 dolari. Universitatea din Texas, dr. Alexander Miller: patru studii pentru un onorariu de 420.250 dolari. Universitatea Mercer din Atlanta, Dr. Michael W. Jann: două studii placebo controlate pentru un onorariu de 549.000 dolari. Unii medici sau unele clinici caută în mod deschis, pe internet, pacienți care să ia parte la astfel de studii și informează că în anumite condiții nu se va folosi un medicament eficace, ci vor fi tratați cu un placebo. La spitalul Hartford din statul Connecticut, la nord de New York, un medic pe numele J. W. Goethe efectuează trei testări cu Aripiprazol, dintre care două sunt placebo - controlate.
19. „A Strategy For Growth”. La: <http://www.bms.com/static/arowth/index.html>
20. Michael F. Mee, în: Investment Community Meeting, <http://www.bms.com/static/arowth/index.html>
21. Bloomberg, 7.01.2003: Bristol-Myers Squibb to pay \$ 670 Milions to settle drug suit
22. The Washington Post, 12.12.1999, pag. A1
23. Idem
24. <http://www.unaids.org/worldaidsdav/2002/press/factsheets/FSAfrica.en.doc>
25. TRIPS este prescurtarea pentru „Trade Related Intellectual Property Rights”
26. Bartolomăus Grill: „Theater um HIV” („Teatru pentru SIDA”), Die Zeit 51/2000; Helen Epstein: „The Mystery of AIDS in South Africa”, The New York Review of Books, 20.07.2000, pag. 50
27. Helen Epstein: „The Mystery of AIDS in South Africa”, The New York Review of Books, 20.07.2000, pag. 50-55
28. „World Trade Organization Evil Triumphs in a Sick Society”, Guardian of London, 12.03.2001
29. Citat din Financial Times, 18.04.2001
30. Helen Epstein: „The Mystery of AIDS in South Africa”, The New York Review of Books, 20.07.2000, pag. 50-55
31. „Mbeki Questions HIV Testing”, la: <http://www.worldaidsnews.com>. 24.04.2001
32. „Protests against Mbeki government”, la: <http://www.rsa-overseas.com>

<http://www.unaids.org/hivaidsinfo/statistics/factsheets/pdfs/>

33. Uganda en.pdf
34. Peter Lurie, Sidney M. Wolfe: „Unethical Trials”, NEJM, voi. 337, nr. 12, 18.09.1997, pag. 853-855; Helen Epstein: „The Mystery of AIDS in South Africa”, The New York Review of Books, 20.07.2000, pag. 50-55; Rothman, D.J.: „The Shame of Medical Research”, New York Review of Books, 30.11.2000
35. Whalen și alții: „A trial of three regimens to prevent tuberculosis in Ugandan adults infected with the human immuno-deficiency virus”, NEMJ, voi. 337, nr. 12, septembrie 1997, pag. 801-808
36. Heimlich H. J. și alții: „Malariatherapy for HIV-patients”, Mechanism of Ageing and Development, voi. 93, 1997, pag. 79-85; Chen Xiaoping și alții: „Phase-1-Studies of Malariatherapy for HIV infection”, Chinese Medical Sciences Journal, voi. 14, nr. 4, 1999
37. Peter R. Breggin: „Recent FDA decision highlights ethical issues in drug research on children”, 21.04.1998, la: <http://www.siahtinas.com/health/druachildren.htm>
38. J. A. Staessen și alții: „Randomised double-blind comparison of placebo and active treatment for older patients with isolated systolic hypertension”, The Lancet, voi. 350, nr. 9080, 13.09.1997, pag. 757-764; J. G. Wang și alții: „Long term blood pressure control in older Chinese patients with isolated systolic hypertension”, Journal of Human Hypertension, voi. 10, noiembrie 1996, pag. 735-742; J.G. Wang și alții: „Chinese Trial on Isolated Systolic Hypertension in the Elderly”, Archives of Internal Medicine, vol. 160, 24.01.2000, pag. 211-220; „The HOPE Investigators”, NEJM, 2000, voi. 342, pag. 145-153, pag. 154-160
39. ddp, 28.08.01
40. Arznei-Telegramm 2/2000, pag. 21
41. Arznei-Telegramm 1/2001, pag. 22

Petrolul

1. Interviu cu Klaus Werner în 19.03.2001.
2. Un baril cuprinde 159 de litri. Prețul mondial pentru acesta era în anul 2000 în medie de 28,5 dolari SUA (31 euro). Într-un interviu cu publicația „Zeit”, managerul Shell Jeroen van der Veer: „Cantitatea noastră de petrol pe plan mondial se ridică la cinci milioane de butoaie a 159 de litri; noi înșine extragem din pământ circa 2,3 milioane butoaie. Acesta înseamnă că mai mult de jumătate din petrolul pe care-l comercializăm trebuie să-l

- cumpărăm la prețurile pieței mondiale. (Din: „Wir machen gute Gewinne”, Die Zeit 39/2000) „Avem câștiguri bune”, Die Zeit 39/2000)
3. Firma SPDC se află în fruntea unui Joint Venture al firmei de stat „Nigerian National Petroleum Corporation” (NNPC), din care aceasta deține 55 de procente. Concernul Shell deține 30%, restul revine societății petroliere franceze Elf (10%) și societății italiene Agip (5%).
  4. „Des banques suisses accusees d'avoir accepte des fonds detournes au Nigeria”, Le Monde, 06.09.2000
  5. „Some things never change”, The Guardian, 08.11.2000
  6. Idem
  7. „Mutiger Kämpfer fur Menschenrechte” („Luptători curajoși pentru drepturile omului”), Rhein-Zeitung, 13.11.1995
  8. Hakeem Jimo: „Am Schauplatz des Vebrechens” („La locul faptei”), die tageszeitung, 14.03.2001
  9. „Some things never change”, The Guardian, 08.11.2000
  10. „Supreme Court Rejects Shell Appeal in Rights Case”, Reuters, 26.03.2001
  11. „Erdol, Menschenrechte und Geschâftsmoral” („Petrolul, drepturile omului și morala afacerilor”), Le Monde Diplomatique 12/2000
  12. The Guardian, anunț scurt, 27.09.2000
  13. „US Supreme Court Clears Way for Relatives to Sue Shell over Saro-Wiwa's Death”, The Independent, 27.03.2001
  14. Idem
  15. Detalii la http://www.areenDeace.de/GP_DOK_3P/BROSCHUE/AKTION/C12IAQ2.HTM
  16. „Das Auge der Multis” („Ochiul concernelor multinaționale”), Berliner Tagesspiegel, 10.12.2000
  17. Discuție cu Klaus Werner în toamna anului 1996
  18. „Das Auge der Multis” („Ochiul concernelor multinaționale”), Berliner Tagesspiegel, 10.12.2000
  19. Dintr-un anunț din publicația „Newsweek”
  20. „Some things never change”, The Guardian, 8.11.2000
  21. <http://www.shellniaeria.com>
  22. Interviu cu Klaus Werner în 19.03.2001
  23. Susanne Geissler: „Shell în Nigeria”, Energiewende 1/2001 (de găsit la: <http://www.ecoloav.at/maaazin/eneraiewende.php>)
  24. „Some things never change”, The Guardian, 08.11.2000

25. Jan Rispens: „Das Nigerdelta: Ein zerruttetes Okosystem. Die Rolle von Shell und anderen Olkonzernen" („Delta Nigerului: Un ecosistem ruinat. Rolul firmei Shell și al altor concerne"), Studiu efectuat cu înputernicirea organizației Greenpeace, 11/1996
26. „Oil Spillage in Ugbomron Village", film video făcut de un amator, în 10.07.2000
27. „Nigeria protests prompt deveiopment moves", Financial Times, 22.02.2001
28. „Ogoni Wars: Arms Were Sponsored By Shell", This Day, Lagos, 25.01.2001
29. „Nigeria fines Shell £ 26 m for 1970 spill", The Guardian, 27.06.2000
30. „Shell Acknowledges Arms Purchases", Associated Press, 02.02.2001
31. „Ogoni Wars: Arms Were Sponsored By Shell", This Day, Lagos, 25.01.2001
32. „Clinton puts pressure on Nigeria over drugs and oii", Observer, 27.08.2000
33. „Some things never change", The Guardian, 08.11.2000
34. „Shell-Pipeline explodiert" („Conducta Shell a explodat"), die tageszeitung, 11.01.2000
35. „Am Schauplatz des Verbrechens" („La locul faptei"), die tageszeitung, 14.03.2001
36. „Eine Geschichte von Blut und Ol" („O poveste cu sânge și petrol"), Die Zeit 11/2001
37. „Schmutzige Saubermänner" („Murdarii oameni curați"), Die Woche 04/2001
38. Reportaj și buletin de presă al organizației „global Witness" la <http://www.oneworld.org/globalwitness>
39. „Volkermord in Sudsudan" („Genocid în sudul Sudanului"), Societatea pentru Popoare Amenințate, <http://www.afbv.de/dokus/memo/sudoel.htm>
40. AFP, 30.04.1999
41. „Sudan: Oil Firms Accused of Fueling Mass Displacement and Killing", The Guardian, 15.03.2001
42. „The human price of oil", Amnesty International, 03.05.2000
43. „Sudan: Oil Firms Accused of Fueling Mass Displacement and Killing", The Guardian, 15.03.2001
44. „Ol macht arm" („Petrolul aduce sărăcie"), Comunicat de presă al organizației Amnesty International și al AG, proiectul petrolier Ciad/Camerun, Hanovra, 29.09.2000
45. „Russland versinkt im Ol - Olmultis schauen zu" („Rusia se scufundă în petrol - concernele multinaționale stau și privesc"), comunicat de presă al organizației Greenpeace din 22.06.2000
46. „Indonezia: What did Mobil know?", Business Week, 28.12.1998
47. „Erdöl, Menschenrechte und Geschäftsmoral" („Petrolul, drepturile omului și morala afacerilor"), Le Monde Diplomatique 12/2000
48. „Ol-Krieg am Amazonas" („Războiul pentru petrol pe Amazon"), publicația online Spiegel, 25.03.2003

49. Comunicat de presă din 11.6.2003

50. „Deutsches Geld und Mindos Wald” („Banii germani și pădurea Mindos”), die tageszeitung, 08.05.2003

51. Informații de la Global 2000 din data de 20.06.2003

52. Informare a presei de la organizația Attac Austria, 23.10.2002

53. Der Spiegel, 41/02

Alimentele

1. Sonke Giard: „Alles hort auf «de Gaulles» Kommando” („Totul ascultă de comandoul «de Gaulles»”), Der Standard, 07.10.2000
2. „Schutz vor Schleppern” („Protecție împotriva traficantilor”), Terre des Hommes, 9/2000
3. Citat după „Totul ascultă de comandoul «de Gaulles»”, Der Standard, 07.10.2000
4. Scrisoare de informare, 9/1999, referitoare la cacao, de la uniunea Agrar/Nahrung/Genuss, Viena, 1999
5. Uniunea Parteneriat cu Lumea a Treia: Cumpărăturile schimbă lumea. Efectele hrănirii noastre asupra mediului înconjurător și dezvoltării. Editura Schmetterling, Stuttgart 2000, pag. 44
6. În Ghana, conform „Informațiilor de culise din industria producătoare de ciocolată”, uniunea Agrar/Nahrung/Genuss, Viena, 2000
7. Gerhard Riess: „Ein internationales Programm für Arbeitnehmer im Kakaosektor” („Un program internațional pentru muncitorii din industria producătoare de ciocolată”) Uniunea austriacă Agrar/Nahrung/Genuss
8. „Hintergrundinformationen Schokoladenindustrie” („Informații de culise din industria producătoare de ciocolată”), Uniunea Agrar/Nahrung/Genuss, Viena, 2000
9. Henriette Gupfinger, Gabi Mraz, Klaus Werner: Noroc! Poftă bună! - a mânca și a bea cu bună știință. Viena, Editura Deuticke 2000, pag. 157
10. Gerhard Riess: „Un program internațional pentru muncitorii din sectorul producător de cacao”, Uniunea austriacă Agrar/Nahrung/Genuss
11. „Die Bananenseuche” („Boala bananelor”), die tageszeitung, 11.01.2001
12. J. Knirsch: „Exportierte Unfruchtbarkeit” („Nefertilitate explorată”), Dosarul BUKO Agrar 22: „Bananele”, februarie 2000, de comandat la <http://www.bukoaarar.de/banane.htm> (vezi și <http://es.epa.aov/techinfo/research/turapest.html> precum și „Economic, social and cultural rights. Adverse effects of the illicit movement and dumping of toxic and

- dangerous products and wastes on the enjoyment of human rights", Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite, 01.01.1999)
13. „Mil barriles que contenian pesticida nemagon fueron enterrados sin proteccion por bananera”, La Prensa, 18.04.1998, <http://www.laprensahn.com/natarc/9804/n180Q1.htm>
  14. „Boala bananelor”, die tageszeitung, 11.01.2001
  15. „Todliche BAYER-Pestizide im Bananenabau” („Pesticide BAYER letale folosite la cultivarea bananelor”) Organizația Coaliția împotriva Pericolelor Bayer 7/2000
  16. Idem
  17. „Economic, social and cultural rights. Adverse effects of the illicit movement and dumping of toxic and dangerous products and wastes on the enjoyment of human rights”, Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite, 21.12.2000
  18. Folidol: <http://www.baver-aaro.com/index.cfm7PAGEID=132>. Nemacur: <http://uscrop.baver.com/nemacur.html>. Baycor: <http://www.baver-aaro.com/index.cfm7PAGEID=138>
  19. „Endlich alles Banane”, die tageszeitung, 12.04.2001
  20. „Noua reglementare referitoare la banane a Uniunii Europene - o amenințare pentru muncitorii de pe plantațiile de banane din lumea întreagă”, Uniunea Internațională a Sindicatelor Muncitorilor din Sectorul Alimentar, Agricol, Hotelier și al Alimentației Publice (IUL), Geneva, 28.02.2001
  21. „Kommt es zur Einhaltung globaler Gewerkschaftsrechte?” („Se va ajunge la o respectare a drepturilor globale ale sindicatelor?”), Uniunea Internațională a Sindicatelor Muncitorilor din Sectorul Alimentar, Agricol, Hotelier și al Alimentației Publice (IUL), 04.12.2000
  22. Idem
  23. „Funf Familienclans dominieren” („Cinci clanuri familiale domină”), Der Standard, 26.11.1999
  24. „Bittere Orangen” („Portocale amare”), Broșură editată de Agenția Sudwind, Viena, 1997
  25. Gupfinger/Mraz/Werner: Noroc! Poftă bună! Viena, Editura Deuticke 2000, pag. 100
  26. Uniunea Parteneriat cu Lumea a Treia vorbește în „Cumpărăturile schimbă lumea” (Editura Schmetterling, Stuttgart 2000, pag. 44) chiar despre faptul că mai mult de o pătrime din muncitorii de pe plantațiile de portocale sunt copii.
  27. Siegfried Pater: De exemplu, McDonald's, Editura Lamuv, Gottingen 2000
  28. Vezi <http://www.mcspotliaht.org>
  29. Cifre din: Siegfried Pater, McDonald's, Gottingen 2000 și Gupfinger/Mraz/Werner:

- „Noroc! Poftă bună!”, Viena 2000
30. Raport final al comisiei de anchetă „Protejarea atmosferei terestre” a Bundestag-ului german, Editura Economica, Bonn 1995
  31. „Happy hen, happy meal - McDonald’s chicks fix”, U.S. News & World Report, Business & Technology, 04.09.2000 precum și <http://www.meatstinks.com/mcd/index.html>
  32. „Burger King to audit animal treatment”, Reuters, 02.04.2001
  33. La circa 2,4 miliarde de euro în trimestrul 4 al anului 2000; Sursa: BBC News din 31.01.2001
  34. „Appetites Waning for McDonald’s, CNBC.com, 03.04.2001
  35. „Suspiciune BSE la fabricile furnizoare ale McDonald’s, Netzeitung (<http://www.netzeituna.del> 16.01.2000
  36. „Will Mad Cows kill the BigMac?”, Salon News, 26.03.2001
  37. Idem
  38. Conferință de presă Greenpeace din 14.11.2000
  39. Interviu cu Klaus Wemer în 26.03.1997 (apărut în publicația „Ecologia politică”, caietul 35,1997)
  40. Bernhard Huber: „Jäger der verlorenen Akzeptanz” („Vânătorii acceptării pierdute”), Kontexte 3/2000
  41. Informații detaliate la <http://www.ibfan.ora> precum și <http://www.babvnahrungs.org> și <http://www.babvmilkaction.ora>
  42. Vezi și „Formula for Disaster”, Wall Street Journal, 06.12.2000
  43. „Breaking the Rules, Stretching the Rules 2001” la <http://www.ibfan.oro/english/codewatch/btr01/index-en.htm>
  44. „Todbringende Rezeptschlacht” („Bătălia rețetelor aducătoare de moarte”), Stern 50/1999
  45. „Angekündigt, aber nie gesendet. Warum das ZDF einen Beitrag Ober Nestle kippte” („Anunțat, dar niciodată transmis. De ce postul de televiziune ZDF a renunțat la un reportaj despre Nestle”), Berliner Zeitung, 10.12.1999
  46. „Riskante Mischung” („Amestec riscant”), Facts 51/1999
  47. Lista susținătorilor campaniei pentru laptele matern la <http://www.waba.ora.br/ilopaae.htm>
  48. „Formula for Disaster”, Wall Street Journal, 06.12.2000
  49. Vezi <http://www.unicef.ora/proaramme/hiv/mtct/mtct int.htm>
  50. Vezi <http://www.unicef.ora/newsline/OObreastfeedina.htm>
  51. Interviu cu Klaus Werner în 12.12.2000
  52. „Eiserne Sparer - Wegen seiner Arbeitsbedingungen gerät Aldi in Frankreich unter

Beschuss" („Economii de fier - datorită condițiilor de muncă, Aldi a ajuns în Franța sub cheie"), Die Zeit, 02.11.2000

53. Forumul cetățenesc european: „De exemplu El Ejido - anatomia unui pogrom", Basel 2000, pag. 35
54. Idem, pag. 29
55. Idem, pag. 49
56. Idem, pag. 123
57. Idem, pag. 62
58. „Jagdszenen aus Sudspanien" („Scene de vânătoare din sudul Spaniei"), die tageszeitung, 10.02.2000
59. „Migros droht Sudspanien" („Migros amenință sudul Spaniei"), die tageszeitung, 29.1.2001
60. „z.B. El Ejido" („De exemplu El Ejido"), pag. 100
61. „Recomandarea (EWG) nr. 2092/91 a Consiliului din 24.06.1991 cu privire la agricultura ecologică și marcarea corespunzătoare a produselor agricole și a alimentelor", vezi <http://europa.eu.int/eur-lex/de/lif/dat/1991/de/391/R2092.html>
62. Adresele locurilor de informare și ale magazinelor bio din Germania, Austria și Elveția la http://www.ecoloav.at/proiekt/detail/buch_serviceteil.html
63. „Saubere ausgebeutet" („Exploatat curat"), Die Zeit, 22.4.1999
64. Informații la <http://www.transfair.org> respectiv la TransFair, Uniunea pentru Promovarea Comerțului Corect cu „Lumea a Treia" e.V., Remigiusstr. 21, D-50937 Köln, în Austria: <http://www.fairtrade.at> Wohllebenaasse 12-14, etajul 7, A-1040 Viena, Tel: +43/1/533 09 56
65. În aceste magazine se vinde cel puțin un produs cu sigla TransFair: Allfrisch, Bolle, Budnikowsky, Citti, Cornet, Coop-Markte, Deutscher Supermarket, Dixi, Edeka aktiv, Edeka Neukauf, Edeka/Super 2000, Edeka-Märkte, Eurospar, Extra, Famila, Globus, Grosso, Hertie, Hit, HL, Horten, KaDeWe, Kafu, Kaiser's, Karstadt, Kaufhalle/Multistore, Kaufhof, Kaufland, Kaufmarkt, Kontra, Magnet, Markant, Marktfrisch, Marktkauf, Metro, Minimal, Otto Mess, Pro, real, Reichelt, Rewe-Märkte, Sky- Verbrauchermärkte, Spar-Märkte, Stussgen, Tengelmann, toom, Wal-Mart, Wandmaker, Wertheim, Wertkauf; Lista pentru Austria - la adresa <http://www.fairtrade.at>

Jucăriile

1. South China Morning Post, 15.12.1999, articolul poate fi găsit la <http://members.hknet.com/~hkcic/hist-back.htm>
2. La o cerere prin e-mail a lui Hans Weiss din data de 7 iunie 2001 nu a venit nici un răspuns din partea concernului.
3. Linda Yang: „The tragic Chinese toy stor/, South China Morning Post, 15.12.1999, articolul poate fi găsit la <http://members.hknet.com/~hkcic/hist-back.htm>
4. DGB-Materialien nr. 53, „Toys”, Dusseldorf 1998
5. <http://www.cleanclothes.org/companies/disnev00-02-29.htm>
6. <http://www.cleanclothes.org/companies/disnev01-01-10.htm>
7. „Beware of Mickey - Disneys Sweatshops in South China” (2/2001), la <http://members.hknet.com>
8. Conform Forbes Top CEO's: Corporate America's Most Powerful People 2001
9. <http://www.cleanclothes.org/companies/disnev00-02-29.htm>
10. <http://www.cleanclothes.org/companies/disnev01-01-10.htm>
11. <http://www.cleanclothes.org/companies/disnev00-02-29.htm>
12. http://www.masquillasolidarivt.org/campaiaans/disnev/NYT_dec2001.htm
13. www.nlcnet.org/campaiaans/shahmakhdum/alert110502.shtml
14. <http://www.cleanclothes.org/uraent/99-6-20-disnev.htm>
15. <http://www.cleanclothes.org/companies/disnev15-7-98.htm12>
16. http://www.aeocities.com/mc_shame/re1.htm
17. <http://www.mcspotliaht.org/campaiaans/countries/chi/statemen.html>
18. Child Labour News Service, 1 septembrie 2000, articol din „South China Morning Post” la <http://www.alobalmarch.org/clns/clns-01-09.html>
19. <http://www.mcspotliaht.org/campaiaans/countries/chi/statemen.html>
20. <http://www.alobalmarch.org/clns/dns-01-09.html>
21. <http://www.uri.edu/artsci/wms/huahes/catw/mhvglo.htm>
22. <http://corpwatch.org/trac/corner/alert>
23. Sarah Cox: „The Secret Life of Toys”, The Georgia Straight, noiembrie 5-12, 1998, la <http://www.maauiasolidarivt.org/campaiaans/tov/scox.htm>
24. Idem
25. BBC News, 24.04.2002
26. Thai Labour Campaign, <http://www.thailabour.org/campaiaans/mastertov>

27. Monitoring Mattel in China, <http://www.amrc.org.hk/alu/ALU37/013701.htm>
28. Un raport al organizației „National Labor Committee” recomandă acest
29. [http://www.mattel.com/about-us Corp Responsibility/cr_mimco.asp](http://www.mattel.com/about-us_Corp_Responsibility/cr_mimco.asp). 424 Audit Reports, Mattel Jakarta Satu
30. Toys of Misery. A report on the toy industry in China, ianuarie 2002, în www.nlcnet.org
31. Chinese Toy Manufacturer Labor Standards Found Lacking, 20,2003, în <http://www.socialfundus.com/news/article.ca?sfArticleId=1039>
32. Pagină de internet: <http://www.woek.de/fair-spielt/>

Sport și îmbrăcăminte

1. „Testimony of Julia Esmeralda Pleites”, poate fi citit la <http://www.nlcnet.org/nike/iulia.htm>
2. Zonele comerciale libere sunt zone industriale în care se produce exclusiv pentru export și în care există anumite facilități financiare și de impozite pentru firme. În lumea întreagă există 500 până la 700 de astfel de zone, mai ales în țările în curs de dezvoltare. Țări cum ar fi Hong Kong, Singapore și Mauritius sunt aproape în totalitate zone comerciale libere.
3. Interviu cu Klaus Werner în 30.05.2000
4. Interviu cu Klaus Werner în 10.10.2000
5. „Funf Schilling sichern die Ausbildung” („Cinci șilingi asigură educația”), Der Standard, 18.05.2000
6. „1:0 für saubere Kleidung” („1:0 pentru Haine Curate”), Aktuell, Campania „Haine Curate”, Dusseldorf 2000
7. „Die Sklaven der Mode” („Sclavii modei”), Stern 43/1999
8. „Labour Rights in Indonesia: What is Menstruation Leave?” Clean Clothes Campaign Newsletter, 13 noiembrie 2000
9. „Six Cents an Hour”, Life 6/1996
10. „A World of Sweatshops”, Business Week 45/2000
11. „Nike Shoe Plant in Vietnam is Called Unsafe for Workers”, New York Times, 08.11.1997
12. Interviu cu Klaus Werner în 30.05.2000
13. „Preiskampf per Mausklick” („Lupta prețurilor prin clic-ul mouse-ului”), Frankfurter Rundschau, 18.05.2002

Economia de export și financiară

1. Interviu cu Klaus Werner în 16.01.2001
2. Interviu cu Klaus Werner în 16.01.2001
3. Citat după: „Dams incorporated - The Record of Twelve European Dam Building Companies”, Swedish Society of Nature Conservation, feb. 2000
4. Idem
5. Idem
6. Interviu cu Klaus Werner în 27.04.2001
7. Interviu al lui Klaus Werner cu compartimentul de relații cu presa al BMWT în 27.04.2001
8. Interviu cu Klaus Werner în 27.04.2001
9. „World Commission on dams” este o inițiativă a Băncii Mondiale și a reprezentanților diferitelor grupări de interese, de la protectori ai mediului înconjurător până la industriași, care dorește să recomande criterii ecologice, sociale și economice pentru utilizarea forței apei.
10. „Hermesreform wird zum Flop”, die tageszeitung, 20.03.2001; „Reforma Hermes din nou discutată”, idem, 07.04.2001
11. Karin Astrid Siegmann: Deutsche GroBanken entwicklungspolitisch in der Kreide? (Marile bănci germane datornice evolutivo-politic?), Sudwind e.V., Siegburg 2000, pag. 110
12. Idem, pag. 97
13. „Atomkraft trotz Erdbebengefahr” („Energie atomică din lada cu haine”), Die Zeit 6/2000
14. Siegmann, GroBanken, pag. 95
15. „Hermes auf Abwegen” („Hermes pe o cale greșită”), die tageszeitung, 18.07.2000
16. „Energie atomică în ciuda pericolelor cutremurelor”, die tageszeitung, 18.07.2000
17. Siegmann, GroBanken, pag. 134
18. Idem, pag. 15
19. Idem
20. Idem, pag. 84
21. Idem, pag. 85
22. Idem, pag. 19
23. Klaus Werner: „Der Blick in der Abgrund” („Privire în abis”), Der Standard, 07.10.2000
24. Idem
25. Siegmann, GroBanken, pag. 112

26. Mai multe informații despre impozitul Tobin la „Rețeaua pentru controlul democratic al piețelor financiare internaționale Attac”, <http://www.attac-netzwerk.de>

Corupția și lobbying-ul

1. Wolfgang Ruttensdorfer la masa rotundă cu Klaus Werner, în aug. 2002
2. Mark Pieth/Peter Eigen: Corupția în circuitul de afaceri internațional. Neuwied/Basel 1999
3. Următoarele informații se bazează pe articolul „Global Corruption”, pe care Werner Rugemer l-a scris la începutul anului 2003 pentru revista „prokla”. Informații la www.werner-rueaemer.de
4. Financial Times, 18.03.2003
5. Hans Leyendecker și alții: Helmuth Kohl, Puterea și banii. Gottingen 2000
6. Fabrizio Calvi/Leo Sisti: Les Nouveaux Reseaux de la corruption. Paris 1995
7. Nicolas Queloz și alții: Processus de corruption en Suisse, Basel/Geneva/MQnchen 2000
8. Neil Jacoby, Peter Nehemkis, Richard Eells: Bribery and Extortion in World Business. New York 1977
9. Said K. Aburish: The Rise, Corruption and coming Fall of the House of Saud. New York 1995
10. Werner Rugemer: Wirtschaften ohne Korruption? (Economii fără corupție?) Frankfurt/Main 1996, pag. 17
11. Rugemer, „Global Corruption”
12. Rugemer: Staatsgeheimnis Abwasser (Ape reziduale - secret de stat)
13. Hans-Werner Kilz: Republica cumpărată. Hamburg 1983
14. http://www.cbanetwork.org/Ubersicht/Presseinfos/Presseinfos_2003/Pi-Sturz_brit_Umweltminister/pi-sturz_brit_umweltminister.html
15. [http://www.cbanetwork.org/Ubersicht/Zeitschrift SWB/SWB_2001/SWB_04_01/Ticker_04_01/politik_einfluss_04_01.html](http://www.cbanetwork.org/Ubersicht/Zeitschrift_SWB/SWB_2001/SWB_04_01/Ticker_04_01/politik_einfluss_04_01.html)
16. Lester Sobel: Corruption in Business. New York 1977
17. David Boulton: Die Lockheed-Papiere. Politik und Geschäft der Rüstungsgiganten (Documentele Lockheed. Politica și afacerile gigantilor de echipamente), Oldenburg/Munchen 1979, pag. 71 și 195
18. Samuel Huntington: Political Order in Changing Societies. Yale University Press 1968; și

- Joseph Nye: Corruption and political development - a Cost-Benefit Analysis, în American Political Review 2/1967, pag. 417; Natanael Neff: Economic development through Bureaucratic Corruption, în: American Behavioral Scientist, noiembrie 1964, pag. 8
19. Rugemer, „Global Corruption”
20. The Enquirer, 08.03.2002
21. Bob Woodward: Bevor der Krieg gegen die Taliban begann, infiltrierte die CIA das Land (înainte de începerea războiului împotriva talibanilor, CIA s-a infiltrat în țară), în Die Welt 03.12.2002
22. Vezi www.oecd.org/daf/nocorruption
23. Vezi Interdicție pentru acordarea de facilități în înțelesul art.4, alin. 5, propoziția 1 nr. 10 Legea de impozitare a veniturilor - în: Bundessteuerblatt 2002, partea 1, 10.10.2002, pag. 1031
24. Hans-Olaf Henkel: Die Ethik des Erfolgs. Spielregeln für die globalisierte Gesellschaft (Etica succesului. Regulile jocului pentru societatea globalizată) München 2002, pag. 225
25. Surse: Document de poziție al ecologiștilor austrieci la a 5-a conferință ministerială a Organizației Mondiale a Comerțului, Attac etc. Cele mai importante acorduri ale Organizației Mondiale a Comerțului sunt, pe lângă GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), Acordul general pentru comerțul cu servicii GATS (General Agreement Trade in Services), Acordul Privind Unele Aspecte Comerciale ale Drepturilor de Proprietate Intelectuală TRIPS (Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights), Acordul referitor la Agricultură (Agreement on Agriculture) și, mai nou, planificatul Acord de Investiții MIA (Multilateral Investment Agreement).
26. Michel Chossudovsky: „Seattle und darüber hinaus. Die Entwaffnung der neuen Weltordnung” („Seattle și în afară de acesta. Dezarmarea noii ordini mondiale”), 1999
27. Vezi <http://www.boell.de/downloads/global/Hotra.pdf>
28. Surse: www.transnationale.org, <http://www.corporateeurope.org>. Greenpeace, Studențimea austriacă, Informații proprii ale lobby-urilor etc.
29. Informare de presă a AmCham Germany din 24.06.2003
30. Citat după „Who's influencing who?”, World Development Movement
31. Samuel P. Huntington, citat din „Demokratie der Konzerne” („Democrația concernelor”), de Oliver Prausmüller

Note - portrete ale firmelor

Adidas-Salomon AG

1. Comunicat de presă din 11.3.2003
2. Naomi Klein: No Logo! Bertelsmann, Munchen 2001, pag. 492-493
3. Newsletter der Clean Clothes Campaign, 13 noiembrie 2000
4. Ingeborg Wick și alții: Das Kreuz mit dem Faden. Indonesierinnen nähren für deutsche Modemultis (Indoneziențele cos pentru concernele germane de modă), Sudwind-Institut, Siegburg 2000
5. <http://www.cleanclothes.org/comDannies/adidas.htm>
6. http://www.cleanclothes.org/comDannies/nike_machines.htm
7. Anunț-dpa din 08.05.2003

Agip (Grupul Eni)

1. <http://www.comdirect.de>
2. <http://www.eni.it>
3. Buletin de presă al organizației Urgewald, WEED, Germanwatch și BUND din 29.04.2003

Aldi/Hofer

1. Deoarece concernul Aldi nu a dat publicității nici un fel de date financiare, aceste cifre se bazează pe reportaje media. Sursă: <http://www.lz-net.de/companies/rankinas/paaes/show.prl?id-26>
2. „Die Top-Marken in Deutschland” („Mărcile în top în Germania”), Young & Rubicam 2001
3. Din: Hannes Hintermeier: „Die ALDI-Welt. Nachforschungen im Reich der Discount-Milliardäre” („Lumea Aldi. Cercetări în imperiul discount- miliardarilor”), Editura Karl Blessing, Munchen 1998, citat după MAX 5/1998, pag.25
4. Buletin comercial, 17.09.2002
5. Uniunea Parteneriat cu Lumea a Treia: „Einkaufen verändert die Welt. Die Auswirkungen unserer Ernährung auf Umwelt und Entwicklung” („Cumpărăturile schimbă lumea. Efectele hrănirii noastre asupra mediului înconjurător și dezvoltării”), Editura

Schemetterling, Stuttgart 2000, pag.87

6. Labournet Germany: Audruf für Unterstützung der gekündigten Aldi-Arbeiter und-Arbeiterinnen in Dublin (Chemare la sprijinul muncitorilor din Dublin, de la Aldi care au fost concediați), <http://www.labournet.de/branchen/dienstleistuna/aldi.htm>
7. „Eiserne Sparer - Wegen seiner Arbeitsbedingungen gerät Aldi in Frankreich unter Beschuss" („Economii de fier - datorită condițiilor de muncă, Aldi a ajuns în Franța sub cheie"), Die Zeit, 02.11.2000
8. „Untergang der Mangroven" („Dispariția mangrovelor"), Robin Wood Magazin 1/1997

Aventis

1. <http://www.aventis.com/main/attachments/659286825823971832.pdf>
2. Arznei-Telegramm 6/2000, pag. 49
3. Arznei-Telegramm 6/2000, pag. 50
4. ethical consumer database (01/01/03; Alert)
5. Vezi Declarația de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor, prima ediție, 1964, ediție revăzută, Edinburgh, octombrie 2000
6. Scrisoare din partea Dr. Friedmar Nusch, Head of Corporate Communications Aventis SA. la o interpelare a lui Franz Begsteiger (16.10.2001). Această scrisoare ne-a fost pusă la dispoziție de Begsteiger.

Bayer AG

1. http://www.investor.bayer.de/112_kennzahlen/kennzahlen.php?PHPSES-SID=7acaca035d3c8ba65ed6ac9be6cf0915
2. ddp, 28.08.2001
3. Suddeutsche Zeitung, 05.06.2003, precum și www.cbanetwork.de (23.05.2003)
4. www.cbanetwork.de (13.03.2003) intoxicare cu pesticide în Peru: Scrisoare deschisă către Bayer AG
5. <http://www.indianet.nl/cotseed.html>

Boehringer Ingelheim GmbH

1. <http://www.boehringer-ingelheim.de/Dharmakg/Dresse/detail.htm7kfc2524>
2. Conform IMS Health, DPM-Report
3. Bittere Pillen 2002-2004. Nutzen und Risiken von Arzneimitteln (Pilule amare 2002-2004. Folosirea și riscurile medicamentelor), Kiepenheuer & Witsch, Köln 1999
4. Arznei-Telegramm 9/99, pag. 89-90

BP p.l.c.

1. <http://www.comdirect.com>. 11.02.2003, Cifra de afaceri este de 202,5 miliarde dolari SUA, iar profitul de 8,7 miliarde dolari SUA.
2. Vezi <http://www.oneworld.org/Globalwitness>
3. „Tell BP Amoco to Stop Funding Destruction of Tibet!”, Chemare din partea Corporate Watch și International Campaign for Tibet, 09.06.2000
4. „Erdöl, Menschenrechte und Geschäftsmoral” („Petrolul, drepturile omului și morala afacerilor”), Le Monde Diplomatique 12/2000
5. Informare de presă a organizației Urgewald, WEED, Germanwatch și BUND din 29.04.2003

Bristol-Myers Squibb Company

1. [http://www.bms.com/annual/2002ar/annual rePort/data/2002BMSAR.pdf](http://www.bms.com/annual/2002ar/annual%20rePort/data/2002BMSAR.pdf)
2. Vezi Declarația de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor, prima ediție, 1964, ediție revăzută, Edinburgh, octombrie 2000
3. Bloomberg, 07.01.2003: Bristol-Myers Squibb to pay \$ 670 Millions to settle drug suit

C&A

1. „C&A schafft die Trendwende” („C&A creează punctul crucial în tendința de dezvoltare”), Financial Times Deutschland, 02.06.2003
2. Jochen Overmayer (C&A Europe): Ethical Sourcing - Conditio sine qua non of a holistic approach in sustainable development. Berlin 1999
3. Ingeborg Wick și alții: Das Kreuz mit dem Faden. Indonesierinnen nähren für deutsche

Modemultis (Indonezienele cos pentru concernele germane de modă), Sudwind-Institut, Siegburg 2000

Chicco (Ărtsana S.p.Ă)

1. http://www.artsana.com/ena/html/companv/i_companv.htm
2. <http://www.artsana.com/ena/html/home.htm>
3. www.atimes.com/atimes/China/DL24Ad01.html
4. <http://www.ibfan.ora/enalish/codewatch/btr01/CHICCO-en.HTM>

Chiquita Brands internațional Inc.

1. Conferință de presă Chiquita din 11.02.2003 (cifra de afaceri este de 2 miliarde de dolari)
2. O privire de ansamblu asupra evenimentelor și numeroase informații se pot găsi la <http://www.newsDoetrv.eom/1999/991226.html>
3. „Wegweiser durch den Supermarkt” („Indicator de direcție prin super- magazin”), Broșură a uniunii sindicale Dritte Welt Läden, Darmstadt 1992, pag.31
4. „Chiquita im Brennpunkt: Gewerkschaften und IUL protestieren gegen Verletzung der Gewerkschaftsrechte in Costa Rica” („Chiquita în centrul atenției: sindicatele și ILU protestează împotriva încălcării drepturilor la libera asociere în Costa Rica”), <http://www.iuf.ora/aerman/aariculture/03.htm>
5. „Bittere Bananen - Auf Bananenplantagen in Costa Rica” („Banane amare - pe plantațiile din Costa Rica”), Matices 18, Koln 1998 Mp://www.matices.de/18/18pcosta.htm)
6. „Ecuador: Harmful Child Labour and Anti-Union Bias on Banana Plantations”, informare de presă a organizației Human Rights Watch, 25.04.2002
7. <http://www.transnationale.ora/analais/fiches1042590378.htm>
8. „Chiquita: Millionenklage gegen die EU” („Chiquita: Plângere cu daune de milioane împotriva UE”), Financial Times Deutschland, 25.01.2001

Coca-Cola Company

1. <http://www.comdirect.de>
2. Informare de presă din 12.02.2003
3. <http://www.local.attac.ora/beme/docs/Menschenrechtsverletzungen.pdf>
4. <http://www.post-gazette.com/World/20030429colombia0429p2.asp>

5. http://www.cokewatch.org/news/hz_021009.htm
6. „Coca-Cola faces another discrimination suit”, Reuters, 21.08.2001
7. BBC study finds carcinogens in Coca Cola plant waste”, BBC, 25.07.2003 și „Coke adds life? În India, impoverished farmers are fighting to stop drinks giant «destroying livelihoods», Independent, 25.07.2003

DaimlerChrysler AG

1. Informații despre concern din 04.02.2003
2. Vezi: <http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DaimlerChrysler/Dcaab01/Dcaab01f/dcaab01f.html>
3. <http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DaimlerChrysler/KADC1002/kadc1002.html>
4. <http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DaimlerChrysler/DChv03/dchv03.html>

Heinrich Deichmann-SchuheTGmbH &Co KG

1. Sursa: www.twnetwork.de din 19.03.2003
2. Idem
3. Citat după „Gift ist im Schuh” („Otrava este în pantofi”), Die Tageszeitung, 10.04.2001
4. Idem
5. „Fall Deichmann: Report Mainz verwendete kein Falsches Bildmaterial” („Cazul Deichmann: Report Mainz nu a utilizat materiale false”), Buletin de presă al postului de radio Sudwestrundfunk din 19.04.2001
6. „Deichmann weist Unterstellungen des SWR zurück” („Deichmann respinge învinuirile aduse de SWR”, Buletin de presă din 19.04.2001
7. „Etikettenschwindel beim Schuhkauf” („Înșelătoria etichetelor la cumpărarea de pantofi”), Norddeutscher Rundfunk, 26.02.1998

Fresh Del Monte Produce Inc.

1. Sursa: www.comdirect.de. 11.02.2003 (Cifra de afaceri: 2,1 miliarde dolari SUA, profitul: 195 milioane dolari SUA)
2. Sursa: <http://www.transnationale.org>
3. USA:Going Bananas", AlertNet, 06.02.2001
<http://www.iac.org/trac/headlines/2001/0033.html>
4. „Urgent Guatemala banana alert”, Conferință de presă a U. S./Labor Education in the Americas Project, 21.10.1999, <http://bananas.aoranet.be/News 991021 .htm>
5. „Konflikt bei Del Monte Guatemala” („Conflict la Del Monte Guatemala”), <http://www.iuf.org/aerman/aariculture/03.htm>
6. <http://web.amnestv.org/librarv/index/ENGAMR340202002>
7. „Ecuador: Harmful Child Labour and Anti-Union Bias on Banana Plantations”, Conferință de presă a organizației Human Rights Watch, 25.04.2002

Deutsche Bank AG

1. [http://aroup.deutsche-bank.de/direct/ir/deu/ir annual reports/ir reports/ir results2002](http://aroup.deutsche-bank.de/direct/ir/deu/ir%20annual%20reports/ir%20reports/ir%20results2002)
2. Karin Astrid Siegmann: Deutsche Groftbanken entwicklungspolitisch in der Kreide? (Marile bănci germane datornice evolutivo-politic?), Sudwind e.V., Siegburg 2000, pag. 78
3. [http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DeuBa-HV2001/deuba- hv2001a.html](http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DeuBa-HV2001/deuba-hv2001a.html)
4. [http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DeuBa/deuBa-HV2002/ deuba -hv2002.html](http://www.kritischeaktionaere.de/Konzernkritik/DeuBa/deuBa-HV2002/deuba-hv2002.html)

The Walt Disney Company

1. [http://disnev.a0.com/corporateInvestors/financials/annual/2002/ index.html](http://disnev.a0.com/corporateInvestors/financials/annual/2002/index.html)
2. Raport în New York Times, 15.12.2001
3. www.nlcnet.org/campaions/shahmakhdum/alert110502.shtml
4. [http://observer.auardian.co.uk/uk news/storv/0.6903.788047.00.html](http://observer.auardian.co.uk/uk%20news/storv/0.6903.788047.00.html)

Dole Fod Company Inc.

1. Buletin de presă din 30.1.2003 (cifra de afaceri: 4,4 miliarde dolari SUA, profitul net: 36,3 milioane dolari SUA)
2. <http://bananas.a0ranet.de/Mitch.htm> și <http://www.iuf.org/aerman/bananas/01.htm>
3. „Wegweiser durch den Supermarkt” („Indicator de direcție prin super- magazin”), Broșură a uniunii sindicale Dritte Welt Läden, Darmstadt 1992, pag.42
4. „USA: Going Bananas”; Alertnet, 06.02.2001
<http://www.iac.org/trac/headlines/2001/0033.htm>
5. Vezi <http://www.bananalink.org.uk/companies/companies.htm>
6. „Ecuador: Harmful Child Labour and Anti-Union Bias on Banana Planta- tions”, Conferință de presă a organizației Human Rights Watch, 25.04.2002Anunț AP din 14.12.2002

Donna Karan International Inc.

1. <http://www.donnakaran.com/main.html>
2. Center for Economic & Social Rights: „Treated like Slaves: Donna Karan Inc. Violates Women Workers' Rights”, 12/1999 la: <http://www.cesr.org/dknv.htm>
3. <http://www.nmass.org/Nmass1/htm/fight/stories.htm> (se poate găsi în arhiva Google)
4. <http://www.nmass.org/Nmass1/htm/fight/girlcott.htm>
5. Vezi nota 2
6. <http://www.cnn.com/200/LAW/06/07rights.dknv.Q2/>

Dresdner Bank AG (Allianz Group)

1. Informare de presă din 20.03.2003
2. „Eine freundliche Übernahme” („O preluare amicală”), die tageszeitung, 30.03.2001
3. Idem, pag. 97
4. „Der Fluch des Goldes” („Blestemul aurului”), die tageszeitung, 01.02.2001
5. Declarație de presă Fian din 16.02.2000
6. Sursa: <http://www.kritischeaktionaere.de/KamDagnen/BankenU/bankenu.html>
7. Karin Astrid Siegmann: Deutsche Grolibanken entwicklungspolitisch in der Kreide? (Marile bănci germane datornice evolutivo-politic?), Sudwind e.V., Siegburg 2000, pag. 93

ExxonMobil Corporation

1. <http://exxon.mobil.com/corporate/files/corporate/FQoverview2002.pdf> (Cifra de afaceri: 204,5 miliarde dolari SUA, profitul: 11,5 miliarde dolari SUA)
2. Buletin de presă din 30.1.2001
3. „Conducerea Băncii Mondiale criticată la ea acasă”, <http://www.erdoel-tschad.de>
4. „Indonesia: What did Mobil know?”, Business Week, 28.12.1998
5. „Mithilfe bei Folter” („Ajutor la tortură”), die tageszeitung, 23.06.2001
6. Informare de presă a organizației Attac Austria, 23.10.2002
7. <http://www.esso.de/umwelt/energiesteuer/index.html>
8. http://www.exxon.mobil.com/em_newsrelease/bush_response.html
9. „ExxonMobil corrupts Kazakh officials for oil”; sursa:

<http://forums.transnationale.org/viewtopic.php7p-2675>

Ford Motor Company

1. [http://www.ford.com/en/companv/investorInformation/companvFinancials/annua\[Reports/2002annualReport/2Q02 pdfs.htm](http://www.ford.com/en/companv/investorInformation/companvFinancials/annua[Reports/2002annualReport/2Q02 pdfs.htm)
2. „Ford Motors is linked to Argentina’s «Dirty War»”, New York Times, 27.11.2002
3. Ken Silverstein: „Ford and the Fuhrer”, The Nation, 24.01.2000, poate fi găsit la <http://past.thenation.com/cai-bin/framizer.cai?url=http://past.thenation.com/issue/000124/Q124silverstein.shtml>
4. Idem
5. <http://www.mallenbaker.net/csr/CSRfiles/paae.php7Storv ID=259>
6. Multinațional Monitor, iulie/august 1998 poate fi găsit la <http://www.essential.ora/monitor/mm1998/98iulv-aua/names.html>
7. Ethical Consumer, aprilie/mai 2000
8. The Mirror, 28.03.2003

Gap Inc.

1. <http://oa2fg.net/aap/55/1 /1>: Cifra de afaceri: 14,5 miliarde dolari SUA, profitul: 800 miliarde dolari SUA
2. <http://www.alobalexchanae.ora/campaiaans/sweatshops/aap/backaround.html>
3. „Lives Held Cheap in Bangladesh Sweatshops”, New York Times, 15.04.2001
4. „Labor Standards Clash With Global Reality”, New York Times, 24.04.2001
5. <http://www.cleanclothes.ora/uraent/02-11 -27.htm>
6. <http://www.cleanclothes.org/companiesDaraar03-02-18.htm>

General Motors Corp.

1. www.transnationale.ora: Cifra de afaceri: 186,76 miliarde dolari SUA, profitul: 1,74 miliarde dolari SUA
2. Ethical Consumer, aprilie/mai 2000
3. Idem
4. „Double Standards. U.S. Manufacturers Exploit Lax Occupational Safety and Health

Enforcement in Mexico's Maquiladoras", Multinațional Monitor, noiembrie 2000

5. „Überwachen und Strafen” („Supraveghere și pedepse”), die tageszeitung, 18.07.2001

GlaxoSmithKline

1. <http://corp.ask.com/financiai/reDorts/ar2002/annual-review-20Q2.Ddf>
2. <http://www.mallenbaker.net/csr/CSRfiles/paae.php7Storv ID-913>
3. Vezi Declarația de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor, prima ediție 1964, ediție revăzută Edinburgh, octombrie 2000
4. Financial Times, 15.03.2002
5. The Guardian, 13.02.2003
6. Arznei-Telegramm, mai 2001, pag. 56
7. Arznei-Telegramm, martie 2001, pag. 35
8. Hans Weiss: 3 x zilnic, Köln 2003, pag. 944

Hennes & Mauritius AB

1. Conferință de presă din 29.01.2003
2. „100 H&M-Kontrollere überwachen 1.600 Zulieferer” („100 de controlori H&M supraveghează 1.600 de furnizori”)
3. <http://www.cleanclothes.org/companies/henm.htm>
4. „Made in Eastern Europe”. Clean Clothes Campaign, Amsterdam 1998
5. „Tirupur exporters body flays European agent over labour standard remarks”, Indian express, 28.03.2000
6. <http://www.oneworld.at/cck/start.asp?b=43&sub-109>
7. E-mail Joel Lindefors de la Rena Kläder către Klaus Werner, 10.06.2003

HVB Group

1. Informare de presă din 19.02.2003
2. Karin Astrid Siegmann: Deutsche Großbanken entwicklungspolitisch in der Kreide? (Marile bănci germane datornice evolutivo-politic?), Sudwind e.V., Siegburg 2000, pag. 93
3. „Indische Banken helfen Siemens” („Băncile indiene ajută Siemens”), die tageszeitung, 29.08.2000

4. Interviuul lui Klaus Werner cu Knut Hansen, purtătorul de cuvânt al Asociației bancare Hypo la 26.04.2001

KarstadtQuelle AG

1. <http://www.karstadtquelle.com/Konzern/25.asp>
2. D Campania „Haine Curate, Circulara” nr. 1/2001
3. Campania „Haine Curate”, Circulara nr. 3/2000
4. Ingeborg Wick și alții: Das Kreuz mit dem Faden. Indonesierinnen nähren für deutsche Modemultis (Indonezienele cos pentru concernele germane de modă), Sudwind-Institut, Siegburg 2000

Knoll GmbH

1. <http://abbott.com/investor/2002annualreport/html/intro/cover.html>
2. Vezi Arznei-Telegramm 4/99, pag. 41
3. Idem, pag. 42
4. <http://www.lieffcabraser.com/svnthroid.htm>: http://www.sciencenews.org/sn_arc97/4_19_97/fob1.htm

KraffFoods International Inc.

1. http://www.altria.com/annualreport20Q2/ar2002_00_OIQO.asp: Cifra de afaceri: 80,4 miliarde dolari SUA, profitul: 11,1 miliarde dolari SUA
2. „Schutz vor Schleppem” („Protecția împotriva traficantilor”), Terre des Hommes, 9/2000
3. Citat după: „Alles hort auf «de Gaulles» Kommando” („Totul ascultă de comando-ul «de Gaulles»”), Der Standard, 07.10.2000
4. „Cocoa Criteria and Conditions of Fairtrade Labelling Organizations International”, vezi <http://www.fairtrade.net/cocoa.html>
5. Comparativ cu cifra de afaceri, respectiv produsul intern brut

Levi Strauss & Co.

1. Buletin de presă din 13.01.2003; Cifra de afaceri: 4,137 miliarde dolari SUA, Profitul: 25 milioane dolari SUA

2. „Die Arbeitskosten einer Jeans betragen im Schnitt ein Prozent“ („Costurile salariilor reprezintă în medie un procent din valoarea unei perechi de jeans”), Der Standard 18.05.2000
3. <http://www.cleanclothes.org/publications/jeans.htm>
4. <http://www.cleanclothes.org/companies/adidas.htm>

Maisto

1. În conformitate cu o investigație a organizației Asia Monitor Resource Center (Hong Kong), e-mail către Hans Weiss, 17.5.2001
2. Chronology of Maister Toy Campaign, la <http://www.thailabor.org/camDaians/mastertov>

Mattel

1. [http://www.shareholder.com/mattel/downloads/Mattel 2002 Ann Rpt.pdf](http://www.shareholder.com/mattel/downloads/Mattel%202002%20Ann%20Rpt.pdf)
2. [http://www.mattel.com/about us/Corp Responsibility/cr mimco.asp](http://www.mattel.com/about%20us/Corp%20Responsibility/cr%20mimco.asp). 2002 Audit Reports, Mattel Jakarta Satu
3. Toys of Misery. A report on the toy industry in China, January 2002, în: www.nlcnet.org
4. „The hidden downside of Santa's little helpers”, The Irish Times, 21.12.2002

McDonald's Corporation

1. [http://www.mcdonalds.com/corporate/investor/financialinfo/investor pub/financial/print/index.html](http://www.mcdonalds.com/corporate/investor/financialinfo/investor%20pub/financial/print/index.html)
2. BBC News, 24.04.2002

Mitsubishi Corporation

1. <http://www.mitsubishi.co.jp/En/investor/results/200305/pdf/200305e.pdf>
2. <http://www.mitsubishi.co.jp/En/investor/fact.html>
3. ethical consumer, aprilie/mai 2000, cuvânt-titlu Mitsubishi Group/Environment
4. <http://www.euroburma.com/asia/euro-burma/action-alert/ct66d4.html>
5. <http://www.abcnews.com/sections/science>
6. [http://www.greenpeace.org/~forests/forest new/html/content/news/010402.html](http://www.greenpeace.org/~forests/forest%20new/html/content/news/010402.html)

7. Vezi

Rainforst

action

network:

<http://www.ran.ora/news/newsitem.php?id=596&area=oldarowth>

8. Comisia Europeană, 20.12.2001 <http://www.transnationale.ora/analais/forums/financeconcentration/showmessaae.asp?messaaeID=355>

Monsanto

1. <http://www.monsanto.com/monsanto/lavout/investor/financial/annualreports.asp>
2. <http://www.greenpeace.org/deutschland/?paae=/deutschland/gentechnik/patente/monsanto-und-weizen—diebstahl-per-patent>
3. <http://www.connectotel.com/amfood/monsanto.html>. 8 august 2002
4. „Monsanto says crops may contain genetically-modified canola seed”, Wall Street Journal, 15.04.2002
5. <http://www.connectotel.com/amfood/monsanto.html>. 25 septembrie 2002
6. <http://www.indianet.nl/cotseed.html>

Nestle S.A.

1. Informare de presă din 27.02.03; Cifra de afaceri: 89,16 miliarde franci elvețieni, profitul: 7,564 miliarde franci elvețieni
2. Nestle-Cote d'Ivoire: Le malaise... salarial”, Le jour, 6.10.1999
<http://www.africaonline.co.ci/AfricaOnline/infos/leiour/1401SOC1.HTM>
3. <http://www.nestle.ch/de/press/biotech.asp>
4. <http://www.maketradeair.com/stylsheet.asp?file=23012003183640>
5. <http://www.colonialismo.ch/Documents/nestle.html>
6. <http://www.wwf.de/kampaane/indonesien/aktionen>

Nike Inc.

1. www.comdirect.de
2. <http://www.nike.com/nikebiz/nikebiz.ihtml?paae=3&item=facts>
3. Comprehensive Factory Evaluation Report, 05.-07.02.2001
4. E-mail către Klaus Werner din 19.01.2001
5. „Nike's Indonesian workers «encouraged to date bosses»”, Financial Times și „Nike

Factory report Cites Violations", Wall Street Journal, ambele 22.02.2001

6. http://www.cleanclothes.org/companies/nike_machines.htm
7. <http://www.cleanclothes.org/companies/paraar03-02-18.htm>
8. <http://www.reclaimdemocracv.org/nike/index.html>
<http://www.heise.de/tp/deutsch/inhalt/te/13957/1.html>

Novartis

1. http://www.novartis.com/about_novartis/en/index.shtml
2. Geschunde Geschäfte - Die Praktiken der Pharma-Industrie (Afaceri sănă-toase - Practicile industriei farmaceutice), Kiepenheuer & Witsch, Köln 1981
3. Conferință de presă pe pagina de internet: <http://www.novartis.com>
4. Vezi Declarația de la Helsinki a Organizației Mondiale a Medicilor, prima ediție, 1964, ediție revăzută, Edinburgh, octombrie 2000
5. E-mail de la Nadine Schecker; Novartis Media Relations, către Myriam Schoecker, Hessischer Rundfunk, 30.08.2001
6. t. Medline Abstract for Iloperidone: Expert Opin Invest Drugs 2000 dec; 9 (12): 2935-43
7. Arznei-Telegramm 1/2002, pag. 2
8. Arznei-Telegramm 3/2002, pag. 25

OMVAG

1. <http://www.omv.com>
2. „Für den Westen ist Erdöl wichtiger als Menschenrechte” (“Pentru Vest, petrolul este mai important decât drepturile omului”), Conferință de presă a Societății Internaționale pentru Drepturile Omului, 09.04.2001
3. Luare de poziție a concernului OMV din 30.03.2001
4. „Petronas Konsortialfuhrer OMV macht weiter” („Petronas, șeful consorțial al OMV continuă”), Salzburger Nachrichten, 15.05.2003
5. Informație de la Global 2000 din 20.06.2003

Otto-Versand

1. Informare de presă din 13.03.2003
2. Ingeborg Wick și alții: Crucea cu fir. Indoneziențele cos pentru concernele germane de

modă. Sudwind-Institut, Siegburg 2000

3. <http://www.oneworld.at/cck/start.asp?b-43&sub=258>

Pfizer Inc.

1. [http://www.pfizer.com/are/investors reports/annual 2002/pfizer2002.pdf](http://www.pfizer.com/are/investors%20reports/annual%202002/pfizer2002.pdf)
2. Arznei-Telegramm 9/2001, pag. 87-88
3. Journal of the American Association, 1999, noiembrie 10, voi. 282 (18), pag. 1752-9
4. Scrisoare de la Dr. F. Schwegler, departamentul de medicină al firmei Pfizer GmbH Karlsruhe la o interpelare a lui Franz Begsteiger (28.09. 2001). Această scrisoare ne-a fost pusă la dispoziție de Begsteiger.
5. Joe Stephens: „Where Profits and Lifes Hang in Balance”, The Washington Post, 17 decembrie 2000
6. Arznei-Telegramm, 7/99, pag. 77
7. Vezi nota 4
8. „Suit Accuses Pfizer of Rights Violations”, Washington Post, 30.08.2001, pag. A09

Procter & Gamble Company

1. Sursa: <http://www.comdirect.de>
2. Sursa: <http://www.transnationale.oro> (4,35 miliarde dolari SUA)
3. „Social report spin attacked”, The Guardian, 09.11.2000
4. Sursa: Ethical Consumer Research Supplement 66, 8/2000
5. <http://www.ethicalconsumer.ora>
6. Idem
7. Sursa: <http://www.truefoodnow.ora> citat după Ethical Consumer, 16.10.2002

Reebok International Ltd.

1. Informare de presă din 29.01.2003; Cifra de afaceri: 3,128 miliarde dolari SA, profitul: 132 milioane dolari SUA
2. Naomi Klein: „No logol Der Kampf der Global Players um Markenmacht” („No logol Lupta Global Players pentru puterea mărcii.”)
3. „Reebok admits problems at Indonesian factories”, Associated Press, 18.10.1999
4. <http://www.corowatch.Org/trac/action/2000/1.html>

5. „A World of Sweatshops", Business Week 45/2000
6. Naomi Klein: „Philippines: Trying to Feel Good About Nike", Toronto Star, 02.04.1999
7. Klein, No Logo!, pag. 112
8. <http://www.deanclothes.org/companies/adidas.htm>

Samsung Group

1. Informare de presă din 28.02.2003; Cifra de afaceri: 40,5 bilioane de woni sud-coreeni (KRW), profitul: 7,05 bilioane KRW
2. „The Tijuana triangle", The Economist, 20.06.1998
3. Anunț de presă din 28.12.1998, <http://www.hrw.org/hrw/press98/dec/mxwmm.htm>
4. „Maquiladoras tijuanenses cesan cada aho a 900 embarazadas", La Jomada, 19.11.2001

Shering AG

1. <http://www.scherina.de/irf.html?investorrelationsforum/datenundfakten/finanzdaten.htm>
2. Arznei-Telegramm 1/98, pag. 1; referitor la Femovan vezi și http://ourworld.compuserve.com/homeDaaes/critical_shareholders/scheina.htm
3. Arznei-Telegramm 12/2000, pag. 101

Royal Dutch/Shell Group

1. <http://www.shell.com/Framework?siteId-investor-en&FC5=&FC4?-FC3=/investor-en/html/iwaen/quarterlyresults/year2002/q4> kevf nancials 28012003.html&FC2=/LeftHandNav?LeftNavState=2&FC1 =
2. Conform propriilor date la: <http://www.shell.com/de-de/content/0.4645.28510-53304.00.html>
3. „Ogoni Oil Spill: Court Upholds N255.8m Judgement Against Shell", Vanguard, 15.04.2003
4. „Nigeria: Dirty Oil", Forbes, 10.04.2003

Siemens AG

1. Informare de presă din 13.11.2002

2. <http://www.frametome-anD.com>
3. Sursa: <http://w4.siemens.de/kwu/d/untemehmen/index.htm>

Tommy Hilfiger Corporation

1. <http://www.tommv.com/media/downloads/TH02.pdf>
2. „Die Sklaven der Mode" („Sclavii modei"), Magazinul „Stern", 21.10.1999, poate fi găsit la <http://www.stern.de>
3. Idem
4. <http://www.tommv.com/media/downloads/THOQ.Ddf>
5. <http://www.tommv.com/biz/pressDvnamic> ind idx.ihtml?announcementId=700918&cateaorvld?700045&section=statements
6. „Saipan workers get their due", în: <http://www.labourbehindthelabel.org/newsletters/17.htm>
7. Eric Wattez: „A lile Maurice", Capital, aprilie 2003

Total S.A.

1. <http://www.total.com/ho/en/finance/results/20Q2 resultats/accounts.pdf>
2. „Erdöl, Menschenrechte und Geschäftsmoral" („Petrolul, drepturile omului și morala afacerilor"), Le Monde Diplomatique 12/2000
3. Informare de presă a organizației „Urgewald", WEED, Germanwatch și BUND din 29.04.2003
4. „Subvention de 647 millions d'euros à la raffinerie de Leuna", AFP, 30.10.2002
5. „Elf trial throws spotlight on oil and corruption", Informare de presă a organizației Global Witness. 17.03.2003
6. <http://www3.total.de/content/htdocs/Presse.php3?task=view&articleID=106>

Triumph International

1. <http://www.triumph-international.ch>: Cifra de afaceri în franci elvețieni: 2,384 miliarde
2. <http://www.deanclothes.ch/cl/triumph.htm>
3. <http://www.cleandclothes.ch/dMotriumph.htm>
4. „NGOs fordern Ruckzug von Triumph aus Burma" („ONG-urile cer retragerea firmei Triumph din Birmania"), Buletin de presă al Declarației de la Berna, 19.01.2001

5. Informare de presă a concernului, 28.02.2002
6. Informare de presă a Campaniei elvețiene „Haine Curate”, 28.02.2002

Unilever Group

1. http://www.unilever.com/lmaaes/3_8390.pdf
2. „Wegweiser durch den Supermarkt” („Indicator de direcție prin super- magazin”), Broșură a uniunii sindicale Dritte Welt Läden, Darmstadt 1992, pag. 16
3. <http://www.corporatewatch.org.uk/maazine/issue9/cw9cm2.html>
4. <http://www.wwf.de/imperia/md/content/pdf/kampaanen/tessonilo/Palmoelstudie.pdf>
5. „Indicator de direcție prin supermarket”, pag. 16
6. Conferință de presă a organizației Greenpeace din 07.03.2001
7. <http://www.indianet.nl/cotseed.html>

Wal-Mart Stores Inc.

1. [http://www.walmartstores.com/Files/2002 annualreport.pdf](http://www.walmartstores.com/Files/2002%20annualreport.pdf)
2. <http://www.labournet.de/diskussion/aewerkschaft/walmart-aew.html>
3. Conform organizației National Labor Committee, vezi <http://www.nlcnet.org>
4. „Suits say Wal-Mart forces workers to toli off the clock”, New York Times, 25.06.2002
5. Vezi nota 2
6. www.maauiasolidarity.org/campaions/wal-mart/lesothodec2002.htm
7. „Wal-Mart Dungeon in China”, în:
<http://www.nlcnet.org/campaigns/archive/chinareport/walmart.shtml>
8. Idem

BICLIOGRAFIE

Amnesty International: „Menschenrechte. Herausforderung und Verpflichtung für die Wirtschaft” („Drepturile omului. Provocare și obligație pentru economie.”), Editura Eigen, Bonn 2000

Attac: „Die geheimen Spielregeln des Welthandels. WTO-GATS-TRIPS-M.A.I.” („Regulile secrete ale comerțului mondial. WTO-GATS-TRIPS-M.A.I.”), Promedia, Viena 2003

Bales, Kevin: „Die neue Sklaverei” („Noua sclavie”), Editura Kuntsmann, München 2001
Cassen, Bernard/George, Susan/Richter, Horst-Eberhard/Ziegler, Jean:

„Eine andere Welt ist möglich!” („O altă lume este posibilă!”), Editura VSA 2002

Chomsky Noam: „Profit Over People. Neoliberalismus und globale Weltordnung” („Profit Over people. Neoliberalismul și ordinea mondială globală”), Editura Europa, München 2000

DGB: The World market in The Children's Room, Voi. 53 din lucrările Uniunii Sindicale Germane, Düsseldorf 1998

George, Susan: „WTO: Demokratie statt Drakula. Für ein gerechtes Welthandelssystem” („Democrație în loc de Dracula. Pentru un sistem corect al comerțului mondial”), Editura VSA 2002

Grefe, Christiane/Greffrath, Mathias/Schumann, Harald: „Attac. Was wollen die Globalisierungskritiker?” („Attac. Ce vor criticii globalizării?”) Rowohlt, Berlin 2002

Gupfinger, Henriette/Mraz, Gabriele/Werner, Klaus: „Prost Mahlzeit! Essen und Trinken mit gutem Gewissen” („Noroc! Poftă bună! A mânca și a bea cu bună știință”), Editura Deuticke, Viena 2000

Hertz, Noreena: „Wir lassen uns nicht kaufen! Keine Kapitulation vor der Macht der Wirtschaft” („Nu ne lăsăm păcăliți să cumpărăm! Nici o capitulare în fața puterii economiei”), Editura Econ, München 2001

Klein, Naomi: „No logo! Der Kampf der Global Players um Marktmacht” („No logo! Lupta Global Players pentru puterea mărcii.”), Editura Bertelsmann, München 2001

König, Johann-Günther: „Alle Macht den Konzernen. Das neue Europa im Griff der Lobbyisten” („Noua Europă în stăpânirea lobby-istilor”), Editura Rowohlt, Reinbeck bei Hamburg, 1999

Langbein, Kurt/Martin, Hans-Peter/Weiss Hans: „Bittere Pillen 1999-2001 - Nutzen und Risiken von Arzneimitteln” („Pilule amare 1999-2001 - Folosirea și riscurile medicamentelor”), Editura Kiepenheuer & Witsch, Köln 1999

Le monde diplomatique: „Atlas der Globalisierung” („Atlasul globalizării”),

Taz 2003

Mies, Maria: „Globalisierung von unten. Der Kampf gegen die Herrschaft der Konzerne” („Globalizarea de jos. Lupta împotriva dominației concernelor”), Editura Rotbuch, Hamburg 2001

Musiolek, Bettina: „Gezähmte Modemultis” („Concerne multinaționale îmblânzite”), Editura Brandes u. Apsel, Frankfurt 1999

Pater, Siegfried: „Zum Beispiel McDonald's” („De exemplu McDonald's”), Editura Lamuv, Gottingen 2000

Portanova, Mario: Altri Mondi. Storie, personaggi, idee del movimento new global. Editura Marco Tropea, Mailand 2003

Rifkin, Jeremy: „Access. Das Verschwinden des Eigentums” („Disparația proprietății”), Campus, Frankfurt/New York 2000

Sen, Amartya: „Ökonomie für den Menschen. Wege zu Gerechtigkeit und Solidarität in der Marktwirtschaft” („Economie pentru oameni. Căile spre dreptate și solidaritate în economia de piață”), Editura Carl Hanser, München/Wien 2001

Stiglitz, Joseph E.: „Die Schatten der Globalisierung” („Umbrele globalizării”), Editura Siedler 2002

Siidwind e.V.: „Deutsche Großbanken entwicklungspolitisch in der Kreide? Entwicklungsverträglichkeit deutscher Bankgeschäfte am Beispiel Brasiliens und Indonesiens” („Marile bănci germane datornice evolutiv-politic? Compatibilitatea dezvoltării afacerilor bancare germane în exemplul Brazilia și Indonezia”), Editura Schmetterling, Siegburg 2000

Uniunea Parteneriat cu Lumea a Treia: „Einkaufen verändert die Welt. Die Auswirkungen unserer Ernährung auf Umwelt und Entwicklung” („Efectele hrănirii noastre asupra mediului înconjurător și a dezvoltării”), Editura Schmetterling, Stuttgart 2000

Ziegler, Jean: „Die neuen Herrscher der Welt” („Noii stăpâni ai lumii”), Editura Bertelsmann, München 2003

FOTOGRAFII

din Newsweek, 10.07.2000, foto 3

Nando Neves: foto 2

Klaus Werner: foto 1,4, 5,10,25

Verlagsarchiv Deuticke: foto 13,16

Transfair: foto 17, 21

Messe Berlin: foto 20

Transfair/Ilse Preiss: foto 19

Hans Weiss: foto 22, 23

Hermann Warth: foto 24

Situația juridică referitoare la fotografiile reproduse a fost - pe cât posibil - atent verificată; eventualele pretenții autorizate vor fi compensate în mod corespunzător de către editura Franz Deuticke.

Cuprins

Cuvânt înainte.....	1
Fără scrupule & Co. <i>Puterea mărcii & drepturile omului</i>	8
Se poate și altfel <i>Sfaturi de comportament</i>	30
Chinurile tantalului pentru telefoanele mobile <i>Industria electronică</i>	44
Cobai umani <i>Medicamentele</i>	87
Afaceri uleioase <i>Petrolul</i>	89
A devora și a fi devorat <i>Alimentele</i>	108
Pâine și jocuri <i>Jucăriile</i>	127
Pentru un pumn de dolari <i>Sport și îmbrăcăminte</i>	139
Probleme exportate <i>Economia de export și financiară</i>	149
Profituri pe cheltuiala democrației <i>Corupția și lobbying-ul</i>	177

Portrete ale firmelor

Adidas 199 - Agip 202 - Aldi/Hofer 206 - Aventis 208 – Bayer 211 - Boehringer Ingelheim 214 - BP 217 - Bristol-Myers Squibb 220 - C&A 222 - Chicco 225 - Chiquita 228 - Coca-Cola 231 - DaimlerChrysler 234 - Deichmann 237 - Del Monte 240 - Deutsche Bank 243 - Disney 246 - Dole 249 - Donna Karan 252 - Dresdner Bank (Allianz Gruppe) 255 - ExxonMobil 258 - Ford 261 - Gap 264 - General Motors 266 - GlaxoSmithKline 269 - H&M 272 - HVB Group 275 - KarstadtQuelle 278 - Knoll (Abbott) 280 - Kraft (Altria) 283 - Levi Strauss 286 - Maisto 289 - Mattel 291 - McDonald's 294 - Mitsubishi 297 - Monsanto 299 - Nestle 302 - Nike 305 - Novartis 308 - OMV 311 - Otto 314 - Pfizer 317 - Procter & Gamble 320 - Reebok 323 - Samsung 326 - Schering 328 - Shell 330 - Siemens 333 - Tommy Hilfiger 336 - Total 338 - Triumph 341 - Unilever 344 - Wal-Mart 347

Anexe

Note 350

Bibliografie 389

Mulțumim tuturor celor care au contribuit la apariția acestei cărți, în special Kristei Federspiel și lui Pasquale Rotter.

Această carte vă va stârni furia!

Adidas, Aldi, Bayer, McDonald's, Nike, **Siemens. Shell**— **mărcile** noastre preferate își obțin profiturile din **exploatarea copiilor și nu numai**, din războaie și distrugerea mediului **înconjurător**. **Noua carte neagră a firmelor de marcă** afectează imaginea **mărcilor de succes** și scoate la iveală intrigile lipsite de scrupule **ale marilor concerne**. Cartea prezintă întrepătrunderea dintre **economia globalizată și cea politică**. În același timp, ne arată câtă putere **are fiecare dintre noi** în a determina regimurile corupte și concernele **multinaționale să ducă o politică umană**.

Este lucrarea standard pentru consumatorii critici!

„Consumatorul politic este un uriaș adormit. Această care arată cum poate fi trezit.”
(Ulrich Beck)

„Am o mare admirație față de autori. Au desfășurat o muncă extraordinară, care ne scoate din apatie.”
(Jean Ziegler)

„Carte-reportaj și proză investigativă în același timp pe care nu o poți lăsa din mână și, mai mult, pe care nu o poți uita prea curând.”
(Deutschlandradio)

„Ceea ce realizează această carte ar trebui să devină o rutină, cel puțin pentru societățile democratice.”
(Frankfurter Rundschau)

„Cartea nu-și va rata efectul. Atacă marile concerne în punctul lor cel mai sensibil: imaginea.”
(Der Spiegel)

Klaus Werner
Hans Weiss

Noua carte neagră
a firmelor de marcă